

ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ

ਲੇਖਕ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਪੁਸਤਕਾਂ :

ਨਾਵਲ

1. ਅੱਖਾਂ ਦੇਖ ਨਾ ਰਜੀਆਂ (2012)
2. ਰੰਗ ਤਮਾਸੇ (2011)
3. ਕਿਸ ਨੂੰ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ (2010)
4. ਮੌਤੀਆਂ ਵਾਲੀ ਸਰਕਾਰ (2009)
5. ਸੰਘਰੀ ਅੰਬੀਆਂ (2008)
6. ਕਾਲੀ ਬੋਲੀ ਰਾਤ (2007)
7. ਖਾਲਸਾ (2001, 2012)
8. ਸਿੱਖ (1999, 2012)
9. ਹੀਰੋ (ਚਲਦੀ ਵਹੀਰ) (1998)
10. ਨੂੰਗੀ (1996, 2011)
11. ਦਿਲ ਦਰਿਆ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਛੂੰਘੇ (1987, 2012)
12. ਧਰਤੀ ਧੱਕ ਸਿੱਘ (1986)
13. ਇਸ਼ਕ (1986, 2012)
14. ਮੇਰੀ ਮਹਿੰਦੀ ਦਾ ਰੰਗ ਉਦਾਸ (1985)
15. ਲਾਲੀ (1985, 2012)
16. ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ (1984, 2012)
17. ਰਾਤਾਂ ਕਾਲੀਆਂ ਕੱਲੀ ਨੂੰ ਡਰ ਆਵੇ (1983, 2012)
18. ਮੁੱਲ ਵਿਕਦਾ ਸੱਜਣ (1983, 2012)
19. ਪਾਪੀ ਪਾਪ ਕਮਾਂਵਦੇ (1982, 2012)
20. ਰੂੰਹ ਦਾ ਹਾਣੀ (1982, 2012)
21. ਬੰਜਰ ਧਰਤੀ ਟਹਿਕਦਾ ਛੁੱਲ (1977)
22. ਬਾਝ ਭਰਾਵਾਂ ਸੱਕਿਆਂ (1975, 2012)
23. ਰੋਹੀ ਦਾ ਛੁੱਲ (1974, 2012)
24. ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ (1973, 2012)
25. ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਪਹਿਰ ਦਾ ਤੜਕਾ (1971, 2012)
26. ਮਿੱਤਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ (1970, 2012)
27. ਕੋਰਾ ਬਦਨ (1969)

ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ

1. ਦੁੱਖਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਗੱਲਾਂ ਸੁੱਖ ਦੀਆਂ, ਕਿੱਸੇ ਜੋੜ ਜਹਾਨ ਸੁਣਾਵਦਾ ਏ (2011)
2. ਗੋਰਾ ਰੰਗ ਟਿੱਬਿਆਂ ਦਾ ਰੇਤਾ (1977)
3. ਸੈਦਾਂ ਜੋਗਨ (1973)
4. ਮੇਰਨੀ (1970)
5. ਖੱਟ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਟੱਲ (1971)
6. ਕੱਚੀ ਸੜਕ ਦਾ ਗੀਤ (1969)

ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ

(ਨਾਵਲ)

ਬੁਟਾ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਦ

International Publishers
of Indian and Foreign Languages

Fiction/Punjabi Novel

ISBN : 978-93-5068-084-1

Kutian Wale Sardar

by

Boota Singh Shaad

61, Versova Seaside, J.P. Road Versova-Mumbai-61
Ph. No. 022-26365663, M: 98332-84282
E-mail:- bsshaad@hotmail.com

2016

Published by Lokgeet Parkashan
Printed & bound at Unistar Books Pvt. Ltd.
301, Industrial Area, Phase-9,
S.A.S. Nagar, Mohali-Chandigarh (India)
email : unistarbooks@gmail.com
website : www.unistarbooks.com
Ph. +91-172-4608699, 4608799, 4027552

© 2016
Produced and bound in India

All rights reserved

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade or otherwise, be lent, resold, hired out, or otherwise circulated without the publisher's prior written consent in any form of binding or cover other than that in which it is published and without a similar condition including this condition being imposed on the subsequent purchaser and without limiting the rights under copyright reserved above, no part of this publication may be reproduced, stored in or introduced into a retrieval system, or transmitted in any form or by any means (electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise), without the prior written permission of both the copyright owner and the above-mentioned publisher of this book.

ਚਿੱਠੀ ਆਈ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੀ,
ਵਿਚੋਂ ਮਹਿਕ ਸੱਜਣ ਦੀ ਆਏ।

ਰਣਜੀਤ ਲਾਇਬਰੇਰੀ 'ਚ ਬੈਠਾ ਅਖਬਾਰ ਦੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਸੁਰਖੀਆਂ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਹੀ ਕੁੜੀਆਂ ਮੇਜ਼ 'ਤੇ ਝੁਕੀਆਂ ਅਖਬਾਰ ਰਸਾਲੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਰਣਜੀਤ ਇਕੱਲਾ ਮਰਦ ਸੀ ਜੋ ਇਸ ਜਨਾਨੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸੀ। ਕੁੜੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ 'ਜਵਾਨੀ' ਕੁੜੀਆਂ ਬਹਾਨੇ ਭਾਲਦੀਆਂ 'ਸਰ' ਨਾਲ ਗੱਲੀਂ ਆ ਲੱਗਦੀਆਂ।

ਉਸ ਦੇ ਪਾਸੀਂ ਚਿੱਟੀ ਵਰਦੀ 'ਚ ਕੁੜੀਆਂ ਸਫੈਦ ਘੁੱਗੀਆਂ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਨ ਜੋ ਨਜ਼ਰਾਂ ਦਾ ਚੋਗਾ ਭਾਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। "ਸਰ-ਤੁਹਾਡੀ ਚਿੱਠੀ।" ਕੰਵਲ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਦੇਂਦਿਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵੀ ਕੁਛ ਕਿਹਾ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਉਸ ਦੀਆਂ ਝੀਲ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ ਤੱਕ ਕੇ ਚਿੱਠੀ ਫੜ ਲਈ।

ਕੰਵਲ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਅੱਲੁੜ ਜਵਾਨੀ ਦਾ ਨੂਰ ਸੀ। ਸੁਰਖ ਹੋਠਾਂ 'ਤੇ ਪਿਆਸ ਲਿਖੀ ਪਈ ਸੀ।

"ਸਰ-ਕਿਸੇ ਕੁੜੀ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਹੈ?" ਕੁੜੀ ਨੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਉਕਾ ਵੀ ਭਰਿਆ।

ਚੁਪ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਤੱਕਿਆ। ਕੰਵਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਚ ਟੋਏ ਪੈ ਗਏ ਸਨ।

"ਹਾ।" ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕਿਉਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ।

"ਕਿਸੇ ਸਹੇਲੀ ਦੀ?" ਕੰਵਲ ਨੇ ਬਰਾਬਰ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਖੱਬੀ ਛਾਤੀ ਰਣਜੀਤ ਨਾਲ ਦਬਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕੰਨ 'ਚ ਪੁੱਛਿਆ।

ਰਣਜੀਤ ਕੰਵਲ ਵੱਲ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਾਂਗ ਝਾਕਿਆ।

ਕੰਵਲ ਨੇ ਹਉਕਾ ਭਰਿਆ ਜਦ ਰਣਜੀਤ ਉਠ ਕੇ ਬਾਹਰ ਤੁਰ ਗਿਆ। ਸ਼ਾਇਦ ਕੰਵਲ ਦੇ ਕਦਮ ਬੇ-ਬਸ ਹੋ ਗਏ ਸਨ।

"ਕੰਵਲ!" ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ। ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਘਬਰਾਹਟ ਦਾ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ ਸੀ।

"ਮੈਂ ਪਾਗਲ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗੀ ਸਰ।" ਕੰਵਲ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਅਣਗਿਣਤ ਕੁੜੀਆਂ ਚੋਰ-ਅੱਖੀਂ ਝਾਕਦੀਆਂ ਬਰਾਬਰੋਂ ਲੰਘ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

“ਪਾਗਲ ਨਾ ਬਣ-ਸੋਚ ਮੇਰੀ ਇਤਨੇ ਵੱਡੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਕੀ ਪੁਜੀਸ਼ਨ ਹੈ!”

ਰਣਜੀਤ ਕੰਵਲ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋ ਕਿਨੇ ਹੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਸੰਦੇਸ਼ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੋਠਾਂ 'ਤੇ ਲਿਖੀ ਤਰੇਹ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਇਤਨੀ ਇੱਜ਼ਤ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਧੁਰੋਂ ਕੰਬ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਕੰਵਲ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਉਮਡੇ ਹੰਝੂ ਚੁਪ ਵਟ ਗਏ। ਭਾਵ ਦੱਸਣ ਲਈ ਹਿਲੇ ਹੋਠ ਘਾਇਲ ਪੰਛੀ ਦੇ ਪਰਾਂ ਵਾਂਗ ਹਿਲ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ। ਕਲੇਜਾ ਕਿਸੇ ਛੁਗੀ ਨੇ ਚੀਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਉਪਰ ਨੂੰ ਚੱਕ ਕੇ ਤੁਰ ਗਈ ਮਤਾਂ ਹੰਝੂ ਬੇ-ਕਦਰੇ ਬਣ ਭੁਲ੍ਹ ਜਾਣ।

ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੜ੍ਹ ਝੂਲ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਲਜ, ਇਹ ਸਮਾਜ ਬਿਦ ਦੀ ਬਿਦ ਤੁਢ ਜਾਪਿਆ-ਕੁੜੀ ਦੇ ਸਾਹ ਦੇ ਨਾਦ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਕੰਨ ਵਰਿਆਂ ਤੋਂ ਤਰਸਦੇ ਸੁੱਕ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਇਕ ਭੁਲੀ ਵਿਸਰੀ ਜਿਹੀ ਯਾਦ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਪਿਆ-ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਕੁਛ ਸੱਚੀ-ਮੁੱਚੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ।

ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕੰਵਲ ਦੇ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਤੁਰ ਪਿਆ ਪਰ ਕੋਈ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਉਸ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਲ ਮਾਰੀ ਬੈਠੀ ਸੀ।

ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਇਤਨਾ ਬੋਝਲ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਅਗਲੇ ਪੀਗੀਅਡ ਨਾ ਲੈ ਸਕਿਆ। ਕਾਲਜ ਦੇ ਰੰਗੀਨ ਵਾਤਾਵਰਨ 'ਚੋਂ ਹੁਧਾਰ ਮਿਲੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਉਹ ਉਡਿਆ ਫਿਰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਇਤਨਾ ਫਿਕਾ ਜਾਪਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਉਹ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਕਾਲਜ ਦੀ ਉਚੀ ਦੀਵਾਰ ਟੱਪ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਕੰਵਲ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਉਸਨੂੰ ਆਈ ਸੀ ਪਰ ਤਦ ਵੀ ਉਹ ਬੇ-ਮਤਲਬ ਰੈਕ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਹੋਰ ਚਿੱਠੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਕਾਲਜ ਦੇ ਕੈਂਪਸ ਦਾ ਇਹ ਕੋਨਾ ਸੀ, ਸਾਹਮਣੇ ਰੰਗ-ਹੁਸ਼ਨ ਦਾ ਹੜ੍ਹ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਵਾਨੀ ਹਰਨੋਟਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕੁਦ ਰਹੀ ਸੀ। ਡਰੇ ਬੱਚੇ ਵਾਂਗ ਪੱਥਰ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਝਾਕ ਰਿਹਾ ਸੀ-ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਲਕਦੀ ਮਰੀ ਪਿਆਸ ਦੀਆਂ ਪੇਪੜੀਆਂ ਜੰਮ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲਵੇ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਰੱਜ ਕੇ ਝਾਕੇ। ਉਸ ਦੇ ਹੋਠ ਚੁਮ ਚੁਮ ਉਸਦੇ ਅਰਮਾਨਾਂ ਦੀ ਤਰੇਹ ਬੁਝਾਵੇ।

ਕੰਵਲ ਕਿਤੋਂ ਵੀ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਡਾਇਨਿੰਗ ਹਾਲ 'ਚ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ-ਪਾਗਲ ਰੂਹ ਦਾ ਟੇਬਲ ਖਾਲੀ। ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਝੁਨਝੁਨੀ ਚੜ੍ਹੀ। ਉਹ ਕਸੀਸ ਵੱਟ ਕੇ ਕਾਲਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ।

ਕਮਰੇ 'ਚ ਘਾਇਲਾਂ ਵਾਂਗ ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਸੁਰਤ ਆਈ, ਜਦੋਂ ਨੌਕਰ ਰੋਟੀ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ।

“ਸਾਹਿਬ ਖਾਣਾ ਖਾ ਕੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਏ?”

“.....।”

“ਵਾਰਡਨ ਮਾਂ ਨੇ ਬੋਲਿਆ ਖਾਣਾ ਦੇ ਆਉ।” ਨੌਕਰ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਕਾਲਜ ਦੀ ਵਾਰਡਨ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੀ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ, ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਕੋਈ ਚਿੱਠੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਪੜ੍ਹੀ ਗੇ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚਿੱਠੀ ਦੇ ਵਲ ਕੱਢ ਉਸ ਨੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ।

ਛੇਹਰਾਦੂਨ

ਪਿਆਰੇ ਰਣਜੀਤ,

ਪਿਆਰੇ ਕਹਿਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਨਹੀਂ ਲਈ। ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਤੋੜ੍ਹੇਗੇ। ਮੈਨੂੰ ਹਫਤਾ ਭਰ ਛੁੱਟੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਘਰ ਮਿਲਣ ਆ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਬਠਿੰਡੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਢਾਈ ਵਜੇ ਮਿਲਣਾ। ਜੇਕਰ ਮਿਲਣ ਨਾ ਆਏ ਤਾਂ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਲਾਈਨ 'ਤੇ ਲਾਸ਼ ਮਿਲੇਗੀ।

ਤੁਹਾਡੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ,
ਸ਼ੀਤਲ

ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਸਿਰ 'ਚ ਹਬੰਡਾ ਵੱਜਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਘੜੀ ਤੱਕੀ। ਦਿਨ ਦਾ ਇਕ ਵੱਜਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਉਸ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਤਾਲਾ ਲਾਇਆ ਤੇ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗ ਦੌੜਦਾ ਬਸ ਦੇ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਬਠਿੰਡਾ ਸ਼ਹਿਰ ਪੂਰਾ ਪੈਂਤੀ ਮੀਲ ਦੂਰ ਸੀ। ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਪੁੱਜਦਿਆਂ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ 'ਨਾ-ਰੁਕਣੀ' ਬਸ ਮਿਲ ਗਈ।

ਬਸ ਅੱਡੇ ਛੱਡਦੀ ਹਵਾ ਨੂੰ ਗੰਢਾਂ ਦੇਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਮਨ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਕਾਹਲਾ ਸੀ। ਘੜੀ ਦੀ ਸੂਈ ਵੀ ਕਾਹਲੀ ਸੀ। ਉਹ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤੇ ਸਵਾ ਦੇ ਵਜੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।

ਗੱਡੀ ਦਾ ਸਿਗਨਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਦਿਨੇ ਹੀ ਭੰਬੂ ਤਾਰੇ ਨੱਚ ਰਹੇ ਸਨ।

ਸਰਦੀ ਦੇ ਮੌਸਮ 'ਚ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਨਾਲ ਤਰ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੂਈ ਮਿਟ ਟੱਪਦੀ ਸੀ ਉਸ ਦੀਆਂ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਦੀਆਂ ਬੂਦਾਂ ਵੱਧ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਦਿਲ ਕਾਹਲਾ-ਟੱਕ-ਟੱਕ-ਧੱਕ-ਧੱਕ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਉਸ ਦਾ ਸਾਹ ਛਾਤੀ 'ਚ ਰੁਕਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਲਾਸ਼ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਛਿੱਗ ਪਏਗਾ।

ਗੱਡੀ ਆ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਸਵਾਰੀਆਂ ਜਾ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ। ਭਮੱਤਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ ਬਦਾਮੀ ਸ਼ੀਤਲ ਬਦਾਮੀ ਸੂਟ ਨਾਲ ਰਲੀ ਅਨੋਖਾ ਮੁਸਕਰਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਡੱਬੇ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਸ਼ੀਤਲ ਇਕੱਲੀ ਸੱਤਰੰਗੀ ਪੀਂਘ ਬਣੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।

ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਚੁਪ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਤਕਦੇ ਰਹੇ ਸਨ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਕੀ ਸੁਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਗੱਡੀ ਅੱਗੇ ਤੁਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ-ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ 20 ਮੀਲ ਅੱਗੇ ਸੀ।

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਚਾਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛੀ ?” ਰਣਜੀਤ ਚੌਂਕਿਆ।

“ਮੈਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਮਿਲ ਗਿਆ” ਬੋਲ ਨਜ਼ਰਾਂ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਪੱਤੀਆਂ ਵਰਗੇ ਕੂਲੇ ਹੋਂਠ ਫਰਕ ਗਏ ਸਨ।

ਚਾਹ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਘੁੱਟਾਂ ਭਰ ਲਈਆਂ ਸਨ। ਗੱਡੀ ਨੇ ਸੀਟੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਸੰਗਤਰਿਆਂ ਵਾਲਾ ਲਿਫਾਫਾ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕਿਹਾ, “ਅੱਛਾ ਸ਼ੀਤਲ।”

“ਕਿਉਂ ?” ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਚੀਕ ਨਿਕਲ ਗਈ ਸੀ।

“ਗੱਡੀ ਤੁਰ ਰਹੀ ਹੈ।”

“ਤਦ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਨਾਲ ਚਲੋ ਨਾ-ਅਸੀਂ ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹੀ ਨਹੀਂ।” ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਵੀ ਯਾਦ ਆਇਆ। ਉਹ ਦੁਚਿੱਤੀ 'ਚ ਤੁਰਦੀ ਗੱਡੀ 'ਚ ਚੜ੍ਹਨ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਬਿਚ ਲਿਆ-ਸਿਲਕੀ ਕਪੜਿਆਂ 'ਚ ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਰੇਸ਼ਮ ਲੁਕੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਗੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਵਾਂਗੂ ਕੂਲੀ ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਛੋਹ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਨਸ ਨਸ 'ਚ ਅਜੀਬ ਹਰਕਤ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਛੋਹ 'ਚ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਰਾਜ਼ ਛੁਪਿਆ ਜਾਪਿਆ-ਉਸਦੀ ਵੈਰਾਨ ਜਿੰਦਗੀ ਇਸ ਛੋਹ ਲਈ ਹਾਬੜੀ ਸੀ-ਰੋਹੀ ਦੀ ਪਿਆਸੀ ਵੇਲ ਵਾਂਗ ਸੁੱਕ ਰਹੀ ਸੀ-ਮਰਦੀ ਰੂਹ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਜ਼ਾ ਸਰੂਰ ਅਨੁਭਵ ਹੋਇਆ। ਖੂਨ 'ਚ ਜਿੰਦਗੀ ਧੜਕੀ।

‘ਮੇਰੇ ਰਣਜੀਤ’ ਸੁਆਦ ਸੁਆਦ ਜਵਾਨੀ-ਸ਼ੀਤਲ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਗਲ ਲੱਗੀ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਨਾਲ ਟੁੱਟਦੇ ਸਾਹਾਂ ਵਿਚ ਦੀ ਕੁਛ ਲੁਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇਕ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਸੀ। ਉਹ ਕਾਲਜ ਛੱਡ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਦ ਰਣਜੀਤ ਉਸ ਦੇ ਕਾਲਜ ਦਾ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਬਣ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਮੌਜੂਦਾ ਉਹ ਇਸ ਅੰਦਾਜ਼ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਸਨ ਕਿ ਸ਼ੀਤਲ ਕਸੀਸ ਵੱਟ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ। ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਇਕ ਸਿੱਕ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ ਸੀ ਉਸ ਦੇ ਭਾਗਾਂ 'ਚ ਸਤਰੰਗੀ ਪੀਂਘ ਦਾ ਚੜ੍ਹਨਾ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਕਾਲਜ ਆਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਐਮ.ਏ. ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜੁਆਇਨ ਕਰ ਲਈ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਤਦ ਵੀ ਕਾਲਜ ਆਉਂਦੀ ਸੀ।

“ਮੈਨੂੰ ਕਾਲਜ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ ਸਰ।” ਇਕ ਵਾਰ ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, “ਮੇਰਾ ਆਉਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ?” ਭੋਲੀ ਕੁੜਿਤਨ ਉਸ ਦੇ ਮੁੱਖ 'ਤੇ ਘੁੱਲ ਗਈ।

“ਬਹੁਤ ਪਸੰਦ ਹੈ।” ਰਣਜੀਤ ਕਹਿ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਜਦ ਮੈਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਮਨ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ?” ਸ਼ੀਤਲ ਲੜਕਿਆਂ ਵਾਂਗ ਪੁੱਛ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਸਲ 'ਚ ਰਣਜੀਤ ਜਨਾਨੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਜਨਾਨੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਸੀ ਲੜਕਾ। ਉਸਨੂੰ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਇਤਨਾ ਖਾਮੋਸ਼ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਹੀ ਪਹਿਲ ਕਰਨੀ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ।

ਸਜਾਈ ਵੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੁੜੀਆਂ ਦੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ ਮਰਦ ਵਾਂਗ ਪਹਿਲ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ।

“ਮਨ ‘ਚ ਵਸ ਚੁੱਕੀ ਚੀਜ਼ ਕਦੇ ਭੁਲਦੀ ਨਹੀਂ” ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਰਣਜੀਤ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਗਿਆ। ਸ਼ੀਤਲ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਖੰਡਾਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਉਡ ਗਈ।

ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਪਛਤਾਵਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ—ਉਸ ਮਨ ਕਿਉਂ ਦੱਸਿਆ—ਉਸ ਦਾ ਭਾਗ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ‘ਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਚਾਹ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਤਾਂ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ ਵੀ ਵੈਗੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਰਾਪੀ ਰੂਹ ਸੀ। ਰੰਗੀਨ ਦੁਨੀਆ ਦਰਵੇਸ਼ ਲਈ ਦੌਜਖ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਉਸ ਨੇ ਘੋਰ ਪਾਪ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪਰ ਸ਼ੀਤਲ ਆਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਜਾਂ ਉਸ ਦੀ ਚਿੱਠੀ। ਉਹ ਜਾਨ ਲੁਕਾਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਕਦੇ ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਸੀ।

ਰੂਹ ਉਪਰੋਂ ਸਰੀਰ ਲਾਹਣ ਵਾਂਗ, ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਆਪਾ ਥੂ ਕੇ ਗੱਡੀ ਦੇ ਇਕ ਕੋਨੇ ‘ਚ ਸੁੱਟ ਲਿਆ, ਉਹ ਬੇ-ਸਾਹ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਵੀ ਨਸ਼ਈ ਹੋ ਗਈ। ਜਵਾਨ ਅੱਖਾਂ ‘ਚ ਸੁਰਖ ਡੋਰੇ ਲਟਕ ਗਏ—ਅੱਸੂ ਦੇ ਅਸਮਾਨ ‘ਚ ਛੁਬਦੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਰੰਗੇ ਬੱਦਲਾਂ ਵਾਂਗ—ਉਸ ਦੇ ਪਿਆਸੇ ਹੋਂਠ ਸੁਰਖ ਸਵੇਰ ਵਾਂਗ ਤਾਜ਼ਾ ਸਨ।

ਗੱਡੀ ਤੁਰਦੀ ਰੁਕ ਗਈ ਸੀ। ਦੋ ਸਵਾਰੀਆਂ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ। ਆਹਮਣੋਂ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਕੁੜੀ ਮੁੰਡੇ ਵੱਲ ਉਹ ਗਹੁ ਨਾਲ ਝਾਕਿਆ। ਮੂਰਤ ਵਰਗੀ ਕੁੜੀ ਵੱਲ ਤੱਕ ਕੇ ਇਕ ਨੇ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਭਾਗ ਨਿਰਖੇ—ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਮੁਸਕਰਾਈਆਂ।

“ਤੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਗਲਤ ਪੜ੍ਹ ਗਈਆਂ।” ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਮਨ ਬੋਲਿਆ।

ਸਮਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀਆਂ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ? ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਦੀ ਸਰਦੀ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ? ਕਿੰਨੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਹਨ? ਕਦੋਂ ਵਾਪਿਸ ਆਉਣਾ ਹੈ?

“ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਛੱਡਣ ਚਲੋਗੇ?”

“ਘਰ ਵਾਲੇ।”

“ਤੁਸੀਂ ਹਾਂ ਕਹੋ।”

“ਗਲਤੀ ਨਾ ਕਰ।”

“ਕਿਉਂ?” ਸ਼ੀਤਲ ਚੌਂਕ ਗਈ ਸੀ।

ਗੱਡੀ ਨੇ ਸੂਰਾਂ ਵਾਲੀ ਵਾਟ ਵੱਡ ਲਈ ਸੀ ਤੇ ਜੰਗਲਾਤ ਮਹਿਕਮੇ ਦੀਆਂ ਟਾਹਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸੁਕੀਆਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਮੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਇਤਨੀ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।”

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕੌੜੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਕਹੀ।

“ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ?”

“ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਹਾਵਣੇ ਪਲਾਂ ‘ਚ ਮੇਰੇ ਲਈ ਹਉਂਕੇ ਲੁਕੇ ਹਨ।”

“ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ।”

“ਸੱਚ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।”

“ਮੈਨੂੰ ਚਲਦੀ ਗੱਡੀ ‘ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਧੱਕਾ ਦੇ ਛਡੋ।” ਸ਼ੀਤਲ ਛੁਸਕੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ‘ਚ ਹੰਝੂ ਛਲਕ ਪਏ ਸਨ।

ਇਕ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਝਟਕਾ ਲੱਗਿਆ। ਅਸਮਾਨ ਫਟਣ ਵਾਂਗ ਖੜਕਾ, ਗੱਡੀ ਛੋਲੀ। ਚੀਕਾਂ ਜਿਹੀਆਂ ਉਠੀਆਂ। ਗੱਡੀ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਟਕਰਾ ਕੇ ਕੁਛ ਇੱਟਾਂ ਤੇ ਫੱਟੀਆਂ ਬਰੀਕ ਹੋ ਹੋ ਕੇ ਦੂਰ ਢਿੱਗ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ ਛੱਬਾ ਵੀ ਪਟੜੀ ਤੋਂ ਲੱਬ ਕੇ ਫੀਤਾ ਫੀਤਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਡਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮੀ ਸ਼ੀਤਲ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਲੁਕਦੀ ਲੱਗਦੀ ਸੀ। “ਅੱਜ ਮੌਤ ਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ਿਕਵਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।” ਸ਼ੀਤਲ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ।

ਗੱਡੀ ਖੜੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਅਸਵਾਰੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਵਾਂਗ ਗੱਡੀ ‘ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਈਆਂ ਸਨ। ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ‘ਤੇ ਡਰ ਸੀ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ “ਕੀ ਹੋਇਆ ?” ਪੁੱਛ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਕੋਈ ਟਰੱਕ ਇੱਟਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਫਾਟਕ ਪਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫਾਟਕ ‘ਤੇ ਕੋਈ ਸੰਗਲ ਸੀ ਨਾ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਕੋਈ ਬੰਦਾ। ਹਵਾ ਨਾਲ ਧੂੜ ਉਡੀ ਸੀ ਕਿ ਧੂੜ ‘ਚੋਂ ਗੱਡੀ ਨਿਕਲ ਆਈ। ਟਰੱਕ ਦਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ ਵਖਰਾ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਡੀ ਫੀਤਾ ਫੀਤਾ ਹੋ ਖੰਭਾਂ ਵਾਂਗ ਅਸਮਾਨ ‘ਚ ਉਡ ਗਈ। ਰੱਬ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰ ਟਰੱਕ ਦਾ ਗਾਡਰ ਗੱਡੀ ਦੀ ਪਟੜੀ ‘ਤੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੇਜ਼ ਗੱਡੀ ਦਾ ਹਰ ਛੱਬਾ ਖੰਭਾਂ ਹੀ ਅਸਮਾਨ ‘ਚ ਉਡ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਵੈਕਮ ਮਾਰਨ ਨਾਲ ਗੱਡੀ ਦਾ ਇਜਨ ਫੇਹਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੱਗੇ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਨਾ ਪਿਛੇ।

ਟਰੱਕ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਡਰਾਈਵਰਾਂ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਚੋਟਾਂ ਆਈਆਂ ਸਨ। ਪਾਸੇ ਸੜਕ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਜੀਪ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਤੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿਰ ਲੈ ਗਈ।

ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਕਾਂਬਾ ਬਰਾਬਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਡਰ ਨਾਲ ਕੁਠੀ ਉਹ ਬਰਾਬਰ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਬੁਕਲ ‘ਚ ਵੜ ਰਹੀ ਸੀ।

ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ।

“ਰੱਬ ਨੇ ਬਚਾ ਲਿਆ।”

“ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਸਬਕ ਸਿੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

“ਹਾਂ ਸ਼ੀਤਲ। ਸਾਡਾ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਮਿਲਨ ਹੈ—ਦੁਰਘਟਨਾ ਇਹ ਇਕ ਹਲਕਾ ਨੋਕ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਸਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

“ਮੈਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ—ਰਣਜੀਤ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਨਾ ਤੋਂਹੋ।” ਸ਼ੀਤਲ ਜਿਵੇਂ ਵਿਲਕ ਉਠੀ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਚੁਪ ਵੱਟ ਗਿਆ।

ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਗੱਡੀ ਅੱਗੇ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਨਾ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਬਠਿੰਡੇ ਸ਼ੈਡ ਵਿਚ ਇੰਜਨ ਨਹੀਂ ਸੀ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾਇਆ ਸੀ। ਇੰਜਨ ਢਾਈ ਘੰਟਿਆਂ 'ਚ ਪੁੱਜ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਸੂਰਜ ਨਿੱਘਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੁਰਖੀ ਮਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਸਾਹਮਣੇ ਸੜਕ ਹੈ-ਕੋਈ ਬਸ ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਪਰ ਸੜਕ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ।”

“ਗੱਡੀ ਤਾਂ ਰਾਤ ਦੇ ਅੱਠ ਵਜੇ ਪਹੁੰਚੇਗੀ।”

“ਸਾਡੇ ਆੜ੍ਹਤੀਆਂ ਦੀ ਕਾਰ ਲੈ ਕੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂਗੇ।”

“ਪਰ ਮੈਂ ਨਾਲ ਪਿੰਡ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ।”

“ਕਿਉਂ?”

“ਹਾਂ-ਮੈਂ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਕ ਸਾਬ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹਾਂ।”

“ਫੇਰ ਇਕੱਲੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਰ ਜਾਓਂਗੇ-ਘਰ ਵਾਲੇ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਣਗੇ।”

“ਨਾਲ ਜਾਵਾਂਗੇ ਤਾਂ ਵੱਧ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਣਗੇ।”

“ਕੋਈ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ।”

“ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਹੈ।”

“ਭਰਦੇ ਹੋ?”

“ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਸਾਹਮਣੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।”

“.....”

“ਤੈਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਕੀ ਡਰ ਹੈ? ਦੱਸ ਦੇਣਾ ਐਕਸੀਡੈਂਟ।”

“ਉਹ ਕਹਿਣਗੇ ਬਠਿੰਡੇ ਮੁੜ ਜਾਣਾ ਸੀ-ਉਥੇ ਤਾਇਆ ਜੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।”

“ਤਾਂ ਚਲੋ ਬਠਿੰਡੇ ਚਲਦੇ ਹਾਂ।”

“ਹਾਂ ਠੀਕ ਹੈ।” ਸ਼ੀਤਲ ਝੁਸ਼ ਹੋ ਗਈ।

ਪਰ ਗੱਡੀ ਥਾਂ ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਰਾਤ ਪਈ ਤੋਂ ਇੰਜਨ ਨੇ ਗੱਡੀ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਲ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਖਿਚਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਪੇਂਡੂ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਡੱਬਾ-ਸਟੇਸ਼ਨ ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਡੁਬਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਬੰਦ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਉਡੀਕ ਘਰ ਖੁਲ੍ਹਵਾਇਆ। ਸ਼ੀਤਲ ਕਾਲੇ ਕੋਟ 'ਚ ਲੁਕ ਹਨੇਰੇ ਦੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਸਜ ਗਈ। ਉਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਗੈਸ ਵਾਂਗ ਦਗ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸਮਾਂ ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕੁਛ ਖਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ।

“ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਰਹੋ-ਹੋਰ ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ।” ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਰੱਜ ਕੇ ਗਲਵਕੜੀ ਪਾਈ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਗ ਅੰਗ 'ਚ ਹਨੇਰੇ ਤੇ ਇਕੱਲ ਨੇ ਉਤੇਜਨਾ ਜਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਸ਼ੀਤਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਚੁਮਦੇ ਘੁਟਦੇ ਸਿਥਲ ਹੋ ਗਏ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਡਿਗ ਪਏ ਸਨ।

ਰਣਜੀਤ ਉਠ ਕੇ ਬਾਹਰ ਗਿਆ। ਗੱਡੀ ਖਰਾਬ ਇਜਨ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਬਠਿੰਡੇ ਨੂੰ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ 'ਚ ਬੋੜਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ਿਆਂ 'ਚ ਲਕੈਏ ਜਗਦੇ ਲੈਪ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਬੋੜਾ ਪਿੱਛੇ ਇਕ ਢੁਕਾਨ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਢੁਕਾਨ ਤੋਂ ਦੁੱਧ ਲਿਆ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਬੋੜਾ ਦੁੱਧ ਪੀ।”

“ਤੁਸੀਂ ਪੀ ਲਉ।”

“ਨਹੀਂ।”

“ਮੈਨੂੰ ਅੱਜ ਕੋਈ ਭੁੱਖ ਨਹੀਂ ਰਹੀ।”

ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਬਰੀ ਦੁੱਧ ਪਿਲਾ ਦਿੱਤਾ।

ਗੱਡੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਹਨੇਰੇ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹ ਗਏ ਪਰ ਪਿਛੋਂ ਝਾੜੀਆਂ 'ਚੋਂ ਚੰਦ ਨਿਕਲ ਤੱਕਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਸ਼ੀਤਲ ਉਸ ਦੇ ਮੌਢੇ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਗੱਡੀ ਦਾ ਚਾਨਣ ਵਧਿਆ ਤਦ ਉਹ ਦੂਰ ਹਟੀ। ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦਾ ਡੱਬਾ ਖਾਲੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ।

ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਸ਼ੀਤਲ ਰਣਜੀਤ 'ਚ ਚੋਰ ਭਾਵਨਾ ਪਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਚੇਤ ਮਨ 'ਚ ਟਿਕ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਸਨ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਕਿਸ ਨੇ ਗਿੱਚੀ ਤੋਂ ਫੜ ਲੈਣਾ ਸੀ।

ਗੱਡੀ ਇਕ ਝੂਟੇ 'ਚ ਬਠਿੰਡੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

“ਰਿਕਸ਼ੇ 'ਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾ।”

“ਉਂ ਹਾਂ।”

“ਕਿਉਂ?”

“ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਰਾਤ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਮੈਂ.....।”

“ਹਾਂ। ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ-” ਰਣਜੀਤ ਵੀ ਕਿਸੇ ਸੁਆਦ ਦੇ ਹੜ੍ਹ 'ਚ ਵਹਿ ਗਿਆ।

ਚੁੱਪ ਸੰਧੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੋਰਾਂ ਵਾਂਗ ਲਾਈਨਾਂ ਪਾਰ ਕੀਤੀਆਂ। ਹਵਾ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਅਸਮਾਨ 'ਚ ਬੰਡਾ ਗਿਆ। ਦੂਜਾ ਬੁਲਾ ਮੀਂਹ ਖੋਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਬੱਦਲ ਗਰਜਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਬਿਜਲੀ ਕੜਕਨ ਲੱਗ ਪਈ। ਉਹ ਭਿੱਜ ਗਏ ਸਨ। ਸ਼ੀਤਲ, ਭਖੀ ਭਖੀ, ਭਿਜੇ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਬੁਕਲ 'ਚ ਲੁਕ ਤੁਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੰਦ ਫਾਟਕ ਉਪਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਪਾਰ ਕੀਤਾ। ਜਵਾਨ ਸ਼ੀਤਲ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਮਗਰ ਹੀ ਟਬੁਸੀ ਮਾਰ ਕੇ ਦਸ ਛੁੱਟ ਉਚਾ ਫਾਟਕ ਪਾਰ ਕਰ ਗਈ।

ਮੀਂਹ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ‘ਹਵਾ ਹੋਰ ਤੇਜ਼’ ਸਾਹਮਣੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਰਿਕਸ਼ਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਰਿਕਸ਼ਾ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੋਕ ਲਿਆ। ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਟਾਲਾ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ। ਅੰਦਰ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ ਸ਼ੀਤਲ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਨਾਲ ਲਿਪਟ

ਗਈ। ਭਿੜੀ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਭਖਦਾ ਸਰੀਰ ਰਣਜੀਤ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ 'ਚ ਰੂਬੀਂ ਵਾਂਗ ਇਕੱਠਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਅੰਦਰਲੇ ਕਮਰੇ ਦੀ ਬੱਤੀ ਜਗਾਈ।

“ਨਹੀਂ।” ਸ਼ੀਤਲ ਚੀਕੀ। ਉਸ ਭਿੜੇ ਕਪੜੇ ਉਤਾਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ ਰਣਜੀਤ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ 'ਚ ਉਸ ਦਾ ਗਰਮ ਨੰਗਾ ਬਦਨ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਨਾਂ ਚਿਰ ਵਿਹੁੰਘੋਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੱਟ ਜਿਹਾ ਚੜ੍ਹਦਾ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਾਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰਾ ਤਾਣ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਲਗਦਾ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਸ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਸੁਧ ਸੀ।

ਸ਼ਾਇਦ ਸ਼ੀਤਲ ਸੌਂ ਗਈ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲਿਆ। ਘੜੀ 'ਤੇ ਸਮਾਂ ਦੇਖਿਆ। ਰਾਤ ਦੇ ਸਾਢੇ ਦਸ ਵਜ ਰਹੇ ਸਨ। ਘਰ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਵਾਲੀ ਦੁਕਾਨ 'ਚੋਂ ਉਹ ਦੁੱਧ ਤੇ ਡਬਲਰੋਟੀ ਲੈ ਆਇਆ।

ਉਹ ਵਾਪਿਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਸ਼ੀਤਲ ਅਟੈਚੀ 'ਚੋਂ ਕਪੜੇ ਕੱਢ ਪਾਈ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਸ਼ਰਮ ਵੀ ਝਲਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਬਾਹਰ ਬਾਰਸ਼ ਰੁਕ ਗਈ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁੱਧ ਤੇ ਡਬਲਰੋਟੀ ਖਾਧੀ। ਕੁਛ ਚੁਪ ਤੇ ਕੁਛ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਹਿਸਾਸ ਨੇ ਅੰਦਰੋਂ ਝੰਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਸੀ ਕੁਛ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਏ ਤੂਢਾਨ 'ਚ ਉਹ ਵਹਿ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਨੇ ਜਗਾਈ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਸੰਗਤਰਾ ਛਿਲਿਆ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਉੰਗਲਾਂ ਨਾਗਪੁਰੀ ਸੰਗਤਰੇ ਦੀਆਂ ਫਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਹੋਂਠ ਸੁਰਖੀ 'ਚ ਮਾਤ ਪਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਫਾੜੀਆਂ ਪਾਂਦਿਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤਰੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਰਾਤ ਵੱਡੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਬਾਹਰ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਟਾਵੀਆਂ ਤੇ ਫੇਰ ਉਕੀਆਂ ਚੁਪ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਾਹਾਂ ਦੀ ਆਹਟ ਸਾਫ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ-ਜਿਵੇਂ ਮਨ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ਼ੀਤਲ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਨੀਂਦਰ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਸਾਫ ਝਲਕ ਆਇਆ ਸੀ।

“ਸੌਂ ਜਾਉ।”

“ਊੰ ਹੂੰ!” ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਕੱਲੁ ਨੂੰ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।”

“ਚੰਗਾ ਤੁਸੀਂ ਸੌਂ ਜਾਉ।” ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਮੈਂ ਦੂਸਰੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਸਵਾਂਗਾ।”

“ਕਿਉਂ?”

“ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਤੂਢਾਨ ਆ ਜਾਵੇ ਤੇ ਅਸੀਂ ਰੜ੍ਹ ਜਾਈਏ।”

“ਤਦ ਕੀ ਹੋਇਆ” ਸ਼ੀਤਲ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਨੂੰ ਕੰਘੀ ਪਾਈ ਬੈਠੀ ਸੀ।

“ਨਹੀਂ। ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।”

ਰਣਜੀਤ ਦੂਸਰੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਮਕਾਨ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਅਕਸਰ ਬੰਦ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨੌਕਰੀ ਤਾਂ ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋਰਦਾਰ ਹਿਲਜੁਲ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਚੇਤਨ ਸੌਂ ਜਾਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਆ ਰਹੇ ਸਨ-ਕਦੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਹ ਵੀ ਘੁਟਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ-ਕਦੇ ਸ਼ੀਤਲ ਛੁਸਕਦੀ ਸੁਣਾਈ ਦੇਂਦੀ ਸੀ।

ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਿਆ, ਸ਼ੀਤਲ ਸੀ।

“ਮੈਨੂੰ ਇਕੱਲੀ ਨੂੰ ਡਰ ਲਗਦੇ।” ਸ਼ੀਤਲ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਬਿਸਤਰੇ 'ਚ ਵੜ ਗਈ।

“ਬਘਿਆੜ ਤੋਂ ਡਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।” ਰਣਜੀਤ ਹੱਸ ਪਿਆ “ਉੱਹੂੰ।” ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ 'ਚ ਮੂੰਹ ਲੁਕਾਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਫਿਰ ਹਾਬੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਸਰੀਰ 'ਤੇ ਖੁਲ੍ਹਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸਾਹੋਂ ਸਾਹ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਸਾਹ 'ਚੋਂ ਸੇਕ ਉਠ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਸਰੀਰ ਵੱਧ ਠੰਢਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਸ਼ੀਤਲ-ਸ਼ੀਤਲ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਸੁੱਤੀ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਜਗਾਇਆ।

“ਪੰਜ ਵਜ ਗਏ।”

ਗੱਡੀ ਸਵੇਰੇ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਵਜੇ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਗੱਡੀ ਤੁਰ ਪਈ। ਸ਼ੀਤਲ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਚ ਖੜ੍ਹੀ ਰਣਜੀਤ ਵੱਲ ਤੱਕਦੀ ਰਹੀ ਸੀ। ਵਿਥ ਵਧਦੀ ਚਲੀ ਗਈ।

2.

ਰੰਗ ਹੋ ਗਿਆ ਲਾਲ ਤੋਂ ਪੀਲਾ,
ਕੀ ਰਾਮ ਖਾ ਗਿਆ ਪਤਲੋ।

ਸ਼ੀਤਲ ਟਾਂਗੇ ਤੋਂ ਉਤਰੀ। ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਕਪੜਿਆਂ 'ਚ ਸਿਲਵੱਟ ਪਏ ਹੋਏ ਸਨ ਪਰ ਸ਼ਾਲ ਉਪਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਐਧਰ ਆ।” ਮਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਬੋੜਾ ਕੁਰੱਖਤ ਅੰਦਾਜ਼ 'ਚ ਇਕ ਪਾਸੇ ਬੁਲਾਇਆ, “ਤੇਰੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਹੋਇਆ- ਸੱਜੀ ਗੱਲ੍ਹ ਤੇ ਨੀਲ ਕਿਵੇਂ ਪੈ ਗਿਆ?” ਮਾਂ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਗਿੱਚੀ ਤੋਂ ਫੜ ਲਿਆ ਸੀ।

ਉਸ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਮੂੰਹ ਸ਼ੀਸ਼ੇ 'ਚ ਤੱਕਿਆ। ਬੁੱਲ੍ਹ ਨੀਲੇ ਹੋ ਗਏ ਸੀ। ਸੱਜੀ ਗੱਲ੍ਹ ਤੇ ਪੈਸੇ ਜਿਡਾ ਨੀਲ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਤੱਕ ਕੇ ਬਹੁਤਾ ਘਬਰਾਈ ਨਹੀਂ।

“ਬੋਲਦੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਨੀ ?” ਮਾਂ ਬਘਆੜੀ ਬਣ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।

“ਕੀ ਬੋਲਾਂ ?”

“ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਐ ?”

“ਤੈਨੂੰ ਦਿਸਦਾ ਹੀ ਹੈ ਮਾਂ।”

“ਭਰਾਵਾਂ ਪਿਟੀਏ।” ਮਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਥੱਪੜ ਮਾਰਿਆ। ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਚੀਕ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਮਾਂ ਮਾਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ਮਾਂ-ਕਿਉਂ ਮਾਰ ਰਹੀ ਹੈ ?” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਕਾਕਾ ! ਇਹਨੂੰ ਤੇਰੇ ਪਿਉ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਡੀਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ- ਮੂੰਹ ਚੁੱਕ ਕੇ ਇਕੱਲੀ ਤੁਰ ਪਈ-ਕੋਈ ਐਰਾਂ ਗੈਰਾਂ ਦੀ ਧੀ ਆਏ। ਕੋਈ ਸੁਣੇਗਾ ਤਾਂ ਕੀ ਕਹੇਗਾ।” ਮਾਂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਬੁੱਲ੍ਹ ਕੰਬ ਰਹੇ ਸਨ।

“ਚਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ-ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਆ ਗਈ-ਕਿਵੇਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਨੀਲ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਮਾਂ।” ਭਰਾ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਤਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਭਰਾ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਹਮਦਰਦੀ ਤਕ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਲੱਗ ਗਈ। ਰੌਂਦੀ ਰਹੀ। ਭਰਾ ਵਰਾਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਮਾਂ ਬਾਰ ਬਾਰ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਸ਼ੀਤਲ ਵੱਲ ਵਧਦੀ ਸੀ।

ਦਿਨ ਢਲੇ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਬਾਪ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ, ਉਹ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਲੈਣ ਲਈ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਸ਼ੀਤਲ ਇਕ ਰਾਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੁਰ ਪਈ ਸੀ। ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਲੜਕੀਆਂ ਆਈਆਂ ਸਨ।

“ਕਮਲੀਏ ਰਾਤ ਉਡੀਕ ਤਾਂ ਲੈਂਦੀ।” ਬਾਪੂ ਨੇ ਸਿਰ ਪਲੋਸਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

“ਇਹਦੀ ਖਲ ਉਧੇੜਨ ਵਾਲੀ ਹੈ-ਕੋਹੜੀ (ਮਿਸ) ਕਮੀਨੀ ਜੀ।” ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਹਫਤਾ ਚੁਪ ਵੱਟਿਆ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ। ਵੱਡੇ ਘਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਵੜ ਕੇ ਉਹ ਪਈ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਕਿਤਾਬ ਖੋਲ੍ਹਣ ਨੂੰ ਉਕਾ ਹੀ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਮਾਂ ਦੇ ਕੌੜੇ ਸੁਭਾ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮਨ 'ਤੇ ਛਾਇਆ ਨਸ਼ਾ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਤਦ ਵੀ ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਉਤਾਰੀ ਰਖਦੀ ਸੀ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਲਈ ? ਕਲੁ ਆਪਾਂ ਪਹਿਲੀ ਗੱਡੀ ਚਲਾਂਗੇ।” ਬਾਪੂ ਨੂੰ ਕਾਲਜ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ।

“ਇਹਨੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ।” ਮਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਪੜ੍ਹਨ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ?”

“ਮੈਂ ਰੱਜੀ ਇਹਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ।”

“ਪਰ ਕਿਉਂ ?”

“ਬਸ ਦੱਸਤਾ- ਇਹ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੀ।”

“ਕੁੜੀ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਨੇੜੇ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਤੂੰ।”

“ਬਸ ਬਸ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੋੜ ਇਮਤਿਹਾਨ ਦੀ।”

“ਪਰ-”

“ਮੈਂ ਜਵਾਨ ਕੁੜੀ ਘਰੋਂ ਨਹੀਂ ਭੇਜਣੀ।”

“ਕਲੁ ਤਕ ਇਹ ਜਵਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ।”

“ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ।”

“ਇਹ ਕੀ ਜ਼ਿਦ ਹੈ।”

“ਪੱਕੀ ਜ਼ਿਦ ਹੈ-ਜੇ ਇਹ ਜਾਏਗੀ ਮੈਂ ਕੁਛ ਖਾ ਕੇ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ।”

“ਕਮਲੀਏ ਕੁੜੀ ਦੀ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ।”

“ਕੁੜੀ ਨੇ ਡੀ.ਸੀ. ਨਹੀਂ ਲਗਣਾ। ਵਿਆਹ ਕਰੋ ਤੇ ਇਹਦਾ ਘਰੋਂ ਜੂੜ ਵੱਛੋ।”

ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਘਰ 'ਚ ਝਗੜਾ ਰਿਹਾ। ਅਖੀਰ ਵੱਛੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਮਾਂ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਭੇਜਣ ਲਈ ਮੰਨ ਗਈ।

ਜਸਵੰਤ ਸ਼ੀਤਲ ਨਾਲ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਚੋਂ ਕੁਛ ਸੱਕ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਕੁਛ ਪੁੱਛ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਬਹੁਤ ਕੌੜੇ ਸੁਭਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਦਾ ਅੜਬ ਸਰਦਾਰ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਬੱਗੇ ਘੋੜੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਅਵਲ ਤਾਂ ਕੋਈ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੂੰ ਕਰਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਜੇਕਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹ ਚੂੰ ਜਸਵੰਤ ਸਾਹਮਣੇ ਚੀਕ 'ਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਕਈ ਬੰਦੇ ਉਸ ਵਢਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਖੇਤ 'ਚ ਦਬਾ ਛੱਡੇ ਸਨ। ਪੁਲਿਸ ਕੁਛ ਵਿਗਾੜ ਨਹੀਂ ਸਕੀ ਸੀ। ਰੱਜਿਆ ਸਰਦਾਰ ਸੀ। ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮਣ ਸਾਲ 'ਚ ਕਪਾਹ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਫਸਲ ਦੀ ਵੀ ਕੋਈ ਗਿਣਤੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਖੇਤ 'ਵਿਸ਼ਰਾਮ' ਘਰ ਛੱਤ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਗਰੀਬ ਅੱਰਤਾਂ ਦੇ ਠੰਢੇ ਤੱਤੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲੈਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਬਾਹਰ ਕੌੜੀ ਸੀ ਪਰ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਵੀ ਘੂਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਬਾਪੂ ਸਾਧੂ ਸਭਾ ਦਾ ਬੰਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪਾਠ ਹੀ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤੇ ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੰਗੇ ਮੰਦੇ ਕੰਮ 'ਚ ਕਦੀ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ।

ਅੱਜ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਕੌੜੀ ਨਿਗਾਹ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਸਰੀਰ ਸ਼ੀਤਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਸੰਘੀ ਕਿਸੇ ਬਖ਼ਿਆੜ ਦੇ ਪੰਜੇ 'ਚ ਆ ਗਈ ਸੀ।

ਉਹ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਰਾਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਹੋਸਟਲ 'ਚ ਛੱਡ ਕੇ ਜਸਵੰਤ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਕੋਠੀ 'ਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਬੁਲ੍ਹ ਠਾਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਕੁਛ ਪੈਗ ਪੀਤੇ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਹੀ ਕੋਈ ਵਿਹੁ ਚੜ੍ਹ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਆਕੜੀ ਗਰਦਨ

ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਹਿਮਕ ਨੇ ਝਟਕਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਰਾਤ ਭਰ ਉਹ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਚੈਨ ਰਿਹਾ।

ਸਵੇਰੇ ਉਹ ਕਾਲਜ ਦੀ ਪਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ।

“ਆਪ ਸ਼ੀਤਲ ਕੇ ਭਾਈ ਹੈਂ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ?”

“ਜੀ ਹਾਂ।”

“ਆਪ ਪਹਿਲੇ ਕਬੀ ਨਹੀਂ ਆਏ।” ਪਿੰਸੀਪਲ ਸ਼ੱਕੀ ਸੁਭਾ ਦੀ ਸੀ।

“ਇਸ ਦਫਾ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕੀ ਤਬੀਅਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸੀ- ਇਸ ਲੀਏ।”

“ਠੀਕ ਹੈ- ਔਰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੋ ?”

“ਜੀ ਹੈ।”

“ਬੋਲੀਏ।”

“ਜੋ ਭੀ ਸ਼ੀਤਲ ਕੋ ਚਿੱਠੀ ਆਏ ਵੋਹ ਹਮਾਰੇ ਪਾਸ ਘਰ ਭੇਜ ਦੇਂ।”

“ਆਈ ਸੀ.....।”

“ਜੀ ਹਾਂ- ਕੋਈ ਖਾਸ ਵਜਾ ਹੈ।”

“ਲੇਕਨ ਹਮਾਰੇ ਕਾਲਜ ਮੌਤੇ ਕੋਈ ਗੜਬੜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਤੀ।”

“ਐਸੀ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ- ਬਾਤ ਦਰਅਸਲ ਯੇਹ ਹੈ-”

“ਮੈਂ ਸਮਝ ਰਾਈ। ਸ਼ੀਤਲ ਕੋ ਪਤਾ ਭੀ ਨਹੀਂ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਕੀ ਚਿੱਠੀ ਵਾਪਿਸ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ- ਮੈਂ ਅਥੀ ਇੰਚਾਰਜ ਕੋ ਬੁਲਾਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹਾਂ।”

“ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਮੈਡਮ। ਅੱਛਾ ਨਮਸਤੇ।”

ਜਸਵੰਤ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਵਿਰਲੀਆਂ ਵਿਰਲੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਟਹਿਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਕੁਛ ਅਧ-ਸੁੱਤੀਆਂ ਤੇ ਕੁਛ ਸਜੀਆਂ ਸੰਵਰੀਆਂ।

ਪਰ ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਕੁੜੱਤਣ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਬੁਲਾਇਆ। ਸ਼ੀਤਲ ਸਹਿਮੀ ਕਿਸੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਪੀੜਾ ਦੀ ਝੰਬੀ ਹੋਈ ਭਾਈ ਸਾਹਮਣੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਾਂਗ ਸਿਰ ਝੁਕਾਈ ਖੜ੍ਹ ਗਈ।

“ਅੱਛਾ ਸ਼ੀਤਲ ਮੈਂ ਚਲਦੇ-ਛੁਟੀਆਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖਤ ਲਿਖੀਂ ਤੇ ਜਦ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਲੈਣ ਨਾ ਆਈਏ-ਤੂੰ ਹੋਸਟਲ ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਣਾ।”

ਜਸਵੰਤ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਇਆ।

ਸ਼ੀਤਲ ਸੁਨ ਹੋਈ ਥਾਂ ਤੇ ਹੀ ਬੈਠੀ ਰਹੀ। ਸਖਤ ਸਰਦੀ ਹੱਡ ਕੜਕਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਮੂੰਹ ਧੋਤਾ ਸੀ ਨਾ ਚਾਹ ਪੀਤੀ ਸੀ। ਇਕ ਸਾਤੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੀ ਘਾਣੀ ਚੌਂ ਪੀੜ ਸੁਟਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਰੌਣਕ ਉਡ ਗਈ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਵਰਿਆਂ ਤੋਂ ਡਿੱਕ ਤਾਪ ਦੀ ਮਰੀਜ਼ ਸੀ। ਆਤਮਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸੰਤਾਪ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਝੰਬੀ ਸੁਟਿਆ ਸੀ।

“ਕਿਆ ਬਾਤ ਹੈ ਸ਼ੀਤਲ ਤੁਮ ਐਸਾ ?” ਜੋਸ਼ੀ ਉਸ ਦੀ ਕਲਾਸ ਫੈਲੇ ਸੀ। ਉਹ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹ ਰਹੀ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਜੋਸ਼ੀ ਦੀਆਂ ਹਮਦਰਦ ਅੱਖਾਂ ‘ਚ ਝਾਕਦੀ ਰਹੀ। ਉਸਦਾ

ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਜੋਸ਼ੀ ਦੇ ਗੱਲ ਲਗ ਕੇ ਰੈ ਪਵੇ। ਫੌਜੇ ਵਾਂਗ ਅੰਬ ਚੁੱਕੇ ਮਨ ਦਾ ਸਾਰਾ ਗੁਬਾਰ ਹੇਡਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਹਾ ਸੁੱਟੇ- ਕਾਸ਼! ਇਹ ਮੌਢਾ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਹੁੰਦਾ- ਉਹ ਪੁੱਛਦੀ ਕੁਛ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਸੁੱਖ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਇਤਨੀ ਲੰਬੀ? ਹਾਣੀਆਂ ਖਬਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਈ, ਉਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਵਾਚਿਆ ਤੇਰੀ ਸ਼ੀਤਲ 'ਤੇ ਕੀ ਹੋਣੀ ਬੀਤ ਰਹੀ ਹੈ। ਸ਼ੀਤਲ ਇਤਨੀ ਵੱਡੀ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਬਣ ਗਈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਪਹਿਰਾ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ।

“ਵਾਈ ਯੂ ਵੀਪ ਲਾਈਕ ਏ ਚਾਈਲਡ” ਜੋਸ਼ੀ ਬੜੀ ਨਿਭਰ ਕੁੜੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਮਰਦ ਟੋਨ 'ਚ ਹੋਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, “ਅਰੇ ਇਸ਼ਕ ਮੈਂ ਤੋ ਬੜਾ ਬੜਾ ਕੁਛ ਦੇਖਨਾ ਪੜਤਾ ਹੈ ਤੂ ਸ਼ੁਰੂ ਮੈਂ ਹੀ ਰੋਣੇ ਲਗੀ ਹੈ।”

ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਅਚਾਨਕ ਝਟਕਾ ਵੱਜਿਆ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਜਲ ਮੁਕ ਗਿਆ। ਦਿਲ ਕਰੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਬਲਵਾਨ ਜਿਹੀ ਬਣ ਗਈ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਆਪ ਕੋ ਮੈਡਮ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਹੈਂ।” ਕਿਸੇ ਮਾਈ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਸ਼ੀਤਲ ਸਮਝ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਮਨ ਕਰੜਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇਗੀ-ਸੋਚਦੀ ਤੁਰ ਗਈ ਸੀ।

“ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਤੇਰੇ ਭਾਈ ਹੈਂ?”

“ਜੀ ਮੈਡਮ।”

“ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਕੀ ਹੈ?”

“ਜੀ ਨਹੀਂ।”

“ਬੜੇ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਐਕਟਿੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਤੇ।”

“ਐਕਟਿੰਗ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੀ ਕਿਆ ਹੈ।”

“ਅਛਾ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸੁਥਾ ਸ਼ਾਮ ਆਣਾ ਹੋਗਾ,” ਮੈਡਮ ਨੇ ਕੁਰਸੀ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਘੁਮਾਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਸ਼ੀਤਲ ਪਰਤ ਆਈ। ਹੋਸਟਲ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਕੈਦ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ ਵਾਂਗ ਖਾਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਕਿਸੇ ਵਕਤ ਉਹ ਇੰਨੀ ਪਾਗਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦੀਵਾਰ ਨਾਲ ਟਕਰਾਣ ਨੂੰ ਜੀ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਹੱਥ ਉਸ ਦੇ ਮੌਢੇ 'ਤੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਦਿਲਾਸੇ ਨਾਲ ਸਬਰ ਕਰਕੇ ਬਹਿ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਮਨ ਕਰੜਾ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਹੰਡੂ ਪੂੰਝ ਸੁਟਦੀ ਸੀ, ਕਿਸੇ ਨਿਸਚੇ ਨੂੰ ਪੱਕਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲੀ ਸ਼ੀਤਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਚੁਲਥੀ, ਸ਼ਗਾਰਤਨ, ਹਰ ਸਮੇਂ ਟਪੂ ਟਪੂ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ੀਤਲ, ਦਸਾਂ ਦੇ ਚੁੰਢੀਆਂ ਭਰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਦਸਾਂ ਤੋਂ ਭਰਾਂਦੀ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਆਪਣੇ ਹੀ ਕਮਰੇ 'ਚ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਈ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਮਰੇ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦਾ ਸਾਹਸ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੀ ਸੀ, ਗਿਆਨ ਇਹੱਠਾ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਆਪਣੇ ਤੂੰ ਦਿਨ ਭੁੱਲ ਗਈ,
ਸੌਸੇ ਮੈਨੂੰ ਕਰੋਂ ਤਕੜਾਈਆਂ।

ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਹਫਤਾ ਭਰ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਸਾਬ ਨਸ਼ਾ ਦੇਂਦਾ ਰਿਹਾ, ਜਿਵੇਂ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦਾ ਤਰਾਸ਼ਿਆ ਸਰੀਰ ਉਸ ਦੀ ਬੁਕਲ 'ਚ ਧੜਕ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਉਸ ਨੂੰ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਸਾਗਰਾਂ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਜਿੰਦਗੀ ਦੇ ਗੁਲਜ਼ਾਰ 'ਚ ਲਿਆ ਖੜਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਘੰਟਿਆਂ ਬੱਧੀ ਉਦਾਸ ਕਰੀ ਰਖਦਾ ਸੀ।

ਇਕੱਲਾ ਸੀ। ਹੁਸਨ ਦੇ ਸਾਗਰ 'ਚ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਕਾਲਜ ਦੀਆਂ ਕੁਛ ਬਹੁਤੀਆਂ ਜਵਾਨ ਪ੍ਰੈਫੈਸਰ ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬੇਹੱਦ ਮਾਯੂਸ ਸਨ; ਸਗੋਂ ਸਾਜ਼ੇ ਮਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਈ ਮਾਰੂ ਵਾਰ ਵੀ ਕੀਤੇ। ਪਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਖੁਫੀਆ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ। ਕੁਛ ਬੰਦੇ ਤਾਜ਼ਨ ਲਈ ਪਿਛੇ ਛੱਡੇ, ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਇਤਨਾ ਬੱਬਰ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਧਿਆਨ ਭਗਤੀ 'ਚੋਂ ਮਨ ਉਖੜਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਸੀ ਨਾ ਨਿੰਦਿਆ ਦੀ। ਮਸਤ ਕਾਰਵਾਂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਕੁਛ ਚੁਗਲੀਆਂ ਇਤਨੀਆਂ ਡੈੜੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਪਿੰਸੀਪਲ ਉਸ ਨੂੰ ਤੁੰਤ ਕੱਢਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੁਦੀ ਪਰ ਉਹ ਇਤਨਾ ਕਾਬਲ ਪ੍ਰੈਫੈਸਰ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਸੀਪਲ ਛੇਤੀ ਕੀਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਕਮਜ਼ੋਰ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਏ ਕਲਾਸ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਟੱਕਰ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਪੜਾਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੀ ਐਸਾ ਸੀ, ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਖੱਪ ਵੀ ਪਾ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਫਰਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਦੇ ਪਰਚੇ ਪਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਬਾਹਰੋਂ ਮਾਰਕ ਕਰਾਏ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਉਠੀ ਸੀ।

“ਬੱਡੇ ਡੈਣ ਜੀ ਬੁਲਾ ਰਹੇ ਹਨ।” ਕਿਸੇ ਮਾਈ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਉਸ ਦੀ ਸੋਚ-ਤੰਦ ਟੁੱਟ ਗਈ।

ਪਿੰਸੀਪਲ ਦਾ ਦਫਤਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਅਜ ਉਸਨੇ ਪਿੰਸੀਪਲ ਦੇ ਮੁੱਖ 'ਤੇ ਵਖਰੀ ਖੁਸ਼ੀ ਤੱਕੀ ਸੀ।

“ਡੈਣ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ?”

“ਹਾਂ-ਵਧਾਈ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀ ਸੀ।”

“ਜੀ !”

“ਹਾਂ-ਰਣਜੀਤ-ਮੈਂ ਬੇਹੱਦ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਚੋਣ ਤੇ ਮਾਣ ਹੈ।”

“ਮੈਂ ਕੁਛ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ-ਮੈਂ-ਮੈਂ-।”

“ਤੈਨੂੰ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ-ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਕੀ ਕੀ ਤੁਹਮਤਾਂ ਲਾਈਆਂ ਰਾਈਆਂ।”

“ਜੀ.....।”

“ਚੰਦ ਤੇ ਬੁਕਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਮੂੰਹ ਗੰਦੇ ਹੋਏ।”

“ਮੇਰਾ ਵੀ ਕੋਈ ਦੇਖੀ ਹੈ ?”

“ਇਕ ਨਹੀਂ ਦਰਜਨਾਂ-ਪਰ ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਰੱਬ ਹੀ ਰਾਖਾ ਹੈ।”

“ਗੱਲ ਪ੍ਰਧਾਨ ਤੱਕ ਵੀ ਪਹੁੰਚੀ ਸੀ-ਉਹ ਬਹੁਤ ਭੁਸ਼ ਹੈ।”

ਰਣਜੀਤ ਉਦਾਸੀ ਦੇ ਸਾਗਰ 'ਚ ਲੱਬ ਗਿਆ।

“ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਾਹਿਬ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਪੈਸ਼ਲ ਇਨਕਰੀਮੈਂਟ ਦੇਣਗੇ; ਕੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹੋ ?”

“ਜੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ। ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਅਗਲਾ ਸਾਲ ਆਵੇਗਾ ਵੀ।”

“ਕੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ ?”

“ਠੀਕ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਮੈਡਮ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹੁ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।”

ਰਣਜੀਤ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ।

ਚਾਹ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਕਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਲਾਹ ਮਾਰ ਲਿਆ ਕਰੋ।” ਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸੀ।
ਰਣਜੀਤ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਨਸ਼ਿਆਈ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ।

ਦੋਵੇਂ ਚਾਹ ਪੀਂਦੇ ਹੱਸਦੇ ਰਹੇ।

“ਹੱਸ ਤਾਂ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਤੂਢਾਨ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ?”

“ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ-ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਕਰ।” ਮੈਡਮ ਰਣਜੀਤ ਦੀਆਂ
ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਝਾਕ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਮੈਡਮ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦਾ ਹਾਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ
ਹਾਂ।”

“ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ।” ਕੁੜੀ ਮੰਨਤ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਮੈਡਮ ਐਸੇ ਦੁੱਖ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਲਏ ਦਿੱਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ। ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ
ਮੰਨਣਾ।”

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਤੁਗਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਗੁੱਸਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸਗੋਂ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਰਸ ਹੋਰ ਭਰ ਗਿਆ।
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਆਦਮੀ ਸੀ ਰਣਜੀਤ-ਵਿਛੜੀ ਰੂਹ-ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਕਿਸੇ
ਖੋਗੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਭਾਲਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ।

ਰਣਜੀਤ ਪਾਰਟ ਦੋ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਕ ਰੋਲ ਨੰਬਰ ਕਿੰਨੇ ਹੀ
ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਗੈਰ-ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ। ਉਹ ਰੁਕ ਗਿਆ।

“ਕਿਸ ਦਾ ਰੋਲ ਨੰਬਰ ਹੈ ਇਹ ?”

“ਸਾਰੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਚੁਪ ਸਨ।”

“ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ?”

“ਜੀ ਕੰਵਲ ਦਾ।” ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ।

“ਘਰ ਗਈ ਹੈ ?”

“ਜੀ ਨਹੀਂ।”

“ਫਿਰ ਕਲਾਸ ਅਟੈਂਡ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ?”

“ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਲਉ ।”

“ਬੁਲਾ ਕੇ ਲਿਆਉ ।”

ਕੰਵਲ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਤੱਕ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਡਰ ਜਿਹਾ ਗਿਆ।
“ਬੈਠੋ” ਹੋਰ ਰਣਜੀਤ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਿਆ।

ਕਲਾਸ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਰਣਜੀਤ ਧੁਪ 'ਚ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਕੰਵਲ
ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਨਾਲ ਆਈ।

“ਸਰ, ਇਹ ਕੋਈ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ।” ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਰਾਰਤਨ ਸੀ।
ਕੰਵਲ ਮੁਰਝਾਈ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਗਹੁ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ। ਥੋੜਾ ਹੱਸ ਪਿਆ।

“ਬੈਠ ਜਾਓ-ਹਾਂ ਕਹੋ ।”

ਕੰਵਲ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁੱਪ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਥੋੜਾ ਡਰ ਵੀ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ
ਦਾ ਅੰਦਰ ਡਰ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਤੇ ਕੁੜੀ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾ ਬਣ ਜਾਏ।

“ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ। ਬੋਲ ਕੰਵਲ ।”

“ਸਰ ਇਹ ਪੁੱਛਦੀ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਇਤਨੇ ਉਦਾਸ ਕਿਉਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ ।”

ਰਣਜੀਤ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਖਿੜ ਖਿੜ ਕਰਕੇ ਹੱਸ ਪਿਆ। ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਚਿਰ ਹੱਸਦਾ
ਰਿਹਾ। ਦੋਵੇਂ ਕੁੜੀਆਂ ਚੁੱਪ ਚੁੱਪ ਤਕਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ।

“ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ?”

“ਸਰ, ਇਹ ਕਹਿਣ ਦੀ ਭਲਾ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ।” ਕੰਵਲ ਚੁਪਕੇ ਬੋਲੀ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਗਹੁ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਚਿਰ ਤੱਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੁੜੀਆਂ
ਦੇ ਮੁੱਖਾਂ 'ਤੇ ਸੁੱਚੀ ਹਮਦਰਦੀ ਲਿਖੀ ਪਈ ਸੀ। ਉਹ ਫਰਿਸ਼ਤੇ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਨ
ਜਿਹੜੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਉਤਰ ਆਏ ਸਨ।

“ਸਰ, ਦੱਸੋ ਨਾ।” ਕੁੜੀ ਨੇ ਰਿਹਾੜ ਕੀਤੀ।

“ਕੰਵਲ, ਕੁਛ ਭਾਵ ਐਸੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦੇ।
ਕੁਛ ਗੱਲਾਂ ਐਸੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਦੱਸੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।”

“ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ?”

“ਬਹੁਤ ਹੈ।”

“ਫਿਰ ਦਸਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ?”

“ਕੁਛ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਹੀ ਸੁਣੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਹੈ।”

“ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਹਟਾਂਗੀਆਂ।”

“ਕੀ ਫਾਇਦਾ ?”

“ਜਾਂ ਕਹੋ ਸਾਡਾ ਤੁਹਾਡਾ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ।”

“ਅੱਛਾ ਇਕ ਵਾਇਦਾ ਕਰੋ।”

“ਦੱਸੋ।” ਕੁੜੀਆਂ ਬੜੀਆਂ ਖੁਸ਼ ਸਨ।

“ਕਦੇ ਉਦਾਸ ਨਹੀਂ ਰਹੋਗੀਆਂ-ਮੇਰੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ’ਤੇ ਸ਼ਿਕਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੀਆਂ।”

“ਪੱਕਾ ਵਾਅਦਾ।”

“ਕਦੇ ਕਲਾਸ ਨਹੀਂ ਮਿਸ ਕਰੋਗੀਆਂ। ਪੜਾਈ ਦਿਲ ਲਾ ਕੇ ਕਰੋਗੀਆਂ।”

“ਇਕ ਦਮ ਪੱਕਾ ਵਾਦਾ।”

“ਅੱਛਾ ਵਾਅਦਾ ਰਿਹਾ-ਕਦੇ ਕਹਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰ ਦੱਸਾਂਗਾ।”

“ਨਹੀਂ ਇਸੀ ਵਕਤ।”

“ਦੇਖੋ ਘੰਟੀ ਵਜ ਗਈ-ਕਲਾਸ ਦਾ ਸਮਾਂ।”

“ਚੰਦਰੀ ਘੰਟੀ।”

ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਲਾਡਲਾ ਰੋਣਹਾਕਾ ਮੂੰਹ ਬਣਾ ਲਿਆ।

ਕਲਾਸ ਮਗਰੋਂ ਸਟਾਫ ਮੀਟਿੰਗ ਸੀ।

ਮੀਟਿੰਗ ਵਿਚ ਸਾਲਾਨਾ ਵਰਾਇਟੀ ਸ਼ੋ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ’ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਚੌਕਿਆ ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਦੋ ਡਰਾਮੇ, ਭੰਗੜਾ, ਗਿੱਧਾ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਉਣਾ ਸੀ।

“ਮੈਡਮ, ਮੈਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ?”

“ਜੀ ਹਾਂ-ਤੁਹਾਨੂੰ ਹੀ ਕਰਾਣਾ ਪਵੇਗਾ।”

ਕਾਲਜ ਦੀ ਹਿਸਟਰੀ 'ਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਕੋਈ ਮਰਦ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਇੰਚਾਰਜ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਸੋਚ ਕੇ ਕੰਬ ਗਿਆ।

“ਡਰੋ ਨਾ ਤੁਹਾਡੀ ਮਦਦ ਲਈ ਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੰਮ ਕਰੋਗੀ।”

“ਲੇਕਿਨ ਗੀਹਰਸਲ ਕਰਦਿਆਂ।”

“ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਚਿੱਤਾ ਨਾ ਕਰੋ।”

“ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿਮੇਦਾਰੀ ਹੈ ਇਨਸਾਨ....”

“ਇਨਸਾਨ ਹੀ ਹਰ ਇਮਤਿਹਾਨ 'ਚੋਂ ਪਾਸ ਹੁੰਦੇ।”

ਮੈਡਮ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਗਈ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਬੜਾ ਹੀ ਚਿਰ ਥਾਂ ’ਤੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਜ਼ਿਮੇਦਾਰੀ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਨੇ ਦੱਬ ਲਿਆ ਸੀ।

ਕੁੜੀਆਂ 'ਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਬੜੀ ਚਰਚਾ ਸੀ। ਕਈ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਦਰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਰਣਜੀਤ ਅਡੋਲ ਹੀ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਡਰਾਮੇ, ਗਿੱਧੇ ਲਈ ਕੁੜੀਆਂ ਚੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਉਸ ਦੀ ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਉਸ ਦੀ ਆਸ਼ਕ ਸੀ।

“ਕੁਦਰਤ ਕੰਮ ਲਈ ਤਾਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਵੈਸੇ ਕਿਉਂ ਮਿਹਰਬਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ?”

“ਉਸ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਹੈ।”

ਦੋਵੇਂ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੱਸ ਪਏ।

“ਮੈਨੂੰ ਮੈਡਮ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪਈ ਕਿ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆ
ਪਾਣ ਸਿਖਾਣ ਲਈ ਮਰਦ-ਚੁਣ ਲਿਆ।”

“ਨਹੀਂ ਛੱਲੀਆਂ ਦਾ ਰਾਖੀ ਗਿੱਦੜ ਬਹਾ ਦਿੱਤਾ।”

ਦੋਵੇਂ ਫੇਰ ਹੱਸ ਪਏ।

“ਦੇਖਿਏ ਗਿੱਦੜ ਦਾ ਸਬਰ ਕਿਨਾ ਕੁ ਹੈ- ਛੱਲੀਆਂ ਰੰਗ ਬੰਗੀਆਂ ਹੇਠ
ਉਤੇ ਹਨ।”

“ਜਦ ਤੱਕ ਕੋਈ ਛੱਲੀ ਟੁੱਟ ਕੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆ ਪੈਂਦੀ ਤਦ ਤਕ ਤਾਂ
ਗਿੱਦੜ ਦਾ ਸਬਰ ਟੁੱਟਣ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ।”

“ਛੱਲੀ ਤਾਂ ਪੈ ਰਹੀ ਹੈ-ਗਿੱਦੜ 'ਚ ਸਾਹ ਸਤ ਨਹੀਂ।”

ਦੋਵੇਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੱਸੇ।

“ਅੱਛਾ ਮੈਡਮ, ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਐਸੇ ਤਿਆਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਾਲਜ
ਵਿਚ ਰਿਕਾਰਡ ਕਾਇਮ ਹੋ ਜਾਵੇ।”

“ਰਿਕਾਰਡ ਤਾਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਕਾਇਮ ਹੋ ਸਕਦੇ, ਗਿੱਦੜ ਹੀ ਕੰਨਾਂ ਨਹੀਂ
ਲਾਂਦਾ।”

ਦੋਵੇਂ ਸੰਜੀਦਾ ਜਿਹਾ ਹੱਸ ਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਏ।

ਸ਼ਾਮ ਸਮੇਂ ਗੀਹਰਸਲ ਹੋਈ। ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਡਰਾਮਾ ਸ਼ੈਕਸਪੀਅਰ ਦੇ ਡਰਾਮੇ
ਉਬੈਲੋ ਦੇ ਮਰਡਰ ਸੀਨ ਦੀ ਗੀਹਰਸਲ 'ਤੇ ਗਿੱਧੇ ਦੇ ਕੁਛ ਕੁ ਐਕਸ਼ਨ। ਕੰਵਲ
ਡੈਸਟੋਮੇਨਾ ਦਾ ਰੋਲ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਪਿੰਦਰ ਉਬੈਲੋ ਦਾ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਹਮਰਾਜ਼
ਵੀ ਸਨ-ਪੱਕੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ।

ਕੁਛ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਗੀਹਰਸਲ ਮਹਾਰੋਂ ਹੀ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਈਟਿਮਜ਼
ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਡਰਾਮਾ ਆਪਣੇ ਹੀ ਰੰਗ ਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ
ਵਿਚ ਹਾਸਾ ਮਜ਼ਾਕ ਬਹੁਤ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਸਟੇਜੀ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਡਰਪੂਰ ਸੀ।

‘“ਮੈਂ ਮੈਡਮ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸ਼ੁਕਰ ਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ।”

“ਉਹ ਕਿਸ ਲਈ?” ਰਣਜੀਤ ਮੈਡਮ ਦੀ ਟੋਨ ਤੋਂ ਨਾਵਾਕਿਫ਼ ਸੀ।

“ਉਸ ਨੇ ਮੋਸਟ ਰੋਮਾਂਟਿਕ ਹੀਰੋ ਨਾਲ ਕੁਛ ਘੰਟੇ ਬਿਤਾਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ।”
ਦੋਵੇਂ ਹੱਸ ਪਏ।

“ਰੋਮਾਂਟਿਕ ਹੀਰੋ-ਜਨਾਬ ਦਾ ਇਹੀ ਨਾਂ ਸਟਾਫ਼ 'ਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ।”

“ਇਹ ਸਟਾਫ਼ ਕੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ?”

“ਖੰਭਾਂ ਦੀਆਂ ਡਾਰਾਂ ਬਨਾਣ ਵਾਲੀ।”

“ਹੁਣ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਡਾਰਾਂ।”

“ਨਾ ਬਣਨਗੀਆਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਬਣਾਵਾਂਗੀ।”

“ਕੀ ਮਤਲਬ?”

“ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਨਸੀਬ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸਾਬ-ਗੱਲਾਂ ਤਾਂ ਉਡ ਲੈਣ।”

“ਕਿਤੇ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਭਾਰੀ ਨਾ ਪੈਣ?”

“ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਦੇ ਕੀਤੀ।” ਉਹ ਬੜੀ ਹੋਸਲੇ ਵਾਲੀ ਸੀ।

ਕੁੜੀਆਂ ਗੀਹਰਸਲ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਡਰਾਮੇ 'ਚ ਮਸਤ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਦਿਨ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗੁਜਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਰੁਝੇਵਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਦਾ ਨਾ ਛੁਪਦੇ ਦਾ ਕਦੇ ਪਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

4.

ਗਲ ਲੱਗ ਕੇ ਧਾਰ ਦੇ ਰੋਈ,
ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਕਿੜਕ ਦਿੱਤੀ।

ਕੰਮ ਦੇ ਰੁਝੇਵੇਂ ਨੇ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚੋਂ ਘਟਾ ਰੱਖਿਆ। ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਸੌਂਦਾ, ਉਹ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਸੁਲਾ ਕੇ ਸੌਂਦਾ ਸੀ। ਰਾਤ ਭਰ ਉਸ ਨਾਲ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਦੀਆਂ ਅਮੁਕ ਲੰਮੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਸੈਰ ਕਰਦਾ ਸੀ।

“ਸਰ ਤੁਹਾਡੀ ਚਿੱਠੀ।” ਕੰਵਲ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਚਿੱਠੀ ਵੱਲ ਤੇ ਫੇਰ ਕੰਵਲ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ। ਕੰਵਲ ਦੇ ਹੋਠਾਂ 'ਤੇ ਮੁਸਕਾਨ ਸੀ ਤੇ ਉਹ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਸਕਾਂਦੀ ਤੁਰ ਗਈ। ਰਣਜੀਤ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਕੰਵਲ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਤਕ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਹਾਬੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਚਿੱਠੀ ਖੋਲ੍ਹੀ।

“ਪਿਆਰੇ ਰਣਜੀਤ,

ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਜਿੰਦਾ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕਾਂ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਮਿਲਣ ਆ ਜਾਓ। ਜਦ ਤਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਹੋਸਟਲ ਦੇ ਗੋਟ ਵਲ ਹੀ ਤਕਦੀ ਰਹਾਂਗੀ।

ਤੁਹਾਡੀ
ਸ਼ੀਤਲ

ਦੋ ਬਾਰ, ਤਿੰਨ ਬਾਰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਵੀ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਸੱਚ ਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਹੀ ਲਿਖੀ ਸੀ। ਉਹ ਹਾਰ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਪਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਉਸ 'ਚੋਂ ਸੱਤਿਆ ਜਿਹੀ ਖਿਚ ਲਈ। ਕੁਛ ਪਲ ਉਹ ਕੁਰਸੀ ਤੋਂ ਨਾ ਉਠ ਸਕਿਆ।

“ਮੈਡਮ! ਮੈਨੂੰ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।”

“ਇਸ ਸਮੇਂ-ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਰਣਜੀਤ ਜੀ-ਇਹ ਕੋਈ ਛੁੱਟੀ ਮੰਗਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਹੀਂ।”

“ਪਰ ਮੇਰਾ ਜਾਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।”

“ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਾਲੋਂ ਕੁਛ ਵੀ ਬਹੁਤਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।”

“ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੁੰਦੀ ਰਹੇਗੀ-ਚਿੱਤਾ ਨਾ ਕਰੋ।”

“ਕਿੰਨੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ?”

“ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦੀ।”

“ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ-ਜ਼ਿਦ ਨਾ ਕਰੋ।”

“ਮੈਡਮ! ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ।”

“ਮੈਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਨਹੀਂ-ਪਰ ਰੋਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।”

ਰਣਜੀਤ ਰਾਤ ਦੀ ਗੱਡੀ ਬੈਠ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਸਵੇਰੇ ਸਵੇਰੇ ਪੁੱਜਿਆ। ਅੱਧ ਸੁੱਤਾ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਹੀ ਵਾਰੀ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਜਾ ਆਇਆ ਸੀ। ਜਾਗ ਖੁਲ੍ਹਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਮੀਚ ਕੇ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਤੋਂ ਟੈਕਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਉਹ ਪੂਰੇ ਅੱਠ ਵਜੇ ਹੋਸਟਲ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਹੋਸਟਲ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਚੇਤਾ ਆਇਆ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਮਿਲੇ। ਕਿਸੇ ਜ਼ਿਮੌਦਾਰੀ ਦੇ ਅਹਿਸਾਸ ਨੇ ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ।

ਸਾਹਮਣੇ ਦੇਖਿਆ ਸ਼ੀਤਲ ਆ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਹੈਂ-ਸ਼ੀਤਲ !” ਰਣਜੀਤ ਲਈ ਸ਼ੀਤਲ ਬੇਸਿਆਣ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਕੇਵਲ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨ ਹੀ ਤਾਂ ਮਸਾਂ ਗੁਜ਼ਰੇ ਸਨ।

“ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਸੀ ਸੁਥਾ ਹੀ ਪਹੁੰਚ ਜਾਉਗੇ।”

“ਅੱਛਾ।”

“ਮੈਂ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਗੇਟ ਵੱਲ ਤੱਕ ਰਹੀ ਸੀ।”

ਉਹ ਮੀਟਿੰਗ ਹਾਲ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਰੌਣਕ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਚਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ। ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਦ ਉਸ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਤੇ ਉਹ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁੱਛੇ।

“ਅਹਿਜੀ ਚਿੱਠੀ ਕਿਉਂ ਲਿਖੀ ?”

“ਵਰਨਾ ਕਿਸ ਮਿਲਣ ਆਉਣਾ ਸੀ।”

“ਦੱਤ-ਤੇਰੇ ਦੀ।”

ਇਕ ਭਾਰ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਦਿਲ ਤੋਂ ਲੱਘ ਗਿਆ।

ਉਸ ਸੁਖਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕੀਤਾ। ਸ਼ੀਤਲ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਮਿਸ ਸ਼ਰਮਾ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਮਿਲ ਗਈ ਹੋਰ ਵੀ ਕੁੜੀਆਂ ਝਾਤੀ ਮਾਰ ਕੇ ਮੁੜ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

“ਸੱਚ ਹੀ ਸੁੱਖ ਹੈ ਨਾ ?”

“ਨਹੀਂ।” ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਕਿਹਾ। “ਪਰ ਚਿੱਤਾ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।”

“ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਬਿਜ਼ੀ ਸਾਂ।”

“ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕੰਮ ਚੰਗਾ ਹੈ ?”

“ਠੀਕ ਹੈ ਪਰ।”

“ਕਦੇ ਖਤ ਤਾਂ ਲਿਖ ਛੱਡਦੇ।”

“ਸੋਚਿਆ ਤੇਰੀ ਡਾਕ ਸੈਂਸਰ ਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੋਵੇ।”

“ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ-ਕੁਛ ਦਿਲਾਸਾ ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ-ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਇਹ ਦਿਨ ਲੰਘਦੇ ਨੇ।”

“ਕੋਈ ਗੜਬੜ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਈ ਹੈ।”

“ਹਾਂ।” ਤੇ ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਨੇ ਘਰ ਵਾਲੀ ਸਾਰੀ ਘਟਨਾ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ।

ਕਹਾਣੀ ਦੱਸਣ ਮਗਰੋਂ ਦੋਵੇਂ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਚਿਰ ਚੁੱਪ ਰਹੇ।

“ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਮਾਂ ਬਾਪ ਨੂੰ ਨਾਰਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਹੀਂ।”

“ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਕਿਹੜਾ ਸਮਝਦਾਰੀ ਹੈ।”

“ਹਾਂ।”

“ਪਰ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਵਾਸਤਾ ਨਹੀਂ!”

ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਉਭਰ ਪਈ, ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪਹਿਲਾਂ
ਹੀ ਬਹੁਤ ਉਲੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਦੂਸਰੀ ਉਲੜਣ ਛੇਤੀ ਲੈਣੀ ਬੜੀ ਭੈੜੀ ਸੀ, ਪਰ
ਉਸ ਦੇ ਵੱਸ 'ਚ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਨਾਨੀ ਦੀ ਛੁਹ ਦੀ ਭੁੱਖ, ਉਸਦੇ ਸਾਥ
ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਉਸਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਬਣ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਤਦ ਵੀ ਉਹ ਸਮਾਜਕ
ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਬਰਦਾਰ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਅੱਲੜ੍ਹ ਮੁਟਿਆਰ ਸੀ। ਜਜ਼ਬਾਤੀ
ਸੀ, ਬੇਸਮਝ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਅਹਿਸਾਸ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਦੁਨੀਆ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਕੇਸੇਗੀ- ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ-
ਪਰ ਤਦ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਸੰਭਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਭਲਣਾ ਮਤਲਬ ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਦਾ
ਦਿਲ ਤੋੜਨਾ ਹੈ। ਕੀ ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿ ਸਕੇਗੀ? ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਰੂਹ ਕੰਬੀ-
ਤੁਰੰਤ ਲੱਗੇ ਛੱਟ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਮਰ ਜਾਏਗੀ, ਪਰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ
ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ-ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਦਿਲ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਕੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਹੋ ?”

“ਕੁਛ ਨਹੀਂ। ਐਵੇਂ।”

“ਰਣਜੀਤ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬਿਨਾਂ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ।” ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਕਰ
ਰਹੀ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਤੱਕ ਕੇ ਉਸਨੂੰ ਚੁੱਪ ਕਰਾਇਆ। ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਨੇ
ਕਲਾਸਾਂ 'ਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਛੁਟੀ ਕੀਤੀ। ਹੋਸਟਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਛੁਟੀ ਪ੍ਰਾਪਤ
ਕੀਤੀ-ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਦੇ ਮਾਮੇ ਤੇ ਲੜਕੇ ਦਾ ਵਿਜ਼ਟਰਜ਼ ਦੀ ਲਿਸਟ ਵਿਚ ਨਾਂ ਸੀ।
ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਨੇ ਉਹ ਨਾਂ ਵਰਤਿਆ।

ਟਾਂਗੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਉਹ ਪਲਟਨ ਬਾਜ਼ਾਰ ਆ ਗਏ। ਉਹ ਬੇਮਤਲਬ ਹੀ
ਬਾਜ਼ਾਰ 'ਚ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਦੀਆਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਲੜਕੀਆਂ ਸ਼ਗਾਰਤੀ “ਹੈਲੋ”

ਕਰਕੇ ਲੰਘ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਅੰਤ ਉਹ ਇਕ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ।

“ਕੀ ਸੋਚਿਆ ਹੈ?”

“ਤੁਸਾਂ ਕੀ ਸੋਚਿਆ ਹੈ।” ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਬੜੀ ਤੁਰਸ਼ ਸੀ।

“ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਰੂਪ ਹਨ।”

“ਫਿਰ ਲੈਕਚਰ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ?”

“ਅੱਛਾ ਤੂੰ ਜਿਵੇਂ ਕਹੋਗੀ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਾਂਗੇ ਪਰ ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ।”

“ਸੁਣਾਓ।” ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਹਿੱਕ 'ਤੇ ਸਿਰ ਧਰ ਕੇ ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਤੱਕਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਨੂੰ ਪਿਛਲਾ ਸਾਰਾ ਸੰਤਾਪ ਭੁਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਬੂਤਰੀ ਵਾਂਗ ਗੁਟਕਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ।

“ਕਈ ਵਾਰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ ਸੋਚੀਦੈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਬੇ-ਸੁਆਦੀ ਹੈ-ਜਾਣਦੀ ਹੈਂ ਕਿਉਂ?”

“ਕਿਉਂ?”

“ਅਸੀਂ ਸਮਾਜਕ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਦੇ ਭੁਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ-ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੌੜ ਕੇ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।” ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸੁਣ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ ਜਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ—”

“ਕੀ?”

“ਕਿ ਮਾਂ ਬਾਪ ਦੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲਈਏ।”

“ਜੇਕਰ ਉਹ ਨਾ ਮੰਨਣ?”

“ਤਾਂ।”

“ਮੈਂ ਰਣਜੀਤ ਹਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਜਜ਼ਬਾਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕਿਉਂ ਹੋਵੇ?”

“ਕਿਉਂ ਉਹ ਸਾਡੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਹਨ।”

“ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ?”

“ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ-ਪੜਾਇਆ ਤੇ ਇਸ ਕਾਬਲ ਬਣਾਇਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਾ ਪਛਾਣਨ ਲੱਗ ਪਏ।”

“ਮੈਂ ਅਜਿਹੀ ਸਿਆਣਪ ਨਹੀਂ ਸਿੱਖਣੀ।”

ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਤਪਦੀ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋ ਗਈ। ਰਣਜੀਤ ਹੱਸ ਪਿਆ।

“ਚਲ ਕੁਛ ਠੰਢਾ ਪਿਲਾਵਾਂ।”

“ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਗਰਮ ਪੀਆਂਗੀ।”

“ਅੱਛਾ ਗਰਮ ਸਹੀ।”

ਉਹ ਇਕ ਹੋਟਲ 'ਚ ਚਲੇ ਗਏ।

“ਕੀ ਪੀਣੈ?”

“ਵਿਸਕੀ।”

ਰਣਜੀਤ ਹੱਸ ਪਿਆ। ਉਹ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਚਿਹ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਵਿਸਕੀ ਦਾ ਪੈਗ ਪੀ ਗਈ “ਘਰਦਿਆਂ ਦੀ ਐਸੀ ਤੈਸੀ।” ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਦਲੇਰਾਂ ਵਾਂਗ ਬਾਂਹ ਹਲਾਈ “ਤੁਸੀਂ ਪੀਓ।”

“ਇਕ ਸ਼ਰਤ ਤੇ।”

“ਕੀ ?”

“ਹੋਰ ਪੈਗ ਨਹੀਂ ਪੀਏਂਗੀ।”

“ਠੀਕ ਹੈ।”

ਸ਼ੀਤਲ ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਨਸ਼ਾ ਝਲਕ ਪਿਆ ਸੀ। “ਕਿਸੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਚਲੋ।”

ਰਣਜੀਤ ਅੰਦਰੋਂ ਡਰਿਆ ਤੇ ਘਬਰਾਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਰਤਨ ਹੋਟਲ 'ਚ ਕਮਰਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਹੋਟਲ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ, ਹਵਾ ਲਗਣ ਕਰਕੇ ਸ਼ੀਤਲ ਇਕ ਦਮ ਸ਼ਰਾਬੀ ਸੀ।

ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਮਾਸੂਮੀਅਤ ਸ਼ੀਤਲ ਬਿਸਤਰੇ ਉਪਰ ਪਾਰਾਲ ਬਣ ਲੇਟ ਗਈ। ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਸਨ। ਰਣਜੀਤ ਜਿੰਮੇਦਾਰੀ ਸਹਿਮ ਦੀ ਛੁਗੀ ਨਾਲ ਕੁਠਿਆ ਬਨਾਵਟੀ ਮੁਸਕਰਾਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਬੇਬਸ ਸੀ। ਉਸਨੂੰ ਆਪੇ ਤੇ ਕੋਈ ਕਾਬੂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚਿਹ ਹੁਣ ਕਾਮਕ ਇੱਤਹਾ ਦੀ ਅਵਸਥਾ 'ਚ ਬਦਲ ਗਈ ਸੀ। ਨਸੇ-ਸੁਆਦ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰ 'ਚ ਵਹਿਣ ਲਗਦੇ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਜਿੰਮੇਦਾਰੀ ਤੇ ਅਹਿਸਾਸ ਦੇ ਬੱਪੜ ਨਾਲ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਆਪਣਾ ਭਵਿੱਖ ਭੁੱਲ ਗਈ ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਅਹਿਸਾਸ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਚਿੱਟੀ ਦੁੱਧ ਚਾਦਰ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਚਿੱਟੀ-ਦੁੱਧ ਚਾਦਰ ਨੂੰ ਦਾਗ ਨਾ ਲੱਗੇ।

ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਦਿਲ ਇਕ ਨਾਸੂਰ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਰਸਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗਹਿਰੀ ਚੀਸ ਉਠਦੀ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਸਾਥ ਐਸਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਰਸਦੇ ਤਪਦੇ ਨਾਸੂਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਠੰਢੀ ਦਵਾਈ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਤਦ ਵੀ ਉਹ ਬਰਾਬਰ ਦੁਬਿਧਾ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਸੀ। ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਸ਼ੀਤਲ ਕਲੀ ਉਸ ਦੇ ਨਹਿਸ਼ ਪ੍ਰਛਾਵੇਂ ਹੇਠ ਸੁਕ ਕਮਲਾ ਜਾਏ।

ਨਸੇ ਦੀ ਲਹਿਰ 'ਚ ਸੁੱਤੀ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਤੱਕਦਾ ਰਣਜੀਤ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਸ਼ੀਤਲ ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਬਣ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਸਾਥ 'ਚ ਉਹ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਰ ਦੁੱਖ ਝੱਲ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਜਾਗ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਹਾਲਤ 'ਤੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਤ੍ਰਬਕੀ ਉਸ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚੌਂ ਕੁਛ ਪੜ੍ਹਿਆ।

“ਤੁਸੀਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋ ?”

“ਬਹੁਤ। ਦੇਖ ਸ਼ੀਤਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਲਤੀਆਂ ਕਰਕੇ ਚਿਹ ਚੜਾ ਕੇ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਝਗੜੇ ਸੁਲਝਣ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ ਪਾਪ ਹਨ।” ਰਣਜੀਤ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਚੁੱਪ ਸੀ।

“ਤੈਨੂੰ ਪਤੈ ਤੇਰੇ ਅਰ ਮੇਰੇ ’ਚ ਕਿੰਨਾ ਫਰਕ ਹੈ? ਤੂੰ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਲਾਡਲੀ ਧੀ ਅਰ ਮੈਂ ਅਨਾਥ—ਜਿਸ ਦਾ ਹਰ ਪਲ ਮੌਤ ਦੇ ਸਾਏ ’ਚ ਪਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।”

“ਬਕਵਾਸ-ਮੈਂ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਮੁਦਾ ਹਾਂ।” ਸ਼ੀਤਲ ਇਕ ਦਮ ਕੜਕ ਪਈ। “ਦਿਲ ਦੀ ਦੌਲਤ ਨਾਲੋਂ ਕੋਈ ਦੌਲਤ ਵੱਡੀ ਨਹੀਂ ਰਣਜੀਤ, ਮੈਂ ਭੁੱਖੀ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹਾਂ—ਕੰਗਾਲੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾ ਸਕਦੀ ਹਾਂ ਪਰ ਤੇਰਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਛੱਡ ਸਕਦੀ। ਮੈਂ ਵਕੇ ਤੋਂ ਤੈਨੂੰ ਸਾਹ ਸਾਹ ਨਾਲ ਚਿਤਵਿਆ ਹੈ।”

ਸ਼ੀਤਲ ਭਾਵਕ ਸੀ।

“ਲੇਕਿਨ ਬੋੜਾ ਸਬਰ ਤਾਂ ਕਰ।”

“ਸਬਰ ‘ਚੋਂ ਕੀ ਮਿਲੇਗਾ।”

“ਠੀਕ ਹੱਲ ਮਿਲੇਗਾ।”

“ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ।”

“ਤੇਰੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਟਾਈਮ ਇੱਜ ਦੀ ਬੈਸਟ ਹੀਲਰ।”

“ਸ਼ੀਤਲ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਈ।”

ਵਿਸਕੀ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਘਟ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਲੱਖਾ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਝਟਕਾ ਲੱਗਦਾ। ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਸਕਿਆ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੂੰਹ ਧੋਤੇ। ਚਾਹ ਪੀਤੀ ਤੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ। ਸੂਰਜ ਢੁਬਣ ਦੇ ਆਹਰ ’ਚ ਸੀ, ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪੱਤਰਾਂ ਤੇ ਮੁਸਕਾਨ ਨੱਚ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਵਾਪਿਸ ਕਦੋਂ ਜਾਣਾ ਹੈ?”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ।”

“ਲੇਕਿਨ—”

“ਡਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ।”

“ਹਾਂ ਡਰਦਾ ਹਾਂ।”

“ਪਰ ਡਰਿਆਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਉ?”

“ਹੋ ਜਾਏਗਾ।”

“ਦੇਖ ਰਣਜੀਤ-ਮੈਂ ਬਾਲਿਗ ਹਾਂ—ਚੱਲ, ਚੱਲ ਕੇ ਕਚਹਿਰੀ, ’ਚ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲਈਏ। ਵਰਨਾ ਜਾਗੀਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਜੀਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ।”

“ਚੋਰਾਂ ਵਾਂਗ ਕੁਛ ਵੀ ਕਰਨਾ ਕਾਇਰਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਆਪਾਂ ਕੁਛ ਵੀ ਕਰਾਂਗੇ ਸਭ ਦੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗੀ।”

ਉਹ ਹੋਸਟਲ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਨ।

ਹਨੇਰਾ ਹੋਣ ਹੀ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਚਿੱਟੀਆਂ ਕਬੂਤਰੀਆਂ ਜਿਹੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਹੋਸਟਲ ਦੇ ਲਾਅਨ 'ਚ ਟਹਿਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

“ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਹੋਸਟਲ 'ਚ ਸੌਂ ਜਾਓ।”

“ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਬਾਹਰ ਸਵਾਂਗਾ।”

“ਕਿਥੇ।”

“ਕਿਸੇ ਹੋਟਲ 'ਚ।”

“ਸੁਭਾ ਕਿਨੇ ਵਜੇ ਆਉਗੇ ?”

“ਸੁਭਾ ਨਹੀਂ, ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਆਵਾਂਗਾ।”

“ਕਿਉਂ ?”

“ਤੈਨੂੰ ਪਤੈ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਰੁਝੇਵਾਂ ਹੈ।”

“ਪਰ ਆਪਾਂ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।”

“ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ, ਜੇਕਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਮੈਂ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਵਾਂਗਾ।”

“ਜੇਕਰ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਛ ਕਿਹਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਿੱਧੀ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਚਲੀ ਆਵਾਂਗੀ।”

“ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਰ ਦੇ ਕੇ ਬੁਲਾ ਲਵੀਂ।”

“ਠੀਕ ਹੈ।”

“ਆਗਿਆ ਹੈ ?”

“ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।”

“ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।”

“ਦੋਵੇਂ ਖਿੜ ਖਿੜਾ ਕੇ ਹੱਸ ਪਏ।”

ਦੋਵੇਂ ਵਿਛੜ ਗਏ-ਦੂਰ ਤੱਕ ਹੱਥ ਹਿਲਦੇ ਰਹੇ।

ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਮਿਠੇ ਜਿਹੇ ਸੁਪਨੇ ਦੀ ਬੁਕਲ 'ਚ ਅਧ-ਸੁੱਤੀ ਪਈ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮਾਈ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ। “ਤੇਰਾ ਗੈਸਟ।”

ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਇਕ ਦਮ ਬਿਸਤਰੇ 'ਚੋਂ ਉਠੀ ਤੇ ਹਰਨੀ ਵਾਂਗ ਚੁੰਗੀਆਂ ਭਰਦੀ ਪੌੜੀਆਂ ਉਤਰ ਗਈ। “ਤਾਂ ਰਣਜੀਤ ਵਾਪਿਸ ਨਹੀਂ ਗਿਆ” ਉਹ ਸੋਚਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਦੇ ਖਿੜੇ ਮੁੱਖ 'ਤੇ ਥੋੜੀ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਪ੍ਰਛਾਵਾਂ ਛਾ ਗਿਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਜਸਵੰਤ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਮਾਉਜ਼ਰ ਲਟਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਦਾ ਮੌਢਾ ਪਲੂਸਿਆ।

“ਕਦੇ ਚਿੱਠੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ?”

“-ਬਸ।”

“ਪਰ ਤਦ ਵੀ ਲਿਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ-ਬੇਜੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।”

ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ‘ਬੇਜੀ’ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਹੰਝੂ ਟਪਕ ਆਏ। ਉਹ ਚਾਹ

ਕਹਿਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਲਾ ਕੇ ਪਾਸੇ ਹੋ ਗਈ।

ਘਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ, ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਈਆਂ। ਚਾਰ ਸੌ ਸੌ ਦੇ ਨੋਟ ਦੇ ਕੇ ਜਸਵੰਤ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਜਸਵੰਤ ਪਿ੍ਰਸੀਪਲ ਦੇ ਕਮਰੇ 'ਚੋਂ ਵੜ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਗੁੱਸਾ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਸ਼ਨੀ ਸੀ, “ਉਸ ਦੇ ਮਾਮੇ ਦਾ ਲੜਕਾ ਕੱਲ੍ਹੁ ਤੱਕ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ, ਉਹ ਕੱਲ੍ਹੁ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲਣ ਆ ਸਕਦੈ ?” ਉਸ ਯਾਦ ਕੀਤਾ। ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਮਸਤ ਉਠ ਵਾਂਗ ਉਸ ਦੇ ਦੰਦ ਕਿਰਚੇ ਗਏ। ਦੋ ਕਦਮ ਉਹ ਹੋਸਟਲ ਵੱਲ ਤੁਰਿਆ ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਮਾਉਜ਼ਰ 'ਤੇ ਟਿਕ ਗਿਆ। ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਦਮ ਰੁਕ ਗਏ।

ਫਿਰ ਉਹ ਲੰਮੀਆਂ ਪੁਲਾਂਘਾਂ ਭਰਦਾ ਕਾਲਜ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਉਹ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

5.

ਕਿਹੜੇ ਦਰਦੀ ਨੂੰ ਹਾਲ ਸੁਣਾਵਾਂ,
ਦੁੱਖਾਂ ਵਿਚ ਪੈ ਗਈ ਜਿੰਦੜੀ।

ਰਣਜੀਤ ਸਵੇਰੇ ਸੱਤ ਵਜੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਬਕਾਵਟ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰੇਸ਼ਨੀ ਸੀ। ਨੀਂਦਰ ਦੀ ਥਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਚਿੜ ਚੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹ ਰਜਾਈ ਘੁੱਟ ਕੇ ਸੌਂ ਗਿਆ। ਕਾਲਜ ਜਾਣ ਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਜੇ ਉਹ ਛੁੱਟੀ 'ਤੇ ਸੀ।

ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰਹਿੰਦਾ ਲੜਕਾ ਕੰਮ 'ਤੇ ਤੁਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਤਾੜ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਮਨ ਹੱਸਣ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਬੜਾ ਸਿੱਧਾ ਲੜਕਾ।

ਰਣਜੀਤ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜਾਗਿਆ। ਪ੍ਰਛਾਵੇਂ ਢਲ ਗਏ ਸਨ। ਖਾਧਾ ਪੀਤਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਈ। ਨਜ਼ਦੀਕ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਉਸ ਨੇ ਕੁਛ ਮੰਗਵਾਇਆ।

ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਜਾ ਕੇ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਮਾਸੂਕ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਸਗੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਆਇਆ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਪਿਆਰ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਜਾਹਿਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਕੁਆਰ ਨੂੰ ਭੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਸ਼ੀਤਲ ਅਜੀਬ ਜਿੱਦੀ ਲੜਕੀ ਸੀ ਕਿ ਘਰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਾਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਰਾਤ ਹੋ ਗਈ। ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲਾ ਲੜਕਾ ਆ ਗਿਆ। “ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਕਿਹੜੀ ਨੂੰ ਰਜਾਈ 'ਚ ਘੁੱਟੀ ਪਏ ਹੋ ?”

ਰਣਜੀਤ ਹੱਸ ਪਿਆ। ਉਹ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬੇਤੁਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ 'ਤੇ ਬੱਸ ਹੱਸ ਗੀ ਛੱਡਦਾ ਸੀ।

“ਬਾਹਰ ਗਏ ਸੋ ?”

“ਹਾਂ।”

“ਕਿਥੇ ?”

“ਦੇਹਰਾਦੂਨ।”

“ਕਿਹੜੀ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਏ ਸੀ ?”

“ਕਿਹੜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ?”

“ਕਿਹੜੇ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਪੱਕੇ ਖਾਣ ਜਾਣੈ-ਕੜਾਕੇ ਦੀ ਸਰਦੀ ਤਾਂ
ਕਿਹੜੀ ਹੀ ਠੀਕ ਹੈ।”

“ਤਾਂ ਫਿਰ ਘਰ ਦੀ ਰਜਾਈ ਹੀ ਚੰਗੀ ਹੈ।”

“ਰਜਾਈ ਨਾਲ ਕਿਥੇ ਸਰਦੈ-ਲਉ ਚਾਹ ਪੀਉ।”

ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਚਾਹ ਭਾਫ਼ਾਂ ਛੱਡ ਰਹੀ ਸੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਬੇਤੁਕਾ ਮਜ਼ਾਕ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਰਾਤ ਦਾ ਖਾਣਾ ਲੜਕਾ
ਹੀ ਲੈ ਆਇਆ।

“ਹੋਸਟਲ ਚੋਂ ਨਹੀਂ ਖਾਉਗੇ ?”

“ਨਹੀਂ।”

“ਜਾ ਆਉ, ਨਾਲੇ ਕਬੂਤਰੀਆਂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਆਉਗੇ।”

“ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਤੋਂ ਮਨ ਅੱਕ ਗਿਆ।”

“ਚੰਗਾ ਸਾਨੂੰ ਚਿੱਟ ਕਰ ਦਿਓ-ਨਾਲੇ ਖਾਣਾ ਲੈ ਆਉ। ਤੇ ਨਾਲੇ ਤੇ ਨਾਲੇ
ਨਾਲੇ।” ਦੋਵੇਂ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹੋਏ।

ਉਹ ਹੋਟਲ ਤੋਂ ਖਾਣਾ ਲੈ ਆਇਆ।

“ਘੁੱਟ ਮਾਰ ਲੈਂ।” ਉਸ ਪਾਸ ਬੋਤਲ ਸੀ। ਮਿੱਠਾ ਜਿਹਾ ਰੰਗ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ
ਹੋਠਾਂ ਦੀ ਯਾਦ ਕਰਾ ਗਿਆ। ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਗਲਾਸ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਅੰਦਰ ਸੁੱਟ ਲਈ।

ਰਣਜੀਤ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਕੱਠਪੁਤਲੀ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਦੇ ਸ਼ਰਾਬ
ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾ ਲਾਣ ਵਾਲਾ ਕਿਸੇ ਹੜ੍ਹ 'ਚ ਵਹਿ ਚੱਲਿਆ ਸੀ।

ਨਸ਼ੇ ਨੇ ਸਰੂਰ ਦਿੱਤਾ। ਸ਼ੀਤਲ ਉਸ ਦੀ ਬੁਕਲ 'ਚ ਆ ਕੇ ਬਹਿ ਗਈ। ਕਦੇ
ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਮੁੱਖ 'ਚ ਉਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

ਰਾਤ ਵੱਡੀ ਹੋ ਗਈ। ਉਹ ਖਾਣਾ ਖਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਲੜਕਾ ਚਲਾ ਗਿਆ
ਸੀ। ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਖੜਕ ਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਕਮਰੇ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਠੰਢੀ ਹਵਾ ਦੇ ਬੁਲ੍ਹੇ
ਵਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਮਰੇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚਾਰ ਦੀਵਾਗੀ 'ਚ ਬੋਹੜ ਸੀ। ਕੋਈ ਕੋਈ
ਪੱਤਾ ਹਵਾ 'ਚ ਹਿਲਦਾ ਸੀ। ਬਹੁਤੇ ਪੱਤੇ ਝੜ ਗਏ ਸਨ। ਤਾਰੇ ਜਗਦੇ ਸਨ।
ਬੱਦਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਨੇਰੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਗੀ 'ਚ ਖੜ੍ਹਾ ਉਹ
ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ-ਫਿਰ ਉਹ ਚਾਰ ਦੀਵਾਗੀ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ
ਝਾਕਿਆ। ਗਲੀਆਂ ਸੁਨੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਤਖਤੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਰਣਜੀਤ

ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ 'ਸੰਤਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ' ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਨੂੰ ਤਾਲੀ ਵੀ ਘੱਟ ਵਧ ਹੀ ਲਾਂਦਾ ਸੀ।

ਠੰਡੀ ਹਵਾ 'ਚ ਉਹ ਠਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਜਾਈ ਦਾ ਨਿੱਘ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਿਆ-ਦਿਮਾਗ ਖਾਲੀ ਜਿਹਾ ਸੀ-ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਉਤਸ਼ਾਹ ਰਿਹਾ ਸੀ ਨਾ ਕੋਈ ਚਾਅ-ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਬੜਾ ਹੀ ਗਹਿਰਾ ਸੀ, ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ 'ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ। ਪਿਆਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਹਨੇਰੇ ਵਾਂਗ ਵਧਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਰਜਾਈ ਦੇ ਨਿੱਘ 'ਚ ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਲੱਗ ਗਈ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਉਸ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾ ਰਿਹਾ ਸੀ-ਸੱਚ ਹੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਉਸ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਬੱਤੀ ਜਗਾਈ, ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲਿਆ। ਬਾਹਰ ਕਾਲਜ ਦਾ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਲਰਕ ਬੜਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਕਦਮ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੰਦਰ ਆਇਆ। ਕੁਛ ਤਲਾਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਸਾਰੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਘੁਮਾਈਆਂ। ਰਜਾਈ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਲਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਲੁਕੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਨੰਗਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ ਹੋਵੇ।

ਰਣਜੀਤ ਉਸ ਵੱਲ ਬੜੇ ਗਹੁ ਨਾਲ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਬੜੇ ਬੇਵਕਤ ਆਏ ?”

“ਹਾਂ-ਹਾਂ-ਮੈਂ-ਮੈਂ !”

“ਬੈਠ ਜਾਓ-ਸਰਦੀ ਹੈ, ਰਜਾਈ 'ਚ ਬੈਠੋ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਉਸ ਵੱਲ ਰਜਾਈ ਵਧਾਈ।

“ਹੁਕਮ ?”

“ਕੋਈ ਨਹੀਂ।”

“ਸੇਵਾ ਕੀ ਕਰਾਂ-ਇਸ ਸਮੇਂ ਤਾਂ ਚਾਹ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।”

“ਚਾਹ ਦੀ ਜੁੜੂਰਤ ਨਹੀਂ-ਅੱਛਾ ਮੈਂ ਚਲਦਾਂ।” ਕਲਰਕ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ।

“ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣੋ-ਤਦ ਵੀ ਇਸ ਸਮੇਂ ਆਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ?”

ਕਲਰਕ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਬੇਲੀ ਸੀ। ਵਿਹਲੇ ਵਕਤ ਉਹ ਦੁਖ-ਸੁਖ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।

“ਮੈਂ ਬੜਾ ਡਰਦਾ ਡਰਦਾ ਆਇਆ ਸਾਂ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ।”

“ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ?”

“ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ-ਬੁਰਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ। ਮੇਰੀ ਚਿੱਟੀ ਦਾਹੜੀ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖਣੀ।” ਕਲਰਕ ਨੇ ਦਾਹੜੀ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਇਆ।

“ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਛੇਤੀ ਦੱਸੋ ਕੁਛ।”

“ਕਿਸੇ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਸੀ।”

“ਫੇਰ ?”

“ਤੁਹਾਡੇ ਕਾਸ ਕਾਲਜ ਦੀ ਕੁੜੀ ਹੈ-ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਰਹੇ ਹੋ ਤੇ ।”

“ਕੋਈ ਕੁੜੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਨਾ ?”

“ਬੜੀ ਮੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ।”

“ਪਰ ਕਾਲਜ ਦੀ ਕੁੜੀ ਹੋਸਟਲ 'ਚੋਂ ਮਿਸ ਹੋਵੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ।”

“ਲੜਕੀਆਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਹੋਈ, ਕੁਛ ਕੁੜੀਆਂ ਘਰ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸੋਚਿਆ ਸ਼ਾਇਦ ।”

“ਬਹੁਤ ਅਫਸੋਸ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਕ ਸਟਾਫ ਮੈਂਬਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਕਾਲਜ ਨੇ ਰੱਖ ਕਿਉਂ ਛੱਡਿਆ ਹੈ ?”

“ਤੁਹਾਡੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ।”

“ਮੈਨੂੰ ਨਾਲਾਇਕ ਬਣਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।”

“ਰਣਜੀਤ ਜੀ, ਪਿਛਲੇ ਛੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਪ੍ਰਛਾਵੇਂ ਵਾਂਗ ਲੱਗਿਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।”

“ਕੀ ਲੱਭਿਆ ?”

“ਸਚਾਈ-ਮੈਂ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਰਣਜੀਤ ਜੀ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨਾ ਸੱਚ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਕਹਿਣ ਬਰਾਬਰ ਹੈ।”

ਕਲਰਕ ਤੁਰ ਗਿਆ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ 'ਚ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਜਿੰਦਗੀ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਪਹਿਰਿਆਂ 'ਚ ਪਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਸਦਕਾ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਝੂਠੇ ਦੀ ਤੁਹਮਤ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਜਲੀਲ ਕਰਕੇ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ-ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਸਾਹ ਘੁਟਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਲਾਹਨਤ ਹੈ ਐਸੇ ਜੀਵਨ ਦੇ, ਐਸੀ ਨੌਕਰੀ ਦੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਤ ਭਰ ਨੀਂਦਰ ਨਾ ਪਈ। ਬੇਚੈਨੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਘੁੰਮਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ। ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਕਾਲਜ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ।

ਉਹ ਸਿੱਧਾ ਪਿੰਸੀਪਲ ਦੇ ਦਫਤਰ ਗਿਆ। ਪਿੰਸੀਪਲ ਦੋ ਘੰਟੇ ਛੁੱਟੀ 'ਤੇ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋਰ ਵੱਧ ਗਈ।

“ਸਰ, ਕਲਾਸ ਲਉ ਨਾ।” ਕੁਛ ਲੜਕੀਆਂ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

“ਨੋ, ਆਈ ਐਮ ਨੌੱਟ ਇਨ ਮੂਡ।”

“ਸਰ, ਬੜੇ ਖਿੜੇ ਖਿੜੇ ਹੋ। ਕਲਾਸ ਲਉ ਮੂਡ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।” ਲੜਕੀਆਂ ਹੱਸਦੀਆਂ ਕਹਿ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

“ਮੈਂ ਅੱਜ ਛੁੱਟੀ 'ਤੇ ਹਾਂ।”

“ਪਰ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਛੁੱਟੀ 'ਤੇ ਨਹੀਂ।”

ਲੜਕੀਆਂ ਅਜੀਬ ਹੱਕ ਤੇ ਹਿੱਤ ਜਤਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ। ਸੱਚ ਹੀ ਉਸ ਦੇ ਮੱਥੇ ਦੀ ਤਿਉੜੀ ਮਿਟ ਗਈ। ਛੁੱਲਾਂ ਵਰਗੇ ਚਿਹਰਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਮੁਸਕਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

“ਹੈਲੋ-ਰਣਜੀਤ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਅੱਜ ਛੁੱਟੀ 'ਤੇ ਸੀ।” ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਆ ਗਈ।

“ਅੱਛਾ ਆ ਕੇ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਤੋਰਿਆ। ਕੁੜੀਆਂ ਬਹੁਤ ਹੱਸੀਆਂ। ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ, ਵਾਕ ਦੇ ਉਲਟ ਮਾਅਨੇ ਕੱਢ ਕੇ ਕੁੜੀਆਂ ਹੱਸ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

“ਬੜੇ ਸਜ ਰਹੇ ਹੋ”, ਰਣਜੀਤ ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰਨੇ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕਿਆ। ਉਹ ਅੱਜ ਗਾਜ਼ਰੀ ਸਾੜੀ ਤੇ ਬਲਾਉਜ਼ 'ਚ ਸੱਚ ਹੀ ਮਿਠੀ ਲੱਗ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਸ਼ੁਕਰੀਆ।” ਕਹਿੰਦੀ ਉਹ ਰਣਜੀਤ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ ਥੋਹ ਗਈ।

“ਕਾਸ਼! ਰਣਜੀਤ-”

“ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹਾਂ ਮੈਡਮ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਾ ਕਰੋ।”

“ਮੈਨੂੰ ਪਤੈ।”

“ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪਤਾ-ਮੇਰੀ ਪਰਸਨਲ ਲਾਈਫ਼ ਤਾਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਨਰਕ ਹੈ, ਦੂਸਰਾ ਇਸ ਕਾਲਜ ਦੀ ਮੈਨਜਮੈਂਟ ਨੇ ਦੁਖੀ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਮੈਡਮ ਕਹਿਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਸ ਪਈ।

“ਤੁਸੀਂ ਹੱਸ ਰਹੇ ਹੋ।”

“ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਰਣਜੀਤ, ਤੁਹਾਡੇ ਬਾਰੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਉਡਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਸਾਡੀ ਕਾਢ ਹੈ-ਜਦ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਾਂ।”

ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਮੈਡਮ ਪਾਕ ਮੁਹੱਬਤ ਜਾਪੀ। ਦਿਲ 'ਚ ਹਿਤ ਜਿਹਾ ਜਾਪਿਆ।

“ਮੈਨੂੰ ਰਾਤ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ।”

“ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮੈਂ ਅੱਜ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।”

“ਇਹ ਨਾ ਕਰਨਾ ਰਣਜੀਤ।” ਮੈਡਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਹੁੰਝੂ ਛਲਕੇ।

“ਕਮ ਅੜ ਕਮ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਤਾਂ ਰਹਿ।” ਉਸ ਨੇ ਗਲਾ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ।

“ਜਨਾਨੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਮਰਦ ਦੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਹੈ, ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰਸਪੈਂਸ ਦੇਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਹਾਂ ਸਭ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਮਰਦੀਆਂ-ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਹੋਵੋਂ ਕੋਈ ਕੋਝਾ ਮਰਦ ਹੋਵੇ ਤਦ ਵੀ ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਵੇ-ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ 'ਚ ਮਰਦ ਲਈ ਇਤਨੀ ਭੁੱਖ ਵਧਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਕੁਛ ਹੀ ਨਿਹਮਤ ਬਣ ਜਾਂਦੇ। ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਕਿਚਨ ਦੇ ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਵੇਲੇ ਕੁਵੇਲੇ ਕਮਰਿਆਂ 'ਚ ਬੁਲਾਂਦੀਆਂ। ਜੇਥੇ 'ਚੋਂ ਪੈਸੇ ਦੇਂਦੀਆਂ। ਦੂਜੇ ਮਹੀਨੇ ਨੌਕਰ ਕਿਚਨ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਉਂ ਭੱਜ ਜਾਂਦੇ ਨੇ? ਟਰੈਕਟਰ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦੇ। ਅਮੀਰ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦੋ ਦੋ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪੈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਗਰੀਬ ਨੌਕਰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਕੁਝ ਲਈ ਜਾਣਗੇ। ਅੰਤ ਉਹ ਦੌੜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਣਜੀਤ! ਇਹ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਨ-ਰੋਜ਼ ਅੰਦਰ ਕਮਰਿਆਂ 'ਚ ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਕੇਸ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕੁੜੀਆਂ ਮਰਦ-ਅੰਰਤ ਬਣੀਆਂ ਫੜੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਾਪੇ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਵੇਮਨ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਸੇਫ਼ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦੀ ਹਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ

ਪਾਸੋਂ ਕੈਕ ਸ਼ਾਸਤਰ ਸਿਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਦ ਉਹ ਹਰ ਪਾਸੇ ਕੁੜੀਆਂ ਹੀ ਕੁੜੀਆਂ ਤੱਕਦੀਆਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਮਰਦ ਤੱਕਣ ਦੀ ਭੁੱਖ ਤੂਢਾਨ ਬਣਦੀ ਹੈ-ਫੇਰ ਉਹ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ-ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਜਿਹੜੀ ਵੱਡੀ ਦੇਵੀ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਸ਼ੱਕ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਖੁਦ ਕੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਲਜ ਦੀ ਸਟੂਡੈਂਟ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਕਾਲਜ ਦੇ ਚਪੜਾਸੀ ਨਾਲ ਫੜੀ ਗਈ, ਕਿਚਨ ਦੇ ਨੌਕਰ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਉਡੀਆਂ, ਬਾਹਰ ਦੇ ਲੜਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿੱਸੇ ਬਣੇ। ਅੱਜ ਬੁੱਢੀ ਹੈ, ਪਿੰਸੀਪਲ ਹੈ। ਪਤੈ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿੰਸੀਪਲ ਬਣੀ? ਕਾਲਜ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾਲ ਯਾਗੀ ਲਾ ਕੇ ਹਰ ਹਫ਼ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕੋਠੀ ਸੌਂਦੀ ਹੈ ਉਤੋਂ ਵੀਰ ਜੀ, ਵੀਰ ਜੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਰਣਜੀਤ ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ ਹੋ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਾਪ ਦੀ ਨਗਰੀ 'ਚ ਵਿਚਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ ਹੋਰ ਨਿਖਰ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਇਤਨੀ ਸੰਜੀਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਇਹ ਦੇਖ ਦੇਖ ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ ਸੀ।

“ਰਾਤ ਜਦ ਉਸ ਨੇ ਕਲਰਕ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਮੈਂ ਉਸ ਪਾਸ ਸਾਂ- ਹਾਂ-ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਇਤਨੀ ਜਾਂਚ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ-ਕਿਉਂ ਖਾਹਮਖਾਹ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ-ਅਸਲ 'ਚ ਤੁਸੀਂ ਚਾਰ ਛੁੱਟੀਆਂ ਲਈਆਂ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਜਾਣ ਲਈ ਤੇ ਆ ਗਏ ਪਹਿਲਾਂ-ਇਸ ਕਰਕੇ-ਫੇਰ ਕੁਛ ਗੜਬੜ ਵਾਲੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਵੀ ਉਸ ਦਿਨ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਗਈਆਂ ਸਨ-ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਉਲੜੇ ਆਦਮੀ ਹੋ- ਤੁਹਾਡਾ ਇਸ ਪਾਸੇ ਉਕਾ ਹੀ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ-ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸੀ।”

“ਕੀ।”

“ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਰਣਜੀਤ ਤੋਂ ਰਸਪਾਂਸ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।”

“ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ?”

“ਇਸ 'ਚ ਹਰਜ਼ ਹੀ ਕੀ ਹੈ। ਦੇਖ ਰਣਜੀਤ ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਉਲੜੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ-ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ-ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਇਤਨੀ ਕੁ ਹਮਦਰਦੀ ਦੇ- ਬਸ ਹੱਸ ਕੇ ਬੋਲਦਾ ਰਹਿ-ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੇ ਤੇ ਨਾ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮਤ 'ਤੇ ਸ਼ਿਕਵਾ ਰਹੇਗਾ।”
ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਕਹਿ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਘੰਟੀ ਖੜਕ ਗਈ ਸੀ। ਬਰਾਮਦੇ 'ਚ ਚਹਿਲ ਪਹਿਲ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਬਾਹਰ ਆਇਆ।

“ਸਰ, ਫਿਰ ਆਏ ਨਹੀਂ?” ਕੁੜੀਆਂ ਮੁਸਕੜੀਏਂ ਹਸਦੀਆਂ ਪੁੱਛ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਰਣਜੀਤ ਘੁਟਾਬਾਟੀ ਝਾਕਦਾ, ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਹੱਸਦਾ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਪਿੰਸੀਪਲ ਅਜੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸੀ।

ਅਗਲੀ ਕਲਾਸ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਉਸ ਨੂੰ ਧੱਕ ਕੇ ਕਲਾਸ 'ਚ ਲੈ ਗਈਆਂ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਸੀ ਕਿ ਇਧਰ ਉਧਰ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ

ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਵੀ ਆ ਬੈਠਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਮਰਦ ਸੀ, ਕਾਬਲ ਸੀ ਤੇ ਬੜਾ ਲਤੀਫੇਬਾਜ਼ ਸੀ।

“ਹਾਂ ਕੀ ਪੜ੍ਹਣੈ ?”

“ਕੁਛ ਨਹੀਂ।” ਬਲਜੀਤ ਕਲਾਸ ਦੀ ਸੁਹਣੀ ਕੁੜੀ ਸੀ।

“ਤੁਹਾਡਾ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁੱਛਣੈ ?”

“ਸਰ, ਕੋਈ ਪਿਆਰੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਉ।”

“ਆਪਣੇ ਵਰਗੀ।”

“ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਹੈਪੀ ਮੂਡ 'ਚ ਹਾਂ।”

“ਪਰ ਸਰ, ਮੂਡ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।”

“ਅਸੀਂ ਮੂਡ 'ਚ ਲਿਆ ਕੇ ਹਟਾਂਗੀਆਂ।”

“ਰੋਲਾ ਬੰਦ ਕਰੋ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਹਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ।” ਬਲਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਕਲਾਸ ਦੀ ਸਿਰਕੱਢ ਕੁੜੀ ਸੀ। ਬੜੀ ਚੁਸਤ ਜ਼ਬਾਨ। “ਸਰ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੁੱਟਣਾ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਦੱਸੋ ਤੁਹਾਡੇ ਮੁੱਖ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਤੇ ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ?”

“ਕੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ?”

“ਪ੍ਰੋਸ਼ਾਨੀ-ਖਿੜ ਕੀ ਕੋਈ ਹੀਰ ਰੁੱਸ ਗਈ ਹੈ ?”

“ਹੀਰ ਦਾ ਨਾਂ ਪੁੱਛਣਾ ਹੈ।”

“ਉਹ ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।”

“ਉਹ ਸਾਡੀ ਮੈਡਮ ਹੈ।”

ਸਾਰਾ ਕਲਾਸ 'ਚ ਹਾਸਾ ਮਚ ਗਿਆ।

“ਅੱਜ ਤੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਖਾਸ ਹੀ ਮੂਡ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਜੀ ਹਾਂ।” ਬਲਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ। “ਇਹ ਦੱਸੋ ਪੂਰੇ ਨੌਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਮਗਰੋਂ ਚਾਰ ਦਿਨ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਲਈ ਤੇ ਇਕ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੁੜ ਆਏ ?

“ਸਾਡੀ ਮੈਡਮ ਦਾ ਖਿਆਲ ਖਿੱਚ ਕੇ ਲੈ ਆਇਆ।”

“ਸਰ-ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗੀਆਂ। ਸਾਡਾ ਪੀਰੀਅਡ ਹੈ।” ਕੁਛ ਕੁੜੀਆਂ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਚ ਖੜੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਰਣਜੀਤ ਮਜਬੂਰ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਮੁੜ ਡਾਇਸ ਤੋਂ ਆ ਗਿਆ।

ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਕੁਛ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨਾਲ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਪਿੱਠ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਈਆਂ।

“ਸਰ-ਸਾਡੀ ਭਾਬੀ ਕਦੋਂ ਲਿਆਣੀ ਹੈ ?”

ਰਣਜੀਤ ਬੌਂਦਲਿਆ ਖੜ੍ਹ ਸੀ।

ਬਾਹਰੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਿਆ।

“ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਟਾਫ ਰੂਮ 'ਚ ਬੁਲਾਇਐ ਜੀ।” ਮਾਈ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਸਰ, ਕਲਾਸ ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ।” ਬਲਜੀਤ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸਟਾਫ ਰੂਮ 'ਚ ਮੈਡਮ ਬੈਠੀ ਇੱਤਜ਼ਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਸੰਜੀਦਗੀ ਘੁਲ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਅੱਜ ਆਫਟਰ ਲੰਚ ਕੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ ?”

“ਅੱਜ ਪਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਉਡੀਕਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਕੁਛ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਹੀਂ।”

“ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ-ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਚਲੇ ਗਏ ਫੇਰ ਕਿਹੜਾ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਉਗੇ।”

“ਪਰ ਮੈਡਮ ਮੈਂ ਕਰਾਂ ਕੀ-ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਮੈਟਲ ਟਾਰਚਰ ਨਹੀਂ ਸਹਿ ਸਕਦਾ।”

“ਮੈਨੂੰ ਹੱਕ ਦਿਓ ਕਿ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਸ਼ੇਅਰ ਕਰ ਸਕਾਂ।”

“ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਬੜਾ ਰਿਣੀ ਹਾਂ।”

“ਦੋਸਤਾਂ ਲਈ ਰਿਣੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ-ਅਜੇ ਆਪਾਂ ਰੀਹਰਸਲਜ਼ ਅਟੈਂਡ ਕਰਨੀਆਂ ਸਨ।

“ਸਰ, ਚਾਹ ਪੀਉਂਗੇ ?” ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਦੋ ਕੱਪਾਂ 'ਚ ਚਾਹ ਲੈ ਕੇ ਆਈਆਂ ਸਨ।

ਇਹ ਰੋਜ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਸੀ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਹ ਕੁੜੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰ ਚਾਹ ਦੇਣ ਆਂਦੀਆਂ ਸਨ ਭਾਵੇਂ ਰਣਜੀਤ ਕਿਸੇ ਕੰਮ 'ਚ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕੋਨੇ 'ਚ ਬੈਠਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ।

“ਲੜਕੀਆਂ ਦੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੜਾ ਮਨੋਰੰਜਕ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਸ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੇਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ-ਅਥਵਾ ਕਿ ਇਕ ਡਰ ਦੀ ਛੁਗੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਗਰਦਨ 'ਤੇ ਲਟਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਮੈਡਮ ਚਾਹ ਪੀਂਦੀ ਹੋ ਪਈ।

“ਯਾਨੀ ਬਕਰੇ ਨੂੰ ਛੋਲੇ ਤਾਂ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਪਰ ਬਰਾਬਰ ਨੰਗੀ ਤਲਵਾਰ ਵੀ ਲਟਕਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।”

ਦੋਵੇਂ ਖੁਲ੍ਹੇ ਕੇ ਹੱਸੇ।

“ਮੈਡਮ, ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਸ ਤਲਵਾਰ ਹੇਠੋਂ ਗਰਦਨ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈਜਾਂਗਾ- ਮੈਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰ ਦੇਣਾ।”

“ਕਿਥੇ ਜਾਉਂਗੇ ?”

“ਕਿਤੇ ਵੀ-ਪਰ ਬਹੁਤ ਦੂਰ-ਤੈਨੂੰ ਪਤੈ ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਮਾਂ, ਬਾਪ, ਭੈਣ, ਨਾ ਭਾਈ।”

ਮੈਡਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਛਲਕ ਪਈਆਂ ਸਨ।

“ਫਿਰ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ-ਮੇਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹਨ ਉਹ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ-ਉਹ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਹਮਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।”

“ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ।”

“ਜੀ ?”

“ਹਾਂ ਰਣਜੀਤ-ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਵਿਚ ਉਹ ਕਿਹੜੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਮੈਨੂੰ ਬਿੱਚਦੀ ਹੈ। ਕਿਹੜਾ ਸੁਹੱਪਣ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਬਾਂਵਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

“ਪਰ ਮੇਰੀ ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈ।”

“ਮੈਂ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ-ਉਹ ਮੇਰੀ ਸਟੂਡੈਂਟ ਹੈ।

ਰਣਜੀਤ ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਹਮਰਾਜ਼ ਹੋ।”

“ਪਰ ਇਹ ਹਮਰਾਜ਼ ਕਦੇ ਵੀ ਸੈਲਫਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਬਣੇਗਾ।”

ਘੰਟੀ ਖੜਕ ਗਈ ਸੀ। ਕੁਛ ਕਲਾਸਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਛੁੱਟ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਕੁਛ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰਾਂ ਵੀ ਸਟਾਫ਼ ਰੂਮ ਪੁੱਜ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਲੀ ਚਾਹ ਦੇ ਕੱਪਾਂ ਵੱਲ ਘੁਟਾਂਬਾਟੀ ਝਾਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਕੁਛ ਕੁ ਅੱਖਾਂ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਹਿੰਦੀ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਅਵੈੜੀ ਝਾਕਦੀ ਸੀ। ਉਹ ‘ਕਾਲੀ ਭੇਡ’ ਨਾਂ ’ਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ, ਖੰਭ ਤੋਂ ਡਾਰ ਬਣਾਉਣੀ ਉਸ ਲਈ ਚੁਟਕੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ। ਸਭ ਉਸਨੂੰ ਨਫਰਤ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ-ਪਰ ਡਰਦੀਆਂ ਉਸ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਜੋੜ ਕੇ ਗੱਲਾਂ ਵੀ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਕਦਿਆਂ ਮੱਥੇ ’ਤੇ ਵੱਟ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। ਮੌਸੇ-ਡਰਾਨੀ-ਸਤਾਸਮਾਨ ਟਾਕੀ ਲਾਹ ਕੇ ਫੋਰ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਲ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਹੈਡ ਕੱਕ ਬੁੱਢੇ ਨਾਲ ਵਰਿਆਂ ਤੋਂ ਯਾਰੀ ਸੀ। ਚਾਲੀ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਟੱਪ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਅਜੇ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਇਆ ਸੀ। ਛਾਤੀ ਚਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਮਾਂ ਵਾਂਗ ਭਾਰੀ ਤੇ ਬੱਲ-ਬੱਲ ਕਰਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਰੜੇ ਰੱਸਿਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਕੱਸ ਕੇ ਰਖਦੀ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਲੜਕੀਆਂ ਵਧ-ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸਮਾਈਲ ਦੇ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਦੁਖੀ ਮਨ ਰਸਮੀ ਜਵਾਬ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪਿ੍ਰੀਪਲ ਆ ਗਈ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਅੰਦਰ ਚਲਾ ਗਿਆ।

“ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਕੱਲ੍ਹ ਆਉਣਾ ਸੀ ?”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਗਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾ।”

“ਅੱਛਾ-ਚਲੋ ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ।” ਪਿ੍ਰੀਪਲ, ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਬੇ-ਧਿਆਨੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਹੋਰ ਸੁਣਾਓ ਤਬੀਅਤ ਤਾਂ ਠੀਕ ਹੈ ?”

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਜਵਾਬ ’ਚ ਮੇਜ਼ ’ਤੇ ਇਕ ਕਾਗਜ਼ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ “ਅਸਤੀਫ਼ਾ ?”

“ਜੀ।”

“ਮਗਰ ਕਿਉਂ ?”

“ਜਵਾਬ ਦੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ।”

“ਮਰਾਰ ਮੈਂ ਛੱਡਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ।”

“ਮੈਂ ਰਹਿਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ।”

“ਤਕਲੀਫ਼ ?”

“ਕੋਈ ਨਹੀਂ-ਬਸ ਮੂਢ ਆ ਗਿਆ।”

“ਸਰਵਿਸ ਵਿਚ ਮੂਡ ਨਹੀਂ ਚਲਦੇ।”

“ਸਰਵਿਸ ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀ।”

“ਤੁਹਾਡਾ ਮਤਲਬ ?”

“ਕੁਛ ਨਹੀਂ-ਫਰਵਰੀ ਦਾ ਅੰਤ ਹੈ-ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਫਰੀ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਕਾਲਜ ਦਾ ਕੋਈ ਹਰਜ਼ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਸਮਰ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ,” ਰਣਜੀਤ ਬਰਾਬਰ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਚੋਂ ਕੁਛ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਹ ਕਿਤਨੀ ਮਕਾਰ ਅੰਰਤ ਸੀ।

“ਰਣਜੀਤ ਜੀ, ਆਖਰ ਵਜਾਹ ਕੀ ਹੈ ?” ਪਿੰਸੀਪਲ ਹਾਰ ਗਈ ਸੀ।

“ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਮੈਡਮ-ਮੇਰਾ ਮਨ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।”

“ਪਰ ਪਤਾ ਵੀ ਤਾਂ ਲੱਗੇ।”

“ਬਿਹਤਰ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਵਜਾਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਪੁੱਛੋ।”

“ਆਈ ਐਮ ਸੌਗੀ ਰਣਜੀਤ ਜੀ-ਆਖਰ ਮੈਂ ਇੰਚਾਰਜ ਹਾਂ-ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਗੱਲ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।”

“ਲੇਕਨ ਮੈਡਮ ਕਿਸੇ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਹੱਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੁਰੇ ਦੇ ਘਰ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣਾ ਕਿਥੋਂ ਦੀ ਸਿਆਣਪ ਹੈ ?”

“ਆਈ ਐਮ ਸੌਗੀ ਰਣਜੀਤ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਸਿਆਣਪ ਨਾ ਸਿਖਾਓ।”

“ਠੀਕ ਹੈ-ਮੈਨੂੰ ਮੁਆਫ ਕਰਨਾ।” ਰਣਜੀਤ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ।

“ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਆਖਰੀ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ?”

“ਮੇਰਾ ਤਾਂ ਹੈ।”

“ਫਿਰ ਸੋਚ ਲਉ-ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਪਾੜ੍ਹਿਆਂ ਲਿਖਿਆਂ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਮੰਗੇ ਹਜ਼ਾਰ ਪੁੱਜਦੇ ਨੇ।”

“ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ-ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਹਿਕੇ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਕਿਸੇ ਮੰਦ-ਭਾਗੇ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ੀ ਦੇਣੀ ਤਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਲੀਲ ਨਾ ਕਰਨਾ-ਰੋਜ਼ੀ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਗੀ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਜ਼ਮੀਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਵੇਚੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਮੈਨੂੰ ਦੁੱਖ ਹੈ ਮੈਂ ਇਤਨਾ ਬੇ ਖਬਰ ਰਿਹਾ- ਪੜਤਾਲੀਏ ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਜ਼ਰਾ ਵੀ ਅੱਖ ਮੈਲੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਹਸ਼ਰ ਜੋ ਹੁੰਦਾ-ਸੋਚ ਕੇ ਰੂਹ ਕੰਬ ਜਾਂਦੀ ਹੈ- ਮੈਡਮ, ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਸਮਝਦਾ ਰਿਹਾ-ਮੈਨੂੰ ਇਤਨਾ ਗਿਆ-ਗੁਜ਼ਰਿਆ ਸਮਝਿਆ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਤੁਹਮਤ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਪੜਤਾਲੀਏ ਛੱਡੇ ਗਏ-ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਸਿਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਗੱਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤੀ ਹੁੰਦੀ-ਪਰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ-ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮੁਆਫ ਕਰਨਾ ਮੈਡਮ-ਨਮਸਕਾਰ।”

ਰਣਜੀਤ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ।

ਪਿੰਸੀਪਲ ਮੁੱਠੀਆਂ ਮੀਚ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਬੁੱਢੀਆਂ ਪਰ ਗੋਰੀਆਂ ਗੱਲੁਂ ਸੁਰਖ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦਾ ਸਚਾਈ ਸੁਣਦਿਆਂ ਸਾਹ ਫੁਲਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਜੋਰਦਾਰ ਘੰਟੀ ਦਿੱਤੀ। ਬੁੱਢਾ ਕਲਰਕ ਅੰਦਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਗਜ਼ ਫੜਾ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਘੁੰਮਦਾ ਸਿਰ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਘੁਟ ਲਿਆ।

“ਹੁਣ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ?”

“ਕੁਛ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਐਸਾ ਸਟਾਫ ਮੈਂਬਰ ਵੇਸਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ?”

“ਲੇਕਨ ਮੈਡਮ ਮੇਰੇ ਵੱਸ ਤੋਂ ਗੱਲ ਬਾਹਰ ਦੀ ਹੈ।”

“ਮੈਂ ਤੁਹਮਤਬਾਜ਼ਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਜ਼ਰੂਰ ਐਕਸ਼ਨ ਲਵਾਂਗੀ।”

“ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਹੁਣ ਕੁਛ ਵੀ ਕਰਨਾ ਵਾਧੂ ਹੈ। ਰਣਜੀਤ ਆਪਣਾ ਅਸਤੀਫਾ ਵਾਪਿਸ ਨਹੀਂ ਲਏਗਾ—ਮੈਨੂੰ ਉਸੀ ਵਕਤ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁੱਤੀ ਨੀਦਰ 'ਚੋਂ ਜਗਾਇਆ ਸੀ।”

“ਨਹੀਂ ਵਾਪਿਸ ਲਏਗਾ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦਵਾਰੀ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ।” ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਉਹ ਬੇ-ਬਵੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

“ਫਿਰ ਤਾਂ ਝਗੜਾ ਹੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਲੇਕਨ ਮੇਰਾ ਬੋਲਣਾ ਮੁਆਫ ਕਰਨਾ।”

“ਮੈਡਮ ਨਾਲਾਇਕ ਬੱਚੇ ਲਾਇਕ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਰਣਜੀਤ ਭਾਗਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲੇਗਾ—ਇਤਨੀ ਲਗਨ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੁਰਸ਼ ਘੱਟ ਵੱਧ ਹੀ ਮਿਲਣਗੇ—ਇਕ ਵੀ ਬੱਚਾ ਉਸ ਤੋਂ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ—ਵਰਨਾ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਾਬਲ ਤੋਂ ਕਾਬਲ ਟੀਚਰ ਤੋਂ ਵੀ ਕੁਛ ਬੱਚੇ ਜ਼ਰੂਰ ਬਦ-ਜਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਫੇਰ ਫਸਟ ਕਲਾਸ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮਿਲ ਜਾਣੇ ਤਮਾਸ਼ਾ ਨਹੀਂ। ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਲੱਖ ਲੱਖ ਨਖਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੋ ਕੁਛ ਹੋਇਆ ਬੁਰਾ ਹੋਇਆ।”

ਪਿੰਸੀਪਲ ਨਹੀਂ ਪੱਥਰ ਦੀ ਮੂਰਤ ਕੁਰਸੀ 'ਚ ਬੈਠੀ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਸਿੱਧਾ ਸਟਾਫ ਰੂਮ 'ਚ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਮੈਡਮ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ ਉਹ ਕਲਾਸ ਲਈ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਉਹ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਅਹੁਲੀ।

“ਸਰ ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਓ।”

“ਸਰ ਕੋਈ ਲਤੀਫਾ ਸੁਣਾ ਕੇ ਜਾਓ।”

“ਸਰ ਰਿਕੁਇਸਟ ਹੈ ਸਰ।”

ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਦਿਲ ਕਰ ਆਇਆ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਗੀਝ ਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਕਲਾਸ ਵੱਲ ਤੱਕਿਆ। ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੁਸਕਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਾਲੇ ਕੇਸਾਂ 'ਚ ਚਿੜੀਆਂ ਹੱਸ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਰਣਜੀਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਹੰਝੂ ਉਤਰ ਆਏ ਸਨ।

“ਅੱਛਾ ਲਤੀਫਾ ਫੇਰ ਕਦੇ ਸੁਣਾਵਾਂਗਾ।”

“ਫਿਰ ਕਦ ?”

“ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ।”
ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ।
“ਮੈਡਮ ਮੈਨੂੰ ਮੁਆਫ਼ ਕਰ ਦੇਣਾ-ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਤੁਹਾਡਾ ਕਿਹਾ ਨਹੀਂ ਮਨ
ਸਕਿਆ।”

“ਕੀ ਮਤਲਬ-ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਆਏ ?”

“ਹਾਂ-ਮਗਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਨਹੀਂ।”

“ਰਣਜੀਤ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਹ ਜ਼ਲਮ ਨਾ ਕਰੋ।”

“ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਵੱਸ ਹੈ, ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਕੁਛ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਹੈ।”

ਰਣਜੀਤ ਦੂਰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਪੱਥਰ ਹੋਈ ਹੰਝੂਆਂ ਵਿਚ ਦੀ ਝਾਕ
ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਰਣਜੀਤ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਅੱਖ ਦਾ ਹੰਝੂ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ
ਗਿਰ ਪਿਆ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਕਮਰੇ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਇਕੋ ਸਾਹੇ ਸਮਾਨ ਬੰਨ੍ਹ
ਲਿਆ “ਪਰ ਸਮਾਨ ਲੈ ਕੇ ਜਾਏਂਗਾ ਕਿੱਥੇ ?” ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤੇ ਉਹ
ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

“ਇਸ ਨਰਕ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਸੋਚਾਂਗਾ।” ਉਹ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ।
ਸੜਕ 'ਤੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ। ਦੂਰ ਟਾਂਗਾ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਟਾਂਗੇ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਸ਼ਾਰਾ
ਕੀਤਾ। ਟਾਂਗੇ ਵਾਲਾ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਟਰੰਕ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ਜਿੰਦਾ
ਦੇਖਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

“ਇਹ ਸਮਾਨ।” ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਵਾਕ ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗ
ਕਲਰਕ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਬੀਬੀ ਦਾਹੜੀ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ।

ਉਸ ਨੇ ਅਗੇ ਵਧ ਕੇ ਸਮਾਨ ਖੋਲ੍ਹਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

“ਤੁਹਾਡੇ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਅਹਿਸਾਨ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਦਲੇ ਮੇਰੀ ਜ਼ਮੀਰ ਨਾ ਕੁਚਲੋ।”

“ਰਣਜੀਤ ਜੀ ਜੇਕਰ ਸੋਨਾ ਅੱਗ 'ਚ ਨਾ ਤਪੇ ਤਾਂ ਉਹ ਸੁੱਚਾ ਨਹੀਂ
ਅਖਵਾ ਸਕਦਾ-ਇਤਨਾ ਕੁਛ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਅੱਜ ਪਿ੍ਖੀਪਲ 'ਚੋਂ ਲਿਲੁਕੜੀ ਨਾ
ਨਿਕਲਦੀ। ਉਹ ਬੇਹੱਦ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੈ।”

“ਮੈਨੂੰ ਉਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਗਿਲਾ ਨਹੀਂ-ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ 'ਤੇ ਵੀ ਗਿਲਾ ਨਹੀਂ।”

“ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਹੈ !”

“ਉਹ ਕੀ ?”

“ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਰਹੇ ਹੋ-ਤੁਹਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਕਿਵੇਂ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਹਲਚਲ ਮਚ
ਗਈ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਮੈਡਮ ਦਾ ਦਫ਼ਤਰ ਨਾ ਤੌੜ ਦੇਣ। ਸਭ ਦੇ ਸਭ
ਦਫ਼ਤਰ ਅੱਗੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹਨ।”

“ਪਰ ਐਸਾ ਕਿਉਂ ? ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਤਾਂ ਆਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।”

“ਇਹ ਭਾਗ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਹੀ ਜਾਣਦੈ।”

“ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਕਦੇ ਭੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।”

ਰਣਜੀਤ ਕਲਰਕ ਵੱਲ ਤੱਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ।

“ਬਜ਼ੁਰਗੇ-ਮੈਂ ਰਹਾਂਗਾ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੀਮਤ ਤੋਂ ਨਹੀਂ-ਮਨ ਬਹੁਤ ਉਚਾਟ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਕਿਤੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਾਂ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।”

ਕਲਰਕ ਦਾ ਮਨ ਟੁੱਟ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਨਿਰਾਸਾ ਇਕ ਦਮ ਝਲਕ ਪਈ।

“ਤੁਸੀਂ ਬੁਰਾ ਨਾ ਮੰਨੋ-ਮੇਰੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਸਮਝੋ-ਤੁਸੀਂ ਸੋਚੋ ਮੇਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੁੰਦੇ-ਜਲੀਲ ਹੋ ਕੇ ਰੁਕਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੇ ?”

“ਨਹੀਂ-ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਅਣਖੀ ਹੋ ਕਿ ਹਰ ਕੀਮਤ ਨੂੰ ਠੋਹਰ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਅੱਛਾ ਹੁਣ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ-ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੇ-ਪੇ ਵਰੈਗਾ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਜਾਣਾ।”

“ਹਿਸਾਬ ਤਾਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਮੰਗਵਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦੈ-ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਚਾਰਜ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।”

ਕਲਰਕ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਰਣਜੀਤ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕੁਛ ਖੋਹ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਰਡਨ ਮਾਂ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।

“ਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਪੁੱਤ ਤੁਰ ਚੱਲਿਆ ਸੀ।”

“ਪਿਆਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਬੇਟਾ-ਕਿਥੇ ਜਾਏਂਗਾ ?”

“ਇਹ ਤਾਂ ਸੋਚਿਆ ਨਹੀਂ ਮਾਂ ?”

“ਬੱਸ ਇਹ ਥਾਂ ਛੱਡਣੀ ਸੋਚੀ ਹੈ ?”

“ਹਾਂ-ਮੈਂ ਮਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ।”

“ਅਗਰ ਮੈਡਮ ਪਿਸੀਪਲ ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਨਾਂ ਦੀ ਕੱਚੀ ਰਹੀ ਤਾਂ ਕਾਲਜ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਭੱਠਾ ਬਿਠਾ ਦੇਵੇਗੀ।”

“ਠੀਕ ਹੈ ਮਾਮ-ਉਸ ਦਾ ਵੀ ਹੱਕ ਹੈ ਆਪਣੇ ਸਟਾਫ ਦਾ ਦੇਖੋ।”

“ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਥੱਲੇ ਤਾਂ ਝਾਤੀ ਮਾਰੇ-ਖੋ ਖਾਂਦੀ ਬੁਢੀ ਹੋ ਗਈ।”

ਮਾਮ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਗੁੱਸਾ ਝਲਕ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਕੁਛ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਸੋਚਣਾ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਹਾਲਾਤ ਨੂੰ ਵੱਸ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਨਹੀਂ-ਗੁਸੇ ਚ ਆਏ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇਖ ਕੇ ਡਰਦੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀ।”

“ਮਾਮਾ ਇਹ ਵਕਤੀ ਤਕਲੀਫਾਂ ਹਨ।”

“ਬੇਟਾ ਵਕਤੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਆਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਮਿਨਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਬੱਚੇ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਪਾੜਨ ਤੱਕ ਜਾਣਗੇ।”

ਰਣਜੀਤ ਡਰ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਹ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਦਿਲਾਂ ਚ ਇਤਨਾ ਰਸ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਬੇਟਾ ਮੈਂ ਇਕ ਮਾਣ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਹਾਂ-ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ ਤੇਰੇ ਲਈ ਬੜਾ

ਕਠਨ ਹੈ ਪਰ ਮਾਵਾਂ ਕਦੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ।”

“ਲੇਕਨ ਮਾਮਾ ਕਿਤੇ ਮੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਸ਼ੁਹਰਤ, ਮੇਰੀ ਜਿੱਤ ਅਭਿਮਾਨੀ ਨਾ ਬਣਾ ਦੇਵੇ ।”

“ਮੈਨੂੰ ਆਸ ਨਹੀਂ-ਉਣੇ ਛਲਕਦੇ ਨੇ- ਭਰਪੂਰ ਕਦੇ ਛੁੱਲ੍ਹਦੇ ਨਹੀਂ- ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਮਝਾਂ ਮੇਰੇ ਧੋਲਿਆਂ ਦੀ ਲਾਜ ਰੱਖ ਲਈ । ਮਾਂ ਦਾ ਬੇਟੇ ਨੇ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਤੈਜ਼ਿਆ ?”

“ਅੱਛਾ ਮਾਮਾ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ।”

ਵਾਰਡਨ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਆਫ਼ਰੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਈ ।

6.

ਕੀ ਲੈਣੇ ਸਾਧਨੀ ਬਣ ਕੇ
ਦਰ ਦਰ ਪੈ ਜੁ ਮੰਗਣਾ ।

ਤੀਜੇ ਦਿਨ ਰਣਜੀਤ ਕਾਲਜ ਗਿਆ । ਲੜਕੀਆਂ ਅੱਤ ਖੁਸ਼ਮਿਜਾਜ਼ੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ । ਸਰ ਸਰ ਸੁਣਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਰਣਜੀਤ ਲਈ ਇਹ ਜਿੱਤ ਦੇਖਣੀ ਕਠਨ ਹੋ ਗਈ ।

ਉਹ ਸਿੱਧਾ ਪਿੰਸੀਪਲ ਦੇ ਦੱਢਤਰ ਚਲਾ ਗਿਆ । ਪਿੰਸੀਪਲ ਅੱਖਾਂ ‘ਤੇ ਐਨਕਾਂ ਚਾੜ੍ਹੀ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ‘ਤੇ ਦਸਖਤ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ।

“ਮੈਡਮ ਮੈਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਣ ਆਇਆ ਹਾਂ ?”

“ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ?”

“ਮੈਂ ਗੁਸਤਾਖੀ ਕੀਤੀ-ਆਇੰਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕਦੇ ਕਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗਾ ।”

ਪਿੰਸੀਪਲ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੈਰਾਨ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਤੱਕ ਰਹੀ ਸੀ ।

“ਮੈਂ ਤੱਦ ਹੀ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਾਂਗਾ ਜੇਕਰ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਟਰੀਟ ਕਰੋਗੇ ਔਰ ਇਹ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇਕ ਝੂਠਾ ਸਪਨਾ ਸਮਝੋਗੇ ।”

“ਰਣਜੀਤ ਜੀ ਜੋ ਕੁਛ ਹੋ ਗਿਆ ਮੈਂ ਉਸ ‘ਤੇ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹਾਂ- ਮੁਆਫ਼ੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਮੰਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ-ਬੈਰ !”

“ਸਰ, ਕੁਛ ਭੁੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।” ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਲਰਕ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁਸਕਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ।

“ਰਣਜੀਤ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ-ਸ਼ਾਇਦ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਦੇ ਮੁਆਫ਼ ਨਾ ਕਰਦੀ ।”

ਰਣਜੀਤ ਮੈਡਮ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਰਿਹਾ । ਸੱਚ ਹੀ ਉਹ ਪਛਤਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ । ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਧੱਕਾ ਲਗਿਆ ਸੀ ।

ਮੈਡਮ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਟਾਫ਼ ਰੂਮ ’ਚ ਬੈਠੀ ਮੁਸਕਰਾ ਰਹੀ ਸੀ । ਰਣਜੀਤ ਉਸ ਦੇ

ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ। ਮੁਸਕ੍ਰਾਂਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਉਹ ਉਸ ਦਾ ਸਵਾਗਤ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਬੜੇ ਖੂਬਸੂਰਤ ਲਗਦੇ ਹੋ।”

“ਸ਼ੁਕਰੀਆ।” ਮੈਡਮ ਦਾ ਕਣ ਕਣ ਮੁਸਕਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਅੰਦਰ ਆ ਗਈਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੀਰੀਅਡ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਲੈਣ ਆਈਆਂ ਸਨ।

ਹਾਜ਼ਰੀ ਲੱਗ ਗਈ। ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕਿਤਾਬ ਖੋਲੀ। ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਸਭ ਕੁੜੀਆਂ ਨੀਵੀਆਂ ਪਾਈ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ।

“ਕਿਉਂ ਕੀ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਹੈ? ਬੋਲ ਕੇ ਤਾਂ ਦੱਸੋ।”

“ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਨਾਰਾਜ਼ ਹਾਂ।”

“ਵਜ਼ਾ ?”

“ਸਾਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਉਂ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ?”

“ਅਰੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੌਣ ਛੱਡ ਕੇ ਜਾ ਸਕਦੈ।”

“ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਕਿਉਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ?”

“ਐਵੇਂ ਨਖਰੇ ਸਨ।”

ਕਲਾਸ ਹੱਸ ਪਈ।

“ਪਰ ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸਭ ਦਾ ਦਿਲੋਂ ਸ਼ੁਕਰ-ਗੁਜ਼ਾਰ ਹਾਂ।”

“ਸਰ, ਤੁਸੀਂ ਨਾ ਰਹਿੰਦੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਅੱਗ...।”

“ਬਸ ਬਸ ਬਸ-ਅੱਗ ਲਾਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰੀਦੀਆਂ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੀਦੀਆਂ ਹਨ।”

ਇਕ ਹਾਸਾ ਮੱਚ ਗਿਆ। ਪੜ੍ਹਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ।

ਸਾਰਾ ਸਟਾਫ ਹੀ ਮਿਲ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਹਰ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਜੇਤੂ ਮੁੱਖ ਵੱਲ ਤੱਕ ਤੱਕ ਕਸੀਸ ਵੱਟਦੀ ਸੀ।

ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਗੋਹਰਸਲ ਹੋਈ। ਸਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਆਈਟਮਜ਼ ਬੜੀਆਂ ਪੱਕ ਚਲੀਆਂ ਸਨ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਪਿੰਸੀਪਲ ਮੈਡਮ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਗੋਹਰਸਲ ਦੇਖੀ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਲੜੀ, ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਤੇ ਆਈਟਮਜ਼ ਮਨੋਰੰਜਨ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਉਹ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਵੱਧ ਗੁਣੀ ਬਣ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਿਆ।

ਉਥੈਲੋਂ ਦਾ ਕਤਲ ਸੀਨ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਤੇ ਰਣਜੀਤ ਦੂਰ ਬੈਠੇ ਸਾਰਾ ਡਰਾਮਾ ਤੱਕ ਰਹੇ ਸਨ।

“ਮਰਦ ਬੜੇ ਜਾਲਮ ਹੁੰਦੇ ਨੇ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਜੀ ?”

“ਹਾਂ-ਵਿਚਾਰੀ ਡੈਸਡੀਮੋਨਾ ਦਾ ਕੀ ਕਸੂਰ ਸੀ ਫੜ ਕੇ ਧੋਣ ਖਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ?”

“ਪਿਆਰੇ ਵੀ ਕਿੰਨੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ-ਸਰਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪਣੇ

ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਲਿਆ।" ਰਣਜੀਤ ਮੈਡਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਅੱਖਾਂ ਬਚਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

"ਰਣਜੀਤ-ਆਖਰ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬਣੇਗਾ ਕੀ?"

"ਅੰਤ ਮਿਟ ਜਾਏਗੀ।" ਰਣਜੀਤ ਸਾਹਮਣੇ ਡੈਸਡੀਮੋਨਾ ਵੱਲ ਤੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ- ਅਥਵਾ ਕੰਵਲ ਗੀਹਰਸਲ ਕਰਦੀ ਰਣਜੀਤ ਵੱਲ ਹੀ ਤੱਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਚੁੱਪ ਸ਼ਿਕਵਾ ਉਲੀਕਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਉੱਠ ਕੇ ਕੁਛ ਸਮਝਾਣ ਚਲੀ ਗਈ। ਕੰਵਲ ਰਣਜੀਤ ਪਾਸ ਆ ਗਈ।

"ਸਰ ਬਿੰਦ ਦੀ ਬਿੰਦ ਉਥੈਲੋ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੇ-ਮੇਰੀ ਗਰਦਨ ਹੀ ਮਰੋੜ ਦਿਓ।" ਕੰਵਲ ਚੀਕ ਜਿਹੀ ਰਹੀ ਸੀ।

"ਕੰਵਲ ਬੇਵਕੂਫ ਨਹੀਂ ਬਣੀਦਾ- ਹਾਂ-ਤੂੰ ਥੋੜਾ ਹੋਰ ਇੰਮਪਰੂਵ ਕਰ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਐਕਟਿੰਗ ਹੈ-ਕਿਉਂ ਮੈਡਮ ਕੰਵਲ ਹੈ ਨਾ ਅਸਲੀ ਡੈਸਡੀਮੋਨਾ।" ਕੰਵਲ ਤੁਰ ਗਈ ਸੀ।

"ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਉਥੈਲੋ ਨਹੀਂ ਬਣ ਰਿਹਾ।"

"ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵੀ ਪਤਾ ਹੈ ਮੈਡਮ ਲੜਕੀਆਂ ਅਣਜਾਣ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਜੇਕਰ ਸਰ ਵੀ ਗਲਤੀ ਕਰੇ ਤਾਂ ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।"

"ਹਾਏ ਰਣਜੀਤ ਤੇਰਾ ਇਹ ਸਬਰ ਹੀ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਵੈਰੀ ਹੈ।" ਮੈਡਮ ਨੇ ਬੜਾ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਹੋ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਕੰਨ ਕੋਲ ਕਿਹਾ।

ਗਤ ਦੇ ਦਸ ਵਜੇ ਤੱਕ ਗੀਹਰਸਲ ਚਲਦੀ ਰਹੀ।

ਅਗਲਾ ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਦਾ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਕਾਫੀ ਧੁੱਪਾਂ ਚੜ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਬਿਸਤਰੇ 'ਚ ਨਿਕਲਿਆ, ਸਾਹਮਣੇ ਵਾਲਾ ਲੜਕਾ ਵੀ ਅੱਜ ਘਰੇ ਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਚਾਹ ਬਣਾਈ। ਦੋਹਾਂ ਪੀਤੀ। ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕੀਤੀਆਂ।

ਗਤ ਸਮੇਂ ਕਾਫੀ ਦੇਰ ਨਾਲ ਰਣਜੀਤ ਘਰ ਪਰਤਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਅੱਜ ਲੰਮੀ ਸੈਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੂਡ ਸੀ। ਰੋਟੀ ਵੀ ਬਾਹਰੋਂ ਹੀ ਖਾ ਕੇ ਪਰਤਿਆ ਸੀ।

ਇਕ ਤੂਢਾਨ ਗੁਜ਼ਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਾਂਤੀ ਵਸ ਗਈ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਮਨ ਹਲਕਾ ਸੀ। ਹਲਕੇ ਮਨ 'ਚ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਵਸ ਗਿਆ। ਸ਼ੀਤਲ ਇਤਨੀ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਆਰ ਪਾਰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਆਦਤ ਪੱਕ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਉਲੜਣ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਅਰਪਨ ਕਰਨਾ ਲੋਚਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਝਿਜਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ-ਦੋਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਰ ਕੁਛ ਕਹਿ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸਚਾਈ ਦਸਦੈ ਤਾਂ ਮਾਸੂਮ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਦਿਲ ਟੁੱਟਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਜਾਂ ਕੁਛ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਸ਼ੀਤਲ ਧਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਸੀ-ਰਣਜੀਤ ਬਿਲਕ ਉਠਿਆ। ਉਸ ਤੋਂ ਅਚੰਤ ਹੀ ਘੋਰ ਪਾਪ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਚਾਈ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ

ਸ਼ੀਤਲ ਕੀ ਸੋਚੇਗੀ-ਅਜੇ ਵੀ ਮੌਕਾ ਹੈ-ਚਾਰ ਦਿਨ ਰੋ ਕੁਰਲਾ ਕੇ ਚੁਪ ਕਰ ਜਾਵੇਗੀ-ਵੱਡੀ ਹੱਦ ਉਸ ਨਾਲ ਨਫਰਤ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਏਗੀ। ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕਾਗਜ਼ ਕਲਮ ਚੁੱਕੀ ਤੇ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਣ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਘੰਟਾ ਭਰ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਸਭ ਕੁਛ ਬਿਆਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ-ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਹਰ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਦੱਸਿਆ-ਇਹ ਕੁਛ ਲਿਖਦਿਆਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਦੀ ਕਿਹੜੇ ਸਮੇਂ ਅੱਖ ਲੱਗ ਗਈ। ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। “ਆ ਮੇਰੀ ਸ਼ੀਤਲ ਤੈਨੂੰ ਬਾਹਾਂ ‘ਚ ਲੈ ਕੇ ਮੁੱਕ ਜਾਵਾਂ। ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਹੈਂ ਸ਼ੀਤਲ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦੇ ਕੇ ਇਕ ਪਲ ਵੀ ਜਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਜੇ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੰਨੇਗੀ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਇਹ ਹੈ ਸੱਚ! ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਬਾਹਾਂ ‘ਚ ਵੀ ਲੈਂਦਾ ਹਾਂ-ਚੁੰਮਦਾ ਹਾਂ-ਦਿਲ ਦੇ ਵੱਸ ਹੋ ਕੇ-ਪਰ ਮੇਰਾ ਚੇਤਨ ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕੋਸਦਾ ਹੈ ਸ਼ੀਤਲ।”

“ਸ਼ੀਤਲ ਨਹੀਂ ਕੰਵਲ ਸਰ-ਮੇਰੇ ਸਰ-ਮੈਂ ਤੇਰੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ‘ਚ ਆਉਣ ਲਈ ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਈ ਸਾਂ-ਸੁਕਰ ਹੈ ਅੱਜ ਦੀ ਰਾਤ ਮਿਲ ਗਈ।”

ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆਈ। ਸੱਚ ਹੀ ਕੋਈ ਲੜਕੀ ਉਸ ਨਾਲ ਵੇਲ ਵਾਂਗ ਲਿਪਟੀ ਪਈ ਸੀ। ਉਸ ਉਠ ਕੇ ਬੱਤੀ ਜਗਾਈ-ਡੈਸਡੀਮੌਨਾ ਦੀ ਡਰੈਸ ਵਿਚ ਕੰਵਲ ਉਸ ਦੇ ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਪਈ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਚੀਕ ਜਿਹੀ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਉਹ ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਚੇਤਨ ਨੂੰ ਝਟਕਾ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਅਜੇ ਵੀ ਸੁਪਨਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਕੰਵਲ ਤੂੰ ?”

“ਹਾਂ ਮੈਂ।”

“ਮੈਂ ਇਹ ਕੀ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ?”

“ਕੰਵਲ ਨੂੰ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹੋ।”

“ਤੂੰ ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਈ ਕੰਵਲ।”

“ਹਾਂ ਕੰਵਲ ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਈ।”

ਰਣਜੀਤ ਕਮਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ, ਬਾਹਰ ਚੁਪ ਛਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ।

“ਤੂੰ ਇਹ ਕੀ ਕੀਤਾ ਕੰਵਲ ?”

“ਮੈਂ ਬੇ-ਵਸ ਸਾਂ ਸਰ।”

“ਪਰ ਤੂੰ ਹੋਸਟਲ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਈ ?”

“ਅੱਜ ਮੈਂ ਹੋਸਟਲ 'ਚੋਂ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਸਹੇਲੀ ਦੇ ਘਰ ਠਹਿਰੀ ਹਾਂ।”

“ਕੰਵਲ ਤੂੰ ਬੱਚੀ ਹੈਂ-ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਦਾ ਨਹੀਂ ਪਤਾ। ਬਾਕੀ ਇਕ ਸਟੂਡੈਂਟ ਟੀਚਰ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਬਹੁਤ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।”

“ਸਰ, ਪਿਆਰ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?”

“ਪਰ ਪਿਆਰ ਇਹ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ। ਰਾਤਾਂ ਨੂੰ ਚੋਰਾਂ ਵਾਂਗ ਮਿਲੇ।”

“ਮੈਂ ਮਜ਼ਬੂਰ ਹੋ ਗਈ ਸਰ।”

“ਕੰਵਲ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਰੂਪ ਹਨ। ਭੈਣ ਭਰਾ ਦਾ ਪਿਆਰ ਵੀ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।”

“ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ।”

ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਜਿੰਦ ਕੁੱੜਕੀ ਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਬੜਾ ਚਿਰ ਚੁੱਪ ਚਾਪ ਬੈਠੇ ਰਹੇ।

“ਵਾਪਸ ਕਦ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕੰਵਲ ?”

“ਜਦ ਕਹੋਗੇ।”

“ਤੇਰੀ ਸਹੇਲੀ ਦਾ ਘਰ ਕਿੰਨੀ ਦੂਰ ਹੈ ?”

“ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਾਲ-ਤੁਹਾਡੀ ਦੀਵਾਰ ਟੱਪ ਕੇ।”

“ਅਗਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤਾਂ ?”

“ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਜੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੱਜ ਕੋਈ ਵੀ ਘਰ ਨਹੀਂ।”

“ਚੰਗਾ ਚੱਲ ਦੀਵਾਰ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂ।”

“ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਅਦਾ ਕਰੋ ਪਿਆਰ ਕਰੋਗੇ।”

“ਅੱਛਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।”

ਕੰਵਲ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਛਲਕ ਜਹੀਆਂ ਪਈਆਂ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਭਾਵਕ ਹੋ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ। ਰਣਜੀਤ ਕੁੜੀ ਦੀਆਂ ਹਰਕਤਾਂ 'ਤੇ ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ ਸੀ। ਉਸ ਕਮਰੇ ਦੀ ਬੱਤੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲਿਆ। ਸਾਰੇ ਪਾਸੀਂ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ। ਕੰਵਲ ਉਸ ਨਾਲ ਲੱਗੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਪਾਰੇ ਵਾਂਗ ਥਰਕ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਕੰਵਲ ਜ਼ਰਾ ਕੁ ਆਸਰੇ ਦੀਵਾਰ ਚੜ੍ਹ ਗਈ।

ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਸਾਹ 'ਚ ਸਾਹ ਆਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਚੈਨ ਨਾ ਆਈ। ਅੱਖ ਲੱਗੇ ਤੁਰੰਤ ਖੁਲ੍ਹੇ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਫਿਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕਮਰਾ ਬਦਲ ਲਿਆ-ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਦੂਰ। ਇਸ ਨਵੀਂ ਸਮੱਸਿਆ 'ਚ ਉਹ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਲਿਖੇ ਖਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉੱਕਾ ਹੀ ਭੁਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਫੇਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਮਨ 'ਚ ਆਇਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਖਤ ਦੇ ਪੁਰਜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਤੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

ਮਨ ਭਾਰਾ ਸੀ। ਉਹ ਬੇਬਾਹ ਪਿਆਸਾ ਸੀ। ਪਾਸੀਂ ਚਸ਼ਮੇ ਹੀ ਚਸ਼ਮੇ ਸਨ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਚੌਂ ਵੀ ਇਕ ਬੁੱਕ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੀ ਸਕਦਾ ਸੀ- ਉਹ ਮਨ 'ਚ ਸੌਚ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਫਿਰ ਉਸਦਾ ਮਨ ਬਣਿਆ ਕਿ ਉਹ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆਂ ਕਾਲਜ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਧਰੇ ਤੁਰ ਜਾਵੇ।

ਇਕ ਢੁੱਲ ਕੀ ਬਾਗ ਵਿਚ ਖਿੜਿਆ,
ਦਿਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹੇ ਮਹਿਰਦਾ।

ਰਣਜੀਤ ਕੰਮ 'ਚ ਕੁੱਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਅੰਦਰੋਂ ਅੰਤਰਾਂ ਦਾ ਦੂਖੀ ਸੀ। ਉਹ ਹੱਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਰੋਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ, ਧੰਵਲ
ਤੇ ਮੈਡਮ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਗਲ ਕਰ ਛੱਡਦੀਆਂ ਸਨ।

ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਕੰਮ 'ਚ ਬਾਕਾਇਦਾ ਸੀ। ਨਾ ਕਦੇ ਪੀਰੀਅਡ ਮਿਸ
ਕਰਦਾ ਸੀ ਨਾ ਪੜਾਉਣ 'ਚ ਦਿਲਚਸਪੀ। ਕਿੱਤੇ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਇਮਾਰਦਾਰ ਸੀ।

ਕਾਲਜ ਦਾ ਫੰਕਸ਼ਨ ਨੇੜੇ ਪੁੱਜ ਗਿਆ। ਕਨਵੈਕੋਸ਼ਨ, ਪਰਾਈਜ਼
ਡਿਸਟਰੀਬਿਊਸ਼ਨ ਆਦਿ। ਵੱਡੇ ਚੱਗਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਮਿਆਨਾ ਲੱਗਿਆ। ਕੁਰਸੀਆਂ
ਸੱਜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ। ਪੂਰਾਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਏ ਸਨ। ਸ਼ੀਤਲ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸੀ।
ਉਸ ਸ਼ੁਕਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਜਾਨ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਸੀ
ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਜਾਨ ਲੁਕਾਂਦਾ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

ਰਾਤ ਸਮੇਂ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੋਇਆ। ਗਿੱਧਾ, ਡਰਾਮੇ, ਬੜੇ ਜੰਮ ਕੇ
ਹੋਏ ਸਨ। ਹਰ ਡਾਇਲਾਗ 'ਤੇ ਤਾੜੀਆਂ ਉੱਠ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਬੜਾ ਹੀ ਉਕਸਾਉਂ
ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਹਰ ਲੜਕੀ ਦੀ ਬਗਾਬਰ ਖੜ੍ਹ ਕੇ ਮੇਕ-ਅੱਪ ਕਰਾਈ
ਸੀ। ਕੰਵਲ ਫਿਰ ਉਲਝਣ ਬਣ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਲਾਤ
ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਇਕੱਲਾ ਹੋਣ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਦੇ
ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਵਿਦਿਆਰਥਣਾਂ ਵਿਚ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਬੜੀ ਚਰਚਾ ਸੀ। ਬੜੀਆਂ
ਹੀ ਕੁੜੀਆਂ ਵਾਕਿਫ਼ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਣ ਆਈਆਂ ਸਨ। ਆਟੋਗਰਾਫ਼ ਲੈ
ਕੇ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਅਜੀਬ ਲੱਗਦਾ ਸੀ।
ਕੁੜੀਆਂ ਦਾ ਝੱਲਪੁਣਾ ਲੱਗਦਾ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਦ 'ਤੇ ਸ਼ਰਮ ਜਿਹੀ
ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਇਸ ਸਾਰੇ ਕੁਛ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਤਾਂ ਇਕ
ਕਪਟੀ ਸੀ-ਹੀਣਾ ਇਨਸਾਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕੁੜੀਆਂ ਹੱਥਾਂ 'ਤੇ ਚੁੱਕੀ
ਫਿਰਦੀਆਂ ਸਨ।

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਖਤਮ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੜੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ।
ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਇੱਚਾਰਜ ਰਣਜੀਤ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਮਨੋਰੰਜਨ, ਕਾਲਜ ਦੀ ਹਿਸਟਰੀ
ਵਿਚ ਨ ਭੁੱਲਣ ਵਾਲੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਪਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਰਣਜੀਤ
'ਤੇ ਬੜਾ ਫਖਰ ਸੀ-ਰਣਜੀਤ ਅਦਰੋਂ ਪਾਣੀ ਪਾਣੀ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ
ਦਾ ਉੱਕਾ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਉਸ ਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕਰੇ। ਉਹ ਤਾਰੀਫ਼
ਉਸ ਨੂੰ ਮਹਿੰਗੀ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਡਮ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਖਿਸਕ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕਰੀਬ ਆ
ਗਈ ਸੀ।

ਅੰਤ ਵਿਚ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਵੀ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਕੁਛ ਕਹਿਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ।

“ਮੈਂ ਕੁਛ ਵੀ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਹਾਂ-ਇਹ ਸਭ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪ ਲੋਗਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਬਰਾਬਰ ਸਟੇਜ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਮੈਂ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਹਾਂ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਾਡੇ ਕਲਾਕਾਰ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਾਗੀਫ਼ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।” ਰਣਜੀਤ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਸਟੇਜ ਤੋਂ ਉਤਰ ਆਇਆ। ਕਦੋਂ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਸਾਰਾ ਦਿਨ, ਰਾਤ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਖਾਸ ਕਰ ਕੇ ਅਭੁਲ ਯਾਦ ਸੀ। ਇਤਨੀਆਂ ਤਾਲੀਆਂ ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਉਮਰ ਭਰ 'ਚ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਇਤਨਾ ਕਾਮਯਾਬ ਸੀ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕਾਲਜ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਸੀ। ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਬਗੈਰ ਸੋਚੇ ਹੀ ਚਲਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਭ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਕਮਰਿਆਂ 'ਚ ਵੜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਉਹ ਤੱਕ ਕੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਹੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਡਮ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਗਈ।

“ਮੇਰੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵਧਾਈ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ।”

“ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ-ਵਧਾਈ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਤੁਸੀਂ ਹੋ।”

“ਸੱਚ! ਰਣਜੀਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਹੁਤ ਰੌਚਕ ਸੀ। ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਆਇਆ ਸੀ।”

“ਮੈਡਮ-ਇਹ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕੌਣ ਹੈ?”

“ਜੇ ਕੁਛ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਹਨ।”

“ਮੈਡਮ ਜਿੰਦਗੀ ਕਿਧਰ ਨੂੰ ਐਂਡ ਕਿਵੇਂ ਤੁਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ?”

“ਮੈਂ ਵੀ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਯਾਰ।”

“ਯਾਰ?”

“ਹਾਂ ਯਾਰ ਕਹਿਣ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਅੰਦਰ ਸੁਆਦ ਸੁਆਦ ਹੋ ਉੱਠਦੇ, ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਹੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਯਾਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸਾਂ।”

“ਪਰ।”

“ਹਾਂ ਸੁਣਾਈ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ-ਰਣਜੀਤ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ-ਬਹੁਤ-ਪਰ ਤੇਰੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਚੁੱਪ ਕਰ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ-ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਰੰਗ ਨਿਆਰੇ ਹਨ-ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਹਰ ਗੱਲ ਦੇ ਕਾਬਲ ਬਣਾ ਕੇ ਮਾਣ ਸਕਣ ਦੀ ਲਕੀਰ ਹੱਥ 'ਚ ਨਹੀਂ ਵਾਹੀ।”

“ਸ਼ਾਇਦ ਯਾਰ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹੀ ਟਰੈਜੰਡੀ ਹੈ।”

“ਯਾਰ-ਸੁਆਦ ਆ ਗਿਆ ਯਾਰ-ਮਹੀਨੇ 'ਚ ਇਕ ਦੋ ਵਾਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣ ਲਵਾਂ ਤਾਂ ਜਿੰਦਗੀ ਹੱਸ ਕੇ ਕੱਟ ਦਿਆ।”

ਦੋਵੇਂ ਹੱਸ ਪਏ।

ਚਾਹ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆ ਗਈ ਸੀ।

“ਅਸੀਂ ਵੀ ਚਾਹ ਪੀ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?”

“ਆ ਯਾਰ ਬੈਠ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਤੁਹਾਡਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਹੁਤ ਰੌਚਕ ਸੀ।”

“ਸ਼ੁਕਰੀਆ-ਪਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੱਲ ਕਰੋ।”

“ਇਕ ਗੱਲ ਪੁੱਛਾਂ?”

“ਜ਼ਰੂਰ।”

“ਤੁਹਾਡਾ ਪਿੰਸੀਪਲ ਨਾਲ ਕੀ ਝਗੜਾ ਹੋਇਆ ਸੀ?”

“ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ-ਤੁਸੀਂ ਗਲਤ ਸੁਣਿਆਂ ਹੈ।”

“ਕੋਈ ਕੰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਯਾਰ।” ਮੈਡਮ ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਕੰਮ ਦੀ ਸੁਣ ਲੈ, ਹਿੰਦੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਹੈਡ ਕੁਕ ਨਾਲ ਫੜੀ ਗਈ।”

ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਬੇ-ਤਹਾਸ਼ਾ ਹਾਸੀ ਨਿਕਲ ਗਈ।

“ਫੇਰ ਕੁਛ ਹੋਇਆ ?”

“ਹੋਣਾ ਕੀ ਸੀ ਪਿੰਸੀਪਲ ਵੀ ਤਾਂ ਕਾਣੀ ਹੈ। ਕੁਛ ਕਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕੁਛ ਵੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰੋਸ਼ਾਨ ਕਿਉਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ।”

“ਨਹੀਂ ਤਾਂ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਬਣਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ।

“ਗੋਪੀਆਂ ’ਚ ਕਾਹਨ ਵਾਂਗ ਮੌਜ ਕਰ। ਪਿੰਸੀਪਲ ਵਰਗੀਆਂ ਹਨੇਰੇ ਦੀਆਂ ਚੋਰ ਹਨ। ਹਰ ਭੈੜਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਸੱਚੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ।”

“ਬੜੀ ਯਾਰ ਹੇਜ਼ ਕਰਨ ਲੱਗੀ ਪਈ ਜੇ ?”

“ਹੋਰ ਇਹ ਤਾਂ ਜਨਾਨੀ ਬਣਿਆ ਫਿਰਦੈ।”

“ਕੀ ਕਰਾਂ ?”

“ਮੌਜ-ਇਹ ਦਿਨ ਸਦਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ।”

ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਿਸੇ ਅੰਰਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਮਰਦ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਤੇਰਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ?” ਮੈਡਮ ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਹਰ ਸੈਚਰਡੇ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ-ਆਪਣਾ ਤਾਂ ਅਸੂਲ ਹੈ ਜਦ ਸਰੀਰ ’ਚ ਦਮ ਹੈ ਮੌਜਾਂ ਮਾਣੋਂ-ਜਦੋਂ ਚਲਨੋਂ ਬੰਦ ਹੋ ਜੂ ਦੇਖੀ ਜਾਓ।”

ਤਿੰਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਕੇ ਹੱਸਦੇ ਰਹੇ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਕੇ ਗੱਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਲੋਕ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਐਨੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਸਨ-ਉਹ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਸੀ।

ਅਸਲ ’ਚ ਰਣਜੀਤ ਜਨਾਨੇ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਡਰ ਨਾਲ ਬੱਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਜਦ ਕਿ ਮੈਡਮਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਗਰੀ ’ਚ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਇਹ ਮੈਡਮ ਵੀ ਕੁਆਰੀ ਸੀ।

ਬੜਾ ਚਿਰ ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬੇਥਵੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਬੜੇ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਰਣਜੀਤ ਇਤਨਾ ਹੱਸਿਆ ਸੀ।

ਮਾਰਚ ਮਹੀਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਲਾਸਾਂ 'ਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਘੱਟ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਸਟਾਫ਼ ਦਾ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਹਾਜ਼ਰ ਰਹਿਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੈਫੈਸਰ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਗੁਪਤਾਂ 'ਚ ਬੈਠੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੁਗਲੀਆਂ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਰਣਜੀਤ ਪ੍ਰਾਮੇਸ਼ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਹੱਸ ਛੱਡਦਾ ਜਾਂ “ਹੂੰ” “ਹਾਂ” ਕਰ ਛੱਡਦਾ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਪ੍ਰੈਫੈਸਰ ਵਧੇਰੇ ਉਸ ਨਾਲ ਹੀ ਬੈਠਦੀ ਸੀ। ਹਰ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਛੇੜੀ ਰੱਖਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਣਜੀਤ ਜੀਵਨ ਦੇ ਦੁੱਖ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਸਕਦਾ। ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਦਿਲ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਗਮ ਦੀ ਤਹਿ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਇਮ ਸੀ। ਉਹ ਹੁਧਾਰ ਹਾਸਾ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਜ਼ਿੰਦਾ ਮੌਤ ਮੁਸਕਾਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਮੈਡਮ ਦੇ ਪ੍ਰੈਫੈਸਰ ਇਹ ਤੱਕ ਕੇ ਭਰ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਰ ਕੰਬ ਉੱਠਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਲ 'ਚ ਰਣਜੀਤ ਪਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਖਬਰਦਾਰ ਸੀ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਚਾਹੁਣਾ ਗਮ ਲਈ ਸਹਿਕਣ ਲਈ ਸਹੇਝਨਾ ਸੀ। ਮੌਤ ਨੂੰ ਸੱਦਾ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਪਰ ਤਦ ਵੀ ਉਹ ਬੇਬਸ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਨਵਾਂ ਦਿਲ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਲਾਚਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਆਪਣਾ ਬਹੁਤਾ ਇਕੱਠੇ ਬੈਠਣਾ ਸ਼ੰਕੇ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ।”

“ਤਦ ਕੀ ਹੋਇਆ ਯਾਰ-ਐਵੇਂ ਡਰਦਾ ਰਹਿਨੈ-ਰਣਜੀਤ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਡਰ ਕੇ ਜੀਣ ਲਈ ਨਹੀਂ-ਨਾ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਉਲਝਣਾਂ 'ਚ ਗੁਜ਼ਾਰ ਦੇਣ ਲਈ ਹੈ। ਨਿਭਰ ਹੋ ਕੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰੋ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਜੀਓ-ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਛ ਤੁਹਾਡੀ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਉਲਟ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਪਰ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਅਨਮੋਲ ਜੀਵਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਬਾਹ ਹੁੰਦਾ ਨਹੀਂ ਤੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ।”

“ਮੈਂ ਕੀ ਕਰਾਂ ਯਾਰ ?”

“ਕੁਛ ਵੀ ਕਰ।”

“ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨੁਰਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਬੇ-ਸਹਾਰਾ ਹਾਂ।”

“ਰੋਸ਼ਨੀ ਭੁਦ ਲੱਭੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ-ਸਹਾਰਾ ਅਪਣਾ ਹੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ-ਤੂੰ ਕਾਬਲ ਇਨਸਾਨ ਹੈ ਯਾਰ। ਐਮ.ਏ. ਕੀਤੀ ਹੈ-ਹੁਣ ਤੇਰੇ ਦੁੱਖ ਸੁੱਖ ਦਾ ਸਾਂਝੀ ਹੋਣਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਹਿ ਕੇ ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸੁੱਖ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ।”

“ਤੂੰ ਸਭ ਸੱਚ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈਂ ਪਰ ਸ਼ਾਇਦ ਮੇਰੇ 'ਚ ਇਤਨਾ ਭਰੋਸਾ ਪੈਦਾ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ।”

“ਤੂੰ ਸ਼ੀਤਲ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ-ਕੋਈ ਤੇਰਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕੇਗਾ।”

“ਤੂੰ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈਂ ?”

“ਹਾਂ-ਰਣਜੀਤ-ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਮਰਜ਼ੀ ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਪਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ।”

ਰਣਜੀਤ ਤੱਕਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਐਰਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿੱਡਾ ਮਹਾਨ, ਉੱਚਾ ਇਨਸਾਨ ਵਸਦਾ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਵੇ। ਉਸ ਦਾ ਮੱਥਾ ਚੁੰਮ ਲਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੀ ਕਦਰ ਸੀ-ਇਹ ਸੋਚ ਸੋਚ ਉਸ ਦੀ ਕਦਰ ਹੋਰ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਰੋਜ਼ ਨਵੇਂ ਤੌਂ ਨਵਾਂ ਸੂਟ ਪਾਂਦੀ, ਸਾੜੀ ਲਾਂਦੀ, ਵਾਲਾਂ ਦੇ ਸਟਾਈਲ ਬਣਾਂਦੀ ਸੀ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਵੱਧ ਸੁੰਦਰ ਲੱਗਦੀ ਸੀ। ਤਸਵੀਰ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਨੇ ਬੇਜ਼ਿੱਦ ਹੋ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਤਸਵੀਰ ਖਿਚਾਈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਚਰਚਾ ਹੋਈ, ਪਰ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ।

“ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੈਂ ਕਿਸ ਸੂਟ 'ਚ ਚੰਗੀ ਲੱਗਦੀ ਹਾਂ ?”

“ਹਰ ਇਕ 'ਚ ਹੀ।”

“ਸ਼ੁਕਰੀਆ ਪਰ ਤਦ ਵੀ ਖਾਸ ਪਸੰਦ ?”

“ਤੇਰੀ ਮੁਸਕਾਨ।”

“ਚਲ ਯਾਰ ਕੱਲ੍ਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਕੋਈ ਸਿਨਮਾ ਦੇਖ ਕੇ ਆਈਏ।”

“ਇਕੱਲੇ ਹੀ ?”

“ਹੋਰ ਫੌਜ ਲਿਜਾਣੀ ਹੈ।”

“ਪਰ ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਤੋਂ ਪੁੱਛ ਲਈਏ।”

“ਜ਼ਰੂਰ।”

“ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਇਤਰਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗੀ ਇਕ ਮੈਂਬਰ ਹੋਰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਓ।” ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਨੇ ਸੁਝਾਉ ਦਿੱਤਾ।

“ਠੀਕ ਹੈ।” ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਗੱਲ ਠੀਕ ਜਾਪੀ ਸੀ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਹ ਦੂਸਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਕ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹੋਰ ਨਾਲ ਸੀ।

ਉਹ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹੇ। ਕੁਛ ਖਰੀਦੋ-ਫਰੋਖਤ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਦੇ ਸ਼੍ਨੌ 'ਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਮੈਡਮ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਸਿਰ ਲਾ ਕੇ ਤਸਵੀਰ ਦੇਖਦੀ ਰਹੀ। ਤਸਵੀਰ ਮਨੋਰੰਜਕ ਪਰ ਵੱਧ ਮਨੋਰੰਜਕ ਸਾਥ ਸੀ।

ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਪਰਤੇ ਤਾਂ ਉਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਕੇ ਸਨ।

“ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਹੱਥ ਧੋਤਾ।” ਵਿਛੜਦਿਆਂ ਮੈਡਮ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਉਹ ਕਿਸ ਲਈ ?”

“ ਬਕਾਵਟ ਲੱਥ ਜਾਏਗੀ।”

ਰਣਜੀਤ ਖੜਕ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਡਮ ਉਸ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਲਥਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। “ਜਿੱਥੇ ਗਏ ਉਥੋਂ ਦੇ ਬਣ ਗਏ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਤੂੰ ਸੋਚ-ਤੂੰ ਹੈਂ ਕੀ ਚੀਜ਼? ਧਰਤੀ ਦਾ ਕੀੜਾ ਅਸਮਾਨ ਦੀਆਂ ਉਡਾਰੀਆਂ ਦੀ

ਤਮੰਨਾ ਕਰੋ, ਗੱਲ ਕੁਛ ਜਚਦੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੁਛ ਸੋਚਦਾ ਉਹ ਘਰ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।

ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਟੰਕ ਵਿਚ ਬੜੇ ਚਿਰ ਤੋਂ ਅੱਪੀ ਬੋਤਲ ਪਈ ਸੀ-ਜਿਹੜੀ ਉਸ ਦੇ ਦੋਸਤ ਤੋਂ ਬਚ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਗਲਾਸ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਹਾੜਾ ਅੰਦਰ ਸੁੱਟ ਲਿਆ। ਸ਼ਰਾਬ ਨੇ ਅੰਦਰ ਪੁੱਜਿਆਂ ਹੀ ਹਰਕਤ ਜਿਹੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਾਬੀ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚ ਸ਼ੀਤਲ, ਮੈਡਮ, ਕੰਵਲ ਤਰ ਆਈਆਂ ਤੇ ਇਕ ਹੋਰ ਚਿਹਰਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੱਕਦਾ ਉਹ ਬਿਲਕ ਉਠਿਆ। ਉਹ ਧਾਹਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਚਿਰ ਰੋਂਦਾ ਰਿਹਾ ਫੇਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਲੱਗ ਗਈ।

ਰਾਤ ਦੇ ਦੋ ਵਜੇ ਉਸ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲ੍ਹੀ। ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਬੁਰਾ ਹਾਲ ਸੀ। ਖਾਣ ਲਈ ਕਮਰੇ 'ਚ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵੱਲ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ, ਕੋਈ ਦੁਕਾਨ ਖੁੱਲ੍ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਾਰਡਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਇਸ ਨਵੀਂ ਥਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਖਾਣਾ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ। ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਥੋਹ ਜਿਹੀ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਗਲਾ ਸੁੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਘੜੇ 'ਚੋਂ ਚਾਰ ਗਿਲਾਸ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਅੰਦਰ ਸੁੱਟ ਲਿਆ। ਪਲ ਹੀ ਪਲ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਛ ਧਰਵਾਸ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਹ ਰਜ਼ਾਈ 'ਚ ਵੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਭਾਗਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਇਤਨਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰ ਕੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਟੀ ਨਸੀਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਵੈਸੇ ਤਾਂ ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਆਦਤ ਪੈ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜ ਸ਼ਰਾਬ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਰ ਚੀਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਢਿੱਡ 'ਚ ਗੋਡੇ ਲੈ ਕੇ ਸੌਂ ਗਿਆ।

8.

ਰਣਜੀਤ ਸਵੇਰੇ ਜਾਗਿਆ। ਉਸ ਤੇ ਅੰਦਰ ਕਾਮ-ਭੁੱਖ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਗੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਹ ਪਾਗਲ ਹੋ ਉਠਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਛ ਸੁੱਝ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਮੈਡਮ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਈ। ਕੰਵਲ ਆਈ ਤੇ ਫੇਰ ਸ਼ੀਤਲ ਆਈ। “ਹਾਂ ਸ਼ੀਤਲ” ਕਹਿ ਕੇ ਉਹ ਉਠਿਆ, ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ, ਕਾਲਜ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਉਸ ਛੁੱਟੀ ਲਈ।

“ਮੈਂ ਛੁੱਟੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।”

“ਕੁਛ ਕਰ ਕੇ ਆਉਣਾ।”

ਰਣਜੀਤ ਭੁੱਖੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਮੈਡਮ ਵੱਲ ਤੱਕਦਾ ਰਿਹਾ।

“ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਛ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਮੁੜਾਂਗਾ।”

“ਮੈਂ ਮੁਸ਼ਕਲੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਾਰੀ।”

ਰਣਜੀਤ ਤੱਕਦਾ ਰਿਹਾ।

“ਤੈਨੂੰ ਪਤਾ ਮੈਂ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਰਿਹਾ? ”

“ਹਾਂ।”

“ਕਿਥੇ ?”

“ਡੇਹਰਾਦੂਨ।”

“ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤੈ ?”

“ਡਾਵਾਂ-ਡੋਲ ਇਨਸਾਨ ਜਦ ਅਚਾਨਕ ਛੁੱਟੀ ਲਏ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸ ਬਾਂ ਜਾਂਦੇ ਜਿੱਥੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਲਾਸਾ ਮਿਲੇ।”

“ਦਿਲਾਸਾ ਤਾਂ ਯਾਰ ਤੇਰੇ ਪਾਸੋਂ ਵੀ ਮਿਲ ਸਕਦੈ।”

“ਪਰ ਸਾਡੇ ਦਿਲਾਸੇ ਦੀ ਕਦਰ ਨਹੀਂ।”

“ਇਹ ਨਾ ਕਹਿ ਯਾਰ।”

“ਆਈ ਐਮ ਸੌਰੀ-ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਪਹਿਲ ਉਸ ਦੀ ਹੈ। ਪ੍ਰੈਰ ! ਹੈਪੀ ਜਰਨੀ।”

“ਖੁਸ਼ ਰਹਿ ਯਾਰਾ।”

“ਮੈਂ ਉਡੀਕ ਕਰਾਂਗੀ।”

ਅੱਧਾ ਦਿਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੋਈ ਗੱਡੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਸ ਲਈ। ਲੁਧਿਆਣੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਹਾਰਨਪੁਰ ਦੀ ਗੱਡੀ ਲਈ। ਸਵੇਰੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸਫਰ ਮੁੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਸਰੀਰਕ ਭੁੱਖ ਵੱਧ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਦੇ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਮਨ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਉਡ ਕੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆਏ ਤੇ ਅੱਗੇ ਸ਼ੀਤਲ ਕਰ ਲਏ।

ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਦੋ ਘੰਟੇ ਬੈਠ ਕੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਾਇਆ। ਤੁਰ ਕੇ ਕਾਲਜ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਸੱਤ ਵਜ ਗਏ ਸਨ। ਗੋਟ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਚਿੱਟ ਭੇਜੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਆਈ। ਸਾਹਮਣੇ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਹੱਕੀ ਬੱਕੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਉਸ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਧੋਤਾ ਸੀ। ਵਾਲ ਵੀ ਸਿੱਧੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਸਨ।

ਚਾਹ ਆਂ ਗਈ। ਪੀਤੀ ਗਈ।

ਰਣਜੀਤ ਭੁੱਖਾ ਭੁੱਖਾ ਝਾਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨੂੰ ਜੀ ਕਰਦਾ ਸੀ।

“ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਬਾਹਰ ਚਲੀਏ।”

“ਛੁੱਟੀ ਮਿਲਣੀ ਨਹੀਂ।”

“ਕਿਉਂ ?” ਉਹ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗ ਚੀਕਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੇ ਧੋਤੇ ਮੂੰਹ ਬੱਪੜ ਵੱਜਿਆ ਸੀ।

“ਘਰ ਵਲੋਂ ਸਖਤੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੈ।”

“ਤਾਂ ਚਲ ਦੌੜ ਚਲੀਏ।”

“ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੋ ?”

“ਹਾਂ-ਮੈਂ ਰਣਜੀਤ।”

“ਮੈਂ ਤਿਆਰ ਹਾਂ।” ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਚੁੰਨੀ ਸੰਵਾਰੀ।

“ਦਸ ਵਜੇ ਸਿੱਧੇ ਕਚਹਿਗੀ 'ਚ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਂਗੇ, ਫੇਰ ਕਿਧਰੇ ਤੁਰ ਚਲਾਂਗੇ।”

“ਕਿਧਰੇ ਕਿਉਂ ਤੁਹਾਡੇ ਕਾਲਜ ਰਹਾਂਗੇ-ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰ ਹੈ ?”

“ਠੀਕ ਹੈ-ਭਰ ਭਰ ਕਿਵੇਂ ਜੀ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਪਰ ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਪਰਵਾਨ ਹਾਂ ?”

“ਕੈਸੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ?”

“ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹਰ ਕੋਹੜ ਵੀ ਪਰਵਾਨ ਹੈ।”

“ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਕੋਹੜ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ।”

“ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕੱਲ੍ਹ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਚਾਈ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਦਿਲ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਟੁੱਟੇਗਾ ?”

“ਜੇ ਕੁਛ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਪਰਵਾਨ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ ਸਾਹ ਲਵਾਂਗੀ।”

“ਸੋਚ ਲੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਹੋ ਕੇ ਫੈਸਲੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।”

“ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ।”

“ਲੇਕਿਨ ਮੈਂ ਤੇਥੋਂ ਕੁਛ ਵੀ ਛੁਪਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ-ਮੈਂ।”

“ਹਾਂ-ਹਾਂ।”

“ਮੈਂ-ਸ਼ੀਤਲ-ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਕਾਬੂਲ ਜ਼ਰੂਰ ਨਹੀਂ।”

ਕੋਈ ਸਚਾਈ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ ਰੁਕ ਗਈ।

“ਘਟੀਆ ਗੱਲਾਂ ਕਿਉਂ ਕਰਦੇ ਹੋ।”

“ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਦਾਗੀ ਹੋਵਾਂ ?”

“ਕੀ ਮਤਲਬ ?”

“ਮੇਰਾ ਮਤਲਬ।”

“ਮੈਂ ਤੁਹਾਡਾ ਮਤਲਬ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੀ ਹਾਂ।”

“ਕੀ ?”

“ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਪਰਖ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਮੈਂ ਹਾਰਨ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ ਚਲੋ ਦੇਰ ਨਾ ਕਰੋ।”

“ਪਰ ਕੱਪੜੇ ਤਾਂ ਬਦਲ ਲੈ।”

ਸ਼ੀਤਲ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਸੰਵਰ ਕੇ ਆ ਗਈ।

ਨਿੱਖਗੀ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਅੱਗ ਬਲ ਪਈ। ਉਸ ਦਾ ਅੱਗ ਅੱਗ ਟੁੱਟਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

“ਪਹਿਲਾਂ ਕਚਹਿਰੀ ਚਲੀਏ ਜਾਂ ਹੋਟਲ ?”

“ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੀ ਇੱਛਾ।”

“ਦੇਖ ਮੈਂ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਬਣਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।”

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕੋਈ ਭਾਵ ਭੁੱਖੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਮਝਾਣਾ ਚਾਹਿਆ।

“ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੋਂ ਬੇਗਾਨੀ ਸਾ।”

“ਕਚਹਿਰੀ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ?”

“ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਸਮਝੋ।”

ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਈਟ ਹਾਊਸ 'ਚ ਕਮਰਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਅੰਦਰ ਵੜਦਿਆਂ ਹੀ

ਰਣਜੀਤ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਮੁੰਹ ਚਟ ਚਟ ਕੇ ਰੱਤਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਬਾਹਾਂ ਝਰਨ ਕੰਬਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਅੰਦਰੋਂ ਲਾਵੇ ਵਰਗਾ ਗਰਮ ਸਾਹ ਆਉਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਦੋਵੇਂ ਬੇਸਾਹ ਸਨ-ਬੇਕਾਬੂ ਸਨ। ਬੇ-ਹੋਸ਼ ਸਨ। ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਲੱਥ ਰਾਏ ਸਨ। ਨੰਗੇ ਬਦਨ ਕਾਮ ਦੀ ਅੱਗ ਨੂੰ ਹੋਰ ਭੜਕਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਬਾਹਰੋਂ ਨੌਕਰ ਆਇਆ।

ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੋਲੁਣਾ ਪਿਆ।

“ਸਾਹਿਬ ਨਾਸ਼ਤਾ ਕਬ ਚਾਹੀਏ ?”

“ਇਕ ਘੰਟੇ ਕੇ ਬਾਅਦ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਸਿੱਧਾ ਬਾਬ ਰੂਮ 'ਚ ਗਿਆ। ਉਸ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਛਿੱਟੇ ਮਾਰੇ। ਅੱਖਾਂ ਧੋਤੀਆਂ ਤੇ ਫੇਰ ਬਿਸਤਰੇ 'ਚ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਹਰ ਅੱਗ ਨੂੰ ਨਿਰਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੁਰਖ ਹੌਠ-ਭਰ ਜਵਾਨ ਨੰਗੇ ਹਿੱਕ ਉਭਾਰ-ਪਤਲਾ ਲੱਕ-ਕੂਲੇ ਨਾਭੇ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਵਰਕੇ ਗੋਰੇ ਪੱਟ। ਉਸ ਨੇ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਕਲਾਵਾ ਭਰਿਆ ਸ਼ੀਤਲ ਬੇਸੁਰਤ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ 'ਚ ਚਾਕੂ ਬਣ ਗਈ ਸੀ।

ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਨੌਕ ਹੋਇਆ। ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ।

“ਕਿਆ ਹੈ ?” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਕਹਾ ਬਾ ਏਕ ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਲਿਆਣਾ।”

“ਸਾਹਿਬ ਡੇਢ ਘੰਟਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸਾਹਿਬ-ਲੀਜੀਏ ਵਰਨਾ ਸਭ ਕੁਛ ਠੰਢਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।” ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਗੜ੍ਹੇ ਪਈ ਸਨ। ਠੰਢ ਬਹੁਤ ਸੀ। ਬਹਿਰਾ ਗਰਮ ਨਾਸ਼ਤਾ ਰੱਖ ਕੇ ਚਲਾ ਗਿਆ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕਰ ਗਿਆ।

“ਆ ਨਾ।” ਸ਼ੀਤਲ ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਸੱਪ ਵਾਂਗ ਮਿਹਲ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਕੀ ਕਰਾਂ।” ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਸੁਰਤ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੀਂ ਗਹੁ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ ਸੀ। ਸਗੋਰ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੱਜ ਲਿਆ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਕੱਪੜੇ ਪਾਓ।”

“ਕਿਉਂ ?”

“ਹਾਂ-ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ?”

“ਕੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ-ਕਦੇ ਕੁਛ ਕਦੇ ਕੁਛ।”

“ਬੀ ਸੈਸੇਬਲ ਪਲੀਜ਼।”

“ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਉਠ ਸਕਦੀ।” ਸ਼ੀਤਲ ਰੋਣਹਾਕੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਪਲੀਜ਼-ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ-ਠੀਕ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਪਲੀਜ਼ ਸ਼ੀਤਲ।”

“ਮੈਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ” ਸ਼ੀਤਲ ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਮੁੱਕੀਆਂ ਮਾਰਦੀ ਰੋਣ ਲੱਗ ਪਈ।

“ਸ਼ੀਤਲ, ਬਾਹਰ ਆਵਾਜ਼ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।”

“ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ।”

“ਪਲੀਜ਼ ਸ਼ੀਤਲ।” ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਚ ਮਿਨਤ ਸੀ।

“ਫੇਰ ਕੀ ਹੈ। ਦੋ ਘੰਟਿਆਂ ਤਕ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।”

“ਲਓ ਗਰਮ ਗਰਮ ਚਾਹ ਪੀਓ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਲਾ ਦਿੱਤਾ।

ਜਿਵੇਂ ਸ਼ੀਤਲ 'ਚ ਭੜਕੀ ਅੱਗ ਵੀ ਮੱਠੀ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਚਾਹ ਦੀ ਘੁੱਟ ਭਰ ਲਈ। ਕੱਪੜੇ ਪਾ ਕੇ ਠੀਕ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਲਾਲੀ ਝਲਕ ਰਹੀ ਸੀ।

ਚਾਹ ਪੀਂਦੇ ਕੁਛ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਫੇਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੂੰਹ ਹੱਥ ਧੋਤੇ। ਗਿਆਰਾਂ ਵੱਜ ਰਹੇ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਕਚਹਿਰੀ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ।

ਨਿੱਖਰੀ ਧੁੱਪ 'ਚ ਸ਼ੀਤਲ ਚਮਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਗੋਰਾ ਮੁਖੜਾ ਧੁੱਪ 'ਚ ਰਲ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਹ ਕਚਹਿਰੀ ਦੇ ਬਾਹਰ ਰੁਕ ਗਏ।

“ਕਿਉਂ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ?”

“ਸ਼ੀਤਲ ਫੇਰ ਸੋਚ ਲੈ।” ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਖਿਆਲ ਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਮਹੀਨਾ ਭਰ ਨੋਟਿਸ ਆਮ ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ।

“ਮੈਂ ਸੋਚ ਚੁੱਕੀ ਹਾਂ।”

ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਰਕ ਵਿਚ ਲੈ ਗਿਆ। ਇਕ ਬੂਟੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਕੇ ਦੂਰ ਘਾਹ ਉੱਪਰ ਬੈਠ ਗਿਆ।

ਰਣਜੀਤ ਖੁਦ ਬੌਂਦਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਦਾਗੀ ਸੀ। ਦਾਗ ਦੀ ਸਚਾਈ ਦੱਸਣ ਦੀ ਉਸ 'ਚ ਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਘਰਾਣਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੀ। ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਖਾਨਦਾਨ। ਰਣਜੀਤ ਗਰੀਬੜਾ ਅਨਾਬ। ਸ਼ੀਤਲ ਜਜਬਾਤੀ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਅਨਜਾਣ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਹਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ।”

ਰਣਜੀਤ ਉੱਠ ਕੇ ਸ਼ੀਤਲ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।

“ਕੀ ਸੋਚਿਆ ?” ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਸਾਨੂੰ ਕਾਹਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ।”

“ਕਾਇਰ ਇਨਸਾਨ ਹੋ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਆਂ ਘਰ ਵਾਲੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪੱਲੇ ਬੰਨ੍ਹ ਦੇਣ-ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਲਕਦਿਆਂ ਕੱਟਣੀ ਪਵੇਗੀ।”

“ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ?”

“ਬੰਦੂਕਾਂ ਗਲਾਂ 'ਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਮਰਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦੇ।”

“ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਕ ਸਚਾਈ ਦਸਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।”

“ਹਿੰਮਤ ਪੈਂਦੀ ਨਹੀਂ-ਠੀਕ ਹੈ ਨਾ ?”

“ਹਾਂ।”

“ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ।”

“ਉਹ ਕਿਉਂ ?”

“ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੁਛ ਕਹਿਣ 'ਚ ਝਿਜਕੋ ਨਾ।”

“ਲਓ ਸੁਣੋ ਮੈਂ।”

ਦੋ ਲੜਕੇ ਉਪਰ ਝੁਕ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਏ। ਉਹ ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਦੇ ਸ਼ਦਾਈ ਸਨ। ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਨੂੰ ਲੜਕੇ ਨਾਲ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਡੌਰ ਡੌਰੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪੁਛ ਰਹੇ ਸਨ।

“ਵੱਟ ਨਾਨਸੈਸ।” ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਝਾੜ ਪਾਈ। ਉਹ ਤੁਰ ਗਏ। ਉਹ ਖੁਦ ਵੀ ਉਠ ਕੇ ਹੋਟਲ 'ਚ ਆ ਗਏ।

“ਸ਼੍ਰੀਤਲ, ਅਸੀਂ ਅਜਨਬੀ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ?”

“ਮਰ ਕੇ ਸ਼ਾਇਦ।”

ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਚੁੱਪ ਤਣੀ ਰਹੀ।

ਉਹ ਬਿਸਤਰੇ 'ਚ ਸਨ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਅੰਗ ਨਾਲ ਅੰਗ ਜੁੜ ਗਏ ਸਨ। ਹੁਣ ਰਣਜੀਤ ਵਿਚ ਗਰਮ ਖੂਨ ਹਿੱਲ ਪਿਆ ਸੀ। ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਭੁੱਖ ਚਮਕ ਪਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਗੋਰੀ ਗੱਲ੍ਹ ਚੁੰਮੀ, ਸੁਰਖ ਹੋਂਠ ਚੁੰਮੇ, ਭਰਪੂਰ ਛਾਤੀ ਘੁੱਟੀ, ਪਤਲੇ ਲੱਕ 'ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ, ਸੰਗਮਰਮਗੀ ਪੱਟਾਂ 'ਤੇ ਹੱਥ ਜਾਂਦਿਆਂ ਉਸ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਇਕ ਝਟਕਾ ਲੱਗਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਘੋਰ ਪਾਪ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀਤਲ, ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਹੋਈ ਉਸ ਨਾਲ ਚਿਮਟੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਦਰਦ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਅਨੰਦ 'ਚ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੇ ਵਾਂਗ ਚਿਹਰਾ ਨਿਰਛਲ ਮੁਸਕਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਚਿਹਰਾ ਤੱਕ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਹੂਕ ਉਠੀ। ਭੁੱਖ ਨਿਕਲੀ-ਉਸ ਤੋਂ ਗਉ ਹੱਤਿਆ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਨੌਚ ਲਵੇ। ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਉਸਦੇ ਗਲ ਲੱਗੀਆਂ ਸਨ, ਉਹ ਹਾਰ ਵਾਂਗ ਲਟਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਕਦੇ ਕਦੇ ਆਵੇਸ਼ ਅਵੱਸਥਾ ਵਿਚ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚੁੰਮਦੀ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਬਿਸਤਰੇ 'ਚੋਂ ਉਠਣਾ ਚਾਹਿਆ।

“ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਸਬਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।” ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਨੇ ਬਾਹਾਂ ਕੱਸ ਲਈਆਂ ਸਨ।

ਰਣਜੀਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਚੁੱਪ ਹੰਝੂ ਵਗਦੇ ਰਹੇ। ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਿਆਲ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗੋਂ ਗੁਜ਼ਰਦੇ ਰਹੇ। ਕਦੇ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਬੁਲੰਦ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਹੀ ਪਲ ਨਿਤਾਣਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਿਆ।

“ਹੁਣ ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ?”

“ਦੱਸੋ ?”

“ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।”

“ਕਿਥੇ। ਤੁਹਾਡੇ ਕਾਲਜ ?”

“ਨਹੀਂ ਹੋਸਟਲ।”

“ਨਹੀਂ-ਮੈਂ ਹੋਸਟਲ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗੀ।”

“ਪਰ ਕਿਉਂ ?”

“ਮੈਂ ਹੁਣ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਾਂਗੀ।”

“ਪਰ ਅਜੇ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਹੀ ਪਏਗਾ।”

ਸ਼ੀਤਲ ਜਿੱਦ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਰਣਜੀਤ ਮਨਾਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਬਾਹਰੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਬਿਸਤਰੇ ਦੀ ਚਾਦਰ ਲਪੇਟ ਕੇ ਪਾਸੇ
ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਚੌਂਕ ਗਈ। ਕਾਲਜ ਦੀ ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਤੇ ਵਾਰਡਨ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੀਆਂ
ਸਨ।

ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਹੋਸਟ ਹੋਟਲ ਤਲਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਉਸ
ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਈਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਲੱਭੀਆਂ ਸਨ।

“ਪੁਲਿਸ ਕੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਆ ਜਾਏ ?”

“ਕਿਸ ਲੀਏ ?” ਸ਼ੀਤਲ ਨਿਡਰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

“ਅਬੀ ਪੂਛਤੀ ਹੈ ?” ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਨੇ ਵਧ ਕੇ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਥੱਪੜ
ਮਾਰਿਆ।

“ਸੁਣੀਏ ?”

“ਭਬਨਦਾਰ-ਬਦਚਲਨ ਲੜਕੇ ਸ਼ਗੀਫ਼ ਘਰਾਣੋਂ ਕੀ ਲੜਕੀਆਂ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨੇ
ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਜਾਨਤੇ ਹੋ ਕਿਆ ਹੈ ?”

“ਮੌਤ ਸੇ ਬੜ ਕਰ ਨਹੀਂ।”

“ਤੁਮੇਂ ਮੌਤ ਹੀ ਮਿਲੇਗੀ।”

“ਯੇਹ ਮੇਰੇ ਹਸਬੈਂਡ ਹੈ-ਹਮ ਲੋਗੋਂ ਨੇ ਆਜ ਹੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕੀ ਹੈ।”

“ਬਤਚਲਨ-ਕਹਾਂ ਹੈਂ ਸਰਟੀਫ਼ੀਕੇਟ ?” ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਨੇ ਇਕ ਥੱਪੜ ਹੋਰ ਕੱਢ
ਮਾਰਿਆ। ਵਾਰਡਨ ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਮੈਂ ਅਭੀ ਪੁਲਿਸ ਕੋ ਛੋਨ ਕਰਤੀ ਹੂੰ।” ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਬਿਫ਼ਰੀ ਪ੍ਰਿਸੀਪਲ
ਬਾਹਰ ਤੁਰ ਪਈ ਉਸ ਨੂੰ ਵਾਰਡਨ ਨੇ ਰੋਕ ਲਿਆ।

“ਇਸ ਮੌਹਾਰੇ ਕਾਲਜ ਕੀ, ਹਮਾਰੀ ਬਦਨਾਮੀ ਹੋਗੀ। ਠੀਕ ਯਹੀ ਰਹੇਗਾ,
ਸ਼ੀਤਲ ਕੋ ਲੇ ਚਲੋ-ਵਰਨਾ ਇਸ ਕੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਨਾ ਜਾਣੇ ਹਮਾਰੇ ਸਾਬ ਕਿਆ
ਕਰ ਬੈਠੋ।”

ਪਿੰਸੀਪਲ ਦੇ ਕੰਨ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਗਏ।

“ਚਲ ਲੜਕੀ- ਹੋਸਟਲ।” ਪਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ।

“ਠੀਕ ਹੈ ਸ਼ੀਤਲ-ਮੈਂ ਬਾਦ ਮੈਂ ਮਿਲਾਂਗਾ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਸ਼ੀਤਲ ਤੁਰ ਗਈ।

ਬਾਹਰ ਹੋਟਲ ਦੇ ਬੈਹਰੇ ਇਕੱਠੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਮੈਨੇਜਰ ਅੰਦਰ ਆ ਗਿਆ।

“ਆਪ ਨੇ ਬੋਲਾ ਥਾ ਮਿਸਿੱਝ ਹੈਂ ?”

“ਯੈਸ, ਸ਼ੀ ਇੱਜ ਮਾਈ ਵਾਇਫ਼।”

“ਆਪ ਬਕ ਰਹੇ ਹੈਂ।”

“ਯੂ, ਸ਼ੱਟ ਅਪ ਬਲੱਡੀ ਫੂਲ।”

ਰਣਜੀਤ ਸ਼ੇਰ ਵਾਂਗ ਕੁੱਦਿਆ।

“ਠੀਕ ਹੈ-ਠੀਕ ਹੈ। ਲੇਕਨ, ਇਸ ਚੱਦਰ ਦੀ ਕੀਮਤ ਦੇਣੀ ਪੜੇਗੀ।”

“ਮਿਲ ਜਾਏਗੀ।”

“ਓ.ਕੇ-ਟਾ-ਟਾ।”

ਨਾਟੇ ਕੱਦ ਦਾ ਮੈਨੇਜਰ ਦੋ ਉੱਗਲਾਂ ਹਲਾਂਦਾ, ਅੱਖ ਮਾਰਦਾ ਤੇ ਅਜੀਬ ਸੀਟੀ ਵਜਾਂਦਾ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ।

ਰਣਜੀਤ ਸਿਰ ਫੜ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਬੀਤ ਗਏ।

“ਕਿੱਥੇ ਜਾਵਾਂ? ਜਹੁੰਨਮ ਵਿਚ-ਹਾਂ ਮੈਂ ਜਨਹੁੰਮ ਦਾ ਹੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹਾਂ। ਪਾਪ ਮਗਰੋਂ ਪਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜਹੁੰਨਮ ਹੀ ਨਸੀਬ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਤਾਂ ਜਹੁੰਨਮ ਤੁਰ ਜਾਏਂਗਾ ਤੇ ਜਿਸ ਗਊ ਦਾ ਗਲਾ ਕੱਟਿਐ ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਬਣੇਗਾ?” ਦਲੇਰ ਬਣ-ਸ਼ੀਤਲ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰ ਜੋ ਹੋਗਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾਏਗਾ-ਜੇਕਰ ਇਸ਼ਕ ਇਤਨਾ ਹੀ ਆਸਾਨ ਕੰਮ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਕਰੇ-ਤੂੰ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ਨਾ? ਹਾਂ-ਜਾਨ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ- ਫੇਰ ਜਾਨ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਡਰਦੇਂ? ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਡਰਾਂਗਾ- ਮੈਂ ਡਟ ਕੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਾਂਗਾ-ਸ਼ੀਤਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਾਂਗਾ।

ਰਣਜੀਤ ਕਾਲਜ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।

“ਮੁਸਖ਼ਬਰੀ ਹੈ ਨਾ ?” ਮੈਡਮ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਹਾਂ।” ਤੇ ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਸਾਰੀ ਕਹਾਣੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ।

“ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ ਹਾਂ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਇਧਰ ਉਧਰ ਤੱਕ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਮੱਥਾ ਚੁੰਮ ਲਿਆ। ਉਸ ਰੂਹ ਨੇ ਸੱਚ ਹੀ ਅਸੀਸ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

“ਹੁਣ ਦੱਸੋ ਕੀ ਕਰਾਂ? ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਆਇਆਂ ਹਾਂ।”

“ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇਕਰ ਕਚਹਿਗੀ ਚ ਵਿਆਹ ਕਰ ਲੈਂਦੇ।”

“ਮੈਂ ਡਰਦਾ ਸਾਂ ਕਿਤੇ ਗਲਤ ਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਵਾਂ ਪਰ ਜਦੋਂ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸੁਰਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ।”

“ਉਹ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ।” ਮੈਡਮ ਬੋੜੀ ਮੁਸਕਾ ਪਈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਹਿਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਹੋਟਲ ਵਾਲੀ ਘਟਨਾ 'ਚ ਸੁਆਦ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਜਾਏ ?”

“ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਸਟਲ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਆਉਣ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ ।”

“ਮੈਂ ਲੈ ਕੇ ਆਵਾਂਗੀ ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਭਰੋਸੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

“ਸ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਜਿਹੀ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ।”

“ਇਹ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ-ਇਟ ਇੜ ਜਸਟ ਏ ਮੀਕੈਨੀਕਲ ਐਕਸ਼ਨ। ਅਸੀਂ ਹਿਦੁਸਤਾਨੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਐਵੇਂ ਖਾਹਮੁਖਾਹ ਗੱਲ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਬਣਾ ਰੱਖਿਐ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਸਾਡੇ ਅਣ-ਗਿਣਤ ਮੈਂਟਲ ਕੇਸਿਜ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ।” ਮੈਡਮ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ।

ਉਹ ਬੋੜਾ ਚਿਰ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਮੈਡਮ ਦਾ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਜਾਣ ਦਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਣ ਗਿਆ। ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਮੈਡਮ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਕੁਛ ਖੁਸ਼ ਤੇ ਕੁਛ ਉਦਾਸ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਨੇ ਛੁੱਟੀ ਲਈ। ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਆ ਗਈ।

“ਕੋਈ ਸਪੈਸ਼ਲ ਗੱਲ ?”

“ਸਾਰੀ ਸਪੈਸ਼ਲ ਹੈ ।”

“ਕੀ ?”

“ਮੇਰੇ ਦੱਸਣ ਵਾਲੀ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ ?”

ਦੋਵੇਂ ਹੱਸ ਪਏ।

“ਅੱਛਾ ਸੁਣੋ-ਦਿਲ ਛੋਟਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ-ਕਿਸੇ ਗੱਲੋਂ ਡਰਨਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ ਤੂੰ ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇਨਸਾਨ ਹੈਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਕਹਾਂਗੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਕੁਛ ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪੁੰਨ ਪਾਪ ਬਣਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਬੋਝ ਬਣਾਈ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ। ਮੈਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਦੋ ਪਿਆਸੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਮਿਲ ਜਾਣਗੀਆਂ ।”

ਰਣਜੀਤ ਅੱਡੇ ਤਕ ਨਾਲ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਪ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਅੱਰਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਕਿਸੇ ਮਰਦ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਆਇਆ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਉਸ ਪਾਸ ਅਨਜਾਣ ਜਿਹਾ ਬਣਿਆ ਖੜਾ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਮੈਡਮ ਦੇ ਕਦਮਾਂ 'ਤੇ ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਏ। ਹੱਥ ਚੁੰਮ ਲਏ। ਉਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਇਤਨਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੀ-ਦੋ ਰੂਹਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਣ ਲਈ ਇਤਨਾ ਤਤਪਰ ਸੀ।

ਦੂਰ ਤਕ ਮੈਡਮ ਦੀ ਬਾਂਹ ਹਿੱਲਦੀ ਰਹੀ। ਰਣਜੀਤ ਖੜਾ ਦੇਖਦਾ ਰਿਹਾ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਨਾ ਚਿਰ ਖੜਾ ਰਿਹਾ। ਫੇਰ ਉਹ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਉਮਡੇ ਹੰਝੂ ਪੂੰਝ ਕੇ ਕਮਰੇ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪਿਆ।

ਸਾਰੇ ਜੱਗ ਦੀ ਝੱਲੀ ਬਦਨਾਮੀ,
ਇਕ ਤੇਰੀ ਜਿੰਦ ਬਦਲੇ।

ਮੈਡਮ ਕਾਲਜ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਸ਼੍ਰੀਭਲ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਮੈਡਮ, ਮੈਡਮ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਫੈਸਰ ਵੀ। ਸ਼੍ਰੀਭਲ ਉਸ ਦੀ ਸਟੂਡੈਂਟ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮਿਲਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤੀ ਕਠਨਾਈ ਨਾ ਹੋਈ।

ਸ਼੍ਰੀਭਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਦਲੇਰ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਬੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਸ਼੍ਰੀਭਲ ਦੇ ਸਾਬ ਵਾਲੀ ਲੜਕੀ ਘਰ ਗਈ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਕਮਰਾ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈਆਂ। ਚਾਹ ਉਹ ਹੋਠੋਂ ਕਨਟੀਨ 'ਚੋਂ ਪੀ ਆਈਆਂ ਸਨ।

“ਸ਼੍ਰੀਭਲ ਹੁਣ ਕੀ ਕਰਨਾ ਹੈ ?”

“ਸ਼ਾਦੀ !”

“ਪਰ ਸ਼ਾਦੀ ਇਤਨੀ ਆਸਾਨ ਨਹੀਂ।”

“ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਮੈਡਮ ਜੀ ਪਰ ਸ਼ਾਦੀ ਤਾਂ ਕਰਨੀ ਹੀ ਹੈ।”

“ਸ਼੍ਰੀਭਲ ਤੈਨੂੰ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਹਰ ਗਾਜ਼ ਦਾ ਪਤੈ ?”

“ਹਾਂ ਮੈਡਮ ਜੀ।”

“ਉਸ ਹਰ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ?”

“ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਦੱਸ ਸਕੇ-ਸਚਾਈ ਮੂੰਹ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।”

“ਉਹ ਸਚਾਈ ਕੀ ਹੈ ਪਤੈ ?”

“ਉਹ ਸ਼ਾਦੀ-ਸ਼ੁਦਾ ਹਨ।”

ਦੋਵੇਂ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਈਆਂ।

“ਮੈਡਮ ਜੀ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਇਤਨੀ ਪਿਆਰੀ ਰੂਹ ਲਗਦੇ ਹਨ ਮੈਂ ਕਦੇ ਛੱਡ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਿਆਲ ਭੁੱਲ ਸਕਾਂ। ਦੱਸ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਟੁੱਟ ਜਾਏਗਾ।”

“ਸ਼੍ਰੀਭਲ ?”

“ਜੀ ਮੈਡਮ ਜੀ !”

“ਤੂੰ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੁਲਝੀ ਹੈਂ।”

“ਮੈਡਮ ਜੀ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ-ਮੇਰੇ ਮਾਂ ਬਾਪ ਮੇਰਾ ਕਿਤੇ ਹੋਰ ਵਿਆਹ ਕਰਨ-ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਇਯਾਸ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਨਾਲ ਬੱਝਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਪਰਖ ਨਾ ਹੋਵੇ-ਮੇਰੀ ਕਦਰ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਮੈਂ ਜਾਣਦੀ ਹਾਂ ਰਣਜੀਤ ਸਾਡੇ ਘਰ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ 'ਚ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਹ ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਦਾ ਹਾਣੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਤਨ ਦਾ ਹਾਣੀ ਹੈ।”

“ਸ਼੍ਰੀਭਲ ਦੌਲਤ ਹੀ ਸਭ ਕੁਛ ਨਹੀਂ। ਜੋ ਦੌਲਤ ਰਣਜੀਤ ਪਾਸ ਹੈ ਉਹ

ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਕਿਸਮਤ 'ਤੇ ਫਖਰ ਹੈ ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ
ਡਰ ਵੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਕਿਸਮਤ ਸੱਚ ਹੀ ਇਤਨੀ ਚੰਗੀ ਹੈ। ਰਣਜੀਤ
ਵਰਗੇ ਹੋਰੇ ਨਾਲ ਜੀਣਾ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਰਾਜ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ।”

“ਕਦੇ ਕਦੇ ਡਰ ਜਾਂਦੀ ਹਾਂ ਮੈਡਮ ਜੀ-ਮੇਰੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ
ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਕਿਤੇ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ-ਉਹ ਬਹੁਤ ਨਿਰਦਈ ਦੇ ਕੁਰੱਖਤ ਆਦਮੀ
ਹੈ।”

“ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਸ਼ੀਤਲ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਸ
ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਭਾਵੀ ਵਾਪਰੇ-ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਆਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।”

“ਕੋਈ ਰਾਹ ਦੱਸੋ ਮੈਡਮ ਜੀ।”

“ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਚਲੋ-ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰ-ਦੁਬਿਧਾ ਖਤਮ ਕਰ।”

“ਪਰ ਹੋਸਟਲ ਵਾਲੇ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦੇਣਗੇ।”

ਸੱਚ ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ। ਚਪੜਾਸੀ ਤੱਕ ਹਦਾਇਤ ਸੀ ਜੇਕਰ ਸ਼ੀਤਲ ਬਾਹਰ
ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

“ਤੇਰਾ ਸਿਮੈਸਟਰ ਕਦੋਂ ਖਤਮ ਹੋਵੇਗਾ।”

“ਜੁਲਾਈ ਦੇ ਅਖੀਰ 'ਚ।”

“ਅੱਛਾ, ਗੱਲ ਨੂੰ ਬੋੜ੍ਹਾ ਠੰਢਾ ਪੈਣ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਪੰਜਾਬ 'ਚ ਸਮਰ ਵੀਕੇਸ਼ਨ
ਹੋਣ ਦੇ-ਫੇਰ ਇਥੇ ਆ ਕੇ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਾਂਗੇ।”

“ਠੀਕ ਹੈ।”

“ਪਰ ਘਰੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀ?”

“ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਪਿੰਸੀਪਲ ਬਹੁਤ ਬੋਲਦੀ ਸੀ ਪਰ ਫੇਰ ਭੁਦ ਹੀ ਚੁੱਪ ਕਰ
ਗਈ। ਡਰ ਗਈ, ਕਿਤੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਉਸਦੇ ਸਿਰ ਨਾ ਹੋ ਜਾਣ।”

ਬਾਹਰੋਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਿਆ। ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲਿਆ ਮਾਈ ਖੜ੍ਹੀ
ਸੀ। ਕੋਈ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਆਇਆ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਤੇ ਮੈਡਮ ਇਕ ਦਮ ਘਬਰਾ ਗਈਆਂ।

ਸ਼ੀਤਲ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸਹਿਮ ਗਈ। ਉਸ ਦਾ ਪਿਸਤੌਲ ਉਪਰ ਹੱਥ
ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਟਿਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਕੁਰੱਖਤ ਜਿਹੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਚੁੱਕੀਆਂ। ਸ਼ੀਤਲ ਚਾਹੁਣ 'ਤੇ ਵੀ
ਅੱਖਾਂ ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਨਾ ਰੱਖ ਸਕੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਸਾਹ 'ਚ ਸਾਹ ਆਇਆ। ਜਦ ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ
ਉਸ ਦਾ ਮੋਢਾ ਪਲੋਸਿਆ।

“ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਹੈ?” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਬੈਠਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ।

ਸ਼ੀਤਲ ਚਾਹ ਕਹਿ ਕੇ ਆਈ ਤਾਂ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਵੀ ਦੱਸ ਆਈ।

“ਪਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ?” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਚਾਹ
ਪੀਂਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ।

ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਹੋਰ ਕੰਬ ਗਈ, ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹੀ ਮੈਡਮ ਨੇ ਗੱਲ ਸੁਣ ਲਈ ਤੇ ਉਹ ਪਿੰਸੀਪਲ ਦੀ ਕੋਠੀ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

“ਆਪ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਕੇ ਘਰ ਵਾਲੋਂ ਕੋ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ ?”

“ਆਪ ਸੇ ਮਤਲਬ ?” ਪਿੰਸੀਪਲ ਤਮਕ ਹਹੀ ਸੀ।

“ਮੈਡਮ ਪਿੰਸੀਪਲ ਯੰਗ ਏਜ ਮੌਲ ਲੜਕੀਆਂ ਗਲਤੀ ਕਰ ਬੈਠੋਂ ਤੇ ਉਸ ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਗੋਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਏ।”

“ਆਪ ਕੁਛ ਬੀ ਕਹੋਂਗੇ-ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਕੋ ਇਸੀ ਹੋਸਟਲ ਮੌਲ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦੀ ਜਾਏਗੀ।”

“ਉਹ ਐਸਾ-ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ।”

“ਜੀ ਹਾਂ-ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ।”

“ਆਪ ਨਹੀਂ ਜਾਣਤੇ, ਉਸ ਕੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਕਿਤਨੇ ਕੁਰੱਖਤ ਹੈਂ- ਜਗਾ ਸੀ ਬਾਤ ਪਰ ਗੋਲੀ ਚਲਾਤੇ ਹੈਂ।”

ਪਿੰਸੀਪਲ ਜਾਹਰਾ ਤੌਰ 'ਤੇ ਡਰ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ, ਪੈਰ ਸਭ ਕੁਛ ਕੰਬਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।

ਉਹ ਡਰ ਗਈ-ਸਾਹਮਣੇ ਜਸਵੰਤ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਛੇ ਛੁੱਟੇ ਜਵਾਨ ਦੇ ਮੌਢੇ ਲਟਕਦਾ ਮਾਉਜ਼ਰ ਤਕ ਕੇ ਪਿੰਸੀਪਲ ਦੇ ਹੋਸ਼ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਏ। ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਬਰਾਬਰ ਭਿੱਜੀ ਘੁੱਗੀ ਵਾਂਗ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ-ਜਿਵੇਂ ਦੋਸ਼ਣ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਆਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਹੀਂ ਉਠ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਜਸਵੰਤ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਧਿਆੜ ਵਾਂਗ ਝਾਕ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪਿੰਸੀਪਲ ਧੜੰਮ ਕਰਕੇ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਢਿੱਗ ਪਈ। ਮੈਡਮ ਪ੍ਰੈਫੈਸਰ ਨੇ ਉਸਦੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਲਾਇਆ।

“ਕਦੇ ਕਦੇ ਦਿਲ ਦਾ ਦੌਰਾ ਪੈ ਜਾਂਦੈ।” ਮੈਡਮ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਦੱਸ ਰਹੀ ਸੀ।

ਉਹ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਮਾਉਜ਼ਰ ਉਸ ਦੇ ਪੱਟਾਂ 'ਤੇ ਪਿਆ ਸੀ।

ਪਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਹੋਸ਼ ਆ ਗਈ।

“ਆਪ ਨੇ ਮੁੜੇ ਬੁਲਾਇਆ ਥਾ।” ਜਸਵੰਤ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ।

“ਜੀ ਹਾਂ।” ਪਿੰਸੀਪਲ ਸੰਭਲ ਗਈ ਸੀ। “ਕੋਈ ਖਾਸ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਥੀ। ਬਸ ਐਸੇ ਹੀ।”

ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਤੇ ਮੈਡਮ ਦੇ ਸਾਹ 'ਚ ਸਾਹ ਪਿਆ।

“ਲੇਕਨ ਲੈਟਰ ਅਰਜੈਂਟ ਥਾ।”

“ਗਲਤੀ ਸੇ ਚਲਾ ਗਿਆ-ਦਰਅਸਲ ਹਮ ਏਕ ਵਾਰ ਪੇਰੈਂਟਸ ਕੋ ਬੁਲਾਤੇ ਹੈਂ ਤਾਂਕਿ ਪਤਾ ਚਲੇ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ ਤੋਂ ਨਹੀਂ।”

“ਮੈਂ ਸਮਝਾ ਕੋਈ ਖਾਸ ਬਾਤ ਹੈ।” ਜਸਵੰਤ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਹਾਸਾ ਹੱਸਿਆ।

“ਨਹੀਂ, ਕੋਈ ਖਾਸ ਬਾਤ ਨਹੀਂ। ਬਾਕੀ ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਸੇ ਪੂਛ ਲੇਨਾ।” ਪਿੰਸੀਪਲ

ਖਹਿੜਾ ਜਿਹਾ ਛੁਡਾ ਕੇ ਤੁਰ ਗਈ। ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਰੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ
ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਚਕਟਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਕਦਮ ਡਰਾਮਗਾ ਰਹੇ ਸਨ।

“ਹੋਰ ਕੁੜੀਏ-ਨਾਮੋਂ ਸ਼ਾਮੇ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ?”

“ਇਹ ਵੀ ਪੁੱਛਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੈਡਮ ਮਾਹੌਲ ਖੁਸ਼-ਗੰਵਾਰ ਬਨਾਣਾ
ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਬਾਘੜ ਬਿੱਲੇ ਵਰਗੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮੂਨ ਵਰਗੀ ਮੈਡਮ ਵੱਲ
ਝਾਕਿਆ-ਹੱਸਿਆ-ਕਿਤੇ ਸਾਡੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਟੱਕਰ ਜੇ-ਉਸ ਨੇ ਮਨ 'ਚ ਕਿਹਾ।

ਉਸ ਨੇ ਵਾਸਕਟ ਵਿਚੋਂ ਡੇਢ ਫੁੱਟ ਲੰਮਾ ਬਟੂਆ ਕੱਢਿਆ-ਰੁੱਗ ਭਰਕੇ ਨੋਟ
ਕੱਢੇ।

“ਕਿੰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਐ ?”

“ਨਾ ਕਿੰਨੇ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।” ਮੈਡਮ ਫੇਰ ਹੱਸ ਪਈ।

ਜਸਵੰਤ ਉਸ ਵੱਲ ਫੇਰ ਝਾਕਿਆ। “ਕਿਤੇ ਸੜਕ 'ਤੇ ਜਾਂਦੀ ਟੱਕਰ ਜੇ।”
ਉਸ ਨੇ ਮਨ 'ਚ ਕਿਹਾ ਤੇ ਰੁੱਗ ਦਾ ਰੁੱਗ ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਝੋਲੀ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।
ਜਸਵੰਤ ਝਾਕਦਾ ਹੀ ਰਿਹਾ।

“ਮੈਂ ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਟੀਚਰ ਹਾਂ,”

“ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ।”

ਤੇ ਉਹ ਹੋਸਟਲ ਦੇ ਗੈਸਟ ਰੂਮ ਵਿਚ ਆ ਗਏ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਜਾਹ, ਜਾ ਕੇ ਚਾਹ ਲਿਆ।”

ਸ਼ੀਤਲ ਸਮਝ ਗਈ। ਮੈਡਮ ਇਕੱਲੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

“ਬੜੇ ਸਖ਼ਤ ਆਦਮੀ ਹੋ ?” ਮੈਡਮ ਨੇ ਬੜੇ ਰੁਮਾਂਟਿਕ ਅੰਦਾਜ਼ 'ਚ ਕਿਹਾ।

“ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਾਂ-ਸਖ਼ਤ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪੈਂਦੇ।” ਪਰ ਜਸਵੰਤ
ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਰਿਛ ਮੈਡਮ ਦੇ ਹੱਥ ਨਕੇਲ ਫੜਾਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਲਈ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇਖੀ ਹੈ ?”

“ਹਾਂ ! ਇਮਤਿਹਾਨ ਖਤਮ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਕੰਡਾ ਕੱਢ ਦਿਆਂਗੇ।”

“ਕੀ ਕਰਦੇ ਲੜਕਾ ?”

“ਐਸ਼ ਕਰਦੇ-ਹਜ਼ਾਰ ਕਿਲੇ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ। ਦੋ ਲੱਖ ਦਾ ਸਾਲਾਨਾ ਨਰਮਾ
ਹੀ ਹੁੰਦੈ।”

“ਸ਼ਿਕਾਰ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।” ਮੈਡਮ ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਕੋਲ ਨੂੰ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

“ਸ਼ਿਕਾਰ ਤਾਂ ਉਸ ਦਾ ਖਾਨਦਾਨੀ ਪੇਸ਼ਾ ਹੈ।”

“ਸ਼ੀਤਲ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ।”

ਸ਼ੀਤਲ ਆ ਗਈ ਸੀ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਕੁਛ ਖਾਣ ਨੂੰ ਵੀ ਲਿਆ।”

ਸ਼ੀਤਲ ਤੁਰ ਗਈ।

“ਕੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਓ ਜੀ-ਸ਼ਿਕਾਰ ਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ੌਕ ਹੈ।”

“ਇਸ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹਾਂ—ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਸ਼ੌਕ 'ਚ ਸ਼ੀਤਲ ਵਰਗੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਸੁਖ ਦੀ ਬਲੀ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।”

“ਤੁਹਾਡਾ ਮਤਲਬ ਕਿਸੇ ਐਰ ਗੈਰ ਨਾਲ ਕੁੜੀ ਵਿਆਹ ਦੇਈਏ ?”

“ਨਹੀਂ—ਕਿਸੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਨੇਕ ਚਲਨ ਲੜਕੇ ਨਾਲ।”

“ਨਹੀਂ ਜੀ—ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਤਾਬੜੀਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਪਾਸ ਚਾਰ ਚਿੱਟੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੀ ਹੁੰਦੇ।”

ਮੈਡਮ ਸਮਝ ਗਈ, ਮੋਟੀ-ਮੱਝ ਦੀ ਖਲੀ 'ਚ ਬਗੀਕ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਵੜ ਸਕਦੀ ਸੀ।

“ਤੂੰ ਵਿਆਹ ਕਰਾਇਐ ?” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਅੱਖ ਮਾਰ ਕੇ ਹੌਲੀ ਕੁ ਪੁੱਛਿਆ।

ਮੈਡਮ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਹੱਸ ਪਈ ਤੇ “ਨਹੀਂ” 'ਚ ਸਿਰ ਫੇਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਸਵੰਤ ਹੋਰ ਵੀ ਹਾਬੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਝਾਕਿਆ। ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਪੁਤਲੀ ਜਿਹੀ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਬਟੂਏ 'ਚ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਲੈ ਜਾਏ—ਭਾਵੇਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪਾਣੀ ਭਰਾਈ ਜਾਏ—ਸੇਵਾ ਕਰਾਈ ਜਾਏ—ਟੰਗਾਂ ਘੁਟਾਈ ਜਾਏ।

ਪਰ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਕੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ?” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਠੀਕ ਹੈ—ਫੇਰ ਕਦੋਂ ਮਿਲਣੈ ?” ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਜੰਗਲੀ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਮਿਠਾ ਜਿਹਾ ਝਾਕਦਿਆਂ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਜਦ ਕਹੋਂ”

“ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ।”

“ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਿਰਨਾਵਾਂ ਦੇ ਦਿੱਤਾ।

ਸ਼ੀਤਲ ਚਾਹ ਤੇ ਖਾਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਈ।

ਸ਼ੀਤਲ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਕਿ ਰਿੱਛ ਤੁਣਕੇ 'ਤੇ ਨੱਚ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੌੜ ਉਠ ਕਿਸੇ ਨਾਚ ਨਾਲ ਇਕ ਸੁਰ ਹੋਇਆ ਬੈਠਾ ਸੀ।

“ਉਦਾਸ ਨਾ ਰਿਹਾ ਕਰ—ਸੁਣਿਆਂ ਈ—ਸ਼ੁਦੈਣ।” ਖੁਸ਼ੀ ਜਸਵੰਤ ਦੀਆਂ ਬਾਛਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬਾਹਰ ਢੁੱਲ੍ਹ ਰਹੀ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਤੇ ਮੈਡਮ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਗੇਟ ਤਕ ਛੱਡਣ ਗਈਆਂ। ਜਸਵੰਤ ਮੈਡਮ ਦੇ ਐਸੀ ਕਰੜੀ ਚੂੰਢੀ ਭਰ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਉਸ ਦਾ ਮਾਸ ਚਸਕਦਾ ਰਿਹਾ।

“ਮੈਡਮ ਜੀ ਇਹ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕੀਤਾ ?”

“ਸ਼ੀਤਲ ਜੇਕਰ ਜਿੰਦ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਸਕੇ—ਖੱਲ ਦੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਬਣ ਸਕਣ ਤਾਂ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ।”

“ਪਰ ਅਜਿਹੀ ਕੁਰਬਾਨੀ—ਕੌਣ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰੇਗਾ ?”

“ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸ਼ੀਤਲ। ਤੁਹਾਡੀ ਕਹਾਣੀ ਬਹੁਤ ਉਲੜੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਸ਼ਿਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ੌਕ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਰਿੱਛਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਕਲਾ ਜਾਂ

ਪੜਾਈ ਵਰਗੀ ਸੁਖਮ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਵੜ ਸਕਦੀ।”

ਸ਼ੀਤਲ ਬੇ-ਸਾਹ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਚੁਪ ਤਣੀ ਰਹੀ। ਮੈਡਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ 'ਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ, ਸਚਾਈ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਕੇ ਬੌਂਦਲ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਹਮਣੇ ਸਾਗਰ ਹੀ ਸਾਗਰ ਸੀ। ਪਾਣੀ ਹੀ ਪਾਣੀ। ਕੋਈ ਕਿਨਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਦੋ ਪੰਛੀ ਕਲੋਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੂਨ ਤਿੱਤਰ-ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ ਲਿਖਾਏ ਸਿੱਫ਼ਾਂ ਵਾਲੇ ਹਿਰਨ ਨਾਲ ਲਾਡੀਆਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਚਾਨਕ ਬੰਦੂਕ ਚੱਲੀ। ਹਿਰਨ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੂਨ ਢਾਹ ਮਾਰ ਕੇ ਮੁੱਕ ਗਈ।

ਮੈਡਮ ਦੀ ਚੀਕ ਨਿਕਲ ਗਈ।

“ਕੀ ਹੋਇਆ ਮੈਡਮ ਜੀ।” ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਘਬਰਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸ਼ੀਤਲ। ਅਚਾਨਕ ਤਬੀਅਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ।”

ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਬੁਝਾਰ ਚੜ੍ਹ ਚੁਕਿਆ ਸੀ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਡਮ ਦਾ ਬੁਝਾਰ ਲੱਭਾ। ਮਨ ਨੂੰ ਝਟਕਾ ਲੱਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਸਦਾ ਵਾਂਗ ਖਿੜ ਉੱਠੀ। ਦਲੇਰ ਆਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਨਰੋਆ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਪਰ ਉਹ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸੰਤਾਪ ਬੇਗਾਨਾ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡੇ 'ਤੇ ਹੰਦਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਕਦੇ ਬੇਗਾਨਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਹ ਪਾ ਨਹੀਂ ਸਕੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਲਈ ਕੁਛ ਕਰ ਕੇ ਮਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਨੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਦਿਲ ਖੁੱਸਦਾ ਸੀ।

“ਮੈਡਮ ਜੀ ਇਕ ਦਿਨ ਹੋਰ ਰਹਿ ਜਾਓ।”

“ਸ਼ੀਤਲ ਮੈਂ ਫਿਰ ਆਵਾਂਗੀ।”

“ਮੈਂ ਉਡੀਕ ਕਰਾਂਗੀ।”

“ਹਰ ਗੱਲ ਭੁੱਲ ਕੇ ਪੜਾਈ ਕਰ-ਐਮ.ਏ. ਤੇਰੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।”

“ਮੈਂ ਮਨ ਲਾ ਕੇ ਪੜਾਂਗੀ ਮੈਡਮ ਜੀ।”

“ਦੇਖ ਤੇਰੇ ਸਿਮਿਸਟਰ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤਕ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਣੀ ਹੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਵਰਨਾ ਤੇਰਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।”

ਸ਼ੀਤਲ ਭੁਸਕ ਪਈ।

“ਦਿਲ ਛੋਟਾ ਨਾ ਕਰ-ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਹੀ ਮਰਾਂਗੀ।”

ਉਹ ਸਹੇਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਵਿੱਛੜੀਆਂ ਦੂਰ ਤਕ ਟਾਂਗੇ 'ਚ ਮੈਡਮ ਦਾ ਹੱਥ ਹਿੱਲਦਾ ਰਿਹਾ-ਸ਼ੀਤਲ ਗੋਟ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਗੋਟ ਮੈਨ ਬੜਾ ਚੌਕਸ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਤਾੜ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਰ ਆਈਆਂ। ਉਹ ਚੁਪ ਚਾਪ ਕਮਰੇ 'ਚ ਆ ਗਈ ਤੇ ਰਜ਼ਾਈ ਦੱਬ ਕੇ ਲੇਟ ਗਈ,

ਕੱਚ ਵਰਗੀ ਕੁੜਮਣੀ ਮੇਰੀ,
ਨੀ ਲੈ ਲੀ ਧੀਏ ਤੇਰੇ ਦੰਦ ਨੇ ।

“ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ ?” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਪਿ੍ਸ਼ੀਪਲ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਹਾਂ, ਬੈਠੋ।” ਪਿ੍ਸ਼ੀਪਲ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਉਪਰ ਤੱਕਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਉਹ ਚੌਰ ਅੱਖ ਨਾਲ ਝਾਕਦੀ ਸੀ ਪਰ ਬਰਾਬਰ ਕਾਗਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝੀ ਹੋਣ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਖੈਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਫਸਰ ਦੇ ਤੌਰ ਕੁਛ ਬਦਲੇ ਬਦਲੇ ਸਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਨੈਂ ਲੰਘੀ ਤੋਂ ਖਵਾਜਾ ਵਿਸਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਬਦਲਾ ਲਏਗੀ-ਰਣਜੀਤ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੈ।”

“ਜੀ !”

“ਹਰ ਮੈਂਬਰ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਚਲਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ।”

“ਠੀਕ ਹੈ।”

“ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ?”

“ਮੈਂ ਕੁਛ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ?”

“ਬਹਾਨੇ ਨਾ ਕਰੋ-ਪਰਸੋਂ ਤੁਸੀਂ ਅੱਡੇ ਤੇ ਗਈ ਸੀ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਬੱਸ ਚੜਾਨ ਲਈ।”

“ਜੀ ਮੈਡਮ ਜੀ।” ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਗਲਾ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਸਕੂਟਰ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ ਸੀ।”

“ਸ਼ਾਇਦ।”

“ਮੈਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ?”

“ਪਰ ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਮੈਡਮ ?”

“ਉਹ ਲੜਕੀ ਹੀਰਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਕਾਲਜ ਪਾਇਆ-ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਚਲਨ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।”

“ਲਕਿਨ ਮੈਂ ਉਸ ਲੜਕੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ-ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੱਧੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਦੀਆਂ ਵੀ ਸ਼ਕਲਾਂ ਨਹੀਂ ਪਹਿਚਾਣ ਸਕਦਾ-ਬਹੁਤ ਵਾਰ ਮੈਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਦਾਂ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਤੱਕਦਾ।”

“ਇਹ ਸਭ ਕਹਿਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਹਨ-ਤੁਹਾਡਾ ਫਰਜ਼ ਸੀ ਮੈਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਦੇ।”

“ਮੈਡਮ ਮੈਂ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾਂ ਲੜਕੀ ਬਾਹਰ ਕਿਵੇਂ ਚਲੀ ਗਈ ?”

“ਨਹੀਂ ਪੁੱਛ ਸਕਦੇ।”

“ਫੇਰ ਇਹ ਮੇਰੀ ਕੋਈ ਡਿਊਟੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬਾਹਰ ਕੀ ਹੁੰਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ
ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਿਪੋਰਟ ਕਰਦਾ ਫਿਰਾਂ।”

“ਯੈਸ ਇਟ ਇੜ ਏ ਪਾਰਟ ਆਫ ਯੂਅਰ ਡਿਊਟੀ” ਮੈਡਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਰਜ
ਗੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕੁਛ ਕਰ ਬੈਠੇਗੀ। “ਲੇਕਿਨ ਤਦ ਜੇਕਰ ਆਦਮੀ
ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਚਰਣ ਠੀਕ ਹੋਵੇ।”

“ਮੈਡਮ ਜੀ।” ਰਣਜੀਤ ਚੀਖਿਆ ਸੀ।

“ਯੈਸ। ਮਾਈ ਸੀ-ਉਹ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਭੇਜੋ।”

ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਤਾਮੀਮ ਕੁਨਿੰਦਾ ਅੰਦਰ ਆਇਆ। ਕੋਈ ਰਜਿਸਟਰਡ ਲੈਟਰ
ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਨਾਂ ਸੀ। ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਚੋਂ ਆਇਆ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਦਸਖਤ ਕੀਤੇ। ਤਾਮੀਮ ਕੁਨਿੰਦਾ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਰਣਜੀਤ ਨੇ
ਲਿਫਾਫਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਨੇ ਕਚਹਿਰੀ 'ਚ ਝਰਚੇ ਦਾ ਮੁਕੱਦਮਾ
ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ੀ ਸੀ।

“ਅੰਦਰੋਂ ਅਸਲੀਅਤ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਐਂਡ ਮੈਂ ਆਸ ਕਰਨੀ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ
ਦੇ ਆਚਰਨ ਦੀ ਰਾਖੀ ਹੋਵੇ।”

“ਮੈਡਮ ਜੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਦੀ ਖਿਲੀ ਨਹੀਂ ਉਡਾਈ ਜਾਂਦੀ।”

“ਲੇਕਨ ਮੈਥੋਂ ਇਹ ਛੁਪਾ ਕੇ ਕਿਉਂ ਰੱਖਿਆ ?”

“ਮੈਂ ਕੁਛ ਛੁਪਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ।”

“ਪਤਨੀ ਨੂੰ ਲਿਆਂਦੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ?”

“ਮੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ।”

“ਬਦਚਲਨ ਇਨਸਾਨ ਲਈ ਮੇਰੇ ਇਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ 'ਚ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ।”

“ਬਦਚਲਨ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਬਦਚਲਨ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।”

“ਸ਼ੱਟ-ਅੱਪ।”

“ਯੂ ਸ਼ੱਟ-ਅੱਪ ਅੰਲਡ ਕਰੇਨ ਯੂ ਆਰ ਕਰੋਸਿੰਗ ਦੀ ਲਿਮਿਟਜ਼।”

ਰਣਜੀਤ ਆਪੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ। ਮੈਂ ਜਾਣਦਾ ਮੈਥੋਂ ਬਦਲਾ ਲਿਆ ਜਾਏਗਾ
ਪਰ ਯਾਦ ਰੱਖ ਕਾਠ ਦੀ ਹਾਂਡੀ ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦੀ।

“ਯੂ ਆਰ ਡਿਸਭਿਸਡ ਫਾਰ ਯੂਅਰ ਮਿਸ-ਬੀਹੇ।”

“ਆਈ ਡਾਮ ਕੇਅਰ ਯੂਅਰ ਐਮਪਲਾਇਮੈਂਟ।”

‘ਯੂ ਆਰ ਏ ਚਾਰਫਰਲੈਸ ਪਰਸਨ।’

“ਡੌਟ ਬਾਰਕ।”

ਰਣਜੀਤ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।” ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਲਰਕ ਨੇ
ਕਿਹਾ।

“ਲੇਕਿਨ ਬਜ਼ੁਰਗੋ, ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।”

“ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਅਫਸਰ ਹੈ।”

“ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਇੱਜਤ ਅਫਸਰਾਂ ਹੱਥੋਂ ਰੁਲਣ ਨਹੀਂ ਦੇਵਾਂਗਾ।”

ਰਣਜੀਤ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਕਲਰਕ ਅੰਦਰ ਗਿਆ। ਪਿੰਸੀਪਲ ਦਾ ਮੂੰਹ ਪੇਂਡੂ ਵਾਂਗ ਸੁਰਖ ਸੀ। ਸਾਹ ਨਾਲ ਸਾਹ ਨਹੀਂ ਰਲਦਾ ਸੀ।

“ਇਸ ਸੀਓਯੂਨਡਰਲ ਦਾ ਗੀਜ਼ਨ ਲਾਓ।”

“ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਤਾਂ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਮੈਡਮ ਜੀ।”

“ਵਟ ਨਾਨਸੈਂਸ।”

“ਜਨਾਬ ਨੇ ਖੁਦ ਪਾੜਿਆ ਸੀ।”

ਪਿੰਸੀਪਲ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਮੁਠੀਆਂ ਮੀਚ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ।

11.

ਕੂੜ ਨਿਖੁਟੇ ਨਾਨਕਾ,

ਓੜਕ ਸੱਚ ਰਹੀ।

ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਦੌਸ਼ ਸਨ।

1. ਬਦਸਲੂਕੀ।

2. ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ।

3. ਭੈੜਾ ਚਲਨ।

ਰਣਜੀਤ-ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੱਸ ਪਿਆ। ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਪਾਗਲ ਹੋਈ ਪਿੰਸੀਪਲ ਆਪਣੇ ਹੀ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮੜਹੂਰ ਵਕੀਲ ਪਾਸ ਗਿਆ। ਚਾਰਜਸ਼ੀਟ ਦਿਖਾਈ।

“ਮਿਸਟਰ ਰਣਜੀਤ ਇੱਜਤ-ਹੱਤਕ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਦਿਓ। ਪਿੰਸੀਪਲ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕੋੜਮਾਂ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਛੁਟ੍ਟ।”

ਵਕੀਲ ਬਹੁਤ ਸੁਲਝਿਆ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਵੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਕਿ ਪਿੰਸੀਪਲ ਪਾਸ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਬਦਚਲਨ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕੇ।

ਉਹ ਪਿੰਸੀਪਲ ਦੀ ਕੋਠੀ ਚਲਾ ਗਿਆ।

“ਕਿਉਂ ਆਇਐਂ?” ਉਹ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਹਰ ਅਦਬ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

“ਘਰ ਆਏ ਦੀ ਬੇਇਜ਼ਤੀ ਕਰਨਾ ਉਚੇ ਇਖਲਾਕ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਨਹੀਂ।”

“ਇਖਲਾਕ ਦੇ ਮਾਅਨੇ ਦੱਸਣ ਆਇਐਂ?”

“ਨਹੀਂ। ਇਹ ਦੱਸਣ ਆਇਆਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਗਲਤ ਚਾਰਜ ਲਾਏ ਨੇ।”

“ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਮੇਟੀ ਕਰੇਗੀ?”

“ਅਦਾਲਤ ਵੀ ਤਾਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।”

ਪਿੰਸੀਪਲ ਦਾ ਮੂੰਹ ਅੱਡਿਆ ਰਹਿ ਗਿਆ।

“ਮੈਡਮ ਪਿੰਸੀਪਲ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਇੱਜਤ-ਹੱਤਕ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਦਿਆਂ,
ਲੈਣੇ ਦੇ ਦੇਣੇ ਪੈ ਜਾਣਗੇ।”

“ਰੋਕਿਆ ਕਿਸ ਨੇ ਹੈ।”

“ਅਦਬ ਨੇ-ਮੈਂ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਹਰਕਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਜਿਸ ਨਾਲ
ਤੁਹਾਡਾ ਨੀਚਾ ਦਿਖਾ ਸਕਾਂ।

“ਇਸ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ?”

“ਅਦਬ-ਲੇਕਨ ਮੈਡਮ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂੰ ਕਾਲਜ 'ਚੋਂ ਕੱਢਣ
ਲਈ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਨਾ ? ਮੈਂ ਵੈਸੇ ਹੀ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਥੇ ਸੁਖੀ ਹਾਂ
ਨਾ ਖੁਸ਼-ਜਿਥੇ ਇਨਸਾਨ ਸਾਹ ਵੀ ਡਰ ਕੇ ਲਵੇ ਉਸ ਸਵਰਗ ਨਾਲੋਂ ਜਹੌਨਮ
ਲੱਖ ਦਰਜੇ ਚੰਗਾ ਹੈ।”

“ਜੋ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਰੇਗੀ।”

“ਪਰ ਕਮੇਟੀ ਮੈਨੂੰ ਕੱਢ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗੀ ?”

“ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ।”

“ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵੀ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਹੈ-ਅੱਛਾ ਮੈਡਮ ਮੈਨੂੰ ਕਹੇ ਸੁਣੋ ਦੀ
ਮਾਫ਼ੀ ਦੇਣੀ, ਜੇਕਰ ਮੇਰਾ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਤੁਹਾਡਾ ਗੁੱਸਾ ਠੰਢਾ ਕਰ ਸਕੇ ਤਾਂ ਬੁਲਵਾ
ਲੈਣਾ।”

ਰਣਜੀਤ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਇਤਨੀ ਅਨਾੜੀ ਐਰਤ ਨੂੰ
ਪਿੰਸੀਪਲ ਕਿਸ ਨੇ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਯਾਗੀ ਦਾ
ਧਿਆਨ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਉਹ ਬੇ-ਤਹਾਸ਼ਾ ਹੱਸ ਪਿਆ।

ਅਜੇ ਤਕ ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਨੂੰ ਇਸ ਘਟਨਾ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਪ੍ਰੈਫੈਸਰ ਆਈ ਤਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਘਬਰਾ ਗਈ। ਉਹ ਰਣਜੀਤ ਪਾਸ
ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

“ਇਹ ਨਵੀਂ ਆਫ਼ਤ ਕਿਵੇਂ ਆ ਗਈ ?”

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਸਾਰੀ ਹੀਰ ਕਹਿ ਸੁਣਾਈ।

“ਡਰੋ ਨਾ-ਇਸ ਕੁੜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਮਤ ਆਈ ਸਮਝੋ।”

ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਮੈਡਮ ਕੀ ਬੋਲ ਗਈ-ਉਸ ਨੂੰ ਖੁਦ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ।

“ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਕਾਲਜ ਦੀ ਇੱਟ ਨਾਲ ਇੱਟ ਵਜਾ ਦੇਣਗੇ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਨਹੀਂ ਮੈਡਮ ਆਪਾਂ ਇਹ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਅਪਨਾਣਾ। ਲੜਾਈ ਕਰਨੀ ਫੇਰ
ਉਸੀ ਜਗ੍ਹਾ ਰਹਿਣਾ-ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ-ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਸਰਵਿਸ ਦੀ ਕਮੀ ਨਹੀਂ।”

“ਪਰ ਹਾਰ ਮੰਨਣਾ।”

“ਹਾਰ ਮੰਨਣਾ ਹੀ ਵੱਡੀ ਜਿੱਤ ਹੈ। ਫੇਰ ਦੇਖੋ ਕਮੇਟੀ ਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।”

ਚੁਗਲ ਐਰਤਾਂ ਨੂੰ ਰਣਜੀਤ ਪਿਲਾਫ ਜੀਭ ਦਾ ਜੇਰਾ ਲਾਹੁਣ ਦਾ ਚੰਗਾ
ਮੌਕਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਸਟੂਡੈਂਟਸ ਵਿਚ ਹਿਲਜੁਲ ਮਚ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਕੁਛ ਤਾਂ ਘਰ

ਗਈ ਸਨ ਤੇ ਦੂਜਾ ਮੈਡਮ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁਪ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ।

ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਾ ਮੱਥਾ ਤਿਉੜੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

“ਮਿਸਟਰ ਰਣਜੀਤ ਤੁਸਾਂ ਮੈਡਮ ਪਿੰਸੀਪਲ ਨਾਲ ਬਦਸ਼ਲੂਕੀ ਕੀਤੀ ?”

“ਜੀ ਹਾਂ।”

“ਤੁਸਾਂ ਹੁਕਮ ਅਦੂਲੀ ਕੀਤੀ ?”

“ਜੀ ਹਾਂ ਕੀਤੀ।”

“ਤੁਹਾਡਾ ਚਾਲਚਲਨ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ?”

“ਜੀ ਹਾਂ-ਮੈਂ ਬਦਚਲਣ ਹਾਂ।”

ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਆ ਗਈ।

“ਕੇਸ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ-ਜੋ ਸਜ਼ਾ ਹੈ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਏ।”

ਪ੍ਰਧਾਨ ਜਿਵੇਂ ਆਪਣਾ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ।

“ਹਾਂ ਅੱਜ ਫੈਸਲਾ ਹੋਣਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।” ਕਿਸੇ ਬਹੁਤ ਸੰਜੀਦਾ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਕੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ?” ਇਕ ਹੋਰ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਪਾਸੋਂ ਪੁੱਛਿਆ।

ਰਣਜੀਤ ਅਡੋਲ ਹੀ ਬੈਠਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਭੇਨਹੀਂ ਸੀ।

“ਪਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।”

ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਝੂਠ ਜਾਪੀ।

“ਆਪ ਕੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹੈਂ ?” ਪ੍ਰਧਾਨ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਅੱਰ ਅੱਜ ਤੋਂ ਆਪ ਵੀ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ। ਪਿੰਸੀਪਲ ਕੀ ਹੈ-ਕੀ ਕਰਦੀ ਹੈ-ਇਹ ਨੌਜਵਾਨ ਕਿਸ ਗੁਣ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੈ, ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ-ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਪਿੰਸੀਪਲ ਸੈਂਕੜੇ ਮਿਲਣਗੀਆਂ ਪਰ ਇਸ ਵਰਗਾ ਵਿਦਵਾਨ ਟੀਚਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੇਗਾ- ਕੋਈ ਪੱਖਪਾਤੀ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਤਾਲਾ ਲਾ ਦਿਆਂਗਾ ਕਿ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਉਸ ਨੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬੰਦੇ ਕੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤੇ ਹਨ ?”

ਮੈਂਬਰ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਕਾਲਜ ਬਣਾਇਆ ਸੀ। ਅਜੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸੋਂ ਬੇਅੰਤ ਮਾਇਕ ਸਹਾਇਤਾ ਮਿਲਦੀ ਸੀ।

ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਚੁਪ ਕਰ ਗਏ। ਵਿਚ ਵਿਚ ਮੈਂਬਰ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਗੱਲ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ।

ਪਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਕਹਾਣੀ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ।

ਇਹ ਜਿੱਤ ਨਹੀਂ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਹਾਰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਕਾ ਹੀ ਦਿਲ
ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਉਹ ਇਸ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਪਰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

“ਮੈਡਮ ਮੁਸੀਬਤ ਮਗਰੋਂ ਮੁਸੀਬਤ ਹੈ।”

“ਕੀ ਹੋ ਗਿਆ ਯਾਰ ?”

“ਯਾਰ ਦਿਲ ਕਰਦੇ ਤੇਰੇ ਗਲ ਲੱਗ ਕੇ ਰੈ ਲਾ।”

“ਆ ਜਾ ਨਾ ਯਾਰ-ਹੰਡੂ ਪ੍ਰੂਫਣ ਦਾ ਵੀ ਮਜ਼ਾ ਆ ਜਾਏ।”

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੱਸੀ।

ਮੈਡਮ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਚਿਰ ਚੁੱਪ ਰਹੀ। ਸੋਚਦੀ ਸੀ ਵਿਧਾਤਾ ਉਸ ਦਰਵੇਸ਼
ਮਨੁੱਖ ਤੋਂ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਜੀਬ ਭਾਗ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਦੌੜ ਮੁੱਕਣ ਦੀ ਆਸ
ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਦੂਜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

“ਕਦੋਂ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ?”

“10 ਅਪ੍ਰੈਲ।”

“ਕੋਈ ਵਕੀਲ ਕੀਤਾ ?”

“ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਨਾ ਕਰਾ।”

“ਉਹ ਕਿਉਂ ?”

“ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਪੁੱਛੇਗੀ ਹਾਂ ਜਾਂ ਨਾਹ 'ਚ ਜਵਾਬ ਦੇ ਛੱਡਾਂਗਾ।”

“ਅਗਰ ਕੋਈ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਹੋ ਗਈ।”

“ਭਾਗਾਂ ਦੀ ਗਲਤ ਬਿਆਨੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਕੀ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ?”

ਮੈਡਮ ਬੜਾ ਚਿਰ ਚੁੱਪ ਰਹੀ।

“ਰਣਜੀਤ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ?”

“ਨਹੀਂ ਮੈਡਮ।”

“ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਸੀ।”

“ਕੀਤੀ ਸੀ।”

“ਫੇਰ।”

“ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਸੀ-ਮੈਡਮ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੁਹਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਲੋੜ
ਨਹੀਂ ਸੀ-ਸੁਹਣੀ ਸੀਰਤ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ।”

“ਤਾਂ ਕੀ ?”

“ਐਸੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ।”

“ਰਣਜੀਤ ਵਿਆਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ?”

“ਬੜੀ ਲੰਬੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ।”

“ਸੁਣਾਉਗੇ ਨਹੀਂ ?”

“ਸੁਣੋ। ਮੈਂ ਮਸਾਂ ਦਸ ਕੁ ਸਾਲ ਦਾ ਸਾਂ, ਮਾਂ ਬਾਪ ਮਰ ਗਏ। ਮੇਰੀ ਚਾਚੀ
ਜੀ ਨੇ ਸੰਭਾਲਿਆ-ਵੱਡਾ ਕੀਤਾ.....।

ਮੇਰਾ ਚਾਚਾ ਜੀ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ। ਚਾਚੀ ਜੀ ਪੜ੍ਹਨ ਭੇਜ ਦਿੰਦੀ

ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਘਰ ਦਾ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਦਸਵੀਂ ਪਾਸ ਕਰ ਲਈ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਵੀ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਚਾਚਾ ਜੀ ਕਾਲਜ ਭੇਜਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੈਂ ਕਾਲਜ ਜੁਆਇਨ ਕਰ ਲਿਆ। ਬੀ.ਏ. ਕਰ ਲਈ। ਹਰ ਸਾਲ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ।

ਚਾਚਾ ਜੀ ਦਾ ਕੋਈ ਦੋਸਤ ਸੀ। ਉਹ ਰਿਸ਼ਤਾ ਲੈ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਪਿੰਡ ਛੁੱਟੀਆਂ ਕੱਟਣ ਗਿਆ ਸਾਂ ਕਿ ਸ਼ਗਨ ਪੁਆ ਆਇਆ।

ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਬੀ.ਏ. ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ।

“ਸ਼ਾਦੀ ਲਈ ਰਜ਼ਾਖੰਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।”

“ਰਜ਼ਾਖੰਦੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਵਿਆਹੁਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਭੂਰੇ ’ਚ ਲਪੇਟ ਕੇ ਅਗਲਿਆਂ ਨੇ ਧੀ ਤੌਰ ਦਿੱਤੀ। ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਬਹੂ ਮੁੰਡੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀਹ ਸਾਲ ਵੱਡੀ। ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਉਮਰ 25 ਸਾਲ ਹੈ, ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ 45 ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਵੀ ਜਰ ਲੈਂਦਾ-ਪਰ ਮੇਰੀ ਐਮ.ਏ. ਦੀ ਪੜਾਈ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਗਲਿਸ਼ ਐਮ.ਏ. ਮੇਰਾ ਅਤਿ ਪਿਆਰਾ ਸੁਪਨਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਰੁਕ ਸਕਿਆ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਨਾਲ ਝਗੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸ ਮੈਨੂੰ ਸੋਟਿਆਂ ਨਾਲ ਇਤਨਾ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਜਾਨ ਦੀ ਫਿਕਰ ਪੈ ਗਈ। ਮੇਰੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ’ਚ ਹਸਪਤਾਲ ਜਾ ਕੇ ਸੱਟਾਂ ਠੀਕ ਹੋਈਆਂ। ਸੱਟਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਐਮ.ਏ. ਜੁਆਇਨ ਕੀਤੀ। ਮਿਤੀ ਲੰਘ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਪਰ ਵਾਈਸ-ਚਾਂਸਲਰ ਨੇ ਮੇਰਾ ਰਿਕਾਰਡ ਦੇਖ ਕੇ, ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਸੁਣ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦਾਖਲ ਕਰ ਲਿਆ।

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਕਰੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ’ਚ ਨਾਲ ਰਹਾਂਗੀ-ਉਹ ਵੀ ਸੱਚੀ ਸੀ-ਮੈਂ ਵੀ ਸੱਚਾ ਸੀ-ਝਗੜਾ ਵੱਧ ਗਿਆ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਨੇ ਫੇਰ ਹੱਲਾ ਬੋਲ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਇਸ ਵਾਰ ਮੈਂ ਸੱਟਾਂ ਨਾ ਖਾਧੀਆਂ। ਚਾਚਾ ਜੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨੇ ਗੰਡਾਸਿਆਂ ਦੇ ਵਾਰ ਕੀਤੇ। ਪਰ ਕੋਈ ਵਸ ਨਾ ਚੱਲਿਆ-ਮੈਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ’ਚੋਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਟੈਸਟਾਂ ’ਚ ਚੰਗੇ ਨੰਬਰ ਲੈਂਦਾ ਸਾਂ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਸਾਂ ਕਿ ਸਭ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣ ਗਿਆ। ਮੁੰਡਿਆਂ ਮੇਰੀ ਮਾਇਕ ਮਦਦ ਵੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਬਾਹਰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮੇਰਾ ਕਮਰਾ ਮੁੰਡੇ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਡਿਸਕਸ਼ਨ ਸੈਂਟਰ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ।

ਐਮ.ਏ. ਕਰ ਲਈ। ਫਸਟ ਆ ਗਿਆ। ਸਾਲ ਭਰ ਅਵਾਰਾ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਿਆ। ਪਿੰਡ ਗਿਆ ਪਰ ਚਾਚਾ ਜੀ ਦਾ ਤੌਰ ਵੇਖ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਸਾਲੇ ਸਹੁਰੇ ਵੀ ਚਾਚਾ ਜੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਸਨ। “ਹਿੱਕ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਵਸਾਉਣੀ ਹੈ।”

“ਪੰਜਾਬ ਛਡਾ ਕੇ ਹਟਾਂਗੇ” “ਜਿਥੇ ਮਿਲ ਗਿਆ ਡੱਕਰੇ ਕਰ ਦਿਆਂਗੇ।” ਪੂਰਾ ਵਰ੍ਹਾ ਇਹ ਚੱਕਰ ਚਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਅਚਾਨਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿੰਡ ’ਚ ਕਿਸੇ

ਨਾਲ ਲੜਾਈ ਹੋ ਗਈ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਤੁਰ ਪਏ। ਉਹ ਉਲੜ ਗਏ। ਮੈਂ ਇਸ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਅਪਲਾਈ ਕਰ ਦਿਤਾ, ਮੈਨੂੰ ਜਗ ਵੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੇਰੀ ਸੀਲੈਕਸ਼ਨ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਇਟਰਵਿਊ 'ਤੇ ਦਰਜਨਾਂ ਹੀ ਲੜਕੀਆਂ ਆਈਆਂ ਸਨ। ਮਨਿਸਟਰਾਂ ਦੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵੀ ਨਾਲ ਸਨ ਪਰ ਅੰਤ ਜਦ ਮੇਰੀ ਇਟਰਵਿਊ ਹੋਈ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਅਜੀਬ ਬਣ ਗਈ। ਮੈਡਮ-ਪਿਸ਼ੀਪਲ ਵੀ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਬੋਲਦੀ ਘਬਰਾਏ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠਾ ਹਾਂ।”

“ਬੜੀ ਨਿੱਕੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਪਰ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ।”

“ਜੇਕਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਨਾ ਹੁੰਦੇ, ਮੈਂ ਜੁੜੂਰ ਉਸ ਨਾਲ ਜਿੰਦਗੀ ਗੁਜ਼ਾਰ ਲੈਣੀ ਸੀ।”

“ਪਸੂ ਨਾਲ ਬੱਝ ਕੇ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ ਕੋਈ ਪੁੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਰਣਜੀਤ।”

“ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਦੁੱਧ ਫਟ ਜਾਏ ਤਾਂ ਕਦੇ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।”

“ਟੁੱਟੇ ਦਿਲ ਕਦੇ ਇਕ ਸੁਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।” ਮੈਡਮ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਪਰ ਹੁਣ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਡੀਫੈਂਸ ਕੀ ਲੈਣੈ ?”

“ਸਚਾਈ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਕੋਈ ਡੀਫੈਂਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਮੈਡਮ।”

“ਕੁਛ ਸੋਚਿਆ ਤਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ?”

“ਇਕਬਾਲ ਕਰਾਂਗਾ, ਖਰਚਾ ਦੇਵਾਂਗਾ-ਪਰ ਕਾਸ਼! ਇਹੀ ਸਮਨ ਦੋ ਹਫ਼ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਆ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਪਾਪ ਨਾ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦਾ।”

“ਤਾਂ ਕੀ ਤੂੰ ਸੋਚਦੈਂ, ਸ਼ੀਤਲ ਤੈਨੂੰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੀ।”

“ਸ਼ਾਇਦ।”

“ਨਾ ਮੁਮਕਿਨ।”

“ਕਮ-ਅਜ਼-ਕਮ ਮੇਰੇ ਦਿਲ 'ਤੇ ਬੋਝ ਨਾ ਹੁੰਦਾ-ਲੇਕਨ ਮੈਡਮ ਅਸੀਂ ਵਿਆਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ?”

“ਹਾਂ। ਕਾਨੂੰਨਨ ਜੁਰਮ ਹੈ।”

“ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਾਂਗੇ। ਭੁਲਾ ਸਕਣ ਵਾਲੀ ਵੀ ਤਾਂ ਕੋਈ ਕਹਾਣੀ ਨਹੀਂ।”

“ਮੈਰ ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਕ ਪਾਸੇ ਨਿਬੇੜੇ ਫਿਰ ਕੁਛ ਸੋਚਾਂਗੇ।”

“ਮੁਕੱਦਮਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲੀ ਜਾਂ ਦੂਜੀ ਪੇਸ਼ੀ 'ਤੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।”

ਰਣਜੀਤ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਮੈਡਮ ਬੈਠੀ ਸੋਚਦੀ ਰਹੀ। ਅਜੀਬ ਔਰਤ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਦੀ ਅੱਗ ਚ ਸੜ ਰਹੀ। ਪਰ ਉਸਦਾ ਦਿਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਸ ਨਹੀਂ ਸੀ-ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ।

ਚਾਰ ਦਿਨ ਗੁਜਰ ਗਏ ਸਨ। ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਚਿੱਠੀ ਵੀ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਜਿਵੇਂ ਸੁਨ ਹੋਈ ਫਿਰਦੀ ਸੀ। ਕਹਾਣੀ ਇਤਨੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਹੱਲ ਸੁੱਝਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਮਾਈ ਨੇ ਦੱਸਿਆ, ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਮਿਲਣ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਕੇਸ ਕੁਛ

ਉਲੜੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਾਲ ਲਪੇਟ ਕੇ ਬਾਹਰ ਗਈ, ਹੱਕੀ ਥੱਕੀ ਰਹਿ ਗਈ।

ਜੀਪ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਜਸਵੰਤ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜੀਪ ਸਾਮਾਨ ਨਾਲ ਭਰੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਥੋੜ੍ਹਾ ਘਬਰਾਈ ਪਰ ਧੀਰਜ ਧਰ ਗਈ।

ਜਸਵੰਤ ਭੁੱਖਿਆਂ ਵਾਂਗ ਝਾਕਦਾ ਸੀ-ਜੇ ਉਹ ਮੂਲੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸਣੇ ਪੱਤਰਾਂ ਦੇ ਚੱਬ ਜਾਂਦਾ।

“ਇਤਨਾ ਕੁਛ।”

“ਮੂਰਤੇ ਤੇਰੇ ਲਈ ਜਾਨ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ।” ਉਹ ਮੈਡਮ ਦੇ ਗੋਡੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਕੱਪੜੇ, ਡਰਾਈ ਫਰੂਟ, ਸੇਬ ਆਦਿ ਦੇਖ ਕੇ ਉਹ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਡਰ ਗਈ।

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਅੱਗਾ ਪਿੱਛਾ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਡਮ ਦੀ ਬੁਕਲ 'ਚ ਇਕ ਡੱਬਾ ਦਿੱਤਾ। ਦੁਚਿੱਤੀ 'ਚ ਮੈਡਮ ਨੇ ਉਹ ਡੱਬਾ ਲਕੋ ਲਿਆ।

“ਚਲ ਘੁਮਾ ਲਿਆਵਾਂ ਮੂਰਤੇ।”

“ਅੱਜ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਕਦੀ ਸਹੀ।”

“ਅੱਜ ਵੀ ਸਹੀ ਫਿਰ ਵੀ ਸਹੀ।”

ਮੈਡਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੱਸ ਪਈ। ਇਕ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਹੀ ਹਾਥੀ ਜਿੱਡਾ ਬੰਦਾ ਫੱਟੜ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਾਂਗ ਉਸਦੇ ਕਦਮਾਂ 'ਚ ਛਿੱਗ ਪਏਗਾ।

ਉਹ ਅੰਦਰੋਂ ਹੱਸ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਸੁਹਣੀਏ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ?”

“ਤੁਹਾਡੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਕਾਹਦੀ।”

“ਹੋਵੇ ਦੱਸੀਂ-ਛੇ ਦੀਆਂ ਛੇ ਵਿਚ ਦੀ ਪਾਰ ਕਰ ਛੱਡਾਂਗੇ।”

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਮਾਉਜ਼ਰ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਬੁੜਕਾਇਆ।

“ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਖਿਆਲ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ।”

“ਮੂਰਤੇ ਬਸ ਤੇਰਾ ਹੀ ਨਾਮ ਜਪਦਾਂ।”

“ਝੂਠ !” ਮੈਡਮ ਨੇ ਨਖਰਾ ਕੀਤਾ।

“ਤੇਰੀ ਸਹੁ-ਵੱਸ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਕਲੇਜਾ ਚੀਰ ਕੇ ਦਿਲ ਦਿਖਾਵਾਂ ਜਿਸ 'ਤੇ ਤੇਰੀ ਮੂਰਤ ਲਿਖੀ ਪਈ ਹੈ।”

“ਪਰ ਕਦੋਂ ਕੁ ਤੋਂ ?”

“ਜਦ ਤੋਂ ਮੂਰਤ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਏ।”

“ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਦਾ ਕੀ ਭਰੋਸਾ, ਕਦੋਂ ਹੋਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਗਰ ਤੁਰ ਜਾਣੈ।”

“ਅਸਲੀ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਇਕ ਹੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ।”

“ਹੋ ਸਕਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਵੇ।”

“ਝੂਠ ਥੋਲਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਨ ਕੱਢ ਲੀਂ,” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਮਾਉਜ਼ਰ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ।

“ਜੋ ਕਹਾਂਗੀ, ਕਰੋਗੇ ?”

“ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਨੱਚਾਂਗਾ ਬਿੱਲੋ ।”

“ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਗੱਲ ਪੂਰੀ ਕਰੋਗੇ ?”

“ਇਹ ਜਾਨ ਹਾਜ਼ਰ ਹੈ। ਮੈਡਮ ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮੰਨੀ ਨਹੀਂ। ਤੀਵ੍ਰੀਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਸਦਾ ਹੀ ਚਿੜ੍ਹ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਮੂਰਤੇ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ ਨੇ ਹੀ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ ।”

“ਮੰਗਾਂ ਫਿਰ ?”

“ਛੇਤੀ ਕਰ। ਕਿਉਂ ਲਲਚਾ ਰਹੀ ਹੋ ?”

“ਸ਼ੀਤਲ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਦਿਓ ।”

“ਕੀ ਮਤਲਬ ?”

“ਮਤਬਲ ਨਾ ਪੁੱਛੋ ।”

“ਪਰ ਕੁਛ ਪਤਾ ਤਾਂ ਲੱਗੇ ।”

“ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਵਿਆਹ ਮੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗਾ ।”

“ਤੈਨੂੰ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣਾ ਪਵੇਗਾ ।”

“ਮੰਨਿਆ ।” ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਇਕ ਚੱਕਰ ਆ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਿਸੇ ਛੋਟੇ ਘਰਾਣੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ।”

“ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਲਾਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ।”

“ਇਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ?”

“ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ੀਤਲ 'ਤੇ ਕੀ ਹੱਕ ਰਹਿ ਜਾਏਗਾ ?”

“ਪਰ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਕੀ ਹੈ ?”

“ਮਤਲਬ ਜੋ ਵੀ ਹੈ-ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ “ਹਾਂ” ਜਾਂ “ਨਾਂ” ਦਾ ਮਨ ਬਣਾ ਕੇ ਆ ਜਾਣਾ ।”

ਮੈਡਮ ਉਠ ਕੇ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ।

ਜਸਵੰਤ ਅਲੋਪ ਹੁੰਦੀ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਤੱਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਲਾਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਕਲੇਜਾ ਪਿਛੇ ਪਿਛੇ ਤੁਰ ਗਿਆ ਸੀ।

ਫੇਰ ਉਹ ਘੋੜੇ ਵਾਂਗ ਪੌੜ ਮਾਰਦਾ ਬਾਹਰ ਆਇਆ। ਜੀਪ ਸਟਾਰਟ ਕਰ ਕੇ ਹਵਾ ਨਾਲ ਰਲ ਗਿਆ।

ਮੈਡਮ ਦੀ ਪਿ੍ਰੀਪਲ ਨੇ ਜਵਾਬ-ਤਲਬੀ ਕੀਤੀ।

“ਇਹ ਕੌਣ ਸੀ ?”

“ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਾਈ ।”

“ਜਾਗੀਰਦਾਰ-ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਲਈ ਮਿਲਣ ਆਇਆ ?”

“ਸ਼ੀਤਲ ਮੇਰੀ ਸਹੇਲੀ ਹੈ ।”

“ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ?”

“ਖਾਨਦਾਨ 'ਚ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਕੇ ਹਟੀ ਹੈ। ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਫਰੂਟ ਵਰਗੀ ਭੇਜਿਆ ।”

ਪਿੰਸੀਪਲ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਈ।

ਮੈਡਮ ਨੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਡੱਬਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਉਹ ਹੱਕੀ ਬੱਕੀ ਰਹਿ ਗਈ।
ਸੋਨੇ ਦਾ ਸੈਟ-ਨਗ ਅੱਖ-ਮਟਕੇ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ।

ਮੈਡਮ ਨੇ ਤੱਕਿਆ-ਜ਼ਰੂਰ 25 ਤੌਲੇ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ।

ਉਹ ਸਿਰ ਫੜ ਕੇ ਬਹਿ ਗਈ।

ਤੂੰ ਗਲਤ ਰਾਹ ਤੁਰ ਪਈ-ਇਹ ਪਰੇਤ ਮਗਰੋਂ ਨਹੀਂ ਲੱਥਣਾ? ਉਸ ਦਾ
ਅੰਦਰ ਪੁੱਛ ਰਿਹਾ ਸੀ-ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ-ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਕੁਛ ਹੀ
ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ-ਮਨਾ ਜੇਕਰ ਬਿੜਕਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਦੋ ਦਿਲਾਂ ਨੂੰ ਮੇਲਣ ਦਾ ਬਚਨ
ਕਿਉਂ ਦੇਣਾ ਸੀ-ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਤੈਨੂੰ ਤਾਂ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਸਕੇਗਾ ਫਿਰ ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਹੱਥੀਂ
ਕੰਢੇ ਬੀਜ ਰਹੀ ਹੈਂ? ਇਸ ਰਾਜ਼ ਦੀ ਹੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਹੀ।

12.

ਚਿਹ ਚੜ੍ਹੀ ਰੰਨ, ਸਾਰੇ ਹੱਦ ਬਨ੍ਹੇ ਟੱਪ ਜਾਵੇ,

ਫੇਰ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਾ ਪੀਰ ਦੀ।

ਰਣਜੀਤ ਪੂਰਾ ਖਬਰਦਾਰ ਸੀ। ਕਚਹਿਗੀ 'ਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਪਾਸੀਂ ਦੇਖ ਕੇ
ਪਹੁੰਚਿਆ। ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਚਾਰ ਗੁਪਟੇ ਦੇ ਕੇ ਪੇਸ਼ੀ ਦਾ ਫਿਕਸ ਸਮਾਂ ਲੈ ਆਇਆ।

ਦੂਰ ਹੱਟ ਕੇ ਚਾਹ ਦੇ ਥੋਥੇ 'ਚ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀਮਤੀ ਤੇ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਧਾੜ
ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਚਾਚਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਨ
ਜਿਵੇਂ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਰ ਕੋਨੇ ਤੇ ਕਿਰਪਾਨ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ
ਤਿਆਰ-ਬਰ-ਤਿਆਰ ਖੜ੍ਹੇ ਗਿਆ।

ਮੰਤ ਦਾ ਡਰ ਸੀ ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਸਗੋਂ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਸਭ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ
ਜਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਏ। ਡਰਵੀਆਂ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਚਲ ਲੈਣ ਦੇਵੇ। ਰੋਜ਼ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦਾ
ਅੰਤ ਹੋ ਲੈਣ ਦੇਵੇ।

ਮੈਡਮ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ, ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਖਿਆਲ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਬਿਠਾ ਲੈਂਦਾ ਸੀ।

ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਿਆ।

ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਪਹੁੰਚਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਘੜੀ ਤੱਕੀ। ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਵਰਾਂਡੇ ਵਿਚ ਦੀ
ਕੋਰਟ-ਰੂਮ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।

ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗਿਰਝਾਂ ਵਾਂਗ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ।

“ਅਜ ਸੁੱਕਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।”

“ਪਤਾ ਲੱਗੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਧੀ ਛੱਡਣ ਦਾ।”

“ਗਲ ਤੋਂ ਘਸਾ ਕੇ ਵੱਡ ਦਿਓ।”

ਰਣਜੀਤ ਤਕ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਪਹੁੰਚਾਣ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਆਵਾਜ਼ ਪਈ। ਉਹ ਕਲਰਕ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਕੋਰਟ ਨੇ ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 10 ਤਾਰੀਖ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਖੇਡਿਆਂ ਦੇ ਉਪਰ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਬੱਸ ਅੱਡੇ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਤਿਆਰ ਬਸ 'ਚ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਕਾਲਜ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ।

“ਕੀ ਹੋਇਆ ?” ਮੈਡਮ ਬੜੀ ਉਤਸੁਕ ਸੀ।

“10 ਤਾਰੀਖ ਪੈ ਗਈ।”

“ਕੋਈ ਝਗੜਾ ?”

“ਕੁਛ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਲੋਕ ਪੂਰੀ ਤਿਆਰੀ 'ਚ ਸਨ। ਧਮਕਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਤੇਰੇ ਵਰਗੇ ਯਾਰਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਹੁੰਦਾ ਗਰਦਨ ਦੇਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਸੀ।”

“ਮਰਦਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਯਾਰ।”

ਅਪਰੈਲ ਆ ਗਈ। ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਪਰ ਸਮੱਸਿਆ ਥਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।

“ਰਣਜੀਤ ਕਲੁ ਨੂੰ ਢਾਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਲਈ ਵਿਛੜ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜੁਲਾਈ ਮਹੀਨੇ ਕੰਮ ਮੁੱਕਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ ਪਰ...”

“ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਜੁਲਾਈਆਂ ਲੰਘਣੀਆਂ ਨੇ ਮੈਡਮ।” ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਦੁੱਖ ਤੇ ਨਿਰਾਸਾ ਜਿਹੀ ਉਠੀ।

“ਨਿਰਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ-ਮੈਂ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਮਿਲ ਆਵਾਂਗੀ। ਆਪਾਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਦੇ ਰਹਾਂਗੇ। ਤਾਰੀਖ ਤੇ ਜੋ ਕੁਛ ਹੋਵੇ ਮੈਨੂੰ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਲਿਖ ਦੇਣਾ।”

“ਢਾਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੀ ਜੁਦਾਈ ਕੱਟਣੀ ਬਹੁਤ ਕਠਿਨ ਹੈ ਯਾਰ।”

ਮੈਡਮ ਸੋਚਦੀ ਰਣਜੀਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਫੁਬ ਗਈ।

“ਇਕ ਗੱਲ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ ?”

“ਕਿਹੜੀ ਦੀ ?”

“ਜੇਕਰ ਸੰਜੋਗ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕੁਦਰਤ ਨੇ ਸਾਡੀ ਸਾਂਝ ਇਤਨੀ ਗਹਿਰੀ ਕਿਉਂ ਬਣਾਈ ?”

“ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਰਣਜੀਤ। ਕਿਹੜੇ ਜਨਮਾਂ ਦਾ ਕਸ਼ਟ ਭੋਗ ਰਹੇ ਹਾਂ।”

ਮੈਡਮ ਦਾ ਦਿਲ ਭਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਅਜਾਨਕ ਅੰਦਰ ਚਲੀ ਗਈ।

ਰਾਤ ਬੀਤ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦ ਘਟਦੀ ਸੀ। ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਉਡੀਕਦੀ ਮੁੱਕਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਤੁਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮਾਈ ਨੇ ਆ ਕੇ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ।

ਮੈਡਮ ਬਾਹਰ ਆਈ। ਜਸਵੰਤ ਬੈਠਾ ਉਡੀਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਦਾ ਉਦਾਸ ਮੁਖ ਛੁੱਲ ਵਾਂਗ ਖਿੜ ਉਠਿਆ।

“ਕੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ?”

“ਮੂਰਤੇ ਜੋ ਤੂੰ ਚਾਹੋਂ ।”

“ਸੱਚ !”

“ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਤੋਂ ਸਭ ਕੁਛ ਕਰਬਾਨ ।”

“ਤਾਂ-ਤਾਂ-ਮੈਂ ਸੱਚ ਮੰਨ ਲਾਂ ?” ਮੈਡਮ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਢਾਵੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਛੁਟੀਆਂ ਕਦੋਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ?”

“ਮੈਂ ਬਸ ਤੁਰ ਹੀ ਰਹੀ ਸੀ ।”

“ਚਲ ਇਕੱਠੇ ਚਲਾਂਗੇ ।”

“ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ। ਚਰਚਾ ਹੋਵੇਗੀ ।”

“ਚਰਚਾ ਦੀ ਕਿਸ ਨੂੰ ਪਰਵਾਹ ਹੈ ।”

“ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਪਰਵਾਹ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ।”

“ਮੂਰਤੇ ਕੌਲਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਮੁੱਕਰ ।”

“ਮੈਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਤਕ ਨਾਲ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹਾਂ। ਰਾਤ ਤਕ ਮੈਂ ਘਰ ਪਹੁੰਚਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ।”

“ਠੀਕ ਹੈ-ਕਹੋਂ ਤਾਂ ਘਰ ਛੱਡ ਆਵਾਂਗਾ ।”

“ਸੋਨੇ ਦਾ ਸੈਟ ਵਾਪਸ ਲੈ ਜਾਓ ।”

“ਕਿਉਂ ?”

“ਮਹਿੰਗੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ।”

“ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ।”

“ਚੰਗਾ ਤੁਸੀਂ ਬਸ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਚਲੋ। ਮੈਂ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹਾਂ ।”

ਜਸਵੰਤ ਜੀਪ ਘੁਮਾ ਕੇ ਅੱਡੇ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਮੈਡਮ ਰਣਜੀਤ ਤੋਂ ਮਸਾਂ ਵਿਛੜੀ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਮਨ ਉਛਲ ਪਿਆ। ਹਰ ਕੋਈ ਘਰ ਛੁਟੀਆਂ ਕੱਟਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਅਭਾਗਾ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਘਰ ਸੀ ਨਾ ਕੋਈ ਕੋਠਾ ਸੀ ਜਿਥੇ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਕ ਪਾਸੇ ਪਈ ਤਾਂ ਰੋਟੀ ਵੀ ਮੱਚ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਮੈਡਮ ਜਸਵੰਤ ਨਾਲ ਚੀਪ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਈ।

ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਦਿਲ ਬਾਘੀਆਂ ਪਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਤੌੜ ਦੀ ਬੋਤਲ ਜਿਡਾ ਨਸ਼ਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੀਪ ਹਵਾ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਜੀਪ 'ਚ ਲਾਲ ਗੁਲਾਬ ਵਰਗੀ ਮੈਡਮ ਨੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ।

ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਮੈਡਮ ਦੇ ਪੱਟ, ਛਾਤੀ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰ ਮਾਰ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਚੱਭਾ ਵੀ ਸੁਟਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮੈਡਮ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਮੂੰਹ ਬੋਚ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਜਸਵੰਤ ਜੀਪ ਦਾ ਐਕਸੀਲੇਟਰ ਇਤਨਾ ਦੱਬ ਦੇਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਜੀਪ ਦੇ ਪਹੀਏ ਹਵਾ 'ਜ ਘੁੰਮਦੇ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

“ਭਰਦੀ ਕਿਉਂ ਹੈ ਕਬੂਤਰੀਏ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗੱਡੀ ਕਦੇ ਉਲਟਦੀ ਨਹੀਂ।”

“ਰੱਬ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਹੌਲੀ ਚਲਾਓ।”

“ਅਜੇ ਤਾਂ ਤੇਜ਼ ਕੀਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ।”

“ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਰੁਸ ਜਾਵਾਂਗੀ।”

ਜੀਪ ਦੀ ਚਾਲ ਮੱਠੀ ਹੋ ਗਈ।

“ਗੱਲ ਸੁਣ ?”

“ਦੱਸ।”

“ਗਾਤ ਯਾਰਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿ ਜਾ।”

“ਫੇਰ ਸਹੀ।”

“ਨਾਲੇ ਫਿਰ ਸਹੀ ਨਾਲੇ ਅਜ।”

ਦੋਵੇਂ ਹੱਸ ਪਏ।

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਜੀਪ ਸੜਕ ਤੋਂ ਲਾਹ ਲਈ ਤੇ ਉਜਾੜ ਵੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਤੁਰਿਆ।

“ਕਿਧਰ ਨੂੰ ?”

“ਘੜੀ ਮੌਜ ਮੇਲਾ ਤਾਂ ਕਰ ਲਈਏ ਚੀਨੀਏ ਕਬੂਤਰੀਏ।”

“ਵੇਖੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਰੁਸ ਜਾਵਾਂਗੀ।”

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਜੀਪ ਰੋਕ ਲਈ।

“ਕਿਉਂ ਤੜਪਾਂਦੀ ਹੈ।”

“ਜੋ ਮਜ਼ਾ ਤੜਪ ਵਿਚ ਹੈ।”

“ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ੇ ਨਾਲ ਸਬਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।”

“ਪਰ ਇਤਨੇ ਕਾਹਲੇ ਕਾਹਨੂੰ ਪੈਂਦੇ ਹੋ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਬੋੜਾ ਲਾਡ ਕੀਤਾ।

ਨਖਰੇ ਨਾਲ ਕਿਹਾ।

“ਲੁਧਿਆਣੇ ਗੁਲਮੇਹਰ 'ਚ ਅਜ ਦੀ ਗਾਤ ਰਹਿ ਜਾ ਪਾਨ ਦੀਏ ਬੇਗੀਏ-ਸਾਡੀ ਜੂਨ ਸੰਵਰ ਜੂ।”

“ਸਾਡੀ ਭਾਵੇਂ ਜੂਨ ਖਰਾਬ ਹੋ ਜੇ।”

“ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਹਣੀਏ।”

“ਘਰ ਵਾਲੇ ਘਰੋਂ ਨਾ ਕੱਢ ਦੇਣਗੇ।”

“ਤੇ ਤੂੰ ਯਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਆ ਜੀਂ ?”

“ਅਗਲੀ ਘਰੇ ਨਹੁੰ ਰੱਖਣ ਦਿਊ ?”

“ਉਹਦੀ ਕੀ ਹਿੰਮਤ ਹੈ-ਰਗਾਂ ਨਾ ਘੁਟ ਦਿਊ।”

“ਨਹੀਂ ਜਸਵੰਤ ਲੜਕੀ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਕੇਵਲ ਲੜਕੀ ਹੀ ਸਮਝ ਸਕਦੀ ਹੈ।”

“ਪਰ ਮਖਣੀਏਂ ਛੱਕਰਾਂ ਦੀ ਮਜਬੂਰੀ ਵੀ ਸਮਝ।”

“ਉਹ ਵੀ ਸਮਝ ਲਾਂਗੀ। ਛੱਕਰ ਕਾਹਲੇ ਕਾਹਨੂੰ ਪੈਂਦੇ ਨੇ।”

ਜੀਪ ਸੜਕ ਤੇ ਸੀ। ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਲਾਰੇ ਤੇ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਚੀਕ ਜਿਹੀ ਨਿਕਲ

ਗਈ ਸੀ। ਜੀਪ ਅਸਤ-ਬਾਜ਼ੀ ਵਾਂਗ ਚਲੀ ਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੱਠੀ ਹੋਈ ਜਦੋਂ ਮੈਡਮ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਈ।

“ਗੱਲ ਸੁਣ ?”

“ਹਾਂ ਦੱਸੋ।”

“ਚੀਕਾਂ ਭਲਾ ਕਿਉਂ ਮਾਰਨ ਲਗ ਜਾਨੀ ਆਂ ?”

“ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਹਟਦੇ ਨੀ।”

“ਗੱਲ ਸੁਣ ?”

“ਦੱਸੋ।”

“ਇਕ ਚੁੰਮੀ ਦੇ ਦੇ, ਫੇਰ ਦੇਖ ਜੀਪ ਕਿਹੜੇ ਹੌਸਲੇ ਨਾਲ ਚਲਾਂਦਾ।”

“ਨਾ ਬਾਬਾ ਨਾ ਮੈਂ ਜੀਪ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਾਨੀ।”

ਮੈਡਮ ਨੇ ਨਖਰੇ ਨਾਲ ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰੇ। ਪਰ ਜਸਵੰਤ ਨਾ ਨਾ ਕਰਦੀ ਮੈਡਮ ਦੇ ਸਕਿੰਟ 'ਚ ਸਰੀਰ ਦੇ ਪੋਟੇ ਪੋਟੇ ਨੂੰ ਟੋਹ ਗਿਆ।

ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਪਤਾ ਤਕ ਨਾ ਲਗਿਆ ਕਦੋਂ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦਾ ਅੱਡਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਹੱਥ ਮਾਰਿਆ।

“ਗੁਲਮੋਹਰ ਦੀ ਰਾਤ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨੀ ਮੂਰਤੇ ?”

“ਨਾ ਬਾਬਾ ਨਾ।”

ਮੈਡਮ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਬਸ 'ਚ ਜਾ ਬੈਠੀ। ਬਸ ਤੁਰ ਪਈ ਤਾਂ ਮੈਡਮ ਦਾ ਸਾਹ 'ਚ ਸਾਹ ਆਇਆ। “ਹਾਏ ਨੀ ਜਿੰਦੜੀਏ ਤੂੰ ਕੈਸੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਹੈਂ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਮਨ 'ਚ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਹੱਝੂ ਉਤਰ ਆਏ ਸਨ।

ਸੋਨੇ ਦਾ ਸੈਟ ਕੀਮਤੀ ਕਪੜੇ ਮੈਡਮ ਨੇ ਸ਼ੀਤਲ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਾ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।

13.

ਕੱਲੀ ਜਿੰਦੜੀ ਤੇ ਦਰਦ ਹਜ਼ਾਰਾਂ।

ਕਾਲਜ ਬੰਦ ਸੀ। ਰੌਣਕ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਸੀ। ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸ਼ਹਿਰ ਖਾਲੀ ਖਾਲੀ ਸੀ। ਪੰਛੀ ਆਪਣੇ ਆਹਲਿਆਂ ਨੂੰ ਉਡਾਗੀ ਮਾਰ ਗਏ ਸਨ।

ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਮਨ ਭਰ ਭਰ ਉਛਲਦਾ ਸੀ-ਅੱਖਾਂ ਛਮ-ਛਮ ਭੁਲਦੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਸ਼ਗਾਬ ਦੇ ਠੋਕੇ ਤੇ ਰੁਕ ਗਈ। ਉਸ ਬੋਤਲ ਖਰੀਦੀ। ਸਿੱਧਾ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਇਕੋ ਸਾਹ ਬੋਤਲ ਅੱਧੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਨਸ਼ਾ ਝੂਟੇ ਦੇਣ ਲਗ ਪਿਆ ਸੀ।

ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਸੀ ਸਾਰਾ ਜਹਾਨ ਹੀ ਉਜੜ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਗਾਬ ਦਾ ਗਲਾਸ ਭਰ ਕੇ ਅੰਦਰ ਸੁਟ ਲਿਆ। ਭੁਖ ਅੰਦਰ ਨੂੰ ਵੱਡ ਰਹੀ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਉਠ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਸ਼ਗਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਖਾਲੀ

ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਦੀ ਸੁਰਤ ਉਡ ਗਈ। ਧੂਪਾਂ ਚੜ੍ਹ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਦ ਉਸ ਅੱਖ ਪੁੱਟੀ।

ਸਰੀਰ ਟੁੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਉਹ ਥਾਂ ਤੇ ਹੀ ਖਾਲੀ ਝਾਕਦਾ ਦੀਵਾਰ ਵਲ ਤਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਚਾਹ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਠੰਡੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਮਨ ਕਰਦਾ ਸੀ-ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਸੀ।

ਉਹ ਉਠਿਆ। ਮੂੰਹ ਹੱਥ ਧੋਤਾ। ਪਾਣੀ ਪੀਤਾ। ਬਾਹਰੋਂ ਕੱਪ ਚਾਹ ਪੀਤੀ ਪਰ ਘਰੇ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੀ ਉਛਲ ਗਿਆ। ਸਿਰ ਚਕਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦਿਲ ਘਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਮੰਜਾ ਹੇਠੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਲਗਦਾ ਸੀ।

ਦੋ ਚਮਚੇ ਦਹੀਂ ਦੇ ਖਾਧੇ ਪਰ ਮਨ ਝਲ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਮਰੇ 'ਚ ਢਾਹਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਰੋਏ। ਦੀਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਟੱਕਰਾਂ ਮਾਰ ਮਾਰ ਜਾਨ ਦੇ ਦੇਵੇ-ਇਤਨੇ ਵੱਡੇ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਆਸਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹ ਗਲਤ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਸ਼ੀਤਲ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਨੇਹਮਤਾਂ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਾਂ 'ਚ ਸਾਹ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਹ ਪਛਤਾਇਆ।

ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਵਿਛੜਿਆਂ ਚਵੀਂ ਘੰਟੇ ਬੀਤੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਸੀ ਜੁਗੜੇ ਬੀਤ ਗਏ ਸਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਉਦਰੇਵਾਂ ਉਸ ਦੀ ਜਾਨ ਇਤਨੀ ਨਾ ਖਾਂਦਾ-ਮੈਡਮ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ-ਉਸ ਦਾ ਜੀਵਨ ਹੀ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਤੁਰ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਮੈਡਮ ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਉਸ ਦੀ ਕੀ ਲਗਦੀ ਸੀ? ਕੁਛ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ। ਕੀ ਮੈਡਮ ਉਸ ਦੀ ਮਾਸੂਕ ਸੀ? ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਲੱਭਿਆ? ਕੀ ਮੈਡਮ ਨਾਲ ਕਦੇ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰਕ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ-ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਇਕ ਦਮ ਬੋਲਿਆ-ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਿਆ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਸੁੱਚੀ, ਪਾਕ ਰੂਹ ਨੂੰ ਗਾਲ੍ਹ ਕੱਢੀ ਸੀ-ਉਸ ਕਿੰਨੀ ਵਾਰੀ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਏ ਸਨ।

ਉਸ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਫਿਰ ਪੀਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਤਕਰੀਬਨ ਅੱਧੀ ਬੋਤਲ ਅੰਦਰ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਸੀ-ਸਾਡੇ ਸਮਾਜਕ ਰਿਸ਼ਤੇ। ਉਹ ਹੱਸਿਆ-ਮੈਨੂੰ ਕੁਟ ਕੁਟ ਕੇ ਵਸਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਹ 'ਚ ਸਾਹ ਲੈਣ ਲਈ ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਜੀਣਾ ਕਦੀ ਤੜੀ ਨਾਲ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹੈ-ਪਤਨੀ-ਪਤਨੀ ਦੀ ਜ਼ਰਾ ਪੀੜ੍ਹ ਤੇ ਮੁਕ ਮਰਨ ਵਾਲਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮੈਨੂੰ ਕਚਹਿਰੀਆਂ 'ਚ ਧੂਈ ਫਿਰਦੇ। ਕਚਹਿਰੀਆਂ 'ਚੋਂ ਕੀ ਲਭਣਗੇ-ਰਣਜੀਤ? ਨਹੀਂ ਰਣਜੀਤ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। ਰਣਜੀਤ ਮਰ ਸਕਦੇ-ਪਾਪੀ ਅਖਵਾ ਸਕਦੇ ਪਰ ਪਤੀ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ-ਇਹ ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆ-ਪਤੀ ਪਤਨੀ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਪਸੂਆਂ ਦਾ ਨਰੜ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦੀ।

-ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਤੂੰ ਜਿੰਦਾ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਮੈਂ-ਮੈਂ ਮੈਡਮ ਲਈ ਜਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਸ਼ੀਤਲ ਲਈ ਜਿੰਦਾ ਹਾਂ ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਨੇ ਕੰਵਾਰ ਤੋਂਝਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਸ਼ੀਤਲ ਬਿਨਾਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਸਾਂ ਪਰ ਹੁਣ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ। ਮੈਡਮ ਬਿਨਾਂ ਮੈਂ ਕਦੇ ਵੀ ਜਿੰਦਾ

ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ-ਮੈਡਮ ਤੂੰ ਚਲੀ ਗਈ ਮੈਡਮ-ਮੈਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ। ਉਹ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਸੌਂ ਗਿਆ।

ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਿਆਂ ਸਾਤਾ ਬੀਤ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਅੰਦਰ ਛਲਨੀ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਠ ਕੇ ਖੜਾ ਹੋਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਦੀਵਾਰ ਦੇ ਲਟਕ ਰਹੇ ਕੈਲੰਡਰ ਤੇ ਪਈ-ਮੈਂ ਜਾਵਾਂਗਾ-ਪਸੂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸਮਝਣਗੇ ਡਰਦਾ ਜਾਨ ਲਕੇ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕਸੀਸ ਵੱਟੀ। ਮੂੰਹ ਧੋਤਾ, ਕੱਪੜੇ ਪਾਏ। ਬਸ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ।

ਕਚਰਿਹੀ 'ਚ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦਾ ਮੇਲਾ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਹਥਿਆਰ ਸੀ।

ਉਸ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਆਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਪਈ ਸੀ। ਉਹ ਨਿਯੰਕ ਇਕ ਦਰਖਤ ਕੋਲ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਸ਼ਰਾਬ ਨੇ ਚੂਰ ਕੀਤਾ ਸਰੀਰ ਸੁਕੇ ਕੱਖ ਵਾਂਗ ਡੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਕਾਕਾ ਜੀ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ?” ਕੋਈ ਬਜ਼ੁਰਗ ਉਸ ਪਾਸ ਆਇਆ।

“ਠੀਕ ਹਾਂ ਜੀ।”

“ਸੁਲਾਹ ਕਰ ਲਓ।”

“ਹੁਣ ਸੁਲਾਹ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ ?”

“ਲੜਕੀ ਵਸਾ ਲਓ-ਪੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਸਭ ਦੀਆਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ,”

“ਹੁਣ ਕਿਵੇਂ ਵਸ ਸਕਦੀ ਹੈ ?”

ਬਜ਼ੁਰਗ ਚੁੱਪ ਰਿਹਾ।

“ਹਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮਾੜਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ।”

“ਟੁੱਟੀ ਤਾਰ 'ਚੋਂ ਮਿਠੀ ਸੁਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦੀ।”

“ਇਹ ਗੱਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਖੇਸਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ।”

“ਜੇ ਸਮਝ ਆਉਂਦੇ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਐ।”

“ਬੈਰ! ਜਾਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰੀ।”

“ਜਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ।”

ਆਵਾਜ਼ ਪਈ। ਰਣਜੀਤ ਸਿਰ ਝੁਕਾ ਕੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ।

ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 10 ਤਾਰੀਖ ਪੈ ਗਈ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਮੁੜਨ ਲੱਗਿਆ।

“ਸੁਣੋ!” ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਸੀ।

“ਜੀ ਜਨਾਬ।”

“ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਚ ਤੇ ਬੈਠ ਜਾਓ।” ਉਸ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। “ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਓ।”

ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਘੰਟਾ ਭਰ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਰਣਜੀਤ ਉਡੀਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਲਈ ਕਾਹਲਾ ਸੀ। ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਸਭ ਕੰਮ ਭੁਗਤਾ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ।

“ਸੁਣੋ ।”

“ਜੀ ।”

“ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹੋ ?”

“ਜੀ ।”

“ਕੀ ਪਰਸੈਂਟੇਜ਼ ਸੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ 'ਚੋਂ ।”

“62% ਜਨਾਬ ।”

ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਮੂੰਹ 'ਚ ਉੱਗਲ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਵਲ ਤਕਦਾ ਰਿਹਾ । ਅਸਲ ਗੱਲ ਉਹ ਖੁਦ ਲਿਟਰੇਚਰ ਦਾ ਸਟੂਡੈਂਟ ਸੀ ।

“ਕੋਈ ਵਕੀਲ ?”

“ਕੋਈ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਨਾਬ ।”

“ਅੱਛਾ ਜਾਓ-ਧਿਆਨ ਰਖਣਾ ।”

ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾੜ ਗਿਆ ਸੀ । ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਬਹਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ । ਉਹ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਝਾਕਦੇ ਰਹੇ ।

ਅਖੀਰ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰ ਗਏ ਸਨ ।

ਰਣਜੀਤ ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆ । ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਰਾਹ 'ਚੋਂ ਹੀ ਖਰੀਦ ਲਿਆਇਆ ਸੀ । ਮੈਡਮ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਸਮਾਈ ਹੋਈ ਸੀ । ਉਸ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ।

“ਯਾਰ ਮੈਡਮ,

ਤੈਨੂੰ ਵਿਛੜਿਆਂ ਜੁਗੜੇ ਬੀਤ ਗਏ । ਮੈਂ ਰਿਸ਼ੀ ਦੀ ਸਰਾਪੀ ਰੂਹ ਦੇ ਦੋਜਖ 'ਚ ਭਟਕਣ ਵਾਂਗ ਸੁਨੀਆਂ ਗਲੀਆਂ 'ਚ ਭਟਕ ਰਿਹਾ ਹਾਂ । ਹਾੜਾ ਈ ਰੂਹ ਦਿਖਾ ਜਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਇਹ ਮੁਸਾ ਤੂਰ ਦੇ ਜਲਵੇ ਨੂੰ ਤਰਸਦਾ ਰਾਖ ਹੋ ਜਾਏਗਾ । ਅੰਤ ਬਹੁਤ ਕਰੀਬ ਦਿਖ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੇਰੀ ਰੂਹ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਬਿਨਾਂ ਮਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਪਿਆਸੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ ।

ਤੇਰਾ ਰਣਜੀਤ”,

ਉਸ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪੋਸਟ ਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ।

ਬਿਨਾਂ ਰੋਟੀ, ਚਾਹ-ਸ਼ਰਾਬ ਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ । ਰੁੱਖੀ ਸ਼ਰਾਬ ਖੂਨ 'ਚ ਰੱਚ ਗਈ ਲੱਗਦੀ ਸੀ ।

ਕਮਰਾ ਖਾਲੀ ਬੋਤਲਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ਸੀ । ਅੰਦਰੋਂ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੂਨ ਉਠ ਰਹੀ ਸੀ ।

ਰਣਜੀਤ ਬੇਸੁਰਤ ਸੀ ।

ਉਸ ਨੂੰ ਲਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਸਦੀ ਤਪਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੋਰੇ ਘੜੇ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ । ਚਸਕਦੇ ਛੱਟ ਤੇ ਠੰਢੀ ਮਰਹਮ ਦਾ ਫਹਾ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ।

ਯਾਰ ਮੈਡਮ ਉਸ ਬੁਕਲ 'ਚ ਲਈ ਰੋ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਵੀ ਅੰਤਾਂ ਦੀ ਹਾਬੜੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਮੂੰਹ ਧੋਤਾ। ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਪਾਣੀ ਛਿਟੇ ਮਾਰੇ। ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਸੁਰਤ ਆਈ। ਮਿਹਰਬਾਨ ਮੁਖੜੇ ਦਾ ਦੀਦਾਰ ਪਾ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਬਿਲਕ ਉਠਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ 'ਚੋਂ ਯਾਰ ਦੀ ਗਲਵਕੜੀ 'ਚ ਆਗਿਆ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਨੇ ਸਭ ਬੋਤਲਾਂ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਕਮਰਾ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾ। ਧੂਫ਼ ਜਗਾਈ ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਨਹਾ ਲਿਆ। ਪਰ ਉਸ ਤੋਂ ਖੜਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਿੰਬੂ ਪਿਲਾਇਆ। ਫੇਰ ਮਿੱਠੀ ਦਹੀਂ ਦੇ ਦੋ ਚਮਚੇ ਦਿੱਤੇ। ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਦਿਲ ਥਾਵੇਂ ਆਗਿਆ ਸੀ।

ਅਗਲੀ ਸਵੇਰੇ ਤਕ ਰਣਜੀਤ ਠੀਕ ਸੀ। “ਕੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿਆਂ?” ਮੈਡਮ ਦੇ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਵੀ ਯਾਰਾਂ ਵਾਲੀ ਮੁਸਕਾਨ ਲੁਕੀ ਸੀ।

“ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਪਰ ਵਿਛੋੜਾ ਨਹੀਂ।”

“ਤੂੰ ਵਿਛੋੜੇ ਦੇ ਹੀ ਕਾਬਲ ਹੈ।”

“ਇਉਂ ਨਾ ਕਹਿ ਯਾਰਾ ਦੁੱਖ ਲਗਦੈ।”

“ਰਣਜੀਤ ਕਈ ਵਾਰ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਜਿਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ, ਨਾ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਤੇ ਨਾ ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਸੀ?”

“ਮੈਡਮ ਮੇਰਾ ਦਿਮਾਗ ਖਤਮ ਹੋਇਆ ਲਗਦੈ-ਤੂੰ ਤੁਰ ਗਈ ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ, ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਵਿਛੜ ਗਈ-ਜਹਾਨ ਸੁਨਾ ਹੋ ਗਿਆ।”

ਮੈਡਮ ਬੇ-ਬਸ ਹੋ ਕੇ ਦੌੜੀ, ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਸਿਰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਕਿਸੇ ਅਕਹਿ ਆਨੰਦ 'ਜ ਛੁੱਬੀ ਰਹੀ।

ਆਸੇ ਪਾਸੇ ਚਰਚਾ ਸੀ ਪਰ ਮੈਡਮ ਅਗਲੀ ਰਾਤ ਕਾਲਜ ਦੇ ਹੋਸਟਲ ਚਲੀ ਗਈ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਖੁਲ੍ਹਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਚਰਚਾ ਗਲਤ ਰੂਪ ਨਾ ਧਾਰ ਸਕੀ।

“ਹੁਣ ਕੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਹੈ?” ਮੈਡਮ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਤੂੰ ਚਲ ਘਰ-ਛੁੱਟੀਆਂ ਨਾ ਖਰਾਬ ਕਰ।”

“ਛੁੱਟੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ। ਚਲ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਚੱਲੀਏ। ਵੈਸੇ ਮੈਂ ਪਰਸੋਂ ਹੀ ਆਈ ਹਾਂ-ਸ਼ੀਤਲ ਠੀਕ ਠਾਕ ਹੈ।”

“ਯਾਰ ਮੈਡਮ-ਤੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਿਵੇਂ ਲਗਦੈ।”

“ਕਿਉਂ?” ਮੈਡਮ ਦੇ ਕਿਉਂ 'ਚ ਨਖਰਾ, ਸ਼ੋਖੀ ਤੇ ਸੁਆਦ ਘੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਟੋਪੀਦਾਰ ਅੱਖਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕੁਛ ਕਹਿ ਗਈਆਂ।

ਉਹ ਰਾਤ ਦੀ ਗੱਡੀ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਨੂੰ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਏ। ਫਸਟ-ਕਲਾਸ ਦਾ ਕਿਉਂਬੀਕਲ ਸੀ। ਡੱਬੇ 'ਚ ਵੜਦਿਆਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੋਇਆ, ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਹੀ

ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ। ਧੜਕਦੇ ਸੀਨੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕੀ ਦੱਸਦੇ ਰਹੇ।

ਫੇਰ ਉਹ ਸੌਂ ਗਏ। ਗੱਡੀ ਭਜਦੀ ਗਈ-ਦੋ ਰੂਹਾਂ ਸੁੱਤੀਆਂ ਪਈਆਂ ਸਨ। ਮੰਜ਼ਲ ਇਕ ਸੀ। ਰਾਹ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ। ਜਿੰਦ ਇਕ ਸੀ ਪਰ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਹੱਦ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦੀ ਭਗਤੀ 'ਚ ਕੋਈ ਵਿਘਨ ਪਿਆ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਤੋਂ ਕੋਈ ਖਨਾਮੀ ਹੋਈ ਜਾਂ ਮੈਡਮ ਤੋਂ ਗਲਤੀ। ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦਾ ਵੀ ਕੈਸਾ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਚਸ਼ਮੇਂ ਦੇ ਕੋਲ ਵੀ ਪਿਆਸੇ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦੇ। ਸ਼ਾਇਦ ਪਿਛੇ ਜਨਮ ਦਾ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਕੋਈ ਉਧਾਰ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਸੂਦ ਇਤਨਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਦਰਵੇਸ਼ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਸਤਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਭਗਤਣੀ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਡਮ ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਚਸ਼ਮੇਂ ਕੋਲ ਸੁੱਕੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਜੀਭ ਫੇਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਉਪਕਾਰ ਦੇਣਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਲੂਕ ਜਿਹੀ ਜਿੰਦ ਮਾਉਜ਼ਰ ਵਾਲੇ ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਕਰੜੇ ਹੱਥਾਂ 'ਚ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ।

ਸ਼ਾਇਦ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਇਹੀ ਸੋਚ ਰਹੇ ਸਨ-ਜਦ ਰਣਜੀਤ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਤਾਂ ਕੀ ਮੈਡਮ ਜਿੰਦਾ ਰਹੇਗੀ-ਵਚਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਸਵੰਤ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦਾ-ਮੌਤ ਵੀ ਤਾਂ ਹੱਲ ਹੋ ਸਕਦੈ। ਕਿਤੇ ਫੇਰ ਕੋਈ ਉਪਕਾਰ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਜਾਏ ਜਿਹੜਾ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਜਸਵੰਤ, ਸ਼ੀਤਲ, ਰਣਜੀਤ ਮੰਗ ਖੜ੍ਹੇ।

ਮੈਂ ਜਿੰਦਾ ਮੌਤ ਜੀਅਗੀ। ਸੁੱਤੀ ਯਾਰ ਮੈਡਮ ਸੋਚ ਰਹੀ ਸੀ।

14.

ਗੋਰਾ ਰੰਗ ਟਿਬਿਆਂ ਦਾ ਰੇਤਾ,
ਵਾ ਆਈ ਉਡ ਜੂ ਗਾ।

ਰਤਨ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਕਮਰਾ ਲੈ ਲਿਆ।

“ਇਹ ਤਾਂ ਉਹੀ ਕਮਰਾ ਹੈ।”

“ਜਿਥੇ ਗਉ ਹੱਤਿਆ ਹੋਈ ਸੀ-ਤਾਂ ਮੈਂ ਚਲੀ।”

ਦੋਵੇਂ ਹਸਦੇ ਰਹੇ।

“ਨਹੀਂ ਇਥੇ ਹੱਤਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਸੀ।”

“ਯਾਰ ਰਣਜੀਤ ਦਿਲ ਬੇਇਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦੇ।”

“ਮੇਰਾ ਵੀ।”

ਦੋਵੇਂ ਫੇਰ ਹੱਸ ਪਏ।

“ਚਲ ਕਿਤੇ ਚਲੇ ਚਲੀਏ-ਨਾ ਸ਼ੀਤਲ ਮਿਲੇ ਨਾ ਕੋਈ ਹੋਰ।”

“ਚਲ ਯਾਰ-ਨਾਲੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਝਗੜਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਨ ਛੁਟ ਜੂ”

“ਪਰ ਜੇ ਕੋਈ ਸਜ਼ਾ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਲਈ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਈ ?”

“ਯਾਰ ਇਹੀ ਗੱਲ ਮੈਂ ਗੱਡੀ 'ਚ ਸੋਚਦਾ ਸਾ।”

“ਮੈਂ ਵੀ ਇਹੀ ਸੋਚਦੀ ਰਹੀ ਹਾਂ।” ਫੇਰ ਮੈਡਮ ਉਸ ਦੇ ਮੌਢੇ ਨਾਲ ਸਿਰ ਲਾ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਈ। “ਯਾਰ ਕਦ ਇਹ ਵਿਛੋੜਾ ਮੁਕੂਗਾ?”

“ਕੱਟ ਲਾ ਮਨਾ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ, ਲਿਖੀਆਂ ਲੇਖ ਦੀਆਂ।”

ਦੋਵੇਂ ਹੱਸਦੇ ਪਰ ਹੰਝੂ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਤਕਦੇ ਰਹੇ।

ਨਹਾ ਕੇ ਕਪੜੇ ਬਦਲੇ। ਨਾਸ਼ਤਾ ਕੀਤਾ-ਬਾਹਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ। ਗੁਲਮੋਹਰ ਦੇ ਦਰਖਤ ਸੁਰਖੀ ਵੰਡ ਰਹੇ ਸਨ। ਕੁਛ ਦਰਖਤ ਚਿੱਟੀਆਂ ਚੁਨੀਆਂ ਲਏ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਧਰਤੀ ਤੇ ਚਿੱਟੇ, ਲਾਲ, ਗੁਲਾਬੀ ਢੱਬ ਪਏ ਸਨ।

ਮੈਡਮ ਨੇ ਹਉਕਾ ਲੈ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਜੱਫੀ ਪਾ ਲਈ।

ਪਲਟਨ ਬਾਜ਼ਾਰ ਸੁਨਾ ਸੀ। ਦੁਕਾਨਾਂ ਅਜੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਫੁੱਲਾਂ ਕੱਜੀਆਂ ਡਾਹਣੀਆਂ ਨੂੰ ਹਵਾ ਛੇੜਦੀ ਲੰਘ ਰਹੀ ਸੀ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਨ ਵਿਚ ਆਨੰਦ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਢਲਕੀ ਸੜਕ ਤੇ ਤੇਜ਼ ਜਾਂਦੀ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਚ ਬੱਝੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉਹ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗ ਤਰਦੇ ਗਏ।

“ਮੈਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।”

“ਅਸੀਂ ਠੀਕ ਦੋ ਵਜੇ ਲਕਸ਼ਮੀ ਗੈਸਟੋਰੈਂਟ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਂਗੀਆਂ।”

ਰਣਜੀਤ ਪਰਤ ਆਇਆ।

ਮੈਡਮ ਸਿੱਧੀ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

“ਕਿਸ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਖੋਲ੍ਹੀ ਰੱਖੀ ਹੈ?”

“ਮੈਡਮ ਜੀ ਦੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀ।”

ਦੋਵੇਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਮਿਲੀਆਂ।

“ਅਚਾਨਕ ਹੀ ਮੈਡਮ ਜੀ?”

“ਤੂੰ ਇਤਥਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ।”

“ਦੱਸੋ ਨਾ ਮੈਡਮ ਜੀ।”

“ਹੀਰ ਆਖਦੀ ਜੋਗੀਆ ਝੂਠ ਬੋਲੇਂ

ਕੌਣ ਵਛੜੇ ਯਾਰ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਈ।”

ਮੈਡਮ ਹੀਰ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੀ ਗਾਂਦੀ ਸੀ।

“ਸੱਚ ਮੈਡਮ ਜੀ?”

“ਦੱਸ ਹੁਣੇ ਮਿਲਾਵਾਂ-ਇਸ ਮੁੱਠੀ 'ਚੋਂ।”

“ਮਜ਼ਾਕ ਨਾ ਕਰੋ ਮੈਡਮ ਜੀ।”

“ਅੱਛਾ ਜੀ ਅਸੀਂ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਥੱਕ ਲੱਖੇ ਨਵਾਬਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਾਕ ਹੀ ਲਗਦੇ ਐ।” ਮੈਡਮ ਹੱਸਣ ਦੇ ਮੂਡ 'ਚ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਿੱਠਾ ਮਿੱਠਾ ਸੁਆਦ ਸੀ। ਮਨ 'ਚ ਨਿਮ੍ਨਾ ਨਿਮ੍ਨਾ ਸਰੂਰ ਸੀ। ਉਹ ਖੀਵੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਉਡੂ ਉਡੂ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਨਚੂੰ ਨਚੂੰ ਕਰਦਾ ਸੀ।

“ਕਿਥੇ ਨੇ ਮੈਡਮ ਜੀ?” ਸ਼ੀਤਲ ਬੇਤਾਬ ਹੋ ਗਈ।

“ਸ਼ੀ-ਸ਼ੀ-ਸ਼ੀ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਬੁੱਲ੍ਹ ਤੇ ਉਂਗਲ ਧਰੀ ਕਿ ਉਹ ਚੁੱਪ ਰਹੇ।
 “ਆਹਿਸਤਾ ਬੋਲ-ਕੋਈ ਸੁਣ ਲੇ ਗਾ-ਕਹਿਦੇ ਐਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਹੁੰਦੇ ਐ।”

ਮੈਡਮ ਸੋਲਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਰਤਨ ਲੜਕੀ ਬਣੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।
 ਬਾਹਰੋਂ ਸ਼ਰਮਾ ਆ ਗਈ।
 ਚਾਹ ਪੀਤੀ ਗਈ।
 “ਬਾਜ਼ਾਰ ਚੱਲੀਏ ?” ਮੈਡਮ ਨੇ ਕਿਹਾ।
 “ਪਰ ਛੁੱਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣੀ।”

ਮੈਡਮ ਵਾਰਡਨ ਪਾਸ ਚੱਲੀ ਗਈ।
 “ਮੇਰੇ ਬਸ ਕਾ ਨਹੀਂ।” ਵਾਰਡਨ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਕੰਨਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਗਈ।
 ਮੈਡਮ ਪਿੰਸੀਪਲ ਪਾਸ ਚਲੀ ਗਈ।
 “ਆਪ ਵਾਰ ਵਾਰ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਕਿਸ ਲੀਏ ਆਤੇ ਹੈਂ।”

“ਸ਼ੀਤਲ ਮੇਰੀ ਸਟੂਡੈਂਟ ਕੇ ਸਾਬ ਸਾਬ ਸਹੇਲੀ ਹੈ-ਉਸ ਕਾ ਮਨ ਠੀਕ
 ਨਹੀਂ। ਮੁੜੇ ਸਮਰ ਕੀ ਛੁੱਟੀਆਂ ਹੈਂ।”

“ਲੇਕਨ ਮੈਂ ਉਸੇ, ਅਕੇਲੀ ਕੋ ਨਹੀਂ ਭੇਜ ਸਕਤੀ।”

“ਮੈਂ ਜੋ ਸਾਬ ਹੂੰ।”

“ਭਲੇ ਹੋ-ਮੁੜੇ ਉਸ ਲੜਕੀ ਸੇ ਡਰ ਲਗਤਾ ਹੈ। ਅਗਰ ਕੋਈ ਗੜਬੜ ਹੋ
 ਗਈ ਤੇ ਮੈਂ ਉਸ ਕੇ ਘਰ ਵਾਲੋਂ ਕੋ ਕਿਆ ਜਵਾਬ ਦੂਰੀ।”

ਪਿੰਸੀਪਲ ਅੱਜ ਵੀ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦੀ ਸੀ
 ਤਾਂ ਉਹ ਡਰ ਨਾਲ ਕੰਬ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

“ਤੇ ਐਸਾ ਕਗੀਏ ਕਿਸੀ ਮਾਈ ਕੋ ਸਾਬ ਭੇਜ ਦੋ।”

ਪਿੰਸੀਪਲ ਮਾਈ ਭੇਜਣ ਲਈ ਰਜਾਮੰਦ ਹੋ ਗਈ।
 ਲਕਸ਼ਮੀ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਦਿਆਂ ਦੇ ਵਜ ਗਏ ਸਨ। ਸ਼ੀਤਲ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ
 ਦੇਖ ਹੀ ਤਕ ਤਕ ਕੇ ਖਿਲ ਉੱਠੀ ਸੀ। ਉਹ ਅੰਦਰ ਕੈਬਨ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਿਆ।

“ਮਾਈ ਜੀ, ਹਮ ਚਾਏ ਪੀ ਕਰ ਆਤੇ ਹੈ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਮਾਈ ਨੂੰ ਹੋਟਲ ਤੋਂ
 ਬਾਹਰ ਰੁਕਣ ਲਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ।

“ਠੀਕ ਹੈ ਮਿਲਾ ਲੋ ਬੇਚਾਰੀ ਕੋ।”

“ਕਿਆ ਕਹਾ ?”

“ਯੇਹ ਸਫੇਦ ਧੂਪ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਹੁਏ।”

“ਤੇ.....।”

“ਮੈਨੇ ਹੁਸਤੇ ਹੁਏ ਲੜਕੇ ਕੋ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ ਥਾ...ਲੇਕਨ ਆਪ ਬੇਫ਼ਕਰ
 ਰਹੀਏ, ਮੈਂ ਕਿਸੀ ਸੇ ਕੁਛ ਬੋਲ੍ਹਗੀ ਨਹੀਂ....ਹਮ ਨੇ ਥੀ ਜਵਾਨੀ ਮੈਂ ਇਸ਼ਕ ਕੀਆ
 ਥਾ।”

“ਕਾਮਯਾਬੀ ਮਿਲੀ ?”

“ਅਰੇ ਬਾਬਾ ਕਹਾਂ ਕਾਮਯਾਬੀ। ਨਸੀਬ ਹੀ ਖੋਟਾ ਥਾ।”

“ਅੱਛਾ ਤੁਮ ਬੀ ਕੁਛ ਪੀ ਕਰ ਆਉ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਪੰਜ ਦਾ ਨੋਟ ਮਾਈ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਦਿੱਤਾ।

“ਇਸੇ ਕਹੀਂ ਔਰ ਮਿਲਾਨਾ ਹੈ-ਲੇ ਚਲੋ-ਮੁੜੇ ਸੁਖ ਮਿਲਤਾ ਹੈ ਜਬ ਦੋ ਚਾਹਨੇ ਵਾਲੇ ਮਿਲਤੇ ਹੈਂ ਤੋਂ।” ਮਾਈ ਬੜੀ ਜਿੰਦਾ ਦਿਲ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੀਆਂ ਝੁਰੜੀਆਂ ਚੁਕੋਈ ਵਰਿਆਂ ਦੀ ਪੀੜਾ ਉਸਲਵੱਟੇ ਲੈ ਰਹੀ ਸੀ।

ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਮੈਡਮ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੀ ਰਣਜੀਤ ਨਾਲ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲੀ। ਉਸਦੇ ਹੋਰੂ ਸੰਭਲਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਹੁਬਕੀਆਂ ਵੀ ਚਲਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ।

ਬੈਹਰਾ ਚਾਹ ਲੈ ਕੇ ਆ ਗਿਆ।

ਮੈਡਮ ਬਹੁਤ ਗੰਭੀਰ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਉਦਾਸ ਸੀ। ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਚੁੱਪ ਚੁੱਪ ਡੁਸਕ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਕਲ ਬੀਜੀ ਆ ਰਹੇ ਨੇ।” ਡੁਸਕਦਿਆਂ ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਬੜੀ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ।” ਮੈਡਮ ਦਾ ਆਸ ਨਾਲ ਚਿਹਰਾ ਚਮਕ ਪਿਆ।

ਤਕਰੀਬਨ ਡੇਢ ਘੰਟਾ ਉਹ ਚਾਹ ਦੇ ਬਹਾਨੇ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਦੁਬਾਰਾ ਕੁਛ ਖਾਣ ਵਾਸਤੇ ਮੰਗਵਾ ਲਿਆ।

ਮੈਡਮ ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੋਟਲ ਆਈ। ਅਜੀਬ ਚੁੱਪ ਤਣੀ ਸੀ। ਖਾਣਾ ਖਾ ਕੇ ਉਹ ਸੜਕ ਤੇ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹੇ। ਪਾਰਕ ਦੇ ਪਿਛੇ ਖਾਲੀ ਸੜਕ ਵਲ ਖਾਂਦੀ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਅੱਗੇ ਚਿਨਾਰਾਂ ਦੇ ਹਨੇਰਿਆਂ ਚੁੱਪ ਰਹੀਆਂ ਸੀ।

“ਅਗੇ ਸੜਕ ਦਿਸਦੀ ਨਹੀਂ-ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਡੀ ਮੰਜ਼ਲ ਹੈ।”

“ਪਰ ਸੜਕ ਤਾਂ ਹੈ-ਹਨੇਰੇ ’ਚ ਤੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਡਰ ਲਗਦੈ ਬੰਦਾ ਡਿਗਦਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰ ਹੈ।”

“ਕੀ ਤੈਨੂੰ ਆਸ ਹੈ ਅਸੀਂ ਹਨੇਰੇ ’ਚ ਤੁਰਦੇ ਮੰਜ਼ਲ ’ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵਾਂਗੇ ?”

“ਹਾਂ ਪੂਰੀ ਆਸ ਹੈ।”

“ਯਾਰ ਮੈਡਮ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਨਿਗਰਾਬਕ ਜਾਪਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਪੂ ਸਹੇਤੀਆ ਸੰਤਾਪ।”

“ਰਣਜੀਤ ਜੀਵ ਕਿਸਮਤ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ’ਚ ਇਕ ਮੌਹਰਾ ਹੈ- ਕਠਪੁਤਲੀ ਵਾਂਗ ਨਾਚ ਨਚਦੈ।”

ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਉਹ ਚੁੱਪ ਤੁਰਦੇ ਰਹੇ। ਹਨੇਰਾ ਚੀਰ ਕੇ ਉਹ ਚਾਨਣ ਵਿਚ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ਸਨ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਬਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਹੋਰ ਬਹੁਤੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈਆਂ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਹੱਥ ਸਹਿਜ ਹੀ ਫੜਿਆ ਗਿਆ-ਅਚੇਤ ਮਨ ਕਿਤਨੇ ਬੇਤਾਬ ਸਨ-ਕਿਤੇ ਸੁਤੇ ਨਾ ਵਿਛੜ ਜਾਣ।

ਜਾਗ ਖੁਲ੍ਹੀ। ਦੋਵੇਂ ਹੈਰਾਨ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲੱਗੇ ਪਏ ਸਨ।

“ਯਾਰ ਮੈਡਮ ਆਪਾਂ ਕੁਛ ਹੋਰ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਲਈਏ।” ਖਿੱਡਿਆ ਮਨ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਇਕ ਹੋਰ ਜੀਵ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਨੇ ਜਨਮ ਵਿਛੋੜੀ ਰਖੇਗੀ ਰਣਜੀਤ ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਕੱਸ ਕੇ ਗਲਵਕੜੀ ਪਾਈ ਲਈ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਕਿੰਨੀ ਪਿਆਰੀ ਰੂਹ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਉਸ ਨੂੰ ਡੀਕ ਲਾ ਕੇ ਪੀ ਜਾਏ। ਕੋਈ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਫਰਿਸ਼ਤਾ ਮੈਡਮ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਉਸਦੇ ਗਲ ਹਾਰ ਬਣ ਲਟਕ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਤਿਆਰ ਹੋ ਕੇ ਮੈਡਮ ਕਾਲਜ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਥੱਕੇ ਬੰਦੇ ਵਾਂਗ ਉਹ ਦਿਮਾਗੀ ਕਸ਼ਮਕੱਸ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਭੁੱਬਦਾ-ਰੁੜਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਬੇਜੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਤਕ ਕੇ ਮੈਡਮ ਦਾ ਦਿਲ ਹੱਲਿਆ। ਪੂਰੀ ਡੈਣ ਦੀ ਸ਼ਕਲ। ਮੈਡਮ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਉਸ ਨੇ ਸ਼ੀਤਲ ਵਰਗੀ ਕੋਮਲ ਜਿਹੀ ਧੀ ਨੂੰ ਜਨਮਿਆ ਸੀ ?

ਉਹ ਦੇਰ ਦੀ ਆਈ ਹੋਈ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਮੈਡਮ ਦੀ ਜਾਣ ਪਛਾਣ ਕਰਾਈ।

“ਕਿੰਨੇ ਦਿਨ ਰਹੇਗੇ ਬੀਜੀ ?”

“ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਸ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ।”

ਸ਼ੀਤਲ ਤੇ ਮੈਡਮ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੱਗਾ ਹੋ ਗਿਆ।

ਚੁਪ ਤਣ ਗਈ।

“ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੜਾ ਕੇ ਕੀ ਕਰਨੈ ।”

“ਕਿਉਂ ਮਾਂ ਜੀ ?”

“ਗਾਜੇ ਘਰ ਜਾਏਗੀ-ਪੜਾਈ ਕਿਸ ਕੰਮ ।”

ਥੜਾ ਚੁਪ ਰਹਿ ਕੇ ਮੈਡਮ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਘਰ ਦੇਖ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਮਾਂ ਜੀ ?”

“ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਦਾ ।”

“ਕੀ ਕਰਦੇ ਲੜਕਾ ?”

“ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਹੈ ।”

“ਪੜਾਈ ਲਿਖਿਐ ?”

“ਪੜਾਈ ਤੋਂ ਕੀ ਕਰਾਣੈ-ਜਦੋਂ ਇਤਨੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ?”

“ਮਾਂ, ਮੈਂ ਅਜਿਹੇ ਥਾਂ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਣਾ ।” ਸ਼ੀਤਲ ਰੋ ਪਈ।

“ਤੂੰ ਤਾਂ ਕਹੇਂਗੀ ਕਿਸੇ ਕੰਗਾਲ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਣੈ-ਅਸੀਂ ਮੰਨ ਜਾਂਗੇ-ਸੋਚ ਤੇਰੇ ਪਿਉ-ਤੇਰੇ ਵੀਰ ਦੀ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਕੀ ਇਜ਼ਤ ਹੈ ।”

“ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਏਸ ਇਜ਼ਤ ਦੀ ਬਲੀ ਨਾ ਚੜਾਓ ।”

“ਪਾਗਲ ਲੜਕੀ ।”

“ਮਾਂ-ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਐ-ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ ਦਾ ਪਰਦਾ ਇਕ ਹੁੰਦੈ ।”

“ਤੂੰ ਰੋਂਦੀ ਕਿਉਂ ਆਂ। ਤੈਨੂੰ ਐਰ ਗੈਰ ਦੇ ਲੜ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਲਾਣ ਲੱਗੇ।” ਮਾਂ ਦਿਲਾਸਾ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਬੇਜੀ ਇਸ ਨੂੰ ਐਮ.ਏ. ਤਾਂ ਕਰ ਲੈਣ ਵਿਚਿ।”

“ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਇਹਦਾ ਸਰਦਾਰ ਇਹਨੂੰ ਪੜਾਏ ਨਾ ਪੜਾਏ ਅਸੀਂ ਫਰਜ਼ ਲਾਹ ਕੇ ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਜਾਣੈ।”

ਬੜਾ ਹੀ ਚਿਰ ਚੁੱਪ ਤਣੀ ਰਹੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਨਿਰਜਿੰਦ ਹੋਈ ਪਈ ਸੀ।

“ਤੂੰ ਕਾਕੀ ਅਜੇ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਇਆ ?”

“ਨਹੀਂ ਮਾਂ ਜੀ।”

“ਬੁੱਢੀ ਹੋ ਕੇ ਕਰਾਏਂਗੀ ?”

“ਅਜੇ ਤਾਂ ਪੜਾਈ ਖਤਮ ਹੋਈ ਨੂੰ ਦੋ ਸਾਲ ਹੋਏ ਆਏ।”

“ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰ ਵਿਆਹ ਕਰਾਈਏ ਤਾਂ ਕਿ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਪੀਆਂ ਪੁੱਤਰ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਹੋ ਜਾਣ-ਛੇਤੀ ਸੁਖ ਮਿਲੇ-ਨਾਲੇ ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਨਹੋਏ ਤੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੁੰਦੇ ਆਏ।” ਮਾਂ ਤਜਰਬੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸ ਰਹੀ ਸੀ। “ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਤਕ ਦੋ ਬੱਚੇ ਜੰਮ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਸੀ।”

ਚੁੱਪ ਕਮਰੇ 'ਚ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹਾਸਾ ਮੱਚ ਗਿਆ।

“ਤੇ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ?”

“ਇਹਨੂੰ ਵੀ ਇਕ ਦਾ ਕੰਮ ਮੁਕਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।”

ਫਿਰ ਹਾਸਾ ਮੱਚ ਗਿਆ।

“ਇਹਦਾ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਬੀ.ਏ. ਕਰਦੀ ਨੂੰ ਹੀ ਜੀਪ ਚਾਹੜ ਦੇਣਾ ਸੀ। ਹੋਰ ਇਹੀ ਤਾਂ ਦਿਨ ਹੁੰਦੇ ਆਏ ਖਾਣ ਹੰਢਾਣ ਦੇ, ਮੌਜ ਕਰਨ ਦੇ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਚੰਦਰੀਆਂ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਮਾਰਦੇ ਰਹੋ।”

“ਬੇ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹੜੀ ਉਮਰੇ ਮੌਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ।

“ਚੌਦਵੇਂ ਸਾਲ 'ਚ-ਪਰ ਤਾਕਤ ਐਨੀ ਸੀ ਕਿ ਬੰਦੇ ਦੀ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲੈਂਦੀ ਤਾਂ ਮੁੜਕਾ ਲਿਆ ਦਿੰਦੀ ਸਾਂ।”

“ਤਾਂਈਂ ਬੇ ਜੀ ਜਸਵੰਤ ਵਰਗੇ ਜਵਾਨ ਜਨਮੇ-ਜਸਵੰਤ ਤਾਂ ਪਲੇਠੀ ਦਾ ਹੈ ਨਾ ?”

“ਦੇਖਿਆ-ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਲਾ ਲੈ ਪਿਛੇ ਧੱਕ ਦੇ।”

ਮਾਂ ਨੂੰ ਬੜਾ ਫਖਰ ਸੀ ਆਪਣੀ ਕੁੱਖ ਤੇ ਆਪਣੇ ਬਲ ਤੇ।

ਸ਼ੀਤਲ ਤੇ ਮੈਡਮ ਉਦਾਸ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਤੇ ਜ਼ੋਰੀਂ ਹੱਸਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ।

ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਤਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਮਾਂ ਦਾ ਛੇਤੀ ਚਲੇ ਜਾਣ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਉਹ ਬੜੀ ਉਦਾਸ ਹੋਸਟਲ ਵਿਚੋਂ ਚਲੀ ਆਈ।

ਉਹ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਪ੍ਰਿਮੇ, ਮਸੂਰੀ ਦੀਆਂ ਫੈਰੀਨ ਪਹਾੜੀਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਿਮੇ, ਹੱਸਵੀਆਂ ਗਾਂਦੀਆਂ ਭੀੜਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਿਮੇ। ਪਰ ਚੁਪ ਚੁਪ-ਜਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹੱਸਣ ਲਈ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਾਪਸੀ ਤੇ ਮੇਡਮ ਸ਼ੀਡਲ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਭੈਰ ਤੇ ਮਿਲ ਆਈ। ਮਾਂ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਾਂਗ ਨਾਲ ਚੁੜੀ ਬੈਠੀ ਸੀ।

ਜਦ ਉਹ ਲੁਧਿਆਣੇ ਤੋਂ ਵਿਛੜਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੂਰ ਕੰਬ ਰਹੀ ਸੀ। ਦਿਲ ਖੁਸ਼ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਅਗੇ ਕੀ ਸੋਚਿਐ ਯਾਰ ?”

“ਸਮਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਰਾਹ ਦੇਵੇਗਾ।” ਮੇਡਮ ਅਜੇ ਦੀ ਆਸਵੰਦ ਸੀ।

“ਨਾ-ਮੁਮਕਿਨ।”

“ਆਸ ਦਾ ਪੱਲਾ ਛਡਣਾ ਮੁਕ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦੇ।”

“ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ।”

“ਚੰਗੇ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਰਣਜੀਤ।”

ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਏ ਜਿਵੇਂ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਮੁਕ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਤੇ ਤਦ ਤਕ ਚੁਪ ਰਹੇ ਜਦ ਬੱਸਾਂ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰਾਹ ਨਾ ਟੂਰ ਗਈਆਂ ਤੇ ਚੁਪ ਹੰਡੂ ਨਾ ਵਗ ਤੁਰੇ।

15.

ਆਰਾ ਆਰਾ ਆਰਾ

ਅੱਜ ਵਿਚ ਲਗੜਾਂ ਦੇ ਘਿਰ ਗਿਆ ਹੰਸ ਵਿਚਾਰਾ।

ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਅਜ ਤੀਜੀ ਤਰੀਖ ਸੀ।

ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹਥਿਆਰ ਕੱਸੀ ਮਾਰਚ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ। ਬੰਘੂਰੇ ਮਾਰਦੇ। ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਤਾਅ ਦੇਣਾ ਆਦਿ।

ਆਵਾਜ਼ ਪਈ।

ਕਲਰਕ ਨੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਇਥਾਰਤ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਣਾਈ।

“ਜਸਵੰਤ ਕੌਰ ਤੁਹਾਡੀ ਪਤਨੀ ਹੈ ?” ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ।

“ਜੀ ਹਾਂ।”

“ਤੁਹਾਡਾ ਭਾਈਚਾਰਕ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਸੀ ?”

“ਜੀ ਹਾਂ।”

“ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ 6 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ?”

“ਜੀ ਹਾਂ।”

“ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਸਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ?”

“ਮੈਂ ਖੁਦ ਨਹੀਂ ਵਸਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ?” ਜਸਵੰਤ ਅਚਾਨਕ ਭੁੜਕੀ। ਉਹ ਗੁੱਸਾ ਦਾਹੜ ਬਲੇ ਦੱਬੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।

“ਕਿਉਂ ?” ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਇਹ ਵਸਾਏਗਾ ਨਹੀਂ।”

“ਜੇਕਰ ਵਸਾ ਲਏ ?”

“ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਿਥੇ ਗਿਆ ਸੀ ?”

“ਤੂੰ ਬੀਬੀ ਅੱਗੋਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ।” ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਸੰਜੀਦਗੀ ਨਾਲ ਦਿਲਚਸਪੀ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ?”

“ਇਹ ਗੱਲ ਦੀ ਜਮਾਨਤ ਲੈ ਦੇਂਦੇ ਹਾਂ।”

“ਇਹ ਸ਼ੈਤਾਨ ਆਦਮੀ ਹੈ-ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਵੇ- ਤੇਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਮੈਂ ਚੱਟਾਂਗੀ ।”

“ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਮੂੰਹ ਫੱਟ ਜਸਵੰਤ ਵਲ ਤਕਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਮੱਥੇ 'ਚੋਂ ਕੁਛ ਪੜਿਆ।

“ਤੂੰ ਬੀਬੀ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ ?”

“ਖਰਚਾ... ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਤੇ ਤਨਖਾਹ ਦਾ ਅੱਧ।

“ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ 'ਚੋਂ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲ ਸਕਦੈ ।”

“ਤਨਖਾਹ 'ਚੋਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ?”

“ਤੂੰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈਂ ?”

“ਪਰ ਮੈਂ ਸੌਲਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਦੀ ਰੰਨ ਹਾਂ।”

“ਪਰ ਤੂੰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀ ਹੈਂ ?”

“ਮੈਂ ਭਾਵੇਂ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹੀ-ਜੋ ਮਰਦ ਪੜਿਆ ਉਹੀ ਰੰਨ ਪੜ੍ਹੀ ।”

“ਤਨਖਾਹ 'ਚੋਂ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਲਈ 14 ਜਮਾਤਾਂ ਪਾਸ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਨੇ ।”

“ਹੁਣ ਮੈਂ 14 ਜਮਾਤਾਂ ਪਾਸ ਕਰਾਂ ?”

ਜਸਵੰਤ ਕਾੜ ਕਾੜ ਬੋਲ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਬੀਬੀ ਤੂੰ ਚੁੱਪ ਰਹਿ ।” ਵਕੀਲ ਨੇ ਘੁਰਕੀ ਲਈ। ਜਸਵੰਤ ਖੁਦ ਪੈਰ ਕੁਹਾੜਾ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਤੂੰ ਵਸਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ?” ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਪਿਛੇ ਪੈ ਗਿਆ ਲਗਦਾ ਸੀ।

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਖਰਚ ਲਵਾਂਗੀ ।”

“ਇਹਨੂੰ ਸਮਝਾ ਕੇ ਲਿਆਓ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਨਾਲ ਤੁਰ ਜਾਏ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੈਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿਆਂਗਾ।” ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ 25 ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਕੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਉਠ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ। ਸਾਰੇ ਜਥੇ ਵਿਚ ਘਬਰਾਹਟ ਜਿਹੀ ਮੱਚ ਗਈ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਕੋਸ ਰਹੇ ਸਨ।

ਰਣਜੀਤ ਬੱਸ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਘਰ ਪੁੰਚ ਗਿਆ। ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਭੁਗਤ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕੋਈ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁਛੇ। ਦਿਲਾਸਾ ਦੇਵੇ।

ਕਿੱਡਾ ਅਭਾਗਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਹਾਲ ਚਾਲ ਪੁਛਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਉਸ ਨੇ ਬੋਤਲ ਖਰੀਦ ਲਈ। ਇਕ ਹੋਟਲ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਪੀਣ ਲਗ ਪਿਆ-ਸ਼ਰਾਬ ਭਰੇ ਗਲਾਸ 'ਚ ਸ਼ੀਤਲ ਨਹੀਂ ਯਾਰ ਮੈਡਮ ਦੀ ਤਸਵੀਰ ਮੁਸਕਰਾ ਉਠੀ-ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿਹੜੀ ਸਾਂਝ ਹੈ ਯਾਰ ?- ਤੂੰ ਮਾਸ਼ਕ ਨਹੀਂ, ਪਤਨੀ ਨਹੀਂ, ਭੈਣ ਨਹੀਂ, ਮਾਂ ਨਹੀਂ, ਭਾਬੀ ਨਹੀਂ, ਕਮਾਲ ਗੱਲ ਹੈ, ਸਮਾਜ ਨੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ-ਰਣਜੀਤ ਹੱਸ ਪਿਆ-ਉਸ ਦੇ ਜਿਹਨ 'ਚੋਂ ਸ਼ੀਤਲ ਉਤਰ ਰਹੀ ਸੀ-ਮੈਡਮ ਚੜ੍ਹ ਰਹੀ ਸੀ- ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਕੰਵਾਰੇ ਸਰੀਰ ਨੇ ਅਕਹਿ ਸਰੀਰਕ ਸੁਆਦ ਦਿਤਾ ਸੀ ਪਰ ਮੈਡਮ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਮੈਟਲ-ਇਟਰਕੋਰਸ ਵਿਚ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਸੁਆਦ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਦੀ ਗੱਲ, ਗੱਲ ਕਰਨ ਦਾ ਤਰੀਕਾ, ਖੜ੍ਹਨ, ਬੈਠਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸੁਆਦ ਦੇਂਦਾ ਸੀ-ਮੈਡਮ ਨਾਲ ਦਿਮਾਗੀ ਸਾਂਝ ਦੀਆਂ, ਉਚੇ ਪੱਧਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਭੁਖ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਜਾਪਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹੀ ਹਾਣੀ ਨਾਲ ਸੌ ਕੇ ਉਠਿਆ ਸੀ-ਉਸ ਦੇ ਜੁਆਨ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਪੋਟੇ ਪੋਟੇ ਨੂੰ ਮਾਣ ਕੇ ਹਟਿਆ ਸੀ।

ਬੋਤਲ ਜੜ੍ਹੀਂ ਲਗ ਰਹੀ ਸੀ, ਰਣਜੀਤ ਮੈਡਮ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਕਰ ਸੁਆਦ ਲੈ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਰਾਬਰ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਸੀ ਉਹ ਸ਼ੀਤਲ ਨਾਲ ਕੋਈ ਨਾਇਨਸਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ 'ਚ ਸੱਟ ਵੱਜੀ, ਸੱਜੀ ਬਾਂਹ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਚੀਰ ਗਈ, ਸਿਰ 'ਚ ਫੱਟ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨੇ ਪੱਟ ਵੱਡ ਦਿੱਤਾ, ਸੱਜੀ ਵੱਖੀ 'ਚ ਛੂੰਘਾ ਘਾਊ ਹੋ ਗਿਆ, ਰਣਜੀਤ ਪਹਿਲਾਂ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਫੇਰ ਧਰਤੀ ਤੇ ਡਿਗ ਪਿਆ। ਉਹ ਚੀਕ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ-ਬੁਕਲ 'ਚ ਮੈਡਮ- ਯਾਰ ਨੂੰ-ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਲੁਕਾਈ ਗਲ ਤੇ ਵਾਰ ਨੂੰ ਉਡੀਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਵਾਰ ਨੂੰ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸਦਾ ਲਈ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇ।

ਸ਼ੋਰ ਮਚ ਗਿਆ ਸੀ। ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਲਾਠੀਆਂ ਵਾਲੇ ਅਲੋਪ ਸਨ। ਖੜਾਕ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਡਾਂਗਾਂ, ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ ਆਸੇ ਪਾਸੇ, ਉਪਰ ਛੱਤ 'ਚ ਵੀ ਲੱਗ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਹੋਟਲ ਵਾਲਾ ਭੱਠੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਸੀ, ਕੰਬਦਾ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੂੰਹੋਂ ਚੀਕ ਵੀ ਨਾ ਨਿਕਲੀ, ਜਿਵੇਂ ਸੰਘ ਹੀ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਪਰ ਹੇਠੋਂ ਟੱਟੀ ਤੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਸੀ।

ਭੀੜ ਜੁੜ ਗਈ, ਪੁਲਿਸ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ, ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਪਿਛਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜੀਪ ਪੰਛੀ ਵਾਂਗ ਉਡਾਗੀ ਮਾਰ ਗਈ ਸੀ।

ਬਾਣੇਦਾਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਣ ਦਿੱਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀ ਜਾਚੇ ਰਣਜੀਤ ਮਰ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਪਾਸੇ ਖੂਨ ਦਾ ਛੱਪੜ ਲਗ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਸਾਹਿਬ, ਇਸ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਤਾਂ ਦੇਖੋ।” ਬਜ਼ੁਰਗ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਰਣਜੀਤ ਅਜੇ ਜਿੰਦਾ ਸੀ।

ਹਸਪਤਾਲ 'ਚ ਉਸਨੂੰ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਬਾਰਾਂ ਵਜੇ ਸੁਰਤ ਆਈ।

“ਮੈਡਮ ਤੂੰ ?” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਮੈਡਮ ਪਛਾਣ ਲਈ।

ਮੈਡਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ ਹੁੱਝ ਕੰਬ ਗਏ ਸਨ। ਰਾਤ ਮੈਡਮ ਦੇ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਘਾਊ ਲਗੇ ਸਨ। ਉਸ ਦੀ ਜਿੰਦ ਮੁਕ ਮੁਕ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਸਵੇਰੇ ਚਾਰ ਵਜੇ ਹੀ ਗੱਢੀ ਚੜ੍ਹ ਬੈਠੀ ਸੀ।

“ਮੈਨੂੰ ਯਾਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ-ਤੂੰ ਭਲਾ ਕਿਉਂ ਰੋਨੀ ਐਂ-ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਇਤਨੀ ਛੇਤੀ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਯਾਰ ਮੈਂ ਇਕੱਲਾ ਵੀ ਕਿਵੇਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸਾਂ ?”

ਹੋਸ ਆਈ ਦੇਖ ਕੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਕੋਲ ਆ ਗਿਆ।

“ਦੋਸ਼ੀਆ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖਾਓ।” ਉਹ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਪੈਨ ਉੱਗਲਾਂ ਵਿਚ ਅੜਾਈ ਪੁਛ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਪੁਲਿਸ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕਿਆ ਸੀ।

“ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੌਣ ਸਨ।”

ਸਾਰੇ ਹੱਕੇ ਬੱਕੇ ਝਾਕ ਰਹੇ ਸਨ।

302,154 ਦਾ ਕੇਸ ਜਿਹੜਾ 304,134 ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ, ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹਥੋਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਐਸ.ਪੀ. ਦੀਆਂ ਝਾੜਾਂ, ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜਵਾਬ-ਤਲਬੀ-ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਫੀਤੀ ਦਾ ਫਿਕਰ ਪੈ ਗਿਆ।

“ਸੱਕ 'ਚ ਨਾਂ ਲਿਖਾ ਦਿਓ। ਸਚਾਈ ਅਸੀਂ ਹੱਡਾਂ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਲਵਾਂਗੇ।”

“ਮੇਰਾ ਕੋਈ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨਹੀਂ।”

ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਤੋਤੇ ਉਡ ਰਹੇ ਸਨ।

“ਤਾਂ ਕੀ ਯਾਰ ਲਾਡ ਕਰਕੇ ਗਏ ਸੀ ?” ਥਾਣੇਦਾਰ ਦਾ ਪਾਰਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਕਿਉਂ ਭਰਾਵਾ ਸਾਡੇ ਠੂਠੇ ਲੱਤ ਮਾਰਦੈ-ਕਿਸੇ ਦਾ ਨਾਂ ਧਰਦੇ।” ਮੁਨਸ਼ੀ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਉਏ ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂ ਦੀ ਪੂਲੀ ਵਾਂਗ ਝਾੜ ਲਈਏ।”

ਦੂਜਾ ਮੁਨਸ਼ੀ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਕੰਨ ਗੱਲ ਪਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਇਕ ਬੰਦਾ ਮਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਠੂਠੇ ਦੀ ਪਈ ਐ।” ਮੈਡਮ ਚੁਪ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੀ।

“ਕਾਕੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹ ਹੀ ਮੁਕਲਾਵੈ।”

“ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਆਹ ਤੇ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਂਦਾ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਪੈਂਦੀ ਐ ਜਦੋਂ ਘੰਡੀ ਵੱਢੀ ਜਾਂਦੀ ਐ-ਫੇਰ ਸਾਡੇ ਲਈ ਤਾਂ ਇਹੀ ਵਿਆਹ ਮੁਕਲਾਵਾ ਹੋਇਆ-ਨਾ। ਲਿਖ। ਸ਼ੇਰ ਬਣਕੇ।” ਬੁੱਢਾ ਮੁਨਸ਼ੀ ਚੌਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਬੁਸ਼ਕਰਾ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪੁਲਿਸ ਨਿਰਾਸ਼ ਪਰਤ ਗਈ, ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਵੀ ਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖਾਇਆ।

ਮੈਡਮ ਦਿਨ ਰਾਤ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੀ ਰਹੀ, ਹੁਣ ਉਹ ਤਕੜਾ ਸੀ।

“ਮੈਡਮ ਯਾਰ, ਚਲ ਕਿਤੇ ਤੁਰ ਚਲੀਏ।” ਰਣਜੀਤ ਹੱਸ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਾਂ ਉਹ ਸੰਜੀਦਾ ਸੀ।

“ਹਿੱਸਾ ਕੌਣ ਭੋਗੂ ਰਣਜੀਤ।”

“ਸਾਡੀ ਨਿਕਲੇ ਜਿੰਦ ਸੁਖਾਲੀ ਹਿਕ ਉਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਜਾ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਮੈਡਮ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਜਿਹਾ ਹੱਥ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਧਰ ਲਿਆ ਸੀ।

“ਯਾਰ ਬੀਮਾਰ ਪਿਆ, ਮੇਰਾ ਚਿੱਤ ਨਾ ਤੀਆਂ ਵਿਚ ਲਗਦਾ।”

ਰਣਜੀਤ ਸੱਚ ਹੀ ਨਵਾਂ ਨਰੋਆ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਤੂਤ ਦੀ ਛਿਟੀ ਜਿਹੀ ਮੈਡਮ ਲੁੰਗੀ ਵਿਚ ਰਣਜੀਤ ਲਈ ਸੰਜੀਵਣੀ ਬੂਟੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਠੀਕ ਹੋ ਗਿਆ, ਖੂਨ ਬਹੁਤ ਵਗ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਬਹੁਤ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲੋਂ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲ ਗਈ ਸੀ।

ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਪੁਲਿਸ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਉਹ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਵੇ ਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਚੇਤੇ ਕਰੇ। ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਹੋਟਲ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਟ ਛੱਡਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਮੂੰਹ ਬੱਧੇ ਸਨ, ਇਤਨਾ ਵੱਡਾ ਕੇਸ ਰਫ਼ਾ ਦਰਫ਼ਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ—ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਕਲੇਜੇ ਛੁਗੀਆਂ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਮੈਡਮ ਦਿਨੇ ਰਣਜੀਤ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦੀ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੋਸਟਲ ਵਿਚ, ਪਿੰਸੀਪਲ ਛੁੱਟੀਆਂ ਕੱਟਣ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ।

“ਮੈਂ ਤਾਰੀਕ ਤੇ ਨਾਲ ਚੱਲਾਂ?” ਮੈਡਮ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਤੇਰਾ ਜਾਣਾ ਤਾਂ ਉਕਾ ਹੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਜ਼ਖਮ ਠੀਕ ਸਨ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਪੱਟੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲਬੀਆਂ ਸਨ। ਉਹ ਉਸੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਤਾਰੀਖ ਭੁਗਤਣ ਚਲਾ ਗਿਆ।

ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਲੰਘਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਛਾਂ ਨੂੰ ਵੱਟ ਚਾਹੜਿਆ, ਖੰਗੂਰੇ ਮਾਰੇ ਤੇ ਤਾੜੀ ਮਾਰ ਕੇ ਹਾਸਾ ਹੱਸਿਆ, ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਹੱਸਣ ਵਾਲਾ ਉਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਚਾਚਾ ਸੀ, ਜਸਵੰਤ ਬੜੇ ਫਖਰ ਨਾਲ ਝਾਕ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਹੱਡ ਦਾ ਕਰੜਾ ਨਿਕਲਿਆ।” ਕਈ ਸਾਰੇ ਖੀ ਖੀ ਕਰਕੇ ਹੱਸੇ।

“ਮਾਰਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸੀ ਪਰ.....।”

“ਚਲੋ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਸਹੀ।”

“ਬੱਕਰੇ ਦੀ ਮਾਂ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਦਿਨ ਖੈਰ ਮਨਾਉ।”

“ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਪੁਲਾਂ ਬੱਲੇ ਦੀ ਹੀ ਲੰਘਣੈ।”

ਰੰਗ ਬੰਗਰੀ ਬਾਣੀ ਸੁਣਦਾ ਉਹ ਅੱਗੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਦੇ ਕਮਰੇ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਆਵਾਜ਼ ਪਈ ਤਾਂ ਉਹ ਅੰਦਰ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ।

“ਨੌਜਵਾਨ ਇਹ ਕੀ ਹੋਇਆ ?” ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਪੱਟੀਆਂ, ਛੁਟਾਂ ਦੇ ਦਾਗ ਦੇਖ ਕੇ ਚੌਂਕ ਪਿਆ ਸੀ।

“ਜਨਾਬ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।”

“ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ?”

“ਸਕੂਟਰ ਕਿਸੇ ਟਰੱਕ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਗਿਆ ਸੀ।”

“ਉਹ !” ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਗਹੁ ਨਾਲ ਝਾਕ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੱਸ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਸੀ, ਫੇਰ ਉਹਨੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਧਾੜ ਵਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ।

“ਤੁਹਾਡਾ ਵਕੀਲ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ?”

“ਅਜ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਦੇ ਦਿਓ ਉਹ ਬੀਮਾਰ ਹਨ।”

“ਮੈਂ ਦੋ ਟੁਕ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾ ਦੇਣਾ ਹੈ- ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਹੈ ਤਾਂ ਬੁਲਾ ਲਿਆਓ।”

ਅਸਲ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਕੱਦਮਾ ਬਦਲਣ ਦੀ ਦਰਖਾਸਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਵਕੀਲ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਖੁੱਝ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਤਾਰੀਖ ਮਿਲ ਜਾਵੇ।

“ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਕੱਦਮੇ ਬਦਲਦੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ”, ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਅਜ ਸਵੇਰੇ ਸੈਸ਼ਨਜ਼-ਜੱਜ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਰਖਾਸਤ ਬਾਰੇ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਸੀ, ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ ਨੂੰ ਮਨਾ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਰਖਾਸਤ ਨਾ ਮਜਬੂਰ ਕਰ ਦੇਵੇ।

“ਤੂੰ ਬੀਬੀ ਇਹਦੇ ਵਸਣੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ?”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਜੀ ਖਰਚਾ ਲੈਣੈ।”

“ਇਹ ਤੇਰਾ ਆਖਰੀ ਫੈਸਲਾ ?”

ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਭੜਕਿਆ।

“ਇਕ ਅਰਜ਼ ਹੈ ਜਨਾਬ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਬੋਲ।”

“ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਛ ਖਰਚਾ ਫਿਕਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।”

“ਸਾਲ ਦਾ 350 ਰੁਪਿਆ ਫਿਕਸ ਕਰ ਦਿਤਾ।”

“ਮੈਂ ਇਕ ਹੋਰ ਅਰਜ਼ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਨਾਬ।”

“ਕੀ ?”

“ਮੇਰੇ ਨਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਆਮਦਨ ਤਦ ਤਕ ਇਹ ਖਾਂਦੀ ਰਹੇ ਜਦ ਤਕ ਇਹ ਜਿੰਦਾ ਹੈ।”

ਸਭ ਦੇ ਦੰਦ ਜਿਹੇ ਜੁੜ ਗਏ।

“ਤੈਥੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀ-ਫਿਕਰ ਨਾ ਕਰ।”

ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਝਾਕਿਆ।

“ਸੋਚ ਲੈ।”

“ਮੈਂ ਜਨਾਬ ਸੋਚ ਕੇ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।”

ਇਕ ਦਰਖਾਸਤ ਲਿਖੀ ਗਈ, ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਦਸਖਤ ਕਰਵਾਏ ਗਏ।
ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੇ ਦਰਖਾਸਤ ਤਸਦੀਕ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

“ਮੈਂ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਕੇ ਸਾਇਦ ਜੀ ਸਕਾਂ- ਅਜ ਮੇਰੇ ਮਨ ਤੋਂ ਬੋਝ ਉਤਰ
ਗਿਆ ਹੈ।”

ਦਸਖਤ ਕਰਦਿਆਂ ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਦੇਖ ਤਾਂ ਸਹੀ-ਜੀਏਂਗਾ ਕਿ ਤੇਰਾ ਚਿਤ ਜਾਣੂ।” ਕਿਸੇ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਦੇ
ਕੰਨ ਕੋਲ ਕਿਹਾ

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਤੇ ਭੀੜ ਚੀਰਦਾ ਬਾਹਰ
ਨਿਕਲ ਗਿਆ। ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ ਪੱਥਰ ਹੋਇਆ ਝਾਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਭੀੜ ਕੱਛਾਂ ਵਜਾ
ਰਹੀ ਸੀ। ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਬੜੇ ਅਭਿਮਾਨ ਨਾਲ ਢਾਕਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰੇ ਸਨ।

ਰਣਜੀਤ ਬਾਹਰ ਪਿੰਜਰੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਪੰਡੀ ਵਾਂਗ ਆਇਆ।

ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਤੋਂ ਸੱਚ ਹੀ ਕੋਈ ਭਾਰ ਲੱਖ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਹ ਉਡਾਗੀ ਮਾਰਕੇ ਯਾਰ ਮੈਡਮ ਪਾਸ ਪੁਜਿਆ।

“ਕੀ ਹੋਇਆ ?”

“ਈਜਟ ਮੁਕ ਗਿਆ ?”

“ਫੈਸਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ?”

“ਹਾਂ-ਹੁਣ ਮਰਾਂਗਾ ਵੀ ਤਾਂ ਪਛਤਾਵਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ।”

“ਤਦ ਵੀ ਹੋਇਆ ਕੀ ?”

“ਇਹ ਜ਼ਰ-ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਦੇ ਆਇਆ ਹਾਂ।”

“ਖਰਚਾ ?”

“ਹਾਂ।”

“ਹੁਣ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਂ ਨਾ ?”

“ਕਾਨੂੰਨ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਮੇਰਾ ਮਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਸੇ ਪਿੰਜਰੇ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ
ਆਇਆ। ਸੱਚ ਯਾਰ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋ ਕੇ ਜਿਉਣੇ ਦਾ ਮਜ਼ਾ ਅਨੋਖਾ ਹੀ ਹੈ।”

“ਸੁਕਰ ਹੈ ਰੱਬਾ। ਮੇਰਾ ਯਾਰ ਖੁਬ ਤਾਂ ਹੋਇਆ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੌਖਾ
ਸਾਹ ਲਿਆ।

ਰਣਜੀਤ ਮੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਉਛਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ।

“ਅਜ ਪੀਣ ਨੂੰ ਦਿਲ ਕਰਦੇ।”

“ਪੀਲਾ ਨਾ ਯਾਰ।” ਮੈਡਮ ਉਸ ਪਾਸ ਆ ਕੇ ਖੜ ਗਈ। ਉਹ ਸੋਚਣ
ਲੱਗ ਪਿਆ।

“ਕੀ ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸਕੀ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਹਾਂ।” ਵਿਸਕੀ ਦੀ ਜਾਮ ਮੈਡਮ ਪੁਛ
ਰਹੀ ਸੀ।

“ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਵਿਸਕੀ ਦੀ ਬੋਤਲ ਨੂੰ ਬੁੱਕਲ 'ਚ ਲੈ ਲਿਆ।

ਜਿਥੇ ਚਲੇਂਗਾ ਚਲੂੰਗੀ ਨਾਲ ਤੇਰੇ,
ਵੇ ਟਿਕਟਾਂ ਦੋ ਲੈ ਲੋਂ।

ਮੈਡਮ ਚਲੀ ਗਈ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਿਹਤ ਠੀਕ ਸੀ ਪਰ ਅਜੇ ਵੀ ਬੋੜੀ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

ਛੁੱਟੀਆਂ ਮੁਕਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਕਿਤੇ ਤੁਰ ਫਿਰ ਕੇ ਆਉਣ ਦਾ ਮਨ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ।

ਹਰਦਵਾਰ ਵਾਲੀ ਗੱਡੀ 'ਚ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਦੋ ਦਿਨ ਹਰਦਵਾਰ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਭੀੜਾਂ 'ਚ ਇਕੱਲਾ ਰਣਜੀਤ ਪ੍ਰਦੇਸੀਆਂ ਵਾਂਗ ਫਿਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਬਾਰਸ਼ ਹੋ ਹਟੀ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਪੁਲਿਆ ਪੁਲਿਆ ਸੀ।

ਯਾਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਪੁਜ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਡ ਕੇ ਮਿਲਣ ਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਯਾਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਹੀ ਮਨ ਨੂੰ ਧਰਵਾਸ ਮਿਲ ਗਿਆ ਸੀ।

ਰਤਨ ਹੋਟਲ ਦਾ ਕਮਰਾ ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਉਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਮੈਡਮ ਦੀ ਯਾਦ, ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਯਾਦ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਾੜਾਂ ਦੀਆਂ ਟੀਸੀਆਂ ਤੇ ਬੈਠੇ ਕਾਲੇ ਬਦਲਾਂ ਵੱਲ ਝਾਕਦਾ ਯਾਦਾਂ ਨੂੰ ਫਰੋਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

ਫੇਰ ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਉਕਤਾ ਗਿਆ। ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਵਾਦੀ, ਸੁੰਦਰ ਸੜਕਾਂ ਖਾਲੀ ਤੇ ਬੇ-ਰਸ ਬਣ ਗਈਆਂ।

ਗਤ ਦੇ ਦਸ ਵਜੇ ਸਨ। ਨੀਂਦਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਭਰੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਲ ਤਕ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਹੋਰ ਉਦਾਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਮਰੇ 'ਚ ਪਿਆ ਮੈਡਮ-ਯਾਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਹੰਝੂ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਵਗ ਰਹੇ ਸਨ।

ਕਮਰੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੜਕਿਆ।

“ਯੈਸ-ਕਮ-ਇਨ” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਗਲ 'ਚੋਂ ਹੰਝੂ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ।

ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹਿਆ। ਬਾਹਰ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਅੰਦਰ ਆਈ। ਲੁੰਗੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਮੈਡਮ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਸਿਧਾ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਸੁੱਤਾ ਕੋਈ ਕਰਿਸ਼ਮਾ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਡਰਦਾ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਕਿਤੇ ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਉਤਰਿਆ ਆਕਾਰ ਖਤਮ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

“ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਆਂਦਾ ?” ਮੈਡਮ ਹੱਸ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆ ਸਕਦੈ ?”

ਮੈਡਮ ਨੇ ਬੱਤੀ ਜਗਾ ਦਿੱਤੀ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਹੱਥ ਚੁੰਮ ਲਿਆ।

“ਯਾਰ ਡਰ ਲੱਗਦੈ ਕਿਤੇ ਸੁਪਨਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ?”

“ਇਹਦੇ 'ਚ ਕੀ ਸ਼ੱਕ ਹੈ-ਸਾਡਾ ਮਿਲਣਾ ਵੀ ਤਾਂ ਝੂਠ ਹੀ ਹੈ ਨਾ ?”

“ਨਹੀਂ ਮੈਡਮ-ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਝੂਠ ਹੈ।”

ਮੈਡਮ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਦਿੱਤਾ।

“ਹਾਂ ਮੈਡਮ-ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਗੁਨਾਹ ਕਿਉਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਜਿਸ ਦੇ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਜ਼ਾ ਭੁਗਤਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।”

“ਇਗਾਦੇ ਦਾ ਇਤਨਾ ਕੌਚਾ ?”

“ਕੌਚਾ ਨਹੀਂ ਸਚਾਈ ਕੀ ਹੈ ? ਇਹ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।”

“ਤਾਂ ਗੁਨਾਹਗਾਰ ਮੈਂ ਹਾਂ ਜਿਸ ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਆਉਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।”

ਮੈਡਮ ਦੇ ਮੁਖ ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਝਲਕ ਉਭਰ ਪਈ।

“ਇਹ ਨਾ ਕਹਿ ਯਾਰ।”

“ਦੇਖ ਰਣਜੀਤ ਮੈਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਚਾਹਾਂਗੀ ਤੂੰ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਇਕ ਪਲ ਲਈ ਵੀ ਭੁਲੋਂ।”

ਸਿਦਕੀ ਮੈਡਮ ਦੇ ਮੁਖ ਵੱਲ ਤਕ ਤਕ ਰਣਜੀਤ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ।

“ਪਰ ਤੂੰ ਯਾਰ ਸਾਡੀ ਅੱਗ 'ਚ ਕਿਉਂ ਸੜ ਰਹੀ ਹੈਂ ?”

“ਸ਼ਾਇਦ ਇਹ ਮੇਰੇ ਭਾਗਾਂ 'ਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈਂ।”

ਬੋੜਾ ਚਿਰ ਮੈਡਮ ਦਾ ਦਿਲ ਖਰਾਬ ਰਿਹਾ।

ਉਹ ਬਾਹਰ ਆ ਗਏ। ਨਘੇਲੀ 'ਚ ਕਾਢੀ ਪੀਤੀ। ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਮਨ ਠੀਕ ਹੋ ਗਏ।

ਮੈਡਮ ਕਾਲਜ ਗਈ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਪਤਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਹਾਮੀ ਭਰ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਹੀ ਗਿਆ ਸੀ। ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ।

ਅਗਲੀ ਸਵੇਰੇ ਉਹ ਸ਼ੀਤਲ ਪਾਸ ਚਲੀ ਗਈ।

“ਕਾਕੀ ਤੂੰ ?” ਮਾਂ ਨੇ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ।

“ਤੁਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਏਥੇ ਈਟੀ ਹੋ ?”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਵਾਂਗੀ।”

ਜੰਮ ਵਾਂਗ ਚੰਬੜੀ ਡੈਣ ਬੁੱਢੀ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵੱਲ ਤੱਕਦੀ ਮੈਡਮ ਸ਼ੀਤਲ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੀ ਰਹੀ।

“ਮਸੂਰੀ ਕੈਂਪ ਅਟੈਂਡ ਕਰਕੇ ਆਈ ਹਾਂ। ਸੋਚਿਆ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਮਿਲਦੀ ਜਾਵਾਂ।”

“ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ-ਲੈ ਦੇਖ ਤਸਵੀਰ ਦਿਖਾਵਾਂ।”

“ਕਿਸਦੀ ਹੈ ?”

“ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ-ਹੈ ਸ਼ੇਰ ਵਰਗਾ ਮੂੰਹ-ਚਾਰ ਚਾਰ ਮੁਰਗੇ ਖਾ ਜਾਂਦੇ।”

ਮੈਡਮ ਸ਼ੀਤਲ ਵੱਲ ਝਾਕੀ-ਮੂਨ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਪੰਜੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਨ ਲਈ ਪਲ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਹੋ ਗਈ ?”

“ਹਾਂ-ਪਰਮੇਂ ਹੀ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਆਈ ਹੈ। ਵੱਡੇ ਕਾਕੇ ਦੀ !”

“ਤਾਰੀਖ ?”

“ਜਾ ਕੇ ਪੱਕੀ ਕਰਾਂਗੇ-ਚੰਦਰਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਹੀ ਆਉਣ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।” ਬੁੱਢੀ ਕਾਹਲੀ ਸੀ। ਦਿਨ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤੁਰਦੇ ਸਨ।

ਜੁਲਾਈ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਫਤਾ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੰਦਰਾਂ ਜੁਲਾਈ ਤੋਂ ਮੈਡਮ ਦਾ ਕਾਲਜ ਵੀ ਭੁਲ੍ਹ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਚੱਕਰ ਖਾ ਗਿਆ। ਸ਼ੀਤਲ ਚੁਪ 'ਚ ਡੁੱਬੀ ਬੈਠੀ ਸੀ।

“ਸੁਣਾ ਸਹੇਲੀਏ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ? ਕਿ ਵਿਆਹ ਦੇ ਚਾਅ 'ਚ ਕਿਤਾਬਾਂ ਛਿਕੀਆਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਨੇ ?” ਮੈਡਮ ਨੇ ਸ਼ੀਤਲ ਦੀਆਂ ਖਾਮੋਸ਼ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਝਾਕ ਕੇ ਪੁਛਿਆ।

“ਰਾਣੀ ਬਣਨ ਦਾ ਚਾਅ ਕੁੜੀਆਂ ਕਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਹੁੰਦੇ।”

ਸ਼ੀਤਲ ਉਠ ਕੇ ਬਾਹਰ ਚਲੀ ਗਈ।

ਮੈਡਮ ਵੀ ਉਠ ਕੇ ਚਲੀ ਗਈ।

ਸ਼ੀਤਲ ਮੈਡਮ ਦੇ ਮੌਢੇ ਲੱਗ ਕੇ ਰੋਂਦੀ ਰਹੀ। ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਦੂਜ ਦੇ ਮੀਂਹ ਵਾਂਗ ਵਰ੍ਹ ਪਿਆ ਸੀ।

“ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਕੁਛ ਖਾ ਕੇ ਮੁਕ ਜਾਵਾਂ।”

“ਆਪ ਮਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਸੋਚੀਦੀ।”

“ਕੀ ਇਹਨੂੰ ਫਾਰਾ ਆਉਂਦੈ-ਪਈ ਬੁਲ੍ਹ ਜਿਹੇ ਫਰਕਾ ਤਮਾਸੇ ਕਹਿੰਦੀ ਐ।” ਮਾਂ ਨੇ ਬਰਾਛਾਂ ਖਿਚੀਆਂ।

“ਬੇ ਜੀ ਕੁੜੀਆਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ।”

“ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ ਭਾਈ-ਅੱਜ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਹੀ ਤਮਾਸ਼ਾ ਨੇ ਸਾਥੋਂ ਤਾਂ ਚਾਅ ਨਹੀਂ ਚੱਕਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।” ਮਾਂ ਨੇ ਮੈਡਮ ਤੇ ਵੀ ਬੁਲ੍ਹ ਅਟੇਰੇ।

“ਕੁੜੀਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਬੰਡ ਕਰੋਗੀ ਅੱਜ ਹੀ ਲੈ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਉਂ।” ਮਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਤੇ ਗੁੱਸਾ ਮੌਤ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਡੁਸਕਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ।

ਬੜਾ ਚਿਰ ਚੁਪ ਤਣੀ ਰਹੀ।

ਮੈਡਮ ਤੁਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਸੰਗਲਾਂ ਨਾਲ ਬੱਝੀ ਸੀ। ਲੋਹੇ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ 'ਚ ਕੈਦ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਪਿੰਜਰੇ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਲੈਣਾ ਅਸੰਭਵ ਸੀ। ਸੋਚ ਰਹੀ ਸੀ-ਅਚਾਨਕ ਜਸਵੰਤ ਹੱਲ ਬਣ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਆ ਖੜਕ ਹੋਇਆ। ਮੈਡਮ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਰੋਣਕ ਆ ਗਈ।

“ਜੇ ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਕਰਾਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ?”

“ਕੀ ਕਿਹਾ- ? ਫਿਰ ਬੋਲੀ ਖਾਂ।”

“ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਵਾਂਗੀ ।”

“ਤੇਰੇ ਜਣਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਿਟਿਆ ।”

“ਕੀ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ ਸ਼ੀਤਲ ?” ਮੈਡਮ ਘਬਰਾ ਉਠੀ ।

“ਘਰ ਲਜਾ ਕੇ ਛੱਤ ਨਾਲ ਟੰਗ ਢੂਗੀ ।”

“ਭਾਵੇਂ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦੇ ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੀ ।”

“ਚਲ ਤੁਰ ਘਰ- ।”

“ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ ।”

“ਜਾਂਦੀ ਕਿਵੇਂ ਨਹੀਂ ?”

“ਸ਼ੀਤਲ ਬੱਚੇ ਬੇਅਦਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ।” ਮੈਡਮ ਮੌਕਾ ਸੰਭਾਲ ਰਹੀ ਸੀ ।

“ਦੇਖ ਲਾ ਕਾਕੀ ਕਿਵੇਂ ਟੈਂ-ਟੈਂ-ਬੋਲਦੀ ਹੈ-ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਪਤੈ ਜੀਭ ਅੱਧ-ਵਿਚਕਾਰੋਂ ਕੱਟ ਦੂ ।”

“ਕੱਟ ਦੇਣ ਦੇ ।”

ਸ਼ੀਤਲ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਪਾਗਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਡੌੱਟ ਸਪੈਇਲ ਦੀ ਸਿਜੂਏਸ਼ਨ । ਯੂ ਵਿਲ ਗੈਟ ਯੂਅਰ ਸਵੀਟ-ਹਰਟ ਬੱਟ ਡੌੱਟ ਕਰੈਡਿਟ ਅਨ-ਨੀਸੈਸਰੀ ਕੰਪਲੀਕੇਸ਼ਨਜ਼ ਇਨ ਮਾਈ ਵੇ ।”

ਸ਼ੀਤਲ ਮੈਡਮ ਵੱਲ ਝਾਕ ਕੇ ਚੁਪ ਹੋ ਗਈ ।

“ਕਾਕੀ ਕੀ ਕਿਹੈ ਤੂੰ ਇਹਨੂੰ ?” ਮਾਂ ਨੂੰ ਮੈਡਮ ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਸੀ ।

“ਬੇ ਜੀ ਮੈਂ ਕਿਹੈ ਜੋ ਮਾਪੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਕਰਦੇ ਐ ਚੰਗਾ ਈ ਕਰਦੇ ਐ ।”

“ਸਚੀਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਐ ?” ਬੁੱਢੀ ਬੜੀ ਖਚਰੀ ਸੀ ।

ਮੈਡਮ ਨੇ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਰੁੱਖ ਬਦਲ ਕੇ ਮਾਹੌਲ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ । ਚਾਹ ਮੰਗਵਾ ਕੇ ਪੀਤੀ । ਮਾਵਾਂ ਧੀਆਂ ਦੀ ਸੁਲ੍ਹਾ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ । ਕਮਰੇ 'ਚ ਮੁੜ ਕਹਿ ਰਹੇ ਗੁੰਜਣ ਲੱਗ ਪਏ ।

ਮੈਡਮ ਤੁਰ ਗਈ ।

“ਇਹ ਕੁੜੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕੋਈ ਬਲਾ ਐ । ਇਹ ਹੱਥੀਂ ਲਾਂਦੀ ਐ ਪੈਰੀਂ ਬੁਝਾਂਦੀ ਐ । ਤੇਰਾ ਦਿਮਾਗ ਈ ਇਹਨੇ ਵਗਾੜਿਐ । ਇਹ ਚੌਥੇ ਦਿਨ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਆ ਵੜਦੀ ਹੈ ਸ਼ੀਤਲ ?”

“ਮਾਂ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦੀ ਜਾਈਦਾ-ਬੇਚਾਰੀ ਮੇਰੇ ਸਾਹੀਂ ਸਾਹ ਲੈਂਦੀ ਐ ।”

ਪਰ ਮਾਂ ਸ਼ੱਕ ਨਾਲ ਝਾਕਦੀ, ਸੋਚਦੀ ਰਹੀ ।

ਮੈਡਮ ਬੜੀ ਦੁੱਬਿਧਾ 'ਚ ਸੀ । ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਕੀ ਦਸੇਗੀ ।

“ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ?”

“ਪੜਾਈ 'ਚ ਬਿਜ਼ੀ ਹੈ ।”

“ਘੰਟਾ ਮਿਲਣ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ ?”

“ਮੈਂ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ- ਤੈਨੂੰ ਪਤੈ ਰਣਜੀਤ ਮਿਲ ਲਈਏ ਤਾਂ ਹਫਤਾ

ਮੁਲਾਕਾਤ ਹੀ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਘੁਮਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ-ਇਮਤਿਹਾਨ ਵੀ ਤਾਂ ਸਿਰ ਤੇ ਆਏ
ਖੜ੍ਹੈ-ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਤੂੰ ਆਇਐਂ ।”

“ਫੇਰ ਕੀ ਦੱਸਿਆ ?”

“ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਮਿਲਣ ਨੂੰ ।”

“ਹੁਣ ਕੀ ਕਹਿ ਕੇ ਆਈ ?”

“ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋਰ ਸਟਾਫ਼ ਮੈਂਬਰ ਹਨ-ਹੋਸਟਲ 'ਚ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ
ਖਿਆਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਆਏ ।”

“ਯਾਰ ਕਿਉਂ ਬਹਾਨੇ ਕਰਦੇ-ਸੱਚ ਦਸ ਮੇਰੀ ਮੁੱਹਬਤ ਕੈਦ ਦੀ ਚਾਰ ਦੀਵਾਰੀ
ਚ ਦਮ ਤੋੜ ਰਹੀ ਹੈ ।”

“ਮੇਰੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ?”

“ਹੈ-ਪਰ ਜਰ ਤੇਰੀ ਜ਼ਬਾਨ ਛੁਪਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਮੁਖ ਸੱਚ ਦੱਸ ਰਿਹੈ ।”

“ਕੀ ਦੱਸ ਰਿਹੈ ?”

“ਤੇਰੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਚਿੰਤਾ ਲਿਖੀ ਪਈ ਆਏ ।”

ਚੁੱਪ ਤਣ ਗਈ । ਕਿੰਨੇ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਮੈਡਮ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਪਿਛੋਂ ਘੁਟ
ਲਿਆ ।

“ਯਾਰਾ ਉਦਾਸ ਨਾ ਹੋ-ਸਭ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ।”

“ਮੇਰਾ ਸ਼ੱਕ ਠੀਕ ਹੈ ?”

“ਹਾਂ-ਪਰ ਬਹੁਤੀ ਘਬਰਾਹਣ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ।”

“ਉਹ ਠੀਕ ਠਾਕ ਤਾਂ ਹੈ ਨਾ ?”

“ਠੀਕ ਹੈ-ਪਰ ਮਾਂ ਹਰ ਸਮੇਂ ਕੋਲ ਹੈ ।”

ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹੋਰ ਉਹ ਡੇਹਰਾਦੂਨ 'ਚ ਠਹਿਰੇ ਪਰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ
ਵੀ ਗੱਲਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀਆਂ ।

ਉਹ ਲੁਧਿਆਣੇ ਪਹੁੰਚ ਗਏ ।

“ਤੁਸਾਂ ਘਰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ?”

“ਹਾਂ ਸਾਮਾਨ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣੈ-ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੈ ?”

“ਨਹੀਂ । ਕਿਉਂ ?”

“ਮੈਨੂੰ ਤੁਸਾਂ ਕਿਹਾ ?”

“ਯਾਰ ਮੈਡਮ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਦੁੱਖਾਂ 'ਚ ਸੜ ਰਹੀ ਹੈਂ ਤੇ ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾਰਾਜ਼
ਹੋਵਾਂ ।”

“ਇਹ ਦੁੱਖ ਤੇਰੇ ਨਹੀਂ-ਸਾਡੇ ਸਾਂਝੇ ਹਨ ।”

ਰਣਜੀਤ ਉਹਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਝਾਕਦਾ ਰਿਹਾ ।

ਮੈਡਮ ਘਰ ਚਲੀ ਗਈ ।

ਰਣਜੀਤ ਘਰ ਆ ਗਿਆ ।

ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਟਾਵੀਂ ਟਾਵੀਂ ਰੌਣਕ ਦਿੱਸਦੀ ਹੈ । ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਰੰਗ ਕਰਾਇਆ

ਸੀ। ਮੂੰਹ ਮੱਥਾ ਕਾਢੀ ਚਮਕ ਪਿਆ ਸੀ।

ਕਾਲਜ ਵਲ ਝਾਕ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਅੰਦਰ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਹੀਂ ਉਠਿਆ।

ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਗਹਿਰਾ ਉਦਾਸ ਸੀ। ਜੀਵਨ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜੀਬ ਗੁੰਡਲ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਹ ਝਗੜੇ, ਇਹ ਸੁਪਨੇ ਸਭ ਵਾਧੂ ਜਾਪਦੇ ਸਨ। ਸੱਚ ਸੀ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ‘ਯਾਰ ਮੈਡਮ’।

ਉਸ ਨੇ ਬੋਤਲ ਖਗੀਦੀ ਤੇ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਪੀਣ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪੀਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਬੋਤਲ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤਕ ਉਸ ਨੂੰ ਨੀਂਦਰ ਆ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਅਜੀਬ ਹਾਲਤ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਲੋਰ 'ਚ ਵੀ ਮੈਡਮ ਯਾਰ ਨੂੰ ਸੀਨੇ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਸੁੱਤਾ ਸੀ।

ਸਵੇਰੇ ਉਠਿਆ। ਕਾਲਜ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।

17.

ਐਵੇਂ ਭੁੱਲ ਕੇ ਛੜ੍ਹੇ ਨੂੰ ਅੱਖ ਮਾਰੀ,
ਵੱਢ ਕੇ ਬਰੂਹਾਂ ਖਾ ਗਿਆ।

ਕਾਲਜ ਖੁਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਰੌਣਕ ਹੋ ਗਈ। ਅਣਗਿਣਤ ਨਵੇਂ ਚਿਹਰੇ ਹੁਸਨ ਦੇ ਬਾਗ ਟਹਿਕੇ। ਕਾਲਜ ਦਾ ਹਰ ਖੂੰਜਾ ਭਰਿਆ ਭਰਿਆ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

ਕੰਵਲ ਵੀ ਆ ਗਈ ਸੀ। ਮਾਸੂਮ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਦੁਹਾਈਆਂ ਪਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਰਣਜੀਤ ਤੇ ਆ ਕੇ ਖੜ ਗਈਆਂ।

“ਸਦਾ ਮਜਬੂਰ ਬੰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਬੇਕਸੂਰ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਕੰਵਲ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੱਕਦੀ ਰਹੀ।

“ਸਰ-ਤੁਹਾਡੀ ਕਲਾਸ 'ਚ ਨਾਂ ਲਿਖਾ ਲਾਂ ?”

“ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ।”

“ਬੁਰਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ।”

“ਕੰਵਲ ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਰੂਪ ਨੇ-ਟੀਚਰ ਟਾਟਾ ਦਾ ਵੀ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦੇ।”

“ਜੀ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ।”

ਰਣਜੀਤ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਸਮੱਸਿਆ ਆ ਗਈ। ਟੀਚਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਖੁਲ੍ਹ ਸੀ। ਤਕਰੀਬਨ 80% ਨਾਂ ਰਣਜੀਤ ਦੀਆਂ ਕਲਾਸਾਂ 'ਚ ਸਨ।

“ਮੈਡਮ ਜੀ ਇਸ ਗੱਲ ਤੇ ਦੂਜੇ ਟੀਚਰਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਲਗੇਗਾ।”

“ਹੈ ਤਾਂ ਠੀਕ ਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਸਮਝਾਏ।”

“ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ।”

“ਆਰਡਰ।” ਮੈਡਮ ਹੱਸ ਪਈ।

ਉਸਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੋਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਰਣਜੀਤ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਪਿਛਲੀ ਕੋਈ ਵੀ ਖੁੱਧਕ ਉਸ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਨਹੀਂ ਟਿਕੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਨਾਲ ਬੀਤੇ ਭਾਣੇ ਤੇ ਵੀ ਉਸ ਨੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਇਜ਼ਹਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਦਸਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਕਲਾਸਾਂ ਬਕਾਇਦਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਰਣਜੀਤ ਕੰਮ 'ਚ ਰੁਝ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਗੁਣ ਸੀ ਜਾਂ ਉਗੁਣ-ਕੰਮ 'ਚ ਪੂਰੀ ਦਿਆਨਤਦਾਰੀ ਨਾਲ ਰੁਝ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

“ਰਣਜੀਤ ਕਲੁ ਤੋਂ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਚਰਚੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹਨ। 30 ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਉਹ ਫਰੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।”

“ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਦੋ ਕਿਨਾਰੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਲ ਝਾਕਦੇ ਹੋ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਦੇ ਮਿਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ।”

“ਫੇਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਗੱਲ।”

“ਕੀ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ? ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਗੱਲ ਬਣ ਜਾਂਦੀ।”

“ਇਕ ਬੰਦਾ ਜਸਵੰਤ ਹੈ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਮੂੰਹ 'ਚ ਹੀ ਕਿਹਾ।

“ਬੀਬੀ ਜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਮਿਲਣ ਆਇਐ।” ਮਾਈ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗੈਸਟ ਰੂਮ 'ਚ ਪਹੁੰਚੀ। ਜਸਵੰਤ ਕਲੀਆਂ ਵਾਲਾ ਕੁੜਤਾ ਪਾਈ ਸੌਫੇ ਤੇ ਡੱਟਿਆ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਮਾਉਜ਼ਰ ਦਾ ਕਵਰ ਨਵਾਂ ਸੀ-ਰੋਸ਼ਮ ਦੀ ਡੋਰੀ ਨਵੀਂ ਸੀ-ਸਾਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਸਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਂਗ ਹੱਸ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਜਾਂ ਮੈਡਮ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚਿੜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

“ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ਛੁੱਲਾ?”

“ਤੇਰਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ?”

“ਬੁਰਾ-ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਖਿਚ ਥੂ ਕੇ ਛੁੱਟੀਆਂ ਕੱਟੀਆਂ।”

“ਕਾਲਜ ਖੁਲਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ 12 ਦਿਨ ਹੋ ਗਏ।” ਮੈਡਮ ਉਡੀਕਦੀ ਰਹੀ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਅੰਦਰ ਸੁਆਦ ਸੁਆਦ ਹੋ ਗਿਆ।

“ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਏ ਸੀ ਚੇਤਾ ਨਾ ਰਿਹਾ।”

“ਛਾਹੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਪੰਛੀ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਚੇਤਾ ਆਉਣਾ ਸੀ।”

ਮੈਡਮ ਦਾ ਮਿਠਾ ਜਿਹਾ ਨਹੋਗਾ, ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸੱਤਿਆ ਕੱਢ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕੀਤਾ ਰਬੜ ਦੀ ਗੁੱਡੀ ਜਿਹੀ ਮੈਡਮ ਮੁਰਗੇ ਵਾਂਗ ਖਾ ਜਾਵੇ-ਮਸਾਲੇ 'ਚ ਭੁੰਨੇ ਮੁਰਗੇ ਨਾਲੋਂ ਮੈਡਮ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੀ ਸੀ। ਲੁੰਗੀ 'ਚ ਤਾਂ ਉਹ ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਚੁੰਢੀਆਂ ਭਰ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਬੜੀ ਨਿਖਰੀ ਐਂ ਪਾਨ ਦੀਏ ਬੇਗੀਏ?”

“ਕੋਈ ਕਦਰ ਵੀ ਹੈ ?”

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਬਘਆੜ ਵਾਂਗ ਅੱਖਾਂ ਤੇ ਮੂੰਹ ਅਡਿਆ। ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਬੈਠੀ ਸੀ ਕਮਰੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਕੌਨੇ 'ਚ। ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਲੰਬੀ ਬਾਂਹ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦੀ ਤਾਂ ਪੋਟਾ ਪੋਟਾ ਟੋਹ ਲੈਂਦਾ।

“ਘਰ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ?”

“ਮਾਰ ਗੋਲੀ-ਫੱਕਰਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ।”

“ਫੱਕਰ ਤਾਂ ਹੱਟੇ ਕੱਟੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠੇ ਏਂ।”

“ਦਿਖਦਾ ਈਆਂ-ਵਿਚੋਂ ਤੂੰ ਖਾ ਲਿਆ ਮੈਨੂੰ।”

“ਖਾਣ ਤੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬਚ ਗਿਆ।”

ਦੋਵੇਂ ਹੱਸ ਪਏ।

ਚਾਹ ਆ ਗਈ।

“ਤੇਰੀ ਜੂਠੀ ਕੀਤੀ ਪੀਉਂਗਾ।”

“ਫੇਰ ਕੀ ਹੋ ਜੂ ?”

“ਦੱਸਣ ਨਾਲ ਬੋੜਾ ਪਤਾ ਲਗਦੈ।”

“ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ?”

“ਬੱਸ ਆਉਣ ਹੀ ਵਾਲੀ ਐ-ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਤੈਨੂੰ ਵਿਆਹ ਦਿਖਾਵਾਂਗੇ।”

“ਇਕਰਾਰ ਭੁੱਲ ਗਿਆ ?”

“ਕਾਹਦਾ।”

“ਪਾਨ ਦੀ ਬੇਗੀ ਸਾਹਵੇਂ ਬੈਠਣ ਦਾ ਵੀ ਕੁਛ ਮੁੱਲ ਹੈ।”

“ਮੁੰਡਾ ਤੈਨੂੰ ਦਿਖਾ ਕੇ ਹਾਂ ਕਰਾਂਗੇ।”

“ਮਰਦ ਮੈਦਾਨ ਛੱਡ ਕੇ ਨਹੀਂ ਭੱਜਦੇ।”

“ਭੱਜਾਂਗਾ ਨਹੀਂ।”

“ਫੇਰ ਸ਼ੀਤਲ ਤੇ ਮੇਰਾ ਹੱਕ ਹੈ।”

“ਜੀ ਸਦਕੇ ਪਰ ਜਿਹੜਾ ਘਰ ਦੇਖਿਐ-ਕੀ ਕਹਿਣੇ ਐ। ਮੁੰਡਾ ਵੀ ਸ਼ੇਰ ਵਰਗੈ। ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵੀ ਖੇਡ ਚੁਕਿਐ ਨਿਪਾਲ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ 'ਚ ਜਾ ਕੇ।”

“ਜੇਕਰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਨੇ ਮੈਂ ਚਲਦੀ ਹਾਂ।”

ਮੈਡਮ ਨੇ ਮੇਰਨੀ ਵਾਂਗ ਪੈਰ ਚੁੱਕਿਆ।

ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਭੁਬ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੋਂ ਸਵਰਗ ਦਾ ਮਿਠਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣ।”

ਪਰ ਮੈਡਮ ਨਹੀਂ ਰੁਕੀ।

ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਵਸ ਚਲਦਾ ਤਾਂ ਇਕ ਹੱਥ ਨਾਲ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਆਂਦਾ। ਕਿਸੇ ਕਾਇਦੇ ਦਾ ਡਰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਬੈਠਾ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਜਾ ਕੇ ਬੈਠੀ ਹੀ ਸੀ।

“ਬੀ ਜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਫੇਰ ਬੁਲਾਇਐ।” ਮਾਈ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਚਲੋ ਰਣਜੀਤ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਿਲਾਵਾਂ।”

ਰਣਜੀਤ ਜੱਕਾਂ ਤੱਕਾਂ ਕਰਦਾ ਤੁਰ ਪਿਆ।

“ਇਹ ਜਸਵੰਤ ਜੀ ਨੇ-ਪਿਛਲੇ ਤੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਆਪਣੇ ਸਟੂਡੈਂਟ ਹੁੰਦੀ ਸੀ ਨਾਂ ਸ਼ੀਤਲ-ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵੀਰ ਨੇ।”

“ਜੀ ਸ਼ੀਤਲ।” ਰਣਜੀਤ ਚੌਂਕ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਡਰਾਊਣੀ ਸ਼ਕਲ ਤੱਕਦਾ ਉਹ ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਕੂਲੀ ਜਿਹੀ ਸ਼ਕਲ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

“ਇਹ ਮੇਰੇ ਕੁਲੀਗ ਨੇ। ਬਹੁਤ ਕਾਬਲ ਪ੍ਰੈਫੈਸਰ।”

ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਏ। ਇਕ ਦੂਜੇ ਵਲ ਤਕਦੇ ਚੁਪ ਰਹੇ।

ਜਸਵੰਤ ਕਦੇ ਪਾਨ ਦੀ ਬੇਗੀ ਤੇ ਕਦੇ ਪਾਨ ਦੇ ਇਕੇ ਵਲ ਤਕਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੱਬੂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।

“ਤਾਂ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ?” ਮੈਡਮ ਨੇ ਗੱਲ ਰੜਕਾਈ।

ਜਸਵੰਤ ਕੁਛ ਬੋਲਿਆ ਨਹੀਂ।

ਘੰਟੀ ਖੜਕੀ। ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਪੀਗੀਅਡ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਤੁਰ ਗਿਆ। ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਜਾਨ ਖੁਸ਼ੀ ਕਿਤੇ ਮੈਡਮ ਵੀ ਨਾ ਤੁਰ ਜਾਏ।

“ਗੱਲ ਦੱਸ ਕਬੂਤਰੀਏ।”

“ਪੁੱਛ ਲੋਟਣ ਕਬੂਤਰਾ।”

“ਕਿਤੇ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਕੁੰਡਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਫਸਾਈ ਫਿਰਦੀ ?”

ਮੈਡਮ ਚੌਰ ਨਾਲ ਹੱਸੀ। ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੱਸਦੀ ਰਹੀ।

“ਤੈਨੂੰ ਕੀ ਡਰ ਪੈ ਗਿਆ ?”

“ਬਾਬਾ ਇਹ ਕਤਾਬੜੀਆਂ ਜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਬੜੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਹੁੰਦੇ ਐ। ਬਚੀਂ ਐ ਨਾ ?”

ਮੈਡਮ ਨੇ ਹਾਂ ਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾ ਦਿਤਾ।

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜਿੱਡਾ ਸਾਹ ਲਿਆ।

“ਗੁਸੇ ਹੋ ਕੇ ਤੁਰ ਗਈ ਸੀ ?”

“ਫੇਰ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ-ਠੀਕ ਐ ਸਾਡਾ ਤੇਰੇ ਤੇ ਕੀ ਹੱਕ।”

“ਦੇਖ ਸੁਹਣੀਏ। ਆਖੋਂ ਅੱਧੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇਰੇ ਨਾਂ ਲੁਆ ਦਿਆਂ- ਮਿਹਣੇ ਨਾ ਮਾਰ।”

ਮੈਡਮ ਮੁਸਕਾਂਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਝਾਕੀ।

“ਵੱਡਾ ਦਲੇਰ-ਇਕ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ-ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਂ ਲਾਣ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ।”

ਮੈਡਮ ਦੀ ਗੱਲ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਪਾਗਲ ਕਰ ਗਈ।

“ਚੱਲ ਮੰਨੀ।” ਜਸਵੰਤ ਚੀਕਿਆ।

“ਇਕਰਾਰ ?”

“ਖੱਕਾ।”

“ਮਰਦਾਂ ਵਾਲਾ ?”

“ਬਿਲਕੁਲ-ਚਲ ਤੁਰ ਨਾਲ।”

“ਕਿਥੇ ?”

ਜਸਵੰਤ ਝਾਕਿਆ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਜਿਵੇਂ ਮੈਡਮ ਨੇ ਮੂਰਖਾਂ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ।

“ਬਾਹਰ।”

“ਕਿਸ ਲਈ ?” ਮੈਡਮ ਖਚਰੀ ਬਣ ਗਈ ਸੀ।

“ਮੌਜ ਮੇਲਾ ਕਰਾਂਗੇ।” ਮੌਜ ਮੇਲੇ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਚਿਤਰੇ ਪਏ ਸਨ। ਉਸਦਾ ਮੂੰਹ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸੁਆਦ ਨਾਲ ਭਰਦਾ ਸੀ। ਸਰੀਰ 'ਚ ਝਰਨਾਹਟ ਜਿਹੀ ਡੂਟਦੀ ਸੀ-ਦਿਲ ਕਾਹਲਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ।

“ਵੱਡੇ ਕਾਹਲੇ-ਸਬਰ ਤਾਂ ਕਰਿਆ ਕਰੋ।”

ਜਸਵੰਤ ਢਿੱਲਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਢਿੱਗ ਪਿਆ-ਅਜੀਬ ਰੰਨ ਨਾਲ ਵਾਹ ਪਿਆ ਸੀ। ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਜਦ ਕੋਈ ਟੱਕਰੀ ਸੀ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟਾਂ 'ਚ ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਕਤਾਬੜੀਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਲਹੂ ਪੀ ਲੈਂਦੀਆਂ ਨੇ-ਜਸਵੰਤ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਏ ?” ਮੈਡਮ ਜਸਵੰਤ ਕੋਲ ਝੁਕੀ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।

“ਹੂੰ।”

“ਮੌਜ ਮੇਲੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜੀ ਕਰਦੇ ?”

“ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਪੁਛਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਐ।”

“ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ?”

ਜਸਵੰਤ ਦੀਆਂ ਬਾਚੀਆਂ ਜੁੜ ਗਈਆਂ। ਯਾਰ ਬੜਾ ਲਹੂ ਪੀ ਰਹੀ ਹੈ-ਸੂਤ ਤਾਂ ਆਜੂ ਪਰ ਪੈਰਿੰ ਡੇਗ ਲੂ ਇਕ ਵਾਰ ਤਾਂ। ਸਾਲੀ ਰੰਨ ਹੈ ਨਸ਼ੇਦਾਰ-ਇਕ ਜੱਫੇ 'ਚ ਆ ਗਈ ਤੇ ਸੁਆਦ ਦੇਉ। ਜਸਵੰਤ ਸੋਚ ਸੋਚ ਸੁਆਦ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਨਾਲ ਮਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਗੱਲ ਸੁਣ ?”

“ਦੱਸ।” ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਖਿਡ ਸੀ।

“ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਿਲ ਚਾਹੇ ਉਹ ਚੀਜ਼ ਸਬਰ ਨਾਲ ਚੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਐ।”

-ਅੱਜ ਤਕ ਸਾਰੀਆਂ ਚਖੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਿੰਨਾ ਸੁਆਦ ਆਜੂ ਪਰ ਹੋਰ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸਬਰ ਕਰਾਂ-ਜੁਗੜੇ ਬੀਤ ਗਏ ਸਬਰ ਕੀਤੇ ਨੂੰ। ਜਸਵੰਤ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ-ਰੰਨ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਦੂਜੀਆਂ ਦੇ ਚੱਖਣ ਜਿੰਨਾ ਸੁਆਦ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ-ਜਦੋਂ ਬੁਕਲ 'ਚ ਆ ਗਈ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਆਖਰ ਲਿਆਉ-ਹਾਏ ਉਹ ਆਖਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਆਉ। ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਹੱਥ ਬੇਕਾਸੂ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ।

“ਫੇਰ ਕਦੋਂ ਆਏਂਗਾ ?”

“ਜਾਊਂ ਤਾਂ ਈ ਆਊਂ ਨਾ।”

ਦੋਵੇਂ ਹੱਸ ਪਈ।

“ਗੱਲ ਸੁਣ- ਬਾਹਰ ਚਲਣ ਦੀ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਕਰ- ਲਹੂ ਨਾ ਪੀ।”

ਮੈਡਮ ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਰੋਣਹਾਕੇ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਤਕ ਤਕ ਹੱਸਦੀ ਪਾਗਲ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਜਸਵੰਤ ਲੜਕੀ ਦਾ ਹੋਸਟਲ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ ਸੌਖਾ ਨਹੀਂ।”

“ਪਰ ਤੂੰ ਤਾਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਹੈ।”

“ਪਰ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਕ ਲੜਕੀ ਨਾ।”

“ਫੇਰ ਕਿਵੇਂ ਸਰੂ ?”

“ਕਾਹਲਾ ਨਾ ਪੈ ਸਰ ਜੂ ਗਾ।”

“ਮੈਂ ਇਕ ਤਾਰੀਖ ਲੈ ਕੇ ਹੀ ਜਾਵਾਂਗਾ।”

“ਚੰਗਾ ਜਿਸ ਦਿਨ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਏਂਗਾ ਉਸ ਦਿਨ ਆ ਜੀਂ।”

“ਉਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਮਾਂ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇਗੀ।”

“ਘਰੋਂ ਮਿਲਣ ਲੈ ਆਈਂ।”

“ਫੇਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਥੇ ਛੱਡਾਂਗੇ।”

ਮੈਡਮ ਕਹਿਕਹਾ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਸ ਪਈ।

“ਫੇਰ ਦੇਖ ਲਾਂ ਗੇ।”

“ਪਰ ਦੱਸ ਨਾ।”

“ਉਹ ਮੈਂ ਖੁਦ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰ ਲਾਂ ਗੀ।”

“ਪਿੰਡ ਖੇਤ ਰਹਾਂਗੇ ਇਕ ਰਾਤ ?”

“ਪੂਰੀ ਰਾਤ ?”

“ਹਾਂ-ਮੌਜ ਮੇਲਾ ਪੂਰਾ ਕਰਾਂਗੇ- ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਾਂਗੇ।”

“ਚੰਗਾ ਸੋਚਾਂਗੇ।”

“ਕੁਛ ਸਾਮਾਨ ਹੈ ਜੀਪ 'ਚ।”

“ਉਹ ਕੀ ?” ਮੈਡਮ ਚੌਂਕ ਪਈ।

“ਕੁਛ ਕਪੜੇ।”

“ਮੈਂ ਪਿੰਡੋਂ ਲੈਂਦੀ ਆਵਾਂਗੀ।”

“ਪਰ ਘਰ ਕਿਵੇਂ ਦਸਾਂਗੇ।”

“ਮੁਲਾਕਾਤਾਂ ਬਾਰੇ ਆਖਰ ਤਾਂ ਘਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਕੇ ਹੀ ਰਹੇਗਾ।”

“ਨਹੀਂ ਤੂੰ ਕਪੜੇ ਰੱਖ ਲਾ।”

“ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ।”

“ਮੈਂ ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਖਰਚ ਕੇ ਆਇਆਂ ਤੇ ਤੂੰ।”

ਮੈਡਮ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਸੋਚਦੀ ਰਹੀ।

ਜਦ ਉਹ ਅਟੈਚੀਕੇਸ ਕਮਰੇ 'ਚ ਰੱਖ ਕੇ ਸਟਾਫ ਰੂਮ 'ਚ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਪਿੰਸੀਪਲ ਦਾ ਸੱਦਾ ਆ ਗਿਆ, ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਪਤਾ ਸੀ ਜਵਾਬ ਤਲਬੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਦ ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕੁਛ ਚੁਗਲ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅੱਗੇ ਪਿਛੇ ਦੀ ਲੰਘੀਆਂ ਸਨ।

“ਅੱਜ ਕਿਸ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ ?”

“ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ।”

“ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ?”

“ਜੀ ਹਾਂ-ਰਣਜੀਤ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ।”

ਮੈਡਮ ਪਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਚੱਕਰ ਜਿਹਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਰਣਜੀਤ ਡੇਹਰਾਦੂਨ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

“ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਸ਼ਾਦੀ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ?”

“ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਕੁਛ ਤੋਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਸਕਦਾ।”

“ਉਹ ਕਿਉਂ ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਤੇ ਤੁਲੇ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਮੈਂ ਉਸ ਮੂਰਖ ਨੂੰ ਸਮਝਾਂਦੀ।”

“ਰਣਜੀਤ ਵਰਗੇ ਲੜਕੇ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੇ।”

“ਐਵੇਂ ਗਏ ਨੂੰ ਰੱਬ ਬਣਾ ਰੱਖਿਐ। ਕੀ ਖਾਸ ਗੱਲ ਹੈ ਉਸ 'ਚ ?”

“ਇਹ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਮੈਡਮ ਜੀ।”

“ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਨਾਲ ਤਾਂ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।”

“ਮੈਂ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲੈ ਗਈ ਸਾਂ।”

ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ-ਸੱਚ ਹੀ ਰਣਜੀਤ ਤੇ ਮੈਡਮ ਗੈਸਟ ਰੂਮ ਵੱਲ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ।

ਪਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ।

“ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ ਰਣਜੀਤ ਜੀ।”

“ਜੀ, ਮੈਡਮ ਜੀ ?”

“ਸ਼ੀਤਲ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਆਹ ਹੋ ਰਿਹੈ।”

ਰਣਜੀਤ ਪਾਸੇ ਚੁੱਪ ਬੈਠੀ ਮੈਡਮ ਵੱਲ ਝਾਕਿਆ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਖਾਮੋਸ਼ ਨਜ਼ਰਾਂ 'ਚੋਂ ਕੁਛ ਪੜ੍ਹ੍ਹ ਗਿਆ।

“ਮੈਡਮ ਜੀ ਦੀ ਮਿਹਰਬਾਨੀ ਹੈ ਮੈਡਮ।”

“ਲੜਕੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ।” ਮੈਡਮ ਪਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਸੁਆਦ ਲਿਆ। “ਫਿਰ ਕੋਈ ਪਾਰਟੀ ਵਰਗੇ ਹੋ ਜਾਏ।”

ਮੈਡਮ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਮੂਰਖ ਜਿਹੀ ਪਿੰਸੀਪਲ ਤੋਂ ਚਿੰਤਤ ਹੋ ਗਈ, ਉਸ ਨੇ ਤਾਂ ਗੱਲ ਸ਼ਾਮ ਤਕ ਮੂੰਹ ਮੂੰਹ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਦੇਣੀ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਜੀ-ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਸ ਦੱਸਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਵਰਨਾ ਮੇਰੀ ਜਸਵੰਤ ਨਾਲ ਮੀਟਿੰਗ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਸ਼ੁਕਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਸਮਝਦਾਰ ਹੋ,

ਗੱਲ ਸੀਕਰਿਟ ਰੱਖਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਾਲ ਭਰ ਸ਼ਾਦੀ ਆਉਟ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ।”

ਪਿ੍ਰੀਪਲ ਨੂੰ ਗੱਲ ਜਚ ਗਈ। ਪਰ ਕੀ ਉਸਦਾ ਹਾਜ਼ਮਾ ਹੈ ਸੀ-ਇਸ ਬਾਰੇ ਉਹ ਸੋਚਣ ਲਗ ਪਈ।

“ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਦੀ ਭਲਾ ਕੀ ਲੋੜ ਸੀ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਸਟਾਫ ਰੂਮ 'ਚ ਆ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਉਹ ਬੜਾ ਖਿਡਿਆ ਸੀ।

“ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤੀ ਗੜਬੜ੍ਹ ਹੋ ਜਾਣੀ ਸੀ।”

“ਮੈਡਮ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਿਲਣ ਆਉਂਦੈ।”

“ਤੈਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ।”

“ਉਹ ਕਿਉਂ?”

“ਤੂੰ ਜਾਣ ਕੇ ਕੀ ਲੈਣੈ?”

“ਮੇਰਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ?”

“ਮੇਰੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਮਲੇ ਜਾਨਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਸਖਤ ਗੱਲ ਕਹੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।

ਰਣਜੀਤ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ। ਜਸਵੰਤ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜੀਬ ਹੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸੀ ਉਹ ਰਣਜੀਤ ਬਾਰੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। ਜਸਵੰਤ ਤਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਸੀ-ਪਰ ਬਹੁਤ ਧਨੀ ਆਦਮੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਮੈਡਮ? ਨਹੀਂ-ਨਹੀਂ-ਐਸੀ ਸੁੱਚੀ ਰੂਹ ਗਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ। ਕਮੀਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ।

ਰਣਜੀਤ ਮੈਡਮ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਨੂੰ ਗਹੁ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਲਗ ਪਿਆ। ਕਿਤਨਾ ਨਿਰਛਲ ਮੁਖੜਾ ਸੀ ਪਾਨ ਦੀ ਬੇਗੀ ਦਾ।

18.

ਦੁਨੀਆਂ ਮਤਲਬ ਦੀ,
ਕੋਈ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੇਲੀ।

ਰਣਜੀਤ ਬੜਾ ਉਦਾਸ ਕਮਰੇ 'ਚ ਪਹੁੰਚਿਆ।

ਉਸਦੀ ਚਾਚੀ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਚਾਚੀ-ਮਾਂ ਤੇ ਕਦਮਾਂ ਤੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ। ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਦੋਵੇਂ ਰੌਂਦੇ ਰਹੇ।

“ਪੁੱਤ ਚਾਚੀ ਦਾ ਕਦੇ ਚੇਤਾ ਨਹੀਂ ਆਇਆ?”

“ਪਰ ਕੀ ਕਰਦਾ ਚਾਚੀ ਜੀ?”

“ਤੇਰੇ ਨਹੀਂ ਪੁੱਤ ਮੇਰੇ ਕਾਲਜੇ ਤੇ ਫਟ ਲਗੇ ਸਨ।” ਚਾਚੀ ਨੇ ਰੋ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਲੱਗੀਆਂ ਸੱਟਾਂ ਦਾ ਚੇਤਾ ਕਰਾਇਆ।

“ਸਰੀਰਕ ਕਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਚਾਚੀ ਜੀ।”

“ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਪੁੱਤ ਉਸ ਚੁੜੇਲ ਤੋਂ ਖਹਿੜਾ ਛੁੜਾ ਲਿਆ। ਉਹ ਜਨਾਨੀ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਡੈਣ ਹੈ ਡੈਣ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਜਨਮਾਂ ਦੀ ਚੰਦਰੀ ਚਿਬੜੀ ਐ।”

“ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ ਸੀ ?” ਪਾਸੇ ਤੋਂ ਚਾਚਾ ਨਿਕਲ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਗਾਤਰੇ ਵਿਚ ਟੁੱਟੀ ਜਿਹੀ ਕਿਰਪਾਨ ਲਟਕਾਈ ਹੋਈ ਸੀ।

“ਹੁਕਮ ਕਰੋ ਚਾਚਾ ਜੀ।”

“ਬਹੂੰ ਵਸੋਣੀ ਐ ਕਿ ਨਹੀਂ ?”

“ਉਹ ਕਹਾਣੀ ਤਾਂ ਮੁਕ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।”

“ਉਹ ਤੇਰੇ ਸਾਹਾਂ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਕ ਸਕਦੀ ਐ।”

“ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਲਓ।”

“ਇਸ ਕਰਪਾਨ ਨਾਲ ਟੋਟੇ ਕਰ ਦਿਆਂ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰੋਗਾ।”

“ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਚੁਕਾਂਗਾ।”

“ਕਿਉਂ ਭੌਂਕਦੇਂ ਕੰਜਰਾ।” ਚਾਚੀ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਆ ਗਈ ਸੀ।

“ਰਗਾਂ ਵੱਡ ਦੂੰ ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਲੀ ਝਾਟੋ ਜੀ-ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਤੁਰ ਤੇ ਬਹੂੰ ਲਿਆ।”

“ਚਾਚਾ ਜੀ ਫਟੇ ਦੁਧ ਨਹੀਂ ਠੀਕ ਹੁੰਦੇ।”

“ਕੰਜਰ ਦਿਆ ਪੁੱਤਾ ਤੇਰੇ ਉਹ ਪੈਰ ਮਿਧਦੀ ਐ। ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰੂ। ਰੋਟੀਆਂ ਪਕਾਉ ਪਿਆ ਹੋਟਲ ਤੇ ਡਉ ਡਉ ਵਜਦਾ ਫਿਰਦੇ- ਤੀਵੀਂ ਬਿਨਾਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਬੰਦੇ ਦਾ।”

“ਮੈਂ ਕਦੋਂ ਕਹਿੰਦਾਂ।”

“ਚਲ ਲਿਆ ਫਿਰ।”

“ਮਿਟ ਚੁੱਕੀ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਤੋਰਦੇ ਓ ਚਾਚਾ ਜੀ।”

“ਧੀਅ ਦਿਆ ਖਸਮਾਂ, ਅਗਲਿਆਂ ਦੀ ਵਿਆਹ ਕੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਇਆ ਸੈਂ ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਇਜ਼ਤ ਨਹੀਂ।”

“ਕਿਸਮਤ ਅੱਗੇ ਕੋਈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਚਾਚਾ ਜੀ।”

“ਤੇਰੇ 'ਚ ਵਲ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਸਮਤ ਦੀ ਕੋਈ ਲੱਤ ਨਹੀਂ ਅੜਦੀ।”

“ਪਰ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਕੁਛ ਤਾਂ ਦੇ ਤਾ।”

“ਇਸ ਕਰਕੇ ਤਾਂ ਕੰਜਰਾ ਮੈਂ ਪਿੱਟਦਾਂ- ਅਗਲੀ ਵਿਹਲੀ ਬੈਠੀ ਤੁਢ ਉਡਾਉ- ਨਹੀਂ ਅਗਲੀ ਤੋਂ ਗੋਹਾ ਤਾਂ ਸੁਟਾਉਂਦੇ।”

“ਮੈਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕੋਈ ਲਾਲਚ ਨਹੀਂ।”

“ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹੈ- ਸਾਡੀ ਜੱਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਕੋਈ।”

“ਮਾਲਕ ਤੁਸੀਂ ਬਣ ਜਾਓ।”

“ਮੈਂ ਹੁਣ ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਜਾਵਾਂ ?”

“ਉਸ ਦੇ ਮਗਰੋਂ ਤੁਸੀਂ ਹੱਕਦਾਰ ਬਣ ਜਾਓ।”

“ਤਸੀਲ 'ਚ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇਵੇਂਗਾ ?”

“ਜਦ ਕਹੋ।”

“ਕਿਉਂ ਲਿਖ ਕੇ ਦੇਵੇ ?” ਚਾਚੀ ਬੋਲ ਪਈ।

“ਇਹਨੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿਰ 'ਚ ਮਾਰਨੀ ਐਂ।”

“ਇਹਨੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮਾਰਨੀ ?”

“ਤੂੰ ਏਸ ਪਿਛ ਦੀ ਬਣੀ ਖੜ੍ਹੀ ਐਂ ਮੈਂ ਚਾਰ ਮਾਰੂੰ ਗਲੁੰ 'ਚ।”

“ਖਬਰਦਾਰ ਚਾਚਾ ਜੀ।”

“ਲੈ ਤੂੰ ਵੀ ਹਟਾ-ਧੀ ਦਾ ਖਸਮ ਵੱਡਾ ਚਾਚੀ ਦਾ ਹਮਦਰਦ - ” ਚਾਚੇ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਕਿਰਪਾਨ ਮਿਆਨ ‘ਚੋਂ ਕਢਣੀ ਚਾਹੀ ਪਰ ਨਾ ਨਿਕਲਦੀ ਦੇਖ ਉਹ ਸਣੇ ਮਿਆਨ ਹੀ ਵਾਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਪਹਿਲਾ ਹੀ ਵਾਰ ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਰੋਕ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੋ ਲਈ ਤੇ ਚਾਚੇ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕਮਰੇ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿਤਾ।

ਚਾਚਾ ਬਾਹਰ ਮੂੰਹ-ਭਾਰ ਡਿਗ ਪਿਆ।

ਰਣਜੀਤ ਉਸ ਨੂੰ ਉਠਾ ਕੇ ਲੈ ਗਿਆ।

“ਚਾਚਾ ਜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਤੁਹਾਡੀ, ਮੇਰੀ ਤਨਖਾਹ ਚੋਂ ਸੌਂ ਰੂਪੀਆ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਪੁਜਦਾ ਰਹੇਗਾ ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਝਗੜੇ ਨਾ ਕਰੋ।”

“ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਂ ਕਰਾਏਂਗਾ ?”

“ਜਿਸ ਦਿਨ ਤਸਲੀਦਾਰ ਪਿੰਡ ਆਵੇ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਾ।”

“ਤਸਲੀਦਾਰ ਦਾ ਦੌਰਾ ਰੱਖ ਲਾਂ ?”

“ਜੀ ਸਦਕੇ।”

“ਪੱਕੀ ਗੱਲ ?”

“ਬੇਫਿਕਰ ਰਹੋ।”

“ਚਲ ਨਾਂ ਕਿਥੇ ਨਾਸਾਂ ਫੁਰਕਾਈਐ।” ਚਾਚਾ ਚਾਚੀ ਨੂੰ ਧੂੰਦਾ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਰਣਜੀਤ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਸਨ। ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹੋਂਠ ਵੀ ਕੰਬ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਦਾ ਚੇਤਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜੋ ਕੁਛ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਸੱਚ ਸੀ। ਇਹ ਸੱਚ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ- ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਸੀ।

19.

ਖਾਂਦੇ ਜਾਣ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ,

ਹੁਣ ਹੱਥੀਂ ਦਰਦ ਸਹੇਤੇ।

ਮੈਡਮ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਘੁਲਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਦੋ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਉਸ ਦਾ ਬੇਚਾਰਾ ਜਿਹਾ ਮੂੰਹ ਨਿਕਲ ਆਇਆ।

“ਕੀ ਗੱਲ ਐ ਯਾਰਾ ਬੀਮਾਰ ਜਿਹਾ ਲਗਦੈ ?।”

“ਸੁਆਦ ਆ ਗਿਆ।”

“ਕਾਹਦਾ ?”

“ਕੋਈ ਹਾਲ ਪੁਛਣ ਵਾਲਾ ਤਾਂ ਹੈ। ਰੋਣ ਦਾ ਮਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਜੇ
ਕੋਈ ਹੁੰਡੂ ਨਾ ਪੂੰਝੇ।”

“ਲਾਲ ਫੀਤਾ ਚੜ੍ਹਿਐ।” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਮੈਡਮ ਦੇ ਕੰਨ 'ਚ ਪੁੱਛਿਆ।”

ਮੈਡਮ ਹੱਸਦੀ ਲੋਟ ਪੋਟ ਹੋ ਗਈ।

“ਪਰ ਤੂੰ ਕਾਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਪੁਛਦੈਂ।”

ਰਣਜੀਤ ਹੱਸਦਾ ਲੋਟ ਪੋਟ ਹੋ ਗਿਆ।

ਪਰ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਹਾਸਿਆਂ 'ਚ ਉਦਾਸੀ ਸੀ। ਅਗਲੇ ਹਾਸੇ ਦੀ ਖੁਨਕਾਰ ਨਹੀਂ
ਸੀ।

“ਬੋਗ ਲਾ ਮਨਾ ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ ਲਿਖੀਆਂ ਲੇਖ ਦੀਆਂ।” ਚੁੱਪ ਮੈਡਮ ਨੇ
ਕਿਹਾ।

“ਪਰ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਲੇਖ ਕਿਉਂ ਚਿਤਾਰਦੈਂ ਯਾਰ ?”

“ਲੇਖਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸੀਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀਆਂ।”

ਮੈਡਮ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਝਾਕਣ ਲੱਗ ਪਈ। ਉਹ ਨੀਵੀਂ ਪਾਈ
ਬੈਠਾ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧ ਦੀਆਂ ਰੇਖਾਂ ਭਾਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਕੀਤੇ ਅਹਿਸਾਨ ਦਾ
ਹਿਸਾਬ ਭਾਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਹੋਈ ਭੁਲ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਰ ਭਾਲ ਰਹੀ ਸੀ-ਸਾਰਾ ਕੁਛ
ਲਿਖਿਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਉਸ ਦੀ ਰਗ ਰਗ 'ਚ ਸਮਾ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ-ਲਹੂ
'ਚ ਮਿਲ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ-ਕੀ ਤੂੰ ਇਸ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਮਨ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਹਟਾ ਸਕਦੀ ਹੈਂ-ਕੀ
ਤੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਪਾਸੇ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈਂ। ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਗੋਲੀ
ਨੇ ਠੰਢਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ? ਪਰ ਤਾਂ ਨਾ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦੇ ਤੋਂ ਮੁਕਰਾਂ-ਤਾਂ ਕੀ
ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਅਨਛੁਹ ਸਰੀਰ ਜਸਵੰਤ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਵੇਂਗੀ-ਸੋਚ ਲੈ ਇਹ ਰਣਜੀਤ
ਦੀ ਅਮਾਨਤ ਹੈ-ਪਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਇਹ ਕਰਜ਼ ਹੋਵੇ-ਤੇਰਾ ਸਰੀਰ ਤਾਂ
ਕੀ ਤੇਰੇ ਚੰਮ ਦੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਵੀ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਸਕਣ ਤਾਂ ਤੂੰ ਜਿਉਂਦੀ
ਮੱਲ ਲੁਹਾ ਸ਼ੁੱਟ-ਜਸਵੰਤ।

“ਹਾਂ ਬੀਬੀ ਜੀ।” ਮਾਈ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਮੈਨੂੰ ਬੁਲਾ ਰਿਹੈ।”

“ਗੈਸਟ ਗੂਮ ਵਿਚ ਹੈ।”

ਮੈਡਮ ਨੇ ਦੋਖਿਆ, ਸ਼ੀਤਲ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਕੱਸ ਕੇ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ
ਮਿਲੀਆਂ।

“ਮੈਡਮ ਜੀ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸੌਦਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ?”

“ਬੱਚੇ ਵੱਡਿਆਂ ਦੇ ਕੰਮ 'ਚ ਦਖਲ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ।”

“ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਅਨਰਥ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਆਂਗੀ।”

“ਤੂੰ ਘਬਰਾ ਨਾ ਜੋ ਕੁਛ ਤੂੰ ਸੋਚਦੀ ਹੈਂ ਐਸਾ ਕੁਛ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।”

ਮੈਡਮ ਨੇ ਗੱਲ ਟਾਲੀ।

“ਮੈਡਮ ਤੁਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਮੇਰਾ ਵੀਰ ਚੰਡਾਲ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਜ਼ਨਾਨੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਖਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ।”

“ਇਕ ਨੂੰ ਹੋਰ ਖਪਾ ਦੇਗਾ ਤਾਂ ਕੀ ਫਰਕ ਪਏਗਾ ?”

“ਪਲੀਜ਼ ਮੈਡਮ ਜੀ ਪਲੀਜ਼।”

“ਪਾਗਲ ਨਾ ਬਣ।”

“ਕੀ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਇਸ ਹਕੀਕਤ ਦਾ ਪਤੈ ?”

“ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਪਤਾ।”

“ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਦੱਸ ਦਿਆਂਗੀ।”

“ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਕਸਮ-ਤੇਰੇ ਪਿਆਰ ਦੀ ਕਸਮ।”

ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਰੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ।

“ਤੂੰ ਬੈਠ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਆਂਦੀ ਹਾਂ।” ਮੈਡਮ ਤੁਰ ਗਈ।

“ਅਸੀਂ ਵਾਅਦੇ ਦੇ ਪੱਕੇ ਬੰਦੇ ਆਂ ਮਿਠੀਏ।”

“ਵਾਅਦੇ ਦਾ ਕੱਚਾ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ।”

“ਕਦੋਂ ਚਲਨੈਂ ?”

“ਜਦ ਕਹੋਂ।”

“ਨਾਲ ਹੀ ਚਲ ਘਰੇ ਚਲਾਂਗੇ-ਫੇਰ ਤੈਨੂੰ ਮੈਂ ਛੱਡਣ ਆ ਜਾਂਗਾ ਤੇ ਰਾਤ ਖੇਤ ਚ ਰਹਿ ਪਵਾਂਗੇ।”

“ਠੀਕ ਹੈ-ਪਰ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਤੂੰ ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਦੇ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਛੇੜ ਸਕੇਂਗਾ।”

“ਜੇਕਰ ਇਕਰਾਰ ਤੋਂ ਫਿਰਾਂ ਮਾਉਜ਼ਰ ਨਾਲ ਜਾਨ ਲੈ ਲੀਂ-ਤੂੰ ਜਿਸ ਵੱਲ ਉੱਗਲ ਕਰੇਂਗੀ ਉਸੇ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰ ਦੇਵਾਂਗਾ।”

“ਪੁਛਣਾ ਚਾਹੁੰਦੈ ਉਹ ਕੌਣ ਲੜਕੈ ?”

“ਦੱਸ ਤਾਂ ਸਹੀ।”

“ਉਹ ਪ੍ਰੇਫੈਸਰ ਜਿਹੜਾ ਤੈਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਮਿਲਾਇਆ ਸੀ।”

“ਉਹ ! ਕਤਾਬੜੀਆਂ ਵਾਲਾ-ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਦਾ ਵਿਆਹ ਉਹਦੇ ਨਾਲ-ਪਰ ਉਹ ਤਾਂ ਕੰਗਾਲ ਲਗਦੈ।”

“ਇਕਰਾਰ ਨਾ ਭੁੱਲ-ਕੰਗਾਲ ਲਗਦੈ ਧਨ ਦੇਂਦੀ।”

“ਪਰ ਉਹ ਸਾਡੇ ਘਰ ਢੁਕੇਗਾ। ਦੁਨੀਆ ਕੀ ਕਹੇਗੀ ?”

“ਜਦ ਤੂੰ ਇਸ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸੁਆਦ ਲਏਂਗਾ। ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆ ਕੀ ਕਹੇਂਗੀ ?”

ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਕਿੰਨੇ ਹੀ ਰੰਗ ਬਦਲੇ।

“ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਕੀ ?”

ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਸਮਝਾਣੀ ਵਾਧੂ ਲੱਗੀ। ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਦੱਸਣੀ ਸੰਢੇ ਅੱਗੇ ਬੀਨ ਵਜਾਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ।

“ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ, ਸੌਂਦਾ ਕੈਸਲ।” ਉਸਨੇ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਕਮਜ਼ੋਰ ਰਗ ਤੇ ਹਲਕੀ ਉੱਗਲ ਧਰੀ।

“ਪਰ ਆਪਣਾ ਇਕਰਾਰ।”

“ਜਦ ਤੂੰ ਇਕਰਾਰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੁਆਲ ਕਰਦੇਂ ਤੇ ਫੇਰ ਆਪਣੇ ਇਕਰਾਰ ਦੀ ਗੱਲ ਕਿਉਂ ਛੇਡਦੇਂ। ਚੰਗਾ ਮੈਂ ਚਲਦੀ ਹਾਂ।” ਮੈਡਮ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਈ।

“ਠੀਕ ਹੈ ਪਟੋਲਿਆ, ਠੀਕ ਹੈ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁਲਾ-ਜਿਵੇਂ ਤੇਰੀ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰ-ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਤੂੰ ਖੂਹ 'ਚ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਰੋਂ ਤਾਂ ਅੱਖ ਨਾ ਝਪਕਾਂ।”

ਮੈਡਮ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਦੇਖਿਆ-ਰਿੱਛ ਨਕੇਲ 'ਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਾਬੂ ਸੀ। ਇਸ਼ਾਰੇ ਤੇ ਮੇਟੀ ਸਾਰੀ ਗਰਦਨ ਹਿਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਮੁੜ ਸੁਆਲ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਚਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ।”

“ਨਹੀਂ ਚਲੇਗਾ।”

ਜਸਵੰਤ ਪੱਟਾਂ ਨੂੰ ਰਗੜ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਆ ਗਈ।

ਰਣਜੀਤ ਆ ਗਿਆ। ਉਹ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਹੱਕਾ ਹੱਕਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਘਾਟ ਪਾਣੀ ਪੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ਼ੇਰ ਭੁੱਖਾ ਝਾਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪੰਜਾ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਹਕੀਕਤ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾ ਰਹੀ।

ਉਹ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਉਠਾ ਕੇ ਪਾਸੇ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ।

“ਕਹਾਣੀ ਕੀ ਹੈ ?”

“ਠੀਕ ਹੈ।”

“ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾਂ ਇਸ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕਿਸ ਵਾਅਦੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕੀਤੈ ?”

“ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ?” ਝੂਠ ਛਪਾਣ ਲਈ ਮੈਡਮ ਨੇ ਕਸਮ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲਿਆ।

ਮੈਡਮ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਆਈ। ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਪਿ੍ਰਸੀਪਲ ਗੱਲਾਂ ਪੁੱਛ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਗੱਲ ਗੋਲਮੋਲ ਜਿਹੀ ਕਰ ਕੇ ਪਰਤ ਆਈ।

ਰਣਜੀਤ ਅੱਖਾਂ ਝੁਕਾਈ ਬੈਠਾ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਅੱਚ ਜ਼ਰਾ ਫਰਕ ਤਕ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਸਵੰਤ ਦੋਹਾਂ ਵਲ ਬਿਧਿਆੜ ਵਾਂਗ ਝਾਕਦਾ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਖੂਨ ਉਤਰ ਆਇਆ ਸੀ।

ਜੀਪ ਤੁਰੀ। ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਸਤਿਆ ਤੁਰ ਗਈ। ਜੀਪ ਤੇ ਤੁਰਦਿਆਂ ਹੀ ਇਕ ਕੁੱਤਾ ਹੇਠ ਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਦੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਜੀਪ ਦਾ ਇਕ ਪਹੀਆ ਰੰਗਿਆ ਗਿਆ।

ਮੈਡਮ ਬਾਹਰਲੇ ਪਾਸੇ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਜਸਵੰਤ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਉਲਰ ਉਲਰ ਉਸ ਪਾਸੇ ਵਲ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

ਰਣਜੀਤ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਪਥਰਾ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਹੰਝੂ ਪਥਰਾ ਗਏ ਸਨ। ਉਸਦੇ ਹੋਸ਼ ਜੀਪ ਦੇ ਧੂੰਏਂ ਤੇ ਪੂੜ ਚ ਗੁਆਚ ਗਏ ਸਨ।

“ਵਧਾਈ ਰਣਜੀਤ ਜੀ।”

“ਜੀ ?” ਰਣਜੀਤ ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ ਮੈਡਮ ਪਿੰਸੀਪਲ ਨੂੰ ਪੁਛ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਲੜਕੀ ਹੈ।”

“ਜੀ !”

“ਤੁਹਾਡਾ ਜੀਵਨ ਸਵਰਗ ਬਣ ਜਾਏਗਾ।”

“ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਸਵਰਗ ਬਨਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਜੀ ਨਰਕ ਪੈ ਗਿਆ-ਕੋਈ ਰੂਹ ਕਤਲ ਹੋ ਗਈ।” ਤੇ ਰਣਜੀਤ ਜੀਪ ਦੇ ਮਗਰ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗ ਦੌੜ ਪਿਆ।

20.

“ਅੱਡੀਆਂ ਕੂਚਦੀ ਮਰਗੀ
ਬਾਂਕਾਂ ਨਾ ਜੁੜੀਆਂ।”

ਜੀਪ ਹਵਾ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

ਅਗਸਤ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹੁਸ਼ੀ ਸੀ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ। ਤਿੱਤਰ ਬਾਹਰ ਹਵਾ 'ਚ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਤੁਰਦੀ ਜੀਪ ਚੋਂ ਛੇ ਫਾਇਰ ਕੀਤੇ ਕਿ ਸਾਰੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਥਾਂ ਤੇ ਢੇਰੀ ਹੋ ਗਏ-ਮੈਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀ ਹੀ ਸਾਬਣ ਹਾਂ। ਪਿਛੇ ਪਏ ਤਿੱਤਰਾਂ ਨਾਲ ਮੈਡਮ ਨੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਖੇਤ ਖੁਲ੍ਹੇ ਸਨ। ਫਸਲ ਬੜੀ ਤਰੀਕੇ ਦੀ ਸੀ। ਵੱਡੇ ਖੇਤ 'ਚ ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਘਰ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਇਕ 'ਕਤਲਗਾਹ' ਜਾਪਿਆ। ਮੈਡਮ ਦੁਖੀ ਹਾਸਾ ਹੱਸੀ।

ਜੀਪ ਘਰ ਪਹੁੰਚੀ। ਘਰ ਨਹੀਂ ਵੱਡਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਸੀ। ਕਮਰਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸੀ ਨਾ ਚੁਬਾਰਿਆਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ। ਹਰ ਕਮਰਾ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਹਿਰਨ ਦਾ ਸਿੰਗਾ, ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ ਥਾਂ ਥਾਂ ਤੇ ਟੰਗੀ ਸੀ-ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਮੂਨ ਦੀ ਖਲ ਤੂੜੀ ਨਾਲ ਭਰਕੇ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ-ਮੈਡਮ ਉਸ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਠੋਡੀ ਧਰ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਈ ਸੀ।

ਘਰ ਦੇ ਕੁਛ ਕਮਰਿਆਂ 'ਚ ਆਵਾਜ਼ ਗੂੰਜਦੀ ਸੀ।

ਘਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਪਸੂਆਂ ਲਈ ਜਗਾ ਸੀ। ਕਿਤਨੀਆਂ ਮੱਝਾਂ, ਗਊਆਂ, ਬੈਲ, ਉਠ ਤੇ ਘੋੜੇ ਖੁਰਲੀਆਂ ਤੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਿਣਕ ਰਹੇ ਸਨ।

ਮੈਡਮ ਡਰ ਗਈ ਜਦ ਜਸਵੰਤ ਵਰਗੇ ਬੁਲੀ ਕੁੱਤੇ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਚਟਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਲਗਿਆ ਬੁਲੀ ਕੁੱਤਾ ਨਹੀਂ ਜਸਵੰਤ ਉਸ ਦੇ ਪੱਟਾਂ ਵਲ ਵਧਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਚੌਂਕੀ, ਕਿਨੇ ਹੀ ਹੋਰ ਕੁੱਤੇ, ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਗੁਲੇਲੇ ਜਿਹੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਮੂੰਹਾਂ ਵਲ ਤਕ ਤਕ ਮੈਡਮ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਸੋਚਦੀ ਸੀ। ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਚਾਰ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਕੁੱਤੇ ਫਿਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਲੰਮੀਆਂ ਲੱਤਾਂ, ਭਾਰੀ ਛਾਤੀਆਂ, ਪਤਲੇ ਨੱਕ, ਲੰਮੀਆਂ ਪੂਛਾਂ, ਲੰਮੇ ਮੂੰਹ- ਚਿੱਟੇ ਦੰਦ-ਪਟਿਆਂ ਨਾਲ

ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਗਰਦਨਾਂ ਸ਼ਿਗਾਰੀਆਂ ਸਨ,

ਮੈਡਮ ਸਹਿਮ ਗਈ, ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਹੁਣੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮਾਲਕ ਅੱਗੇ ਸੁੱਟ ਆਣਗੇ ਜਿਹੜਾ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਸਟ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀਆਂ ਘੁਟਾਂ ਨਾਲ ਨਿਗਲ ਜਾਏਗਾ।

ਪਿੰਡ ਜੇਡੇ ਘਰ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਉਚੀ ਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੰਧ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਨਿੱਕੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਦੀ ਬਣੀ ਸੀ।

ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੀਤਲ ਕਿਵੇਂ ਟੱਪ ਸਕਦੀ ਹੈ-ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਸੌਦਾ ਮਹਿੰਗਾ ਨਹੀਂ-ਮੈਡਮ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੰਦਲ ਵਰਗੇ ਸਰੀਰ ਵਲ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀ। ਮੈਡਮ ਦਾ ਸਰੀਰ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਇਤਰ ਭਰੀ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਜਾਪਦਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਮਹਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਲਪਟਾਂ ਛਡਦਾ ਸੀ।

“ਕਾਕੀ ਤੂੰ ਕਦੋਂ ਆਈ ?” ਮਾਂ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਡਮ ਦਾ ਆਦਰ ਨਾਲ ਸਿਰ ਪਲੁਸਿਆ। ਮਹਿਮਾਨ ਨਿਵਾਜ਼ੀ ਦੇ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਮਾਂ ਨੂੰ ਚਾਅ ਜਿਹਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਪੱਟਾਂ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੱਥ ਮਲਦਾ ਇਧਰ ਉਧਰ ਲੰਘਦਾ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਦੇਖ ਦੇਖ ਮਨ 'ਚ ਹੱਸਦੀ ਸੀ। ਮਨ 'ਚ ਰੋ ਲੈਂਦੀ ਸੀ।

“ਆ ਤੈਨੂੰ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਗਹਿਣਾ ਗੱਟਾ ਦਿਖਾਵਾਂ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਾਕੀ ਵਰਿਆਂ ਤੋਂ ਬਣਾਂਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਇਕੋ ਇਕ ਧੀ ਐ-ਸੋਨੇ 'ਚ ਮੜ੍ਹ ਕੇ ਤੋਰਾਂਗੀ। ਸ਼ਾਹੀ ਘਰ ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਲਾਣਾ ਕੋਈ ਠੱਠਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਗਲੇ ਮਸ਼ਹੂਰ 'ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ ਹੈ।”

“ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ !”

ਹਾਂ ਕਾਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੱਲ ਪੈਂਦੀ ਐ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ‘ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ’ ਕਹਿੰਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣਾ ਖਾਨਦਾਨੀ ਸ਼ੌਕ ਸੀ-ਸੌ ਸੌ ਦੋ ਦੋ ਸੌ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਕੁੱਤੇ ਰੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

ਮਾਂ ਗਹਿਣੇ ਦਿਖਾਂਦੀ ਥੱਕਦੀ ਸੀ ਨਾ ਗਹਿਣੇ ਮੁਕਦੇ ਸਨ। ਮੈਡਮ ਥੱਕ ਗਈ ਸੀ।

“ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਆਵਾਂ।” ਜਸਵੰਤ ਜੀਪ ਦੀ ਚਾਬੀ ਦਾ ਛੱਲਾ ਕਿੱਲੀ ਵਰਗੀ ਉੱਗਲ ਚੰਗੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਘੁਮਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਹੁਣੇ ਜਾਣੈ ?” ਮਾਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ।

“ਹਾਂ-ਉਸ ਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ।”

“ਮੈਡਮ ਕਲ੍ਹੀ ਜਾਣਗੇ।” ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਪਾਸੇ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ।

“ਤੈਨੂੰ ਕਿਹੈ ਉਸਨੂੰ ਛੁੱਟੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ?” ਜਸਵੰਤ ਝੂਨੀ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਝਾਕਿਆ, ਸ਼ੀਤਲ ਦੀਆਂ ਰਗਾਂ ਦਾ ਝੂਨ ਸੁਕ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਾਂ ਦਾ ਸਾਹ ਮੁੱਕ ਗਿਆ।

“ਮੈਂ ਨਾਲ ਚਲਾਂਗੀ।” ਸ਼ੀਤਲ ਬਰਾਬਰ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ।

-ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਤਲ ਹੋਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹਾਂ-ਤੂੰ ਰੋਹੀ 'ਚ ਕੀ ਕਰੋਗੀ-ਮੈਡਮ ਨੇ ਚੁੱਪ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਪੁਛਿਆ।

“ਤੂੰ ਕੀ ਕਰੋਗੀ। ਮੈਂ ਵਾਪਿਸ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਵਾਂਗੀ।”

“ਮੈਂ ਕਲੁ ਨੂੰ ਆ ਜਾਂਗੀ।”

“ਕੁੜੀਏ। ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜ਼ਿੰਦ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀ।”

“ਇਹ ਜ਼ਿੰਦ ਚਲੇਗੀ-ਮੈਂ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦੇਵਾਂਗੀ।”

ਉਹ ਗੱਲ ਸਮਝ ਗਈ ਸੀ।

“ਕਾਕਾ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾ।” ਮਾਂ ਨੇ ਡਰੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ ਕਿਹਾ,

“ਤੂੰ ਵੀ ਪਾਗਲ ਹੋ ਗਈ ਮਾਂ।” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਘੁਰਕੀ ਲਈ ਮਾਂ ਬੇਚਾਰੀ ਜਿਹੀ ਬਣ ਕੇ ਪਿਛੇ ਹਟ ਗਈ।

“ਚਲ ਮੈਡਮੋਂ ਬੈਠ।” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਰੁਖੀ ਜ਼ਬਾਨ 'ਚ ਕਿਹਾ।

ਮੈਡਮ ਬੈਠਣ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਸ਼ੀਤਲ ਛਾਲ ਮਾਰ ਕੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬੈਠ ਗਈ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਕਿਉਂ ਜ਼ਿੰਦ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈਂ-ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।”

“ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਪਤੈ ਮੈਡਮ ਜੀ।”

“ਪਰ ਸ਼ੀਤਲ-।”

“ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ ਮੈਡਮ ਜੀ ਪਲੀਜ਼।” ਸ਼ੀਤਲ ਰੋਂਦੀ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਚਲ ਉਤਰ ਕੁੜੀਏ।” ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ, ਮੱਖਣ 'ਚੋਂ ਵਾਲ ਖਿਚਣ ਵਾਂਗ ਜੀਪ ਚੋਂ ਖਿਚ ਕੇ ਬਾਹਰ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

“ਇਹ ਕੀ ਹੋ ਰਿਹੈ ?” ਬਾਪੂ ਜੀ ਆ ਗਏ ਸੀ।

ਸ਼ੀਤਲ ਦੌੜ ਕੇ ਬਾਪੂ ਦੀ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਜਾ ਲੱਗੀ।

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਜੀਪ ਤੋਰ ਲਈ। ਸ਼ੀਤਲ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗ ਜੀਪ ਦੇ ਅੱਗੇ ਬਾਹਾਂ ਖਿਲਾਰ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਈ।

“ਇਹ ਝਗੜਾ ਕੀ ਹੈ ?”

“ਇਸ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਮੋੜ-ਮੈਂ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਜਾ ਰਿਹਾਂ, ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਨਾਲ ਜਾਣੈ।”

“ਲੈ ਜਾ ਫਿਰ-ਤੈਨੂੰ ਭਾਰ ਲਗਦੈ।”

“ਮੈਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਆਵਾਂਗਾ।”

“ਤਦ ਕੀ ਹੋਇਐ।”

“ਜੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਯਾਰ ਦੋਸਤ ਮਿਲ ਗਏ ?”

“ਇਕ ਰਾਤ ਸਬਰ ਕਰ ਲੀ।”

“ਤੁਸੀਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰਹੇ”

“ਮੈਂ ਸਭ ਸਮਝਦਾਂ-ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਹ-ਕਿਸੇ ਦੀ ਧੀ ਭੈਣ ਨੂੰ ਇਕੱਲਿਆਂ ਨਹੀਂ ਲਜਾਈਦਾ।”

ਮੈਡਮ ਗੁਰਮੁਖ ਬੁੱਢੇ ਦੇ ਦੇਵਤਾ ਚਿਹਰੇ ਵੱਲ ਝਾਕੀ-ਹੈਰਾਨ ਸੀ, ਜਸਵੰਤ ਵਰਗੇ ਬੀਜ਼ ਵੀ ਇਸ ਦੇਵਤੇ ਦੇ ਹਨ।

ਮੈਡਮ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਕੁਛ ਸਮਝਾਇਆ।

ਜਸਵੰਤ ਖਾਲੀ ਜੀਪ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਜ਼ ਲੈ ਕੇ ਗਿਆ। ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ 20 ਫੁੱਟ ਲੰਬੀ ਛਾਲ ਮਾਰਨੀ ਹੋਵੇ। ਮੇੜ ਤੋਂ ਚਾਰੇ ਪਹੀਏ ਚੁੱਕੇ ਗਏ।

ਉਪਰ ਤਾਕੀ ਵਿਚ ਦੀ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਵਹੁਟੀ ਘੁੰਡ ਕੱਢੀ ਝਾਕ ਰਹੀ ਸੀ, ਆਪਣੀ ਸਹੇਲੀ-ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਰਹੀ ਸੀ।

ਬਾਪੂ ਨੇ ਮੈਡਮ ਦਾ ਸਿਰ ਪਲੂਸਿਆ।

“ਤੇਰੀ ਸਹੇਲੀ ਹੈ ?” ਬਾਪੂ ਨੇ ਡੁਸਕਦੀ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ, ਮਾਂ ਨੇ ਬੜਾ ਕੁਛ ਖਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਾਇਆ। ਪਰ ਮੈਡਮ ਪੰਛੀ ਵਾਂਗ ਠੁੰਗ ਮਾਰ ਕੇ ਹੱਟ ਗਈ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ।

“ਕੁੜੇ ਕਿਉਂ ਜੁਆਨੀ ਟਪਾ ਰਹੀ ਹੈਂ, ਕਿਸੇ ਦਾ ਘਰ ਵਸਾ।” ਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਗੱਲ ਤੌਰ ਲਈ।

“ਕਿਸੇ ਦਾ ਘਰ ਵਸਾਣ ਦਾ ਹੀ ਜਤਨ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ।”

“ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਕਰ-ਮਰਦ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਆਦ ਆ ਜੂ ਵਿਆਹ ਕਰਾਣ ਦਾ।”

ਮਾਂ ਨੇ ਮੈਡਮ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ।

ਮੈਡਮ ਤੇ ਸ਼ੀਤਲ ਹੱਸ ਪਈਆਂ।

“ਹੋਰ ਭੈੜੀਏ ਇਹ ਮਰਦ ਜਵਾਨੀ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਠੰਢਾ ਕਰ ਲਈਏ ਤਾਂ ਇਹ ਮੁੱਠੀ ਚ ਰਹਿੰਦੇ ਐ-ਜੇ ਤੁਹਾਡੀ ਜਵਾਨੀ ਰਸਮੋੜ ਜਿਹੀ ਹੋ ਜੇ ਵਿਚ ਕੰਨ ਕੰਡਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਏ ਥਾਂ ਥਾਂ ਅੱਕੀਂ ਪਲਾਹੀਂ ਮੂੰਹ ਮਾਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਐ।”

ਤਿੰਨੇ ਖਿੜ ਖਿੜ ਕਰਕੇ ਹੱਸ ਪਈਆਂ। ਤਿੰਨਾਂ ਦੇ ਹੱਸਣ ਦੀ ਖੜਕਾਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਤੂਸਰੇ ਸਾਹਨ ਵਾਂਗ ਛੂੰਕਾਰੇ ਮਾਰਦਾ ਆ ਗਿਆ, ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਉਹ ਬੇ-ਸੁਰਤ ਸੀ। ਘੋੜੇ ਵਾਂਗ ਫਰਸ਼ 'ਤੇ ਪੌੜ ਮਾਰਦਾ ਸੀ।

“ਮਾਂ ਰੋਟੀ ਲਿਆਓ।”

“ਉਪਰ ਬਹੁ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਖਾਹ।”

“ਨਹੀਂ ਮੈਂ ਏਥੇ ਹੀ ਖਾਵਾਂਗਾ।” ਉਹ ਮੈਡਮ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੁੰਦਾ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ, ਮੈਡਮ, ਮਾਂ ਨੂੰ ਡਰ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਤੇ ਜਸਵੰਤ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਬੇਸ਼ਰਮ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ।

ਮੈਡਮ ਦਾ ਕਾਲਜਾ ਫੜਿਆ ਪਿਆ ਸੀ।

“ਤੇਰਾ ਕਿਹੜੇ ਜਨਮਾਂ ਦਾ ਕੁਛ ਦੇਣੈ।” ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਨੇ ਜਸਵੰਤ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਤੇ ਫੇਰ ਰਣਜੀਤ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ 'ਚ ਆ ਗਿਆ।

“ਮੁੰਡਿਆਂ ਤੂੰ ਅੱਜ ਕੀ ਕਰਦਾ ਫਿਰਦੈ—ਚਲ ਕੁੜੀਆਂ ਕੌਲੋਂ ਉਠ ਕੇ ਉਪਰ ਜਾਹ।” ਬਾਪੂ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹਟਿਆ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਬੇ-ਬਸ ਰਿਛ ਵਾਂਗ ਝਾਕਿਆ, ਡੱਬ 'ਚੋਂ ਬੋਤਲ ਕੱਢ ਕੇ ਸੁੱਕੀ ਪੀ ਗਿਆ ਤੇ ਡਗਮਗਾਂਦੇ ਕਦਮਾਂ ਨਾਲ ਉਪਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਉਹ ਸਜਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਾਪੂ ਵੱਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝਾਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਹੁਣੇ ਪਰਤ ਕੇ ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਦੇਵੇਗਾ।

ਜਸਵੰਤ ਛੱਤ 'ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤਕ ਬੋਹੋਸ਼ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ।

ਫੱਟੜ ਦਿਮਾਗ ਨਾਲ ਮੈਡਮ ਤੇ ਸ਼ੀਤਲ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਕੀ ਸੋਚਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ। ਸ਼ੀਤਲ ਮੈਡਮ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ 'ਚ ਘੁੱਟੀ ਪਈ ਸੀ ਮਤਾ ਕੋਈ ਬਖ਼ਿਆੜ ਉਸ ਗਰੀਬਣੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਏ।

21.

ਪੁੱਤ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ,

ਖਾਣ ਬੱਕਰੇ ਤੇ ਪੀਣ ਸ਼ਰਾਬਾਂ

ਸੂਹਾ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਿਆ ਸੀ। ਘਰ 'ਚ ਸੁਰਖੀ ਦਾ ਮੀਂਹ ਵਹਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਨਾ ਸ਼ੀਤਲ ਨਾ ਮੈਡਮ ਦਾ ਦਿਲ ਭਿਜਿਆ।

“ਕਾਕੀ ਤੂੰ ਹੀ ਚੰਦਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਾ।” ਮਾਂ ਨੇ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਕਿਹਾ।

ਸ਼ੀਤਲ ਛੁਸਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਜਵਾਨੀ ਕੋਸੇ ਖਾਰੇ ਹੰਝੂਆਂ 'ਚ ਖੁਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਤੇਰੇ ਹਉਕੇ ਕਿਸ ਨੇ ਸੁਣਨੇ ?”

“ਸ਼ਾਇਦ ਕਿਸਮਤ ਨੇ।”

“ਕਿਸਮਤ ਨੇ ਮਿਹਰਵਾਨ ਹੋਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰੁਆਏ ਕਿਉਂ।”

“ਕੀ ਕਰਾਂ ?”

“ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ।”

“ਮਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਡਰਾ।”

“ਮਾਂ ਡਰਨ ਵਾਲੀ ਅੱਰਤ ਨਹੀਂ।”

“ਬਾਪੂ ਦਾ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿਲ ਜਿੱਤ।”

“ਬੇਚਾਰੇ ਦੀ ਕੋਈ ਸੁਣਦਾ ਨਹੀਂ, ਵੀਰ ਹੀ ਕਰਤਾ ਧਰਤਾ ਹੈ।”

“ਫੇਰ ਮੈਨੂੰ ਕੱਲ੍ਹ ਜਾਣ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ?”

“ਮੈਂ ਇਹ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਾ, ਭਾਵੇਂ ਹੀਰ ਨੂੰ ਖੇੜਿਆਂ ਦੇ ਜਾਣਾ ਪਏ।”

ਦੋਵੇਂ ਚੁੱਪ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮੈਡਮ ਦੀ ਜੀਭ ਠਾਕੀ ਗਈ ਸੀ।

“ਬੀਬੀ ਜੀ, ਛੋਟੇ ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਕਿਥੇ ਨੇ ?”

“ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ ?”

“ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ ਖੇਤ ਆਏ ਐ।” ਕਾਮਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਮਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪੈ ਗਈ।

ਸ਼ੀਤਲ ਤੇ ਮੈਡਮ ਇਕ ਦੂਜੇ ਵੱਲ ਝਾਕੀਆਂ।

ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ। ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਸਮਾਨ ਨਾਲ ਜੀਪ ਭਰੀ ਗਈ। ਸਾਫ਼ ਚਾਦਰਾਂ ਤੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਭੇਜੇ ਗਏ-ਮਤਾਂ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਘਰ ਦੇ ਬਿਸਤਰੇ ਗੰਦੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹੋਣ।

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਜੀਪ ਦੀ ਕਿੱਲੀ ਨੱਪੀ। ਖੇਤ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸਾਹ ਲਿਆ।

‘ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ’ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਕਾਕੇ ਪਗੜੀਆਂ ਲਾਹੀ ਸ਼ਰਾਬੀ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਹਰ ਇਕ ਦੇ ਗਲ ਮਾਊਜ਼ਰ, ਰਿਵਾਲਵਰ ਲਟਕਦਾ ਸੀ। ਸੋਨੇ ਦੇ ਚੇਨ ਵਾਲੀਆਂ ਘੜੀਆਂ। ਦੋ ਦੋ ਚਾਰ ਚਾਰ ਮੁੰਦਰੀਆਂ ਤੇ ਮੋਟੇ ਅੱਠ ਅੱਠ ਤੌਲਿਆਂ ਦੇ ਕੜੇ ਬਾਹਾਂ ’ਚ ਚਮਕ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਟੁਕੜਬੋਚ ਰਾਖੇ ਬੰਦੂਕਾਂ ਮੋਚਿਆਂ ’ਚ ਲਟਕਾਈ ਲੱਤਾਂ ਚੌੜੀਆਂ ਕਰੀ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਲੰਮੇ ਤੇ ਮੋਟੇ ਸਰੀਰ ਵੀ ਡੋਲ ਰਹੇ ਸਨ।

ਖੇਤ ’ਚ ਜੀਪਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਖੇਤ ਨਹੀਂ, ਫੌਜ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਸੀ।

“ਆ ਬਈ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾ-ਅਸੀਂ ਚੱਲ ਕੇ ਤੇਰੇ ਘਰ ਆਏ ਹਾਂ ਤੇ ਤੂੰ ਝਾਕਦਾ ਵੀ ਨਹੀਂ।” ਲਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਵਧ ਕੇ ਜਸਵੰਤ ਲਾਲ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ। ਜਸਵੰਤ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਈਏ ਕੁ ਦਾ ਬਣ ਕੇ ਮਿਲਿਆ।

ਲਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕੱਦ ਦਰਮਿਆਨਾ, ਰੰਗ ਸਾਂਵਲਾ, ਦੰਦ ਚਿੱਟੇ ਤੇ ਉਮਰ ਮਸਾਂ 24 ਸਾਲ ਸੀ। ਵੱਧ ਸ਼ਰਾਬ, ਮੁਰਗੇ ਤੇ ਰੰਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਪਾਸੀਂ ਕਾਲੀ ਲੁਕ ਫੇਰ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਮੂੰਹ ਦਾ ਮਾਸ ਮਖਿਆਲ ਵਾਂਗ ਲਟਕ ਗਿਆ ਸੀ। ਪੇਟ ਵਧ ਕੇ ਗੋਡਿਆਂ ਨਾਲ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਗੱਲ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਹ ਉਖੜਦਾ ਸੀ। ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇਕਲੌਤਾ ਕਾਕਾ “ਟਿੱਕਾ ਸਾਹਿਬ” ਜੰਗ ਬਹਾਦਰ ਸਿੰਘ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿੱਕਾ ਨਾਂ “ਲਾਲੀ ਸਾਹਿਬ” ਸੀ ਸ਼ਤੀਲ ਦਾ ਵਿਆਂਹਦੜ ਬਣ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਮੂਨ ਵਰਗੀ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਭੋਗ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਖਿਚ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਘਰ ਉਸ ਦੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਲਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਰੰਗ ਰੂਪ ਤੇ ਜਵਾਨੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਲੈਣ ’ਚ ਘਰ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਘਰਾਣੇ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਠੁਕਰਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਧੰਨ ਭਾਗ ਐ ਸਾਡੇ ਤੁਸੀਂ ਚਰਨ ਪਾਏ।” ਜਸਵੰਤ ਦੀਆਂ ਬਾਛਾਂ ਖਿਲਰ ਖਿਲਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ।

“ਯਾਰ ਤੇਰੀ ਖੇਤੀ ਬਹੁਤ ਅੱਛੀ ਹੈ।” ਕਿਸੇ ਨੇ ਖੇਤੀ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ।

ਕੋਈ ਕਾਕਾ ਕਾਮਾ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਬੀ.ਐਸ.ਸੀ. (ਖੇਤੀਬਾੜੀ) ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਾ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਕੁਸੰਗਤ ਵਿਚ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਖੇਤੀ ਸੱਚ ਹੀ ਵਧੀਆ ਸੀ ਤੇ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਮਸ਼ਹੂਰ। ਦਰਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਓਵਰਸੀਅਰ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਮੋਘਾ ਵੱਡਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਕੱਲੇ ਦਾ ਮੋਘਾ ਤੇ ਸੀ ਜਦ ਕਦੇ ਵੱਧ ਪਾਣੀ ਤੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਰਾਤ ਛੱਡ ਕੇ ਦਿਨੇ ਹੀ ਰਜਵਾਹੇ 'ਚ ਦੋ ਚਾਰ ਟਿਊਬਾਂ ਸੁੱਟੀ ਰਖਦਾ ਸੀ-ਖੇਤੀ ਪਾਣੀ ਦੀ-ਪਾਣੀ ਦੀ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਾਕੀ ਗਰੀਬ ਇਲਾਕਾ ਪਿਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ।

“ਜਦ ਗੱਲ ਕਰੂ ਕਮੀਨੀ ਭੈਣ-ਇਹ ਸਮਾਂ ਘਟੀਆ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਦੈ ?” ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਕਾਕੇ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਤੂੰ ਭੈਣ ਦੇਣੀ ਐ, ਮੇਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੈ-ਭੈਣ।” ਉਹ ਕਾਕਾ ਵੀ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਗਰਮ ਸੀ।

“ਮਾਉਜ਼ਰ ਰਿਵਾਲਵਰ ਡੱਬਾਂ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਏ। ਰਾਖਿਆਂ ਨੇ ਗੋਲੀਆਂ ਚੈਂਬਰ 'ਚ ਚੜ੍ਹਾ ਲਈਆਂ। ਪਟਾਕੇ ਪੈਂਦੇ ਰੁਕ ਗਏ ਤੇ ਦੋਹਾਂ ਕਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਛੜ ਕੇ ਦੂਰ ਲੈ ਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ 'ਚ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਸੁਲਾਹ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਉਹ ਜੱਫੀ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲੇ। ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਸਾਂਝਾ ਪੈਗ ਪੀਤਾ ਤੇ ਸਾਂਝਾ ਮੁਰਗਾ ਖਾਧਾ।

“ਮੁਰਗੀਆਂ ਬਾਹਰ ਲਿਆਓ ਕੱਢ ਕੇ।” ਲਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ। ਲਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਰੱਤੀਆਂ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆ ਸਨ।

“ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਠੀਕ-ਅੰਦਰ ਚਲੋ ਲਾਲੀ।” ਕਿਸੇ ਨੇ ਨਾਲੋਂ ਕਿਹਾ।

“ਓਏ ਮੇਰੇ ਸਾਲੇ ਦਾ ਖੇਤ ਐ ਸਾਨੂੰ ਪਰਵਾਹ ਕਾਹਦੀ।” ਲਾਲੀ ਸਾਹਿਬ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ ਘੁਲ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ।

ਪਰ ਅਖੀਰ ਵਿਸ਼ਗਾਮ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ।

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। ਉਸ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਮੁਰਗੀਆਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਤੱਕੀਆਂ ਸਨ। ਚੜ੍ਹਦੀ ਉਮਰ ਦੀਆਂ, ਪੜ੍ਹੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਪਹਿਣ ਪੱਚਰ ਕੇ ਤਿਆਰ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ। ਛੇ ਕਾਕੇ ਸਨ ਤੇ ਇਹ ਦੋ ਨਰਸਾਂ-

“ਇਹ ਨਰਸਾਂ ਨੇ ?” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਤੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖੀਆਂ ?”

“ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਧੀਐ।” ਸ਼ਰਾਬੀ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਕੁੜੀਆਂ ਪਦੀਨੇ ਦੇ ਬਣੇ ਨਮਕੀਨ ਪਕੌੜੇ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਨ।

ਇਕ ਨਰਸ ‘ਲਾਲੀ ਸਾਹਿਬ’ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਬੇਲਣ ਸੀ, ਦੂਜੀ ਨਵੀਂ ਸੀ। ਨਰਸ ਨੇ ਕਾਕਿਆਂ ਦੀ ਭੀੜ ਦੇਖ ਕੇ ਕੰਨਾਂ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰੇ ਸਨ।

ਤੇ ਨਵੀਂ ਦਿਲ ਧਰ ਗਈ ਸੀ।

ਕਾਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੱਚਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਗੱਦੜ-ਛੱਲੀਆਂ ਵਾਲੇ ਸੁਨੇ ਖੇਤ 'ਚ ਕਿਲਕਾਰੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਹਨ।

“ਸਾਲਿਆ ਆਪਣੇ ਵਾਲੀ ਕਦੋਂ ਮਿਲਣੀ ਐ ?” ਇਕ ਕਾਕੇ ਨੇ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲਿਆ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਕੁਤਰ ਕੁਤਰ ਕੁਚ ਬਣਾਈ ਦਾਹੜੀ 'ਚ ਜੋਰ ਨਾਲ ਖੁਰਕ ਵੀ ਕੀਤੀ।

“ਤੈਨੂੰ ਪਤੈ ?” ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ।

“ਅਸੀਂ ਪਰਦੇਸ ਨਹੀਂ ਰਹਿਦੇ, ਸਾਨੂੰ ਖਬਰ ਨਾ ਲੱਗੇ।”

ਜਸਵੰਤ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਰਾਹ ਖਬਰ ਪੁੱਜ ਸਕਦੀ ਸੀ ?

“ਉਹ ਭਲਾ ਭੀੜ 'ਚ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਐ।”

“ਭੀੜ ਦੀ ਮਾਂ ਦੀ-ਆਪਾਂ ਦੇਵੇਂ। ਮੈਂ ਦੇਖਲਾ ਤੈਬੋਂ ਕਦੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੁਕਾਈ।”

ਉਸ ਕਾਕੇ ਨੂੰ ਲੁੰਗੀ ਵਾਲੀ ਮੈਡਮ ਦੀ ਖਬਰ ਲੱਗੀ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਗਸ਼ੀਆਂ ਪੈ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ।

“ਠੀਕ ਹੈ।”

“ਕਦੋਂ ?” ਕਾਕਾ ਕਾਹਲਾ ਸੀ।

“ਪਰ ਉਹ ਕਾਲਾ ਨਾਗ ਐ ਜਿਹੜਾ ਕੀਲ 'ਚ ਥੋੜਾ ਠਹਿਰ ਕੇ ਹੀ ਆਉ।”

“ਪਰ ਜਦੋਂ ਆਉ ?”

“ਮੰਨਿਆਂ।”

ਦੇਹਾਂ ਨੇ ਕਰੜੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਏ।

ਅੰਦਰ ਚੀਕਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਵੱਜ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਖੜਕਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਵਾੜੀ 'ਚ ਛੱਤਰੇ ਭੇਡੂ ਭਿੜਦੇ ਸਨ।

ਸੂਰਜ ਟਾਹਲੀਆਂ ਦੇ ਸਿਖਰ ਪੁੱਜਿਆ ਸੀ, ਹੁੰਮ ਬਹੁਤ ਸੀ ਪਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਹਵਾ ਦੇ ਝਉਂਕੇ ਚਲਦੇ ਸਨ। ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਘਰ 'ਚ ਪੱਖੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ ਪਰ ਤਦ ਵੀ ਸਭ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ ਪਸੀਨਾ ਸੀ-ਸਾਹ ਚੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਕਈ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ਘੁੱਰਕਦੇ ਸਨ-ਅਜੀਬ ਹਾਸੇ 'ਚੋਂ ਕੋਈ ਕੋਈ ਚੀਕ ਵੀ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੀ ਸੀ।

22.

ਉਡ ਗਈ ਕਬੂਤਰ ਬਣ ਕੇ,
ਹਰੀਆਂ ਕਣਕਾਂ ਚੋਂ।

ਸ਼ਾਮ ਸੂਹੀ ਹੋ ਗਈ। ਦਰਖਤਾਂ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ 'ਤੇ ਰੱਤ ਹੀ ਰੱਤ ਚੋਅ ਗਈ। ਘਰ 'ਚ ਚੁੱਪ ਵਰਤੀ ਸੀ।

ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਲੰਘ ਗਿਆ ਸੀ। ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਚਾਰ ਵਾਰ ਜ਼ਬਾਨ ਸਾਂਝੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਚੁੱਪ ਚੁੱਪ ਦਿਮਾਗੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਛੁੱਬੀਆਂ ਸਨ।

“ਮੈਡਮ ਜੀ, ਮੈਂ ਮਾਮਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਂਦੀ ਹਾਂ-ਉਹ ਵਕੀਲ ਸਨ। ਮੇਰੀ ਸ਼ਾਇਦ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਣ।”

ਸ਼ੀਤਲ ਵਿਚ ਰੂਹ ਆ ਗਈ। ਆਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਚਮਕ ਉਠਿਆ।

“ਤੁਸੀਂ ਮੈਡਮ ਜੀ ਜਾਓ—ਅਜੇ ਵਕਤ ਹੈ—ਵੀਰ ਆ ਗਿਆ ਕਲੇਸ਼ ਕਰੇਗਾ।”

ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਤੇ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕੁਤਿਆਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਰੁਝੇਵੇਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ।

ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਨੇ ਕਾਰ ਬੁਲਵਾਈ। ਘਰ ਆਈ ਮੈਡਮ ਦੀ ਆਓ ਭਗਤ ਲਈ ਮਿਠਾਈ ਤੇ ਫਰੂਟ ਦੀ ਟੋਕਰੀ ਕਾਰ 'ਚ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ।

“ਮਾਂ ਜੀ ਇਹ ਕੀ? ਮੈਡਮ ਨੇ ਸੂਟ ਤੇ ਸਵਾ ਸੌਂ ਨਕਦ ਗੁਪਟੇ ਵੱਲ ਤਕ ਕੇ ਕਿਹਾ।

“ਇਸ ਘਰ ਦਾ ਰਿਵਾਜ਼ ਹੈ ਕਾਕੀ।”

ਮੈਡਮ ਕੁਛ ਵੀ ਨਾ ਕਹਿ ਸਕੀ।

“ਗਰੀਬੂ, ਕਾਰ ਖੇਤ ਪਾਸ ਦੀ ਨਾ ਲਜਾਈ।” ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਨੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਹਦਾਇਤ ਕੀਤੀ।

“ਸੁਣਿਆ—ਉਪਰਲੇ ਚੱਕਰ ਜਾਈ।” ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕੀਤੀ।

ਡਰਾਈਵਰ ਅੰਦਰਲੀ ਘੁੰਡੀ ਜਾਣਦਾ ਸੀ ਪਰ ਵੱਡੇ ਸਰਦਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਅਦੂਲੀ ਕਰਨਾ ਉਸ ਦੇ ਵੱਸ ਦਾ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਕਾਰ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਗਈ, ਸੜ੍ਹੇ ਪੈਟਰੋਲ ਦਾ ਥੂਅਆਂ ਮਿਟ ਗਿਆ। ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਜੀਪ ਆ ਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੁਕੀ ਜਿਵੇਂ ਅਸਮਾਨ 'ਚੋਂ ਡਿੱਗੀ ਹੋਵੇ।

ਜਸਵੰਤ ਉਤਰਦਾ ਹੀ ਕਾਰ ਤੱਕਣ ਗਿਆ। ਕਾਰ ਨਾ ਤੱਕ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕਾਲਜੇ ਛੁਗੀ ਵੱਜੀ। ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਵੱਲ ਉਹ ਵੈਰੀਆਂ ਵਾਂਗ ਝਾਕਿਆ।

“ਕਿਹੜਾ ਡਰਾਈਵਰ ਗਿਐ ਛੱਡਣ? ” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਗਰੀਬੂ।” ਮਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬਾਹਰ ਆਈਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ।

“ਉਹਨੂੰ ਕਾਰ ਚਲਾਣੀ ਵੀ ਆਂਦੀ ਐ? ਨਵੀਂ ਕਾਰ ਦਾ ਸਤਿਆਨਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁੜ੍ਹ—ਜੇ ਕਿਤੇ ਐਕਸੀਡੈਂਟ ਕਰਤਾ? ” ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਗੁੱਸੇ 'ਨਾਲ ਜ਼ਬਾਨ ਸੁਕਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਸੀ, ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਸਾਰੇ ਖਾਨਦਾਨ ਨੂੰ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਭੁੰਨ ਛੱਡੇ। ਉਸ ਨੇ ਰਾਹ ਵੱਲ ਕਾਂ ਅੱਖ ਰੱਖੀ ਸੀ ਪਰ ਕਾਰ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਾਹਣਤ ਪਾਈ ਜਦ ਕਾਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰਾਹ ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਚ ਆਇਆ। ਉਸ ਦਾ ਮਨ ਸ਼ਰਾਬੀ ਕਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਗਾਹਲਾਂ ਕੱਢਦਾ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਜਾਹ ਨਾਲ “ਮੈਡਮ ਪਟੋਲਾ” ਸੁਕੀ ਪੱਤਣ ਤੇ ਚੱਲੀ ਗਈ ਸੀ।

“ਤੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਕਾਰ ਚੰਗੀ ਚਲਾਂਦੈ।” ਬਾਪੂ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਕਿਹਾ।

ਜਸਵੰਤ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਬੋਲਣ ਲੱਗਿਆ ਚੁੱਪ ਕਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਬੋਚੈਨਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਹੜੇ 'ਚ ਗੋੜੇ ਕੱਢੇ। ਮਾਉਜ਼ਰ ਦੀ ਨਾਲੀ ਸਾਡ ਕੀਤੀ ਤੇ ਗੋਲੀ ਚੈਂਬਰ

ਜਚੜਾ ਕੇ ਜੀਪ ਦੀ ਕਿੱਲੀ ਨੱਪ ਬਾਹਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਜੀਪ ਦਾ ਚਾਨਣ ਹਨੇਰਾ ਚੀਰਦਾ ਖੇਤ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਕਾਕੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਇਕ ਨਰਸ ਪਿਛੇ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਵੰਡਾ ਸੀ ਤੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਛੱਡ ਕੇ ਆਉਣਾ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਕਾਰ ਦੇ ਟਾਇਰ 'ਚ ਗੋਲੀ ਮਾਰੀ। ਕਾਰ...ਚਿਰਰ ਕਰਕੇ ਰੁਕ ਗਈ। ਗਰੀਬੂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ—ਹਨੇਰੇ 'ਚੋਂ ਹਥੋਂ ਵਰਗਾ ਹੱਥ ਉਸ ਦੀ ਜਾਹੜ 'ਤੇ ਵਜਿਆ। ਗਰੀਬੂ ਦੀ ਕੱਟਦੇ ਬੱਕਰੇ ਵਾਂਗ ਮਿਆਂਕ ਨਿਕਲ ਗਈ।

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਗਰੀਬੂ ਨੂੰ ਖਿਦੋ ਵਾਂਗ ਖਿਲਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਕਪੜੇ ਪਾਟ ਗਏ। ਗੋਡੇ ਉਚੜ ਗਏ। ਨੱਕ ਮੂੰਹ ਕੰਨਾਂ 'ਚੋਂ ਲਹੂ ਨਿਕਲ ਪਿਆ। ਉਹ ਦੁਹਾਈਆਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਖੇਤ ਦੇ ਨੌਕਰ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਪਾਸੇ ਖੜ੍ਹੇ ਪਾਪੀ ਰੂਹਾਂ ਵਾਂਗ ਕੰਬ ਰਹੇ ਸਨ।

“ਰੱਖ ਸਟੇਰਿਗ ’ਤੇ ਹੱਥ” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਇਸੀ ਸਟੇਰਿਗ ਨੂੰ ਘੁਮਾ ਕੇ ਲਗਿਆ ਸੀ ਨਾ—ਹੁਣ ਘੁਮਾ” ਜਸਵੰਤ ਗਰੀਬੂ ਦੀਆਂ ਸਟੇਰਿਗ ’ਤੇ ਧਰੀਆਂ ਉੱਗਲਾਂ ਨੂੰ ਮਾਉਜ਼ਰ ਦੀ ਹੱਥੀ ਨਾਲ ਕੁਟ ਕੁਟ ਚੂਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗਰੀਬੂ ਬਾਂ ਬਾਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਖੁੜ੍ਹੀ ਆਰੀ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚੀਰ ਰਹੀ ਸੀ।

ਉੱਗਲਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਮਾਸ ਲੱਥ ਗਿਆ।

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਗਰੀਬੂ ਦੀ ਹਥੇਲੀ ਦੇ ਉਪਰ ਧਰ ਕੇ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ, ਗੋਲੀ ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਫਾਕੜਾਂ ਕਰਦੀ ਪਾਰ ਲੰਘ ਗਈ।

ਗਰੀਬੂ ਦੇ ਘੱਗੇ ਗੱਲ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ, ਦੁਹਾਈਆਂ ਸ਼ਨ ਸ਼ਨ ਧੰਮ ਬਿੜਕਦੇ ਸਨ। ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਗੁੱਸਾ ਠੰਢਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਗਰੀਬੂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ‘ਕਤਲਗਾਹ’ ਪਾਸ ਲੈ ਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਹਲਾਲ ਕੀਤੇ ਮੁਰਗੇ ਨੂੰ।

“ਨਰਸ ਬਾਹਰ ਆ।”

ਨਰਸ ਕੰਬ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਬਿੜਕ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਫਸਟ-ਏਡ ਵਾਲਾ ਡੱਬਾ ਲਿਆਓ।” ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਖੂਨੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਨ ਰੋਗੀ ਵਿਚ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੰਘ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਮਾਉਜ਼ਰ ਦੀ ਲੰਮੀ ਗੋਲੀ ਗਰੀਬੂ ਦੀ ਹਥੇਲੀ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘੀ ਸੀ।

“ਇਹਦੀ ਪੱਟੀ ਕਰ ਨਰਸੇ।”

ਨਰਸ ਨੇ ਗਰੀਬੂ ਦੇ ਲੀਰਾਂ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹੱਥ ਨੂੰ ਤੱਕਿਆ।

“ਹੱਥ ਹਸਪਤਾਲ ਜਾ ਕੇ ਠੀਕ ਹੋਏਗਾ, ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਕੱਟਣਾ ਪਏਗਾ।”

“ਕੱਟਣਾ ਪਏਗਾ ਤਾਂ ਕੱਟ ਦੇਣਾ।” ਜਸਵੰਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਚੋਂ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੂਨ ਝਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਗਰੀਬੂ ਪੀੜ ਨਾਲ ਬੇਹੋਸ਼ ਸੀ। ਚੀਕਦਾ ਸੀ ਪਰ ਸੰਘ ਬੋਲਣੋਂ ਹਟ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਹੱਥ ਕੱਟਿਆ ਖੂਨ ਵਗ ਜਾਏਗਾ ਇਹ ਥਾਂ ‘ਤੇ ਹੀ ਮਰ ਜਾਏਗਾ।” ਨਰਸ
ਕੰਬਦੀ ਆਵਾਜ਼ ‘ਤੇ ਬੜਾ ਕਾਬੂ ਪਾ ਕੇ ਬੋਲ ਰਹੀ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਜੀਪ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ।

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਬਟੂਆ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ।

ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਗਰੀਬੂ ਦਾ ਹੱਥ ਸੀ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਤ ਲੰਘ ਗਈ ਸੀ। ਗਰੀਬੂ
ਵੀਹ ਦਿਨ ਹਸਪਤਾਲ ’ਚ ਰਹਿ ਕੇ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਧਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਗਰੀਬੂ ਨੇ
ਇਸ ਘਰ ’ਚ ਹੀ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲੀ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਬੋਤਲ ਤੇ ਬੋਤਲ ਖਾਲੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅੱਖ ਪਟਦਾ
ਸੀ ਨਾ ਰੋਟੀ ਖਾਂਦਾ ਸੀ। ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਘਰ ’ਚੋਂ ਗੰਦੀ ਬੂ ਆ ਰਹੀ ਸੀ।

ਮਾਂ, ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਬਹੂ ਉਠਾਣ ਦਾ ਤਾਣ ਲਾ ਕੇ ਮੁੜ ਗਈਆਂ ਸਨ।

“ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਕੇ ਹਟਾਉ।”

“ਕਿਉਂ ਹਟਾਵਾਂ ?”

“ਉਹ ਮਰ ਜਾਏਗਾ।”

“ਚੰਗਾ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਇਕ ਪਾਪੀ ਘਟ ਜਾਏਗਾ-ਦੁਸ਼ਟ ਮੇਰੇ ਘਰੇ ਕਿਉਂ
ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ?” ਬਜ਼ੁਰਗ ਗਹਿਰੇ ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਕਰਾਹ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਘਰ ਆ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਹੋਸ਼ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਥ ਮਾਊਜ਼ਰ
ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਘਰ ਦੀਆਂ ਦੀਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ। ਉਹ ਖੂਨੀਆਂ
ਵਾਂਗ ਚੀਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਉਹ ਬੋਹੋਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਜਿਹੜਾ ਹਫਤਾ ਹੋਰ
ਬੋਹੋਸ਼ ਪਿਆ ਰਿਹਾ।

23.

ਪੱਲੇ ਰਿਜ਼ਕ ਨਾ ਬੰਨ੍ਹਦੇ,
ਪੰਛੀ ਤੇ ਦਰਵੇਸ਼।

ਰਣਜੀਤ ਲਈ ਇਕ ਰਾਤ ਡੇਢ ਦਿਨ ਯੁੱਗ ਬਣ ਗਿਆ। ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਸਭ
ਕੁਛ ਖੁਸ਼ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਯਾਰ ਬਿਨਾਂ ਕਾਲਜ ਉਸ ਨੂੰ ਸੁੰਨਾ ਤੇ ਜੱਗ ਹਨੇਰਾ
ਲਗਦਾ ਸੀ।

ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ’ਚ ਮੈਡਮ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ
ਬੋਤਲ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਨਾਲੋਂ ਗਲਾਸ ਲਾਹ
ਲਿਆ।

“ਤੂੰ ਸੱਚ ਹੀ ਆ ਗਈ ?”

“ਹੋਰ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਕੌਣ ਲਾਹ ਸਕਦੇ ?” ਮੈਡਮ ਦਾ ਦਿਲ ਗਲਾਸ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਠ
ਧਰਨ ਨੂੰ ਕਰ ਆਇਆ ਸੀ।

“ਕੀ ਸੁਨੇਹਾ ਲੈ ਆਈ ?”

“ਸੁਖ ਦਾ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਉਹ ਇਹ ਤਾਂ ਸੋਚ ਆਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਹੜੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦੇਵੇਗੀ।

“ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ।”

“ਅਸੀਂ ਆਸ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣੀ ਮੇਰੇ ਯਾਰ।”

“ਤੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈਂ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੇ-ਕਾਸ਼ ਮੈਂ ਪਾਪ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸ਼ੀਤਲ ਤੋਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਮੰਗਦਾ-ਉਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਦੁਆ ਮੰਗਦਾ।” ਰਣਜੀਤ ਗਹਿਰੇ ਦੁੱਖ 'ਚ ਸਿਰ ਫੇਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਕਾਸ਼! ਅਸੀਂ ਜੰਮੇ ਨਾ ਹੁੰਦੇ-ਜਵਾਨ ਹੋਏ ਨਾ ਹੁੰਦੇ।”

“ਤੂੰ ਹੱਸ ਰਹੀ ਹੈਂ।”

“ਤੇਰੇ ਵਾਂਗ ਰੋਣਾ ਨਹੀਂ ਸਿਖਿਆ-ਇਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਹੱਸਣਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦੈ ਜੇਕਰ ਦੂਜਾ ਰੋਂਦਾ ਹੋਵੇ।”

“ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਕਹਿ ਆਉਣਾ ਸੀ ਸਬਰ ਕਰੋ-ਮੇਰੇ ਗੁਨਾਹ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਦੇਵੇ।”

“ਕਿਉਂ ਹੌਸਲਾ ਹਾਰਦੈਂ-ਸਭ ਠੀਕ ਹੈ-ਉਸ ਦੇ ਬਾਪੂ ਜੀ ਰਾਜ਼ੀ ਹਨ। ਚੰਗਾ ਚਲਦੀ ਹਾਂ ਨੀਚੇ ਕਾਰ ਉਡੀਕ ਰਹੀ।”

“ਤੂੰ ਵੀ ਤੁਰ ਚੱਲੀ ਬੋਤਲ ਵੀ ਲੈ ਚੱਲੀ।”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਹੀ ਹਾਂ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਮੁੜ ਕੇ ਉਸਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ 'ਚ ਵੜ ਕੇ ਨਸ਼ਈ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਘੁਲ ਕੇ ਮੁਸਕਾਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਇਕੱਲਾ ਰਣਜੀਤ ਵੈਰਨ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਸੋਚ ਹੱਸਦਾ ਤੇ ਰੋਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਹੱਸਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਪਾਗਲ ਹੱਸਦੇ ਹਨ।

ਮੈਡਮ ਹੋਸਟਲ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਭੀੜ ਕਰ ਲਈ। ਉਹ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਬਹਾਰ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਮੈਡਮਾਂ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬੇਸਬਰ ਸਨ।

ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਪਿੰਸੀਪਲ ਦਾ ਬੁਲਾਵਾ ਆ ਗਿਆ।

“ਗੱਲ ਸਿਰੇ ਚੜ੍ਹ ਗਈ?”

“ਤਕਬੀਰਨ। ਪਰ ਅਜੇ ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇਗਾ।” ਮੈਡਮ ਪਾਸ ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਸਿਵਾਏ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ।

“ਪਰ ਮੈਂ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਰਣਜੀਤ ਉਸ ਘਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਦੇ ਕਾਬਲ ਹੈ?”

ਮੈਡਮ ਪਿੰਸੀਪਲ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਆਪਣੇ ਗੁਣ ਕਰਕੇ ਟਿਕਿਆ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਪਿੰਸੀਪਲ ਦੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਮੂੰਗ ਦਲਦੀ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਐਬ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਪਿੰਸੀਪਲ ਉਸ ਦੇ ਖਿਲਾਫ਼ ਕਿਉਂ ਸੀ? ਇਸ ਦਾ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਪ੍ਰਫੈਸਰ ਥੋੜਾ ਚਿਰ ਬੈਠ ਕੇ ਪਰਤ ਆਈ। ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਝਟਕੇ ਲੱਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਿਉਂ ਰਣਜੀਤ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਕਾਬਲ ਨਹੀਂ ਸੀ? ਇਸ ਕਰਕੇ ਕਿ ਸ਼ੀਤਲ ਅਮੀਰ ਘਰ ਦੀ ਲੜਕੀ ਸੀ? ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਧਨ ਹੀ ਸਭ ਕੁਛ ਹੈ।

ਸੰਸਾਰ ਦੂਜੇ ਦਾ ਚੰਗਾ ਜਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਦੇ ਬੁਰੇ ਦਿਨਾਂ ਦੋਂ ਭਰਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ?

ਮੈਡਮ ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਫੁਬਦੀ ਰਹੀ ।

ਫਿਕਾ ਜਿਹਾ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਿਆ । ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦਾ ਰੁਝੇਵਾਂ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਪਿਛ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਛਾਈ ਸੀ-ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈ ਰਹੀ ਸੀ ।

ਰਣਜੀਤ ਕਾਲਜ ਅਗਿਆ ਤਾਂ ਹਰ ਲੜਕੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਸਕਾਈ ਭੱਕ ਰਹੀ ਸੀ । ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਤਹਿ ਜੰਮੀ ਹੋਈ ਸੀ ।

“ਵਧਾਈ ਹੋਵੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ”, ਕੰਵਲ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇਖ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ।

“ਕਾਹਦੀ ?” ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਕੁਛ ਵੀ ਤਾਂ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ।

“ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੀ ਨਿਗਾਹ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹੇ-ਕੁਛ ਛੁਪਾਉ ਤਾਂ ਨਾ ।” ਕੁਝੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਵੇ 'ਚ ਟੁਟੇ ਦਿਲ ਦੀ ਤਾਰ ਬੋਲ ਗਈ ਸੀ ।

ਰਣਜੀਤ ਚਾਣਚੱਕ ਕੰਵਲ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਝਾਕਿਆ-ਕੰਬਦੇ ਬੇਬਸ ਹੰਡੂਆਂ ਨਾਲ ਕਿਨਾਰੇ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ ।

“ਮੈਂ ਇਕ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤੈ ?” ਰਣਜੀਤ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ ।

“ਕੀ ?”

“ਮੈਨੂੰ ਕਾਲਜ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇਗਾ-ਮੈਂ ਚੁਪ ਕਰਕੇ ਕਿਤੇ ਤੁਰ ਜਾਨਾ ।

“ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ।”

“ਅੰ ਨਾ ਕਹਿ ਯਾਰ ।”

“ਤਾਂ ਕੀ ਕੰਵਲ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਤੋੜਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ-ਯਾਰ ਰਣਜੀਤ ਜੀਆਂਗੇ ਤਾਂ ਇਕੱਠੇ-ਮਰਾਂਗੇ ਤਾਂ ਇਕੱਠੇ ।”

“ਅੰਰ ਸ਼ੀਤਲ ?”

“ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਖੋਹਾਂਗੀ-ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਵੇਂ ਵਸ ਮਿਤਰਾ ਰੱਬ ਵਰਗਾ ਆਸਰਾ ਤੇਰਾ ।”

“ਮੈਡਮ ਮੈਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਦਿਲ ਆਦਮੀ ਹਾਂ-ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਤੈਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਪਾਣਾ ਅੱਖਾ ਲਗਦੈ ।”

“ਆਪਾਂ ਮੱਖਣਾ ਅਗਲੇ ਜਨਮ ਇਕੱਠੇ ਜੀਆਂਗੇ ।”

“ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਿਨੇ ਵੱਡੇ ਝੂਠ ਤੇ ਵਰਚਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹੈ ।”

“ਇਹ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਸੱਚ ਹੈ ਯਾਰ ।” ਮੈਡਮ ਸੁਪਨੇ 'ਚ ਸੁਆਦ ਸੁਆਦ ਹੋਈ ਬੈਠੀ ਸੀ ।

ਟੱਲੀ ਖੜਕੀ, ਗੀਸੈਸ ਹੋ ਗਈ । ਹੁਣ ਸਟਾਫ ਦੀ ਮੀਟਿੰਗ ਸੀ । ਪਿੰਸੀਪਲ ਦੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਸਾਰਾ ਸਟਾਫ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ । ਹਰ ਕੋਈ ਰਣਜੀਤ ਵੱਲ ਝਾਕ ਰਿਹਾ ਸੀ । ਝਾਕਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ, ਮਨਸ਼ਾ ਸਭ ਦਾ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਸੀ ।

“ਮੀਟਿੰਗ ਮੂੰਹ ਸਿੱਠਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨੀ ਹੈ ਜਾਂ ?” ਹਿੰਦੀ ਵਾਲੀ ਮੈਡਮ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਬੜਾ ਘੂਰ ਘੂਰ ਕੇ ਝਾਕ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਸਾਹਮਣੇ ਰਣਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹੈਡ-ਕੁਕ ਸੀ।

“ਹਾਂ ਬੋਲੋ ਰਣਜੀਤ ਜੀ।” ਪਿ੍ਸੀਪਲ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਜੀ ?” ਰਣਜੀਤ ਸੁਪਨੇ ਜਿਹੇ ਚੌਂ ਚੌਂਕਿਆ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੱਲ ਤੁਰੇ ਹਿੰਦੀ ਵਾਲੀ ਮੋਟੋ ਗੁਲਾਬ ਜਾਮਨ ਦੀਆਂ ਪਲੇਟਾਂ ਤੇ ਚਾਹ ਲੈ ਆਈ।

ਸਭ ਕੁਛ ਖਾਧਾ ਪੀਤਾ ਗਿਆ। ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਇਹ ਸਾਰਾ ਕੁਛ ਕਿਉਂ ਸੀ।

ਮੀਟਿੰਗ ਹੋਈ। ਅਗਲੇ ਮਹੀਨੇ ਕਲਚਰਲ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਡਿਊਟੀਆਂ ਲਾਣੀਆਂ ਸਨ।

“ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਰਣਜੀਤ ਜੀ ਕਰਨਗੇ।” ਪਿ੍ਸੀਪਲ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸਭ ਨੇ ਗੱਲ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕੀਤੀ।

“ਜੀ ਮੈਂ ? ਮੈਂ ਇਸ ਵਾਰ, ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਾਂਗਾ।”

“ਕਿਉਂ ਜੀ ?”

“ਮੇਰਾ ਮੈਡਮ ਜੀ ਦਿਮਾਗ ਸੁੰਨ ਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਪਿਅੇ-ਮੈਨੂੰ ਕੁਛ ਸੁਝ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।” ਰਣਜੀਤ ਸੁੱਤਾ ਸੁੱਤਾ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਲਗਦਾ ਸੀ।

“ਮੁਸ਼ਕੀ ਨਾਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੇ।”

“ਫੇਰ ਮੁਸ਼ਕੀ ਕਿਹੜਾ ਛੋਟੀ ਮੋਟੀ ਹੈ।”

“ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਪੁੰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।”

“ਅਗਲੀ ਨੇ ਵੀ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਣਾ।”

ਰਣਜੀਤ ਲਈ ਅਜੀਬ ਪਰ ਰੰਗ-ਬਰੰਗੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਚ ਮੀਟਿੰਗ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਰਣਜੀਤ ਤੇ ਮੈਡਮ ਦੇ ਹੀ ਜਿਮੇਂ ਸੀ।

ਸਭ ਮੁਸ਼ ਸਨ ਪਰ ਮੈਡਮ ਨਾ ਰਣਜੀਤ।

ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਚਿੰਤਾ ਹੋ ਗਈ-ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਰਣਜੀਤ ਨਿੱਘਰਦਾ ਹੀ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ-ਉਸ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਸੱਚ ਹੀ ਸੁੰਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਨੇ ਅੱਧੇ ਦਿਨ ਤਕ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਉਡੀਕਿਆ ਤੇ ਭਾਲਿਆ ਵੀ। ਉਹ ਪਾਗਲ ਹੋ ਉਠੀ ਜਦ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਰੂਹ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਈ।

“ਰਣਜੀਤ ਜੀ ਨਹੀਂ ਆਏ ?” ਮੈਡਮ ਨੇ ਕਲਰਕ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਹੀ ਇੱਥੇ ਆਨ ਲੀਵ।”

“ਫਾਰ ਹਉ ਮੈਨੀ ਡੇ ?” ਮੈਡਮ ਦੀ ਚੰਘਿਆੜ ਨਿਕਲ ਗਈ।

“ਕੇਵਲ ਅੱਜ ਦਾ ਦਿਨ।”

ਮੈਡਮ ਦਾ ਸਾਹ ਵਾਪਸ ਆਇਆ।

ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਦਿਨ ਟੱਪਿਆ। ਰਾਤ ਬੀਤੀ, ਸਵੇਰੇ ਕਾਲਜ ਲੱਗਣ-
ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋਇਆ।

ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਡਮ ਦੀ ਢਾਹ ਨਿਕਲ ਗਈ। ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਸੀ
ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਲੱਗ ਜਾਰ ਜਾਰ ਰੋਵੇ।

“ਦੱਸ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜਾਣਾ ਸੀ? ਕੀ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀ?” ਮੈਡਮ
ਬੜੀ ਹੀ ਰੁਖੀ ਜ਼ਬਾਨ 'ਚ ਬੋਲ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਮੈਨੂੰ ਅਚਾਨਕ ਆ ਕੇ ਲੈ ਗਏ।”

“ਕੌਣ ?”

“ਘਰ ਵਾਲੇ।”

“ਘਰ ਵਾਲੇ? ਕਾਹਦੇ ਲਈ ?”

“ਮੈਡਮ ਮਰਦਾ ਜਾਨਵਰ ਪੀੜ੍ਹੇ 'ਚ ਕਰ੍ਹਾ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦੇ ਤੇ ਪੋਸ਼ ਲਾਹੁਣ ਵਾਲੇ
ਰੰਬੀਆਂ ਫੜੀ ਉਡੀਕਦੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਛੇਤੀ ਮਰਦਾ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ
ਖੱਲ ਉਤਾਰਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਿੰਦਾ ਹੀ ਖੱਲ ਖੁਦ ਲਾਹ ਕੇ ਦੇ ਆਇਆ ਹਾਂ।

“ਮੈਨੂੰ ਤੇਰੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਈ।”

ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਉਸ ਦਾ ਚਾਚਾ ਲੈਣ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਭੱਜ ਨੱਠ ਕਰਕੇ
ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਨਾਲ ਤਸੀਲਦਾਰ ਦਾ ਦੌਰਾ ਰਖਵਾਇਆ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਦਾ
ਬਿਆਨ ਕਰਾ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਹੱਕ ਲਿਆ ਸੀ।

ਸਾਂਗਾ ਪਿੰਡ ਮੂੰਹ 'ਚ ਉੰਗਲਾਂ ਪਾਈ ਟੁਚ ਟੁਚ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਈ
ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਮੂਰਖ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ।

ਬਿਆਨ ਦੇਣ ਮਗਰੋਂ ਰਣਜੀਤ ਹੋਰ ਹਲਕਾ ਹਲਕਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਚਾਚਾ ਜੀ ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਥੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਈ ?”

ਚਾਚੀ ਛੁਟ ਛੁਟ ਰੱਦੀ ਸੀ।

“ਹੁੱਤ ਮਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਰੋਟੀ ਤਾਂ ਖਾਂਦਾ ਜਾ।”

“ਖਾਂਦਾ ਹੀ ਐਡਾ ਹੋਇਆਂ ਚਾਚੀ ਜੀ।”

ਰਣਜੀਤ ਪਰਤ ਆਇਆ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਰੋ ਪਈ ਸੀ ਪਰ ਕਿਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਸ ਸ਼ੁਕਰ
ਕੀਤਾ ਰਣਜੀਤ ਸਲਾਮਤ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜਾ ਸੀ।

“ਤੈਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇਸ ਜੋਗਨ ਦੀ ਕਸਮ ਜੇ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸੇ ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ ਵੀ
ਪੀਣ ਜਾਵੇਂ।”

‘ਚੰਗਾ-ਪਰ ਇਕ ਵਾਰ ਬਿਨਾਂ ਦੱਸੇ ਜਾਵਾਂਗਾ।’

ਮੈਡਮ ਝਾਕ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿਤੇ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲ
ਗਿਆ ਸੀ।

“ਨਹੀਂ ਘਬਰਾ ਨਾ ਮੈਡਮ।” ਰਣਜੀਤ ਮੈਡਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਚੜ
ਗਿਆ ਸੀ।

ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਮਿਤਰਾ,
ਤੈਨੂੰ ਨੱਤੀਆਂ, ਬਹੁ ਨੂੰ ਛੁੱਲ ਪਾਵਾਂ।

ਰਣਜੀਤ ਮੈਡਮ ਵੱਲ ਝਾਕਦਾ ਰਿਹਾ।

ਰਣਜੀਤ ਹੱਡ ਵਾਂਗ ਚਿੱਟਾ ਤੇ ਮੈਡਮ ਹਲਦੀ ਵਾਂਗ ਪੀਲੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਵਿਚੇ ਵਿਚ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ-ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਕੁਛ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਸਟੂਡੈਂਟ ਨੂੰ ਹੁਣ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਤਸੱਲੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬੱਚੇ ਗੀਹਰਸਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਨੱਕ ਬੁਲ੍ਹ ਕੱਢਦੇ ਸਨ।

ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਨਕਸ਼ਾਂ 'ਚ ਮੌਤ ਦੇ ਨਕਸ਼ ਉਭਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਸਾਰਾ ਕਾਲਜ ਹੈਰਾਨ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਸੋਚਦੀ ਥੱਕ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਕੋਈ ਰਾਹ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ ਸੀ। ਕਲੁ ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਮਿਲੀ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ-“ਕੰਧ ਨੂੰ ਰੇਹੀ ਦੇ ਖਾਣ ਵਾਂਗ ਮੈਨੂੰ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਸੁਸਤ ਚਾਲ ਖਾਂਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਮਾਂ ਮੈਨੂੰ ਸੋਨੇ ਵਿਚ ਮੜ੍ਹ ਕੇ ਕਿਸੇ ਸ਼ਿਕਾਗੀ ਹੱਥ ਦੇਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਿਆਗੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਜਸਵੰਤ ਵੀਰ ਦੀ ਕੋਈ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲ ਸਾਂਝੀ ਹੈ। ‘ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰਾਂ’ ਦੇ ਨਾਂ ਦਾ ਘਰ 'ਚ ਪਾਠ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਕੌਈ ਵੀ ਦਰਦੀ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਇਸ ਕੈਦ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਲੈ ਜਾਵੇ।

ਮੈਂ ਰਣਜੀਤ ਬਿਨਾਂ ਜੀਆਂਗੀ ਨਹੀਂ। ਖੇੜੇ ਵਿਆਹ ਕੇ ਵੀ ਲੈ ਗਏ ਤਾਂ ਵੀ ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਮੇਰੀ ਰੂਹ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇਗੀ।

ਪਰਸੋਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲ ਆਵਾਂ ਪਰ ਉਹ ਕੰਨਾਂ 'ਤੇ ਹੱਥ ਧਰ ਗਈ। ਜਸਵੰਤ ਤੋਂ ਡਰਨ ਦਾ ਬਹਾਨਾ ਕਰ ਗਈ।

ਮੈਡਮ ਜੀ ਆਸ ਮੁੱਕ ਗਈ ਆਪਾਂ ਵੀ ਮਿਲ ਸਕਾਂਗੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਰਣਜੀਤ ਵਿਚਾਰੇ ਦੀ ਤਾਂ ਗੱਲ ਹੀ ਵੱਖਰੀ ਹੈ।”

“ਤੂੰ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲੇਂਗੀ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਕਚੀਚੀ ਵੱਟੀ ਸੀ। ਅੰਦਰ ਇਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਘੁੱਟੀ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਵਿਚ ਇਕ ਹੀ ਵਾਰ ਮੁੜ ਜਿੰਦਗੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਉਦਾਸੀ ਰੌਣਕ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈ। ਬੁਝ ਰਹੇ ਦੀਵੇ ਦੀ ਆਖਰੀ ਲਾਟ ਵਾਂਗ।

“ਯਾਰ ਕਦੇ ਹੱਸ ਕੇ ਵੀ ਦਿਖਾਇਆ ਕਰ।”

“ਬਹੁਤ ਹੱਸਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹਾ।”

“ਮਰਦ ਹਾਸਾ ਹੱਸ।”

“ਹੁਣ ਜ਼ਰੂਰ ਹੱਸਾਂਗਾ-ਚੁੱਪ ਕਰਿਆਂ, ਅੰਦਰੋਂ ਹੀ ਅੰਦਰੋਂ ਘੁਲ ਕੇ ਮਰਦਿਆਂ 'ਤੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।”

ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਰਣਜੀਤ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਮੱਥਾ ਚੁੰਮ ਲਿਆ। ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਪਿ੍ਸੀਪਲ ਨੇ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ। “ਬੱਚੇ ਕੁਛ ਡਿਸ-ਸੈਟਿਸਫਾਈਡ ਨੇ।”

“ਆਈ ਨੋ ਮੈਡਮ।”

“ਪਰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਸਰੇਗਾ?”

“ਕਲੁ ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਹੀਂ ਆਏਗੀ।”

ਕਹਿ ਕੇ ਰਣਜੀਤ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ।

“ਬੜਾ ਘੁੰਮਡੀ ਇਨਸਾਨ ਹੈ।” ਕੋਈ ਚੁਗਲ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਮੇਰਾ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਵਰਨਾ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਲਜ ਵਿਚੋਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਮਾਰ ਕੇ ਕਢਾ ਦਿਆਂ।” ਪਿ੍ਸੀਪਲ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਹੈ ਵੀ ਜੁੱਤੀਆਂ ਦੇ ਹੀ ਕਾਬਲ। ਭੈਣ ਜੀ ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਕਿੱਡਾ ਬਲੀ ਹੈ ਸ਼ੀਤਲ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋ ਰਿਹੈ।”

“ਸੱਥਾਂ ਜਲਿਐ-ਜਦੋਂ ਵਿਆਹ ਹੋਊ ਦੇਖਾਂਗੀ-ਵੱਡਾ ਸ਼ੀਤਲ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ।”

“ਭੈਣ ਜੀ ਮੈਂ ਹੋਰਾਨ ਹਾਂ ਕਿਸੇ ਕੁੜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੇੜਦਾ।” ਉਹ ਪਿ੍ਸੀਪਲ ਦੇ ਕੰਨ 'ਚ ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਖਾ ਕੇ ਮਗਰ ਲਗਾ-ਜੇ ਜਗ ਕੁ ਗੱਲ ਛਿੜ ਪਏ ਤਾਂ ਰਾਈ ਤੋਂ ਪਹਾੜ ਬਣਾਉਣਾ ਸਾਡਾ ਕੰਮ।”

“ਮੈਂ ਦੋ ਕੁੜੀਆਂ ਮਗਰ ਲਾਈਆਂ। ਐਪਰ ਇਹ ਨਾਮਰਦ ਜਿਹਾ ਝਾਕਦਾ ਈ ਨਹੀਂ।”

ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹਾਸੀ ਹੱਸੀਆਂ ਸਨ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੀਰੀਅਡ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕੁੜੀਆਂ “ਵਾਹਵਾ ਵਾਹਵਾ” ਕਰਦੀਆਂ ਬਾਹਰ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

“ਅੱਜ ਸਰ ਮੂੰਡ 'ਚ ਸਨ।”

“ਦੀ ਬੈਸਟ ਟੀਚਰ।”

“ਵੱਟ ਏ ਮੈਥਡ।”

“ਵੱਟ ਏ ਵੇ ਅੰਫ ਪੁੰਟਿੰਗ?”

“ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਨੇ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਰੂਹ ਨਾਲ ਪੜਾਈ ਕਰਾਈ ਐ।”

“ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਚਿੱਠੀ ਆਈ ਹੋਣੀ ਹੈ।”

ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ “ਸ਼ੀਤਲ ਜਿੰਦਾਬਾਦ” ਦਾ ਨਾਹਰਾ ਲਾਇਆ, ‘ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਤਸਲੀ’ ਮੁੜ ਹੋਸਟਲ ਵਿਚ ਘੁੰਮ ਗਈ।

ਮੈਡਮ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ ਸੀ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਡਮ ਪਟੋਲਾ ਬਣ ਕੇ ਕਾਲਜ ਆਈ। ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਰਣਜੀਤ

ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਸਰੂਰ ਜਿਹਾ ਆਇਆ।

“ਤੈਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਸਬਰ ਨਹੀਂ ਆਏ, ਬਿੱਲੋ ਨੀ ਤੇਰੀ ਘੁੱਟ ਭਰ ਲਾਂ।”

“ਭਰ ਲਾ ਨਾ ਫਿਰ।”

“ਸ਼ਾਇਦ ਭਾਗਾਂ ‘ਚ ਨਹੀਂ।”

“ਭਾਗਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨਾ ਝੂਠੀ ਤਸੱਲੀ ਲੈਣਾ ਹੈ।”

“ਤੇਰੀ ਸਹੁ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਅੈ ਖਾਣ ਨੂੰ ਜੀ ਕਰਦੇ।”

ਦੌਵੇਂ ਹੱਸ ਪਏ।

“ਬੀਬੀ ਜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਮਿਲਣ ਆਇਐ।” ਮਾਈ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਮੈਡਮ ਤੁਰ ਪਈ। ਦਰਵਾਜ਼ੇ ‘ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਰਣਜੀਤ ਵੱਲ ਝਾਕੀ।

ਉਸ ਦਾ ਪੂਛਾਂ ਵਾਲਾ ਸੁਰਮਾ ਦੁਹਾਈਆਂ ਦੇਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਦੌੜ ਕੇ ਆਈ।

ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਚੁਮੀ ਲੈ ਗਈ ਤੇ ਇਕ ਚੁਮੀ ਦੇ ਗਈ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਵਾਸਤੇ ਸੀ।”

ਮੈਡਮ ਨੇ ਭੱਜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਉਹ ਬਗੈਰ ਸੋਚਿਆਂ ਭੱਜਦੀ ਹੱਸਦੀ ਗੈਸਟ ਰੂਮ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਉਹ ਠੰਬਰ ਗਈ ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਚਿਹਰੇ ਤੀ ਮੁਸਕਾਨ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣੀ ਪਈ।

“ਕਿਵੇਂ ਅੈ ਲੋਗੜੀ ਦਿਆਂ ਛੁੱਲਾ ?”

“ਛੁੱਲ ਬੜੀ ਦੇਰ ਮਗਰੋਂ ਯਾਦ ਆਇਆ ?”

ਜਸਵੰਤ ਪਾਸ ਕੋਈ ਉਤਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

“ਛੱਡ ਕੇ ਜਾਣ ਦੀ ਖੇਤਰ ਵੀ ਨਾ ਕੀਤੀ।”

“ਬਿੱਲੋ ਤੇਰੇ ਗਿਲੇ-ਗੁਜ਼ਾਰੇ ਸਿਰ ਮੱਥੇ।”

“ਹੁਣ ਕਿਵੇਂ ਤਕਲੀਫ਼ ਕੀਤੀ ?

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਕੁਛ ਪਲ ਅੱਖ ਰੋਕ ਕੇ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਤੱਕਿਆ। ਵਿਸਕੀ ਦੀ ਬੋਤਲ ਵਾਂਗ, ਮੈਡਮ ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ, ਜਸਵੰਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਅੰਦਰ ਲੱਖ ਗਈ।

ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਨਸ ਨਸ ਵਿਚ ਕਾਮ ਛੱਲਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ।

“ਨਾ ਬਾਬਾ ਨਾ-ਤੁਹਾਡਾ ਮਰਦਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ।”

“ਜਸਵੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਰਦਾਂ ‘ਚੋਂ ਨਹੀਂ।”

“ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨਾਂ ?”

“ਹੁਕਮ ਕਰ ਕੀ ਚਾਹੀਦੈ ?”

“ਸ਼ੀਤਲ।”

“ਦਿੱਤੀ।”

“ਰਣਜੀਤ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਂਗੀ।”

“ਕਤਾਬੜੀਆਂ ਵਾਲੇ ਨਾਲ ?” ਉਹ ਡਰਾਉਣਾ ਹਾਸਾ ਹੱਸਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਬਘਿਆੜ ਭੁੱਖਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ।

“ਹਾਂ-ਇਕ ਦਮ ਗਰੀਬ ਨਾਲ ।”

ਮੈਡਮ ਵਲੋਂ ਹਵਾ ਦਾ ਝਉਕਾ ਆਇਆ-ਮਹਿਕਾਂ-ਨਾਲ ਲੱਦਿਆ ਜਸਵੰਤ
ਪਾਗਲ ਹੋ ਉਠਿਆ।

“ਭਾਵੇਂ ਮਾਰ ਕੇ ਖੂਹ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦੀਂ-ਪਰ ਹੁਣ ਨਾਲ ਤੁਰ ਪੈ ।”

“ਝੂਠ-ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜਾ ਦੇ-ਮੇਰਾ ਫੜ ਲਾ ।”

“ਕਿਉਂ ਦਰਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਮਾਰਦੀ ਐਂ-ਮੇਰੀ ਤੇਰੀ ਸਹੁ ਜਿੰਦ ਪਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।”

ਮੈਡਮ ਹੱਸ ਪਈ।

“ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਹੱਸ ਕੇ ਨਾ ਗੁਆ ।”

“ਮੇਰੀ ਮੇਰਾ ਲਾਗਿਆਂ 'ਚ ਨਾ ਗੁਆ ।”

“ਮੈਂ ਮੁਕਰਦਾ ਨਹੀਂ ।”

“ਮੈਂ ਕਿਹੜਾ ਮੁਕਰਦੀ ਹਾਂ ।”

“ਪਰ ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਿਆਰੀ 'ਤੇ ਤਾਂ ਆਖਰ ਸਮਾਂ ਲੱਗੂ ।”

“ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਇਆ ?”

“ਐਨਾ ਚਿਰ ਤਾਂ ਤੂੰ ਮੈਥੋਂ ਜਗੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣੀ ।”

“ਫੇਰ ਛੇਤੀ ਕਰ ਲਾ ।”

ਜਸਵੰਤ ਛਿੱਬਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ।

“ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ?”

“ਇਹਦਾ ਮਤਲਬ ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ-ਮੈਂ ਮੁਕਰਾਂਗੀ, ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਗੋਲੀ
ਮਾਰ ਸਕਦੇਂ ।”

“ਪਰ ਤੂੰ ਵੀ ਤਾਂ ਮਾਰ ਸਕਦੀ ਹੋਂ ।”

“ਲੜਕੀ 'ਚ ਇਤਨੀ ਹਿੰਮਤ ਕਿਥੇ ।”

“ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਛੱਕੇ ਛੁੜਾਈ ਫਿਰਦੀ ਐਂ-ਹਿੰਮਤ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ।”

ਦੌਵੇਂ ਹੱਸ ਪਏ।

ਮੈਡਮ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪਈ-ਮੈਂ ਬਹੁਤੀ ਕਰੜੀ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚ ਰਹੀ ਹਾਂ-ਕਿਤੇ
ਇਹ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਨਾ ਜਾਵੇ-ਨੋਟਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੰਨਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ
ਹਨ। ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਭੁੱਖ ਠੰਢੀ ਪੈ ਗਈ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ
ਵਿਗੜ ਜਾਏਗਾ- ਕਿਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇਕ ਵਾਰ ਭੁੱਖ ਮਿਟਾ ਕੇ ਮੁਕਰ ਨਾ ਜਾਏ-
ਸ਼ਾਇਦ ਨਾ ਮੁਕਰੇ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤੇ ਹੀ ਹਾੜੇ ਕਢਦੇ-ਵਾਰ ਵਾਰ ਆਉਂਦਾ ਆਦਮੀ
ਮਾਧੂਸ ਵੀ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ। ਤਾਂ ਕੀ ਮੈਂ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰ
ਜਾਵਾਂ-ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਇਹ ਮੇਰੇ ਬਹੁਤਾ ਹੀ ਕਾਬੂ ਆ ਜਾਏ
ਤੇ ਰਣਜੀਤ-ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ 'ਚ ਕੋਈ ਵੀ ਉਲਝਣ ਨਾ ਆਏ-ਤਾਂ ਕੀ-ਮੈਂ
ਤੁਰ ਜਾਵਾਂ- ? ਜਦ ਤੂੰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈਂ-ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਲਾ ਸਿਦਕ ਕਮਾ-
ਦੇਖੀ ਜਾਏਗੀ-“ਮੈਂ ਜਾਵਾਂ ?” ਜਸਵੰਤ ਉਠਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸੀ।

“ਬਸ ?”

“ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਕੋਈ ਰਾਹ ਦਿੰਦੀ ਅੈਂ।”

“ਮੁਕਰੇਂਗਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ?”

“ਤੇਰੀ ਸਹੁੰ।”

“ਕਿੰਨੇ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਵਿਆਹ ਕਰੇਂਗਾ ?”

“ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ?”

“ਪੱਕਾ ਵਾਅਦਾ ?”

“ਲੋਹੇ 'ਤੇ ਲਕੀਰ।”

ਮੈਡਮ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਪੈਰ ਗੱਡ ਕੇ ਜਸਵੰਤ ਦੀਆਂ ਬਿਘਾੜ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਖੜ੍ਹਾਂ ਗਈ। ਉਹ ਗੱਟ ਗੱਟ ਕਰਕੇ ਪੀ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਾਮਕ-ਉਤੇਜਨਾ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਅੰਗ ਅੰਗ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਬਹੁਤ ਦਿਲ ਕਰਦੈ ?” ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਰਹੀ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਸੁਆਦ 'ਚ ਇਤਨਾ ਗੁਆਚ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸੰਘ 'ਚੋਂ ‘ਹਾਂ’ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਵੀ ਨਾ ਨਿਕਲੀ।

“ਚੰਗਾ ਪਰਸੋਂ ਆ ਜੀਂ।”

“ਪਰਸੋਂ।” ਜਸਵੰਤ ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਚੀਕਿਆ।

“ਹਾਂ-ਸ਼ਾਮ ਸਮੇਂ-।” ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਡਮ ਤੁਰ ਗਈ।

ਜਸਵੰਤ ਖੁਸ਼ੀ 'ਚ ਪਾਗਲ ਹੋਇਆ ਜੀਪ 'ਚ ਆ ਬੈਠਾ। ਜੀਪ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੇਜ਼ ਦੌੜੀ ਕਿ ਕਿੰਨਿਆਂ ਹੀ ਦੀਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਂਦੀ ਮਸਾਂ ਹੀ ਬਚੀ। ਦੇਵੀ ਦਿਆਲ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਮੂੰਧੇ ਮੂੰਹ ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਆ ਛਿੱਗੀ। ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਚਿਰ ਰੋਂਦੀ ਰਹੀ। ਖਾਰੇ-ਲਹੂ ਦੇ ਹੰਝੂ ਪੀਂਦੀ ਰਹੀ।

25.

ਨਰਮ ਸਰੀਰਾਂ ਨੂੰ,
ਪੈ ਗਏ ਮਾਮਲੇ ਭਾਰੀ।

ਘੰਟਾ ਬੀਤਦਾ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਭੁਲੇਖਾ ਲੱਗਦਾ ਜਿਵੇਂ ਇਕਰਾਰ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।

ਉਹ ਚੈਨ ਨਾਲ ਇਕ ਥਾਂ ਬੈਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬੇਚੈਨੀ ਦੇ ਭਾਂਬੜ ਬਲਦੇ ਸਨ।

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ‘ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਘਰ’ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਾਇਆ। ਮਲ ਮਲ ਕੇ ਧੁਆਇਆ। ਧੂਪ ਜਗਾਈ। ਬਿਸਤਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਚਾਦਰਾਂ ਬਦਲੀਆਂ। ਥਾਂ ਥਾਂ ਛੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਖਿਲਾਰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਖੇਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਛੁੱਲ ਟੁੱਟ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ-ਘਰ 'ਚ ਸੇਜ

‘ਤੇ ਆ ਗਏ। ਮੈਡਮ ਨੂੰ ‘ਜੀ ਲਾਇਆ’ ਕਰਿ ਰਹੇ ਸਨ।

ਉਸ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਤਿਆਰੀ ਵੱਲ ਪਿਆਨ ਮਾਹਿਆ। ਵਿਸਥੀ ਦੀ ਬੈਚਲ ਦੇ ਗਲਾਸ, ਸੋਫ਼ਾ ਅਲਮਾਰੀ 'ਚ ਟਿਕੇ ਸਨ। ਭਿੱਡਹ ਢੇ ਪੁਗਗੇ ਨੂੰ ਨੈ ਜਿਚ ਵਿਚ ਰੱਪੇ ਪਏ ਸਨ। ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਛੁੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ‘ਆ ਜਾ’ ‘ਆ ਜਾ’ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ।

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਸੂਰਜ ਵਲ ਝਾਡੀ ਮਾਰੀ। ਆਮਾਨ ਦੇ ਮਿਖੌਂ ਢਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੈ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ‘ਰੱਬ ਦਾ ਨਾ’ ਲੈ ਕੇ ਜੀਪ ਡੈਰੀ। ਦੇ ਘੰਟਿਆਂ ਦਾ ਸਫਰ ਸੀ ਪਰ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਜੀਪ ਇਕ ਹੀ ਘੰਟੇ 'ਚ ਪੁੰਜ ਗਈ ਸੀ। ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਪਤਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਗਿਆ ਜਦ ਜੀਪ ਕਾਲਜ ਦੇ ਗੇਟ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹ ਗਈ। ਜਿਵੇਂ ਜਸਵੰਤ ਨਹੀਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਜੀਪ ਚਲਾਂਦਾ ਸੀ।

ਅੱਧਾ ਦਿਨ ਤਕ ਮੈਡਮ ਬੜੀ ਦੂਬਿਆ ਵਿਚ ਰਹੀ। ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਦਾ ਸਾਹ ਬੰਦ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਰੱਸਾ ਉਸ ਦੇ ਗਲ ਪਾ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫਾਹੇ ਲਾਣ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਰਣਜੀਤ-ਸ਼ੀਤਲ ਲਈ ਚੱਕੀ 'ਚ ਪਿਸ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਸਵੰਤ ਵਰਗੇ ਭਾਰੇ ਤੇ ਖਗਾਹੜੇ ਪੁੜ੍ਹ ਥੱਲੇ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਚੇਤਨ ਵਾਰ ਵਾਰ ਸੁਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅੰਦਰ ਹੌਲ ਜਿਹਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਮੰਜੇ ਉਪਰ ਢੇਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਸੀ।

“ਬੜੀ ਚੁੱਪ ਚੁੱਪ ਹੈ ?” ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ।

“ਤਬੀਅਤ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।” ਉਸ ਬਹਾਨਾ ਲਾਇਆ ਸੀ।

“ਅਜ ਤਾਰੀਖ ਕੀ ਹੈ ?”

ਦੇਵੇਂ ਹੱਸ ਪਏ ਸਨ।

ਰਣਜੀਤ ਤੁਰ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਅਜ ਇਕਰਾਰ ਵਾਲੀ ਤਾਰੀਖ ਹੈ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਅੰਦਰ ਲਹੂ ਦੀ ਘੁੱਟ ਭਰੀ। ਹੁਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੀ ਹੈ—ਤੈਨੂੰ ਇਹ ਕੰਢੇ ਬੀਜਣ ਲਈ ਕਿਸ ਨੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ? ਦਿਲ-ਹੁਣ ਵੀ ਹੁਕ ਜਾ-ਨਹੀਂ ਮੇਰਾ ਲੇਪਾ ਬਗਾਬਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ—ਰਣਜੀਤ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਵਿਆਹ ਵਾਲਾ ਦਿਨ ਮੇਰਾ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਆਖਰੀ ਦਿਨ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਫੇਰ ਮੈਂ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਾਂਗੀ।”

ਮੈਡਮ ਕਮਰੇ 'ਚ ਆ ਗਈ। ਉਹ ਤਿਆਰੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ਅੰਗ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋਤਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿੰਗਾਰਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਅਜ ਉਸ ਮੁਕਲਾਵੇ ਜਾਣਾ ਸੀ।

ਸੂਹੀ ਸਾੜੀ 'ਚ ਉਹ ਚੀਚ ਵਹੁਟੀ ਬਣ ਕੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਜਿਵੇਂ ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਸੁਹਾਗ ਰਾਤ ਇਸੀ ਕਮਰੇ 'ਚ ਮਨਾਣੀ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਹੁਣ ਆ ਜਾਣਾ ਸੀ।

“ਆ ਗਿਆ ?” ਮੈਡਮ ਨੇ ਮਾਈ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

ਮਾਈ ਮੈਡਮ ਦਾ ਸ਼ਿਗਾਰ ਤਕ ਕੇ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਮਿਲਣ ਆਇਐ।” ਮਾਈ ਤੁਰ ਗਈ।

ਮੈਡਮ ਅਹਿਸਤਾ ਜਿਹੇ ਉਠੀ। ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੀਸ਼ੇ ’ਚ ਗਹੁ ਨਾਲ ਤਕਿਆ। ਅਜੀਬ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮੁਸਕਾਨ ਉਸ ਦੇ ਨਕਸ਼ਾਂ ’ਤੇ ਖਿਲਰ ਗਈ। ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਮੀਟ ਕੇ ਤੁਰੀ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਕਸਾਈ ਪਾਸੋਂ ਗਰਦਨ ਕਟਾਣ ਲਈ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਉਸ ਦੀ ਸਾੜੀ ਦਾ ਪੱਲਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਫੜ ਲਿਆ। ਉਸ ਭਉਂ ਕੇ ਤਕਿਆ-ਬਹੁਤੀਆ ਸੂਲਾਂ ਵਾਲੀ ਟਾਹਣੀ ਉਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਦੀ ਸਜਾਵਟ ਲਈ ਦੀਵਾਰ ’ਤੇ ਲਟਕਾਈ ਸੀ।

“ਛੱਡ ਦੇ ਸਹੇਲੀਏ ਜਾਣ ਦੇ ਮੈਨੂੰ-ਰਣਜੀਤ ਨਾਲ ਸੁਹਾਗ ਰਾਤ ਤਾਂ ਮਨਾਣ ਜਾ ਰਹੀ ਹਾਂ।”

ਮੈਡਮ ਨੇ ਪਲ੍ਲੂ ਬੋਚ ਲਿਆ।

ਖਾਮੋਸ਼ ਉਹ ਜੀਪ ’ਚ ਬੈਠ ਗਈ। ਉਸ ਰਾਤ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਲੈ ਲਈ ਸੀ।

ਜੀਪ ਉਡਾਰੀ ਮਾਰ ਗਈ।

ਜਸਵੰਤ ਮੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਪਾਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਡਮ ’ਚੋਂ ਉਠਦੀ ਪਰਫਿਊਮ ਉਸ ਨੂੰ ਪਾਗਲ ਬਣਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਦਾ ਸਿਰ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਬਾਂਹ ’ਤੇ ਟਿਕ ਗਿਆ। ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਸਿਰ ਆਪਣੇ ਬੇਤਾਬ ਪੱਟਾਂ ’ਤੇ ਰੱਖ ਲਿਆ।

ਗੁੱਜਰੀ ਜਿਹੀ ਮੈਡਮ ਵੱਲ ਤੱਕ ਤੱਕ ਕੇ ਜਸਵੰਤ ਨਸ਼ਈ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ-ਕਿਆ ਮੂਨ ਸੀ-ਬਿੱਲੋ, ਪਾਨ ਦੀ ਬੇਗੀ, ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਛੁੱਲ ਮੈਡਮ।

ਮੈਡਮ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹੀ। ਜੀਪ ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਘਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਮੈਡਮ ‘ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਘਰ’ ਵੱਲ ਤੱਕ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ।

ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਕਾਮੋਂ ਪਾਸੀਂ ਸਫੈਦੇ ਦੇ ਦਰਖਤਾਂ ਵਾਂਗ ਕਿਸੇ ਹੁਕਮ ’ਚ ਬੱਝੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ।

“ਤੇਰੇ ਲਈ ਸ਼ਿਗਾਰਿਐ।” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਦੱਸਿਆ।

“ਸੁਕਰੀਆ।” ਮੈਡਮ ਮਿੱਠਾ ਜਿਹਾ ਮੁਸਕਰਾਈ।

ਉਹ ਪਲੰਘ ’ਤੇ ਬੈਠ ਗਈ। ਪੱਤੀਆਂ ’ਚ ਖੁੱਭ ਗਈ ਸੀ। ਮਹਿਕਾਂ ’ਚ ਘਰ ਗਈ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ’ਚ ਉਹ ਆਨੰਦ ਆਨੰਦ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੁਆਦ ਸੁਆਦ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਸੁਖ-ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਜਦ ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਤਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਘੁੱਟ ਲਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਜਾਨ ਕੰਬ ਉਠੀ।

“ਕਿਉਂ ਮਾਰਦੇ।”

“ਤੂੰ ਘੁੱਟ ਤਾਂ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ।” ਜਸਵੰਤ ਲਾਡ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਨਾਲ ਪਲੰਘ ’ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਲੋਲਾਂ, ਲਾਡ-ਬਾਡੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ

ਕੜੂਰਾ ਮਲਮਲ ਦੇ ਪਰੋਲੇ ਨਾਲ ਕਰਦੈ।

ਮੈਡਮ ਨੇ ਹੋਸ਼ ਸੰਭਾਲੇ। ਇਸ ਕਿਆਮਤ ਦੀ ਰਾਤ ਲਈ ਮਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਲੱਥ ਗਿਆ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਜਸਵੰਤ ਹੀ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ ਜਿਹੜਾ ਬਖ਼ਿਆੜ ਵਾਂਗ ਚੱਭੇ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਠਹਿਰ ਜਾ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਅੱਗੇ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੱਥ ਰੋਕਿਆ।

“ਹੁਣ ਨਾ ਰੋਕ।” ਜਸਵੰਤ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਪਲਾ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਚੀਜ਼ ਕੇ ਕਿਹਾ।

ਜਸਵੰਤ ਠੰਬਰ ਜਿਹਾ ਗਿਆ।

“ਹਾਂ-ਹਾਂ-ਮੈਂ ਪੀਆਂਗੀ।”

“ਬੱਲੇ ਨੀ ਸ਼ੇਰ ਦੀਏ ਬੱਚੀਏ।”

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਗਲਾਸਾਂ 'ਚ ਸ਼ਰਾਬ ਪਾ ਲਈ। ਸੋਡਾ ਪਾ ਲਿਆ। ਤਿੱਤਰ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖ ਲਏ।

ਮੈਡਮ ਭੁੱਲ ਗਈ, ਉਹ ਮੈਡਮ ਸੀ।

ਉਸ ਇਕ, ਦੋ, ਤਿੰਨ ਪੈਗ ਉਪਰੋਂ ਬਲੀ ਪੀਤੇ। ਤਿੱਤਰ ਖਾਧਾ। ਸ਼ਰਾਬ ਭੰਬੂਕੇ ਵਾਂਗ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਪਰ ਮੈਡਮ ਦਾ ਵੈਤਨ ਪੂਰਾ ਚੇਤਨ ਸੀ।

“ਮਰਦਾ ਸੁਣ ਲਾ-ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਉਹ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਰਿਹੈਂ ਜਿਹੜਾ ਕੇਵਲ ਜੀਵਨ ਦਾ ਸਾਥੀ ਮਾਣ ਸਕਦੈ।”

“ਪਾਨ ਦੀਏ ਬੇਗੀਏ ਆਪਾਂ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਬਣ ਕੇ ਰਹਾਂਗੇ।”

“ਨਹੀਂ-ਮੇਰੀ ਗਲ ਟਾਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰ।” ਮੈਡਮ ਆਪਣੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਘੁੱਟ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਤੂੰ ਹੁਕਮ ਕਰ-ਅਸਮਾਨੋਂ ਤਾਰੇ ਤੋੜ ਕੇ ਲਿਆ ਦਿਆਂ। ਤੂੰ ਫਿਕਰ ਕਿਹੜੀ ਗੱਲ ਦੀ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਜਸਵੰਤ ਬਹੁਤ ਅੱਗੇ ਵਧ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਸਰੀਰਕ ਸ਼ਕਤੀ ਅੱਗੇ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

“ਤਾਰੇ ਨਹੀਂ-ਸੀਤਲ ਚਾਹੀਦੀ ਐ-ਬੋਲ ਸੀਤਲ ਦਿੱਤੀ।” ਮੈਡਮ ਆਪਣੇ ਪੱਟਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹੱਥ ਧਰੀ ਚੀਕ ਰਹੀ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਮੋਟੀ ਤੇ ਕਰੜੀ ਉੱਗਲ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਕੱਛੇ ਦਾ ਇਲਾਸਟਿਕ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਹੀ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਪਾੜ ਕੇ ਪਾਸੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, “ਦਿੱਤੀ ਵੈਰਨੇ ਦਿੱਤੀ।” ਬੇਸਾਹ ਜਸਵੰਤ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। “ਇਹਨੂੰ ਰਣਜੀਤ ਸਮਝ ਕੇ ਹੱਥ ਚੁੱਕ ਦੇ ਹੁਣ।” ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਹੱਥ ਚੁੱਕ ਦਿੱਤੇ।

ਮੈਡਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਾਬੀ ਜਿਹੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਠ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਜਿੰਦ ਪਹਾੜ ਦੇ ਖਰਾੜੇ ਪੱਥਰ ਬੱਲੇ ਆ ਗਈ ਹੋਵੇ-ਜਿਵੇਂ ਬੱਕਰੇ ਨੂੰ ਖੁੰਢੇ ਟੋਕੇ ਨਾਲ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਟਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ।

ਬਾਹਰ ਨੈਕਰ ਚੀਕਾਂ 'ਚੇ ਸੁਆਦ ਲੈਂਦੇ ਸੁਆਦ ਸੁਆਦ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ।

ਬਿਸਤਰੇ 'ਤੇ ਢੇਰੀ ਗੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਲਹੂ 'ਚ ਗੱਚ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਮੈਡਮ ਬੇਹੋਸ਼ ਸੀ। ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਮੁਰਦਾ ਲਾਸ਼ ਉਸ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ 'ਚ ਪਈ ਹੋਵੇ।

ਉਹ ਘਬਰਾ ਉਠਿਆ। ਉਸ ਘੜੀ ਵੱਲ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ। ਦੋ ਵੱਜੇ ਸਨ। ਉਸ ਮੈਡਮ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਟੋਹੀ-ਨਬਜ਼ ਖੜ੍ਹੀ ਖੜ੍ਹੀ ਜਾਪੀ। ਸਰੀਰ ਸਰਦ ਸਰਦ।

ਜਸਵੰਤ ਘਬਰਾ ਕੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਕਤਲ ਗਲ ਪੈ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲਾਸ਼ਾਂ ਉਸ ਨੇ ਬਾਕੀ ਕਾਕਿਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਲੇਖੇ ਲਾਈਆਂ ਸਨ ਪਰ ਉਹ ਲਾਸ਼ ਉਸ ਦਾ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਲਾਈ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਬੜਾ ਚਿਰ ਸਿਰ ਫੜ ਕੇ ਬੈਠਾ ਰਿਹਾ।

ਉਸ ਦਾ ਚਾਣਚੱਕ ਹੱਥ ਮੈਡਮ ਦੇ ਸੀਨੇ 'ਤੇ ਟਿਕ ਗਿਆ। ਸੀਨਾ ਬਰਾਬਰ ਧੜਕ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਉਛਲ ਪਿਆ। ਬੇ-ਹੋਸ਼ ਮੈਡਮ ਦੇ ਮਿਠੇ ਤੇ ਬੇਚਾਰੇ ਜਿਹੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਚੂਭਿਆ।

ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਨਿਗਾਹ ਗਈ ਕਿ ਖੂਨ ਬਰਾਬਰ ਵਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਲ ਪਲ ਬਿਸਤਰਾ ਤਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ। ਜੀਪ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਕਢਾ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਨਰਸ ਦਾ ਕੁੰਡਾ ਖੜਕਾਇਆ। ਸਾਰੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣਾ ਦਿੱਤੀ। ਨਰਸ ਤਾਂ ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਘੜੇ ਦੀ ਮੱਛੀ ਸੀ। ਉਹ ਪਾਸੋਂ ਸੱਚ ਛੁਪਾਣ ਦੀ ਕੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸੀ ?

“ਕਿਤੇ ਪਰੈਗਨੈਂਟ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਦਿੱਤੀ ਹੋਵੇ।”

“ਕਿਹੜੀ ਦਵਾਈ। ਉਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸੀ।”

“ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਨਈਂ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ।” ਨਰਸ ਹੱਸ ਪਈ ਸੀ, “ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਵਾਲੀਆਂ ਮਿਲਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਰਾਹ ਲੰਘਣਾ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।” ਭੱਜੀ ਜਾਂਦੀ ਜੀਪ 'ਚ ਨਰਸ ਨੇ ਗੱਲ ਰੜਕਾਈ।

ਮੈਡਮ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਸੁਰਤ ਸੀ।

ਖੂਨ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਗ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਨਰਸ ਨੇ ਮੈਡਮ ਦੇ ਕੰਵਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਛਾਣਬੀਣ ਕੀਤੀ। ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਗੰਢ ਨਾ ਰੜਕੀ।

ਨਰਸ ਨੇ ਟੈਸਟ ਕਰਕੇ ਪੈਨਸਲੀਨ ਦਾ ਟੀਕਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਧੇ ਘੰਟੇ ਮਗਰੋਂ ਮੈਡਮ ਸੁਰਤ 'ਚ ਆ ਗਈ।

“ਕੌਣ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਘਬਰਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਪਰਾਏ ਨਹੀਂ।” ਨਰਸ ਹੱਸੀ। ਪਰ ਨਰਸ ਦੀ ਮੁਸਕਰਾਹਟ ਮੈਡਮ ਦਾ ਕਲੇਜਾ ਚੀਰ ਗਈ।

ਮੈਡਮ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਤੋਂ ਹਿਲਿਆ ਤਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਸੱਤਿਆ ਖਤਮ ਹੋਈ ਲਗਦੀ ਸੀ।

ਬਿਸਤਰਾ ਤੇ ਪਲੰਘ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਦਿਨ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਸਵੰਤ ਛਾਤੀ ਫੁਲਾਈ ਖੜਾ ਪੱਟਾਂ ‘ਤੇ ਭਾਰ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਤੁਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੜਾ ਗਰੂਰ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਨੇ ਚਾਹ ਪੀਤੀ। ਦਵਾਈ ਪੀਤੀ। ਕਈ ਬਾਰ ਭੁਬ ਭੁਬ ਰੋਈ। “ਹੁਣ ਰੋਣ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ” ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ।

“ਕਿਉਂ ਕਿਵੇਂ ਐਂ ਕਬੂਤਰੀਏ ?”

“ਮੈਥੋਂ ਪੁਛਦੇਂ ?”

“ਮਜ਼ਾ ਆ ਗਿਆ।”

“ਆ ਤਾਂ ਗਿਆ ਨਾ।”

“ਮਖਿਆ ਕੀ ਪੁੱਛਦੀ ਐਂ ਪਾਨ ਦੀਏ ਬੇਗੀਏ।” ਜਸਵੰਤ ਫੇਰ ਮੈਡਮ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

ਬਾਹਰ ਕਾਰ ਦੇ ਰੁਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ।

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਘਰ ਦਾ ਨੌਕਰ ਕਾਰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ।

“ਸਰਦਾਰ ਜੀ ਬੀਬੀ ਜੀ ਖੇਤ ਆ ਰਹੇ ਸਨ।”

“ਹੈ ?”

“ਹਾਂ-ਨਾਲ ਸਰਦਾਰਨੀ ਵੀ।”

“ਹੁਣੇ ਮੁੜ ਤੇ ਕਹਿ ਖੇਤ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹੈਨ।”

ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਸੁੱਝ ਗਈ। ਪਰ ਨੌਕਰ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹ ਖੁਦ ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਰੋਕ ਕੇ ਆਇਆ। ਸ਼ੀਤਲ ਉਸ ਵੱਲ ਝਾਕਦੀ ਸੀ ਪਰ ਜਸਵੰਤ ਅੱਖ ਚੁਗਾਂਦਾ ਸੀ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵਾਂਗ ਮੱਥੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਦਿਨ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਠੀਕ ਸੀ। ਖੂਨ ਬਹੁਤ ਵਹਿਣ ਕਰਕੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਸੀ। ਉਸ ਤਾਂ ਮੂੰਹ ਪੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਹੁਣ ਵੀ ਕਸਕ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਪਰ ਉਹ ਜਾਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ।

“ਅਜ ਦੀ ਰਾਤ ਹੋਰ ਰਹਿ ਜਾ।”

“ਕਿਉਂ ਬਿਲਕੁਲ ਮਾਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦੈ ?”

“ਤੇਰੀ ਆਈ ਮੈਂ ਮਰ ਜਾਂ ਬਿਲੋ ਤੇਰਾ ਵਾਲ ਵੀ ਵਿੱਗਾ ਨਾ ਹੋਏ।”

ਬਾਹਰ ਜੀਪ ਆ ਕੇ ਰੁਕੀ।

ਨਰਸ ਤੇ ਕਾਕਾ ਬਰਜਿੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਉਤਰੇ। ਅੱਗੜ ਪਿੱਛੜ ਅੰਦਰ ਆ ਗਏ।

ਬਰਜਿੰਦਰ ਨੇ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਛਾਤੀ 'ਚ ਐਸੀ ਮੁਕੀ ਮਾਰੀ ਕਿ ਉਹ ਚੀਕ ਉਠਿਆ।

“ਸਾਲਿਆ ਚੋਰ ਨਿਕਲਿਆ।”

“ਯਾਰ ਨਹੀਂ।”

“ਅਸੀਂ ਤੈਨੂੰ ਹਰ ਬਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਲਿਆ?”

“ਕਾਹਲ ਨਾ ਕਰ।” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਮੈਡਮ ਦੇ ਡਰੋਂ ਉਸ ਦੇ ਕੰਨ 'ਚ ਕਿਹਾ।
ਮੈਡਮ ਸਭ ਸੁਣ ਰਹੀ ਸੀ।

ਨਰਸ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਟੀਕਾ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਕੁਛ ਗੋਲੀਆਂ ਵੀ ਦਿੱਤੀਆਂ।
ਕਾਕਾ ਜੀ ਮੈਡਮ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਏ।

“ਮਾਲ ਤਾਂ ਖੈਰ ਖੁਰਾ ਹੈ ਯਾਰ।”

“ਬਕ ਨਾ।” ਜਸਵੰਤ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਹੱਥ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਬਲਿਹਾਰੇ ਤੇਰੀ ਚੋਣ ਦੇ ਯਾਰ।”

ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਗਏ। ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਅੰਦਰ ਅਨਜਾਣ ਸਹੇਲੀਆਂ
ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ।

ਨਰਸ ਤੇ ਕਾਕਾ ਜੀ ਤੁਰ ਗਏ।

“ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਛੱਡ ਆ।”

“ਜ਼ਰੂਰ ?”

“ਹਾਂ-ਮੈਂ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹਾਂ।”

ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਅਗੋਂ ਕੁਛ ਵੀ ਕਹਿਣ ਦੀ ਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਪਈ। ਜੀਪ ਕਾਲਜ
ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਵਿਛ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਮੁਕਲਾਵਾ ਲੈਣ ਕਦੋਂ ਆਵਾਂ ?”

“ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਰੱਖ ਕੇ।”

“ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ?”

“ਮਰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਇਕਰਾਰ ਯਾਦ ਕਰ।”

“ਠੀਕ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਾਰੀਖ ਨੀਅਤ ਕਰਕੇ ਹੀ ਮਿਲਾਂਗੇ।” ਜੀਪ ਧੂੜ
ਚੁਗ ਗੁਆਚ ਗਈ।

ਮੈਡਮ ਤੁਰੀ। ਰੁਕ ਗਈ। ਸਾਹਮਣੇ ਰਣਜੀਤ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਖਾਮੋਸ਼ ਝਾਕ ਰਿਹਾ
ਸੀ। ਮੈਡਮ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਝੁਕ ਗਈਆਂ।

ਰਣਜੀਤ ਖਾਮੋਸ਼ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਵਲ ਤੱਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਚਾਰ ਕਦਮਾਂ ਦੀ
ਦੂਗੀ ਤੇ ਉਹ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੇ।

ਰਣਜੀਤ ਤੁਰ ਪਿਆ।

“ਰਣਜੀਤ ?”

ਰਣਜੀਤ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਮੁੜ ਕੇ ਤਕਿਆ ਨਹੀਂ। “ਮੇਰਾ ਕੋਈ
ਕਸੂਰ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਮਾਫ ਕਰਦੀਂ।” ਕਹਿ ਕੇ ਮੈਡਮ ਅੰਦਰ ਤੁਰ ਗਈ।

ਰਣਜੀਤ ਚੁੱਪ ਖੜ੍ਹ ਤੁਰੀ ਜਾਂਦੀ ਮੈਡਮ ਵਲ ਤੱਕਦਾ ਰਿਹਾ। ਮੈਡਮ ਐਸੀ
ਪਹੇਲੀ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਐਸੀ ਰੂਹ ਸੀ ਜਿਸ

ਦਾ ਇਸ ਧਰਤੀ ਤੇ ਹੋਣਾ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ ਸੀ-ਰਣਜੀਤ ਸੋਚਦਾ ਖੜ੍ਹਾ
ਰਿਹਾ-ਜਦ ਤਕ ਸੂਰਜ ਦੀ ਲਾਲੀ ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ 'ਚ ਨਾ ਵਟ ਗਈ।

26.

ਤੂੰ ਖੇੜੀ ਮੈਂ ਝੁਗ 'ਚ ਰੋਵਾਂ ਕਿਹੜਾ ਪੀਰ ਬਨਾਵੇ,
ਹਉਕਾ ਹਉਕਾ ਹੋ ਕੇ ਮੇਰੀ ਜਿੰਦੜੀ ਮੁਕਦੀ ਜਾਵੇ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਡਮ ਕਾਲਜ ਪਹੁੰਚੀ। ਸਰੀਰਕ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਸੱਜਗੀ
ਸੱਜਗੀ ਬਣ ਕੇ ਗਈ ਸੀ।

“ਵਿਚੋਲਣੇ ਲੱਡੂ ਕਦੋਂ ਕੁ ਖਿਲਾਣੇ ਨੇ ?” ਪਿੰਸੀਪਲ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਜਦ ਕਹੋ।”

“ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਤਹਿ ਹੋ ਗਈ ?”

“ਹਾਂ।”

ਪਿੰਸੀਪਲ ਦਾ ਮੂੰਹ ਉੱਤਰ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਿਆ ਜਿਵੇਂ
ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਕੁਛ ਖੋ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਪਿੰਸੀਪਲ ਦਾ ਜਿਹਾ ਪੜ੍ਹ
ਪੜ੍ਹ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਕਿਸਮਤ ਦਾ ਬੜਾ ਬਲੀ ਲੜਕਾ ਹੈ।”

“ਹਾਂ! ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸ਼ੀਤਲ ਦਾ ਰਿਸ਼ਤਾ ਮਿਲਣਾ ਤਮਾਸਾ ਨਹੀਂ।”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਹਾਂ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੇ ਰਾਜੀ ਹੋ ਗਏ।”

“ਹੈਰਾਨ ਮੈਂ ਵੀ ਹਾਂ।”

“ਇਸ ਪਾਸ ਹੈ ਕੀ-ਸ਼ੀਤਲ ਐਡੇ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਲੜਕੀ।”

“ਤੈਨੂੰ ਡੈਣੇ ਕੀ ਪਤੈ ਰਣਜੀਤ ਪਾਸ ਕੀ ਹੈ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਮਨ 'ਚ ਕਿਹਾ।

ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਚਰਚਾ ਸ਼ੁਰੂ ਸੀ। ਹਰ ਕਲਾਸ ਦੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਰਣਜੀਤ
ਤੋਂ ਪਾਰਟੀ ਮੰਗਦੀਆਂ ਸਨ। ਰਣਜੀਤ ਉਦਾਸ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਪੁਛਦਾ ਸੀ “ਕਿਸ
ਗੱਲ ਦੀ ਪਾਰਟੀ ?”

ਮੈਡਮ ਤੇ ਰਣਜੀਤ ਸਟਾਫ ਰੂਮ ਵਿਚ ਚੁੱਪ ਚੁੱਪ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ
ਰਹੇ ਸਨ। ਅਖੀਰ ਰਣਜੀਤ ਉਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ।

“ਕਿਉਂ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਵੀ ਗਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ?”

ਰਣਜੀਤ ਚੁੱਪ ਖੜ੍ਹ ਗਿਆ।

“ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਨਾਰਾਜ਼ ਹੈਂ ਰਣਜੀਤ ?” ਮੈਡਮ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ 'ਚ ਇਕ ਹੂਕ
ਸੀ-ਦੁੱਖ ਦੀ ਭੁੱਬ।

“ਕੀ ਮੈਂ ਪੁੱਛ ਸਕਦਾਂ ਕਿਥੇ ਗਈ ਸੈਂ ?”

“ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਇਹ ਨਾ ਪੁੱਛ !” ਮੈਡਮ ਦਾ ਮਨ ਫਿਸ ਪਿਆ ਤੇ ਉਹ ਭੁੱਬਾਂ
ਮਾਰ ਕੇ ਰੋ ਪਈ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕੀਤਾ। “ਮੇਰੇ ਯਾਰ-ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਅੱਗ ਚ ਸੜ ਰਹੀ ਹੈਂ ਮੈਂ ਮਰ ਰਿਹਾਂ ਹਾਂ। ਪਰ ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੱਗ ਚ ਸੜਨ ਦੀ ਕਦੇ ਭੁੱਲ ਨਾ ਕਰੀਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਹਿ ਨਾ ਸਕਾਂ।”

ਮੈਡਮ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਚੁੱਪ ਸੀ। ਹਉਕਾ ਸ਼ੁਰੂ ਸੀ। ਪਰ ਅੱਖਾਂ ਗੁਨਾਹ ਮੰਨ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਉਸ ਅੱਗ ਚ ਸੜ ਵੀ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਘੰਟੀ ਖੜਕੀ ਤਾਂ ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਕਲਾਸ 'ਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਉਖੜਿਆ ਮਨ ਕੁਛ ਵੀ ਪੜਾਉਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪਰ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਪੜਾਈ ਦਾ ਜਸ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸੀ।

“ਤਿਆਰੀ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਤਕ ਮੈਡਮ ਕੀਤੇ ਗੁਨਾਹ ਦਾ ਖਿਆਲ ਭੁੱਲ ਗਈ ਸੀ। ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਅੱਖਾਂ ਪਾ ਕੇ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਸੀ।

“ਕਿਸ ਗੱਲ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ?”

“ਵਿਆਹ ਦੀ।”

“ਚਲ ਹੁਣੇ ਕਰੀਏ।”

“ਨਹੀਂ ਸ਼ੀਤਲ ਨਾਲ।”

“ਉਹ ਝੂਠੀ ਉਮੀਦ ਹੈ।”

“ਮੈਂ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਰਹੀ।”

“ਪਰ ਤੂੰ ਸੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਰਹੀ।”

“ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ?”

“ਤੇਰੇ 'ਤੇ ਹੈ ਪਰ ਆਪਣੀ ਤਕਦੀਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ।”

“ਉਹ ਕਿਉਂ ?”

“ਅੱਡੀਆਂ ਚੁੱਕ ਕੇ ਫਾਹਾ ਲੈਣਾ ਅਕਲਮੰਦੀ ਨਹੀਂ-ਮੈਡਮ ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਸ਼ੀਤਲ ਭੁੱਲ ਗਈ ਹੈ। ਜਾਪਦੇ ਜਿਵੇਂ ਮੈਂ ਸੁਪਨਾ ਦੇਖਿਆ ਸੀ-ਹਾਂ ਕਦੇ ਕਦੇ ਕੀਤਾ ਗੁਨਾਹ ਸਚਾਈ ਲਗਦੈ।”

“ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਸਚਾਈ ਹੈ ਤੇਰਾ ਸ਼ੀਤਲ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋ ਰਿਹੈ।”

“ਤੂੰ ਕਹੋਂ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੋ ਰਿਹੈਂ ਮੈਂ ਸੁਣ ਲਵਾਂ ਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਖੁਸ਼ ਵੀ ਹੋਵਾਂ-ਸ਼ੀਤਲ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਨਾ ਸਚਾਈ ਹੈ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਬਾਇਸ।”

“ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿੜਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੈਂ ਯਾਰ ?”

“ਠੀਕ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾਂ ਮੈਡਮ।”

“ਤੂੰ ਚਾਰ ਦਿਨ ਸਬਰ ਤਾਂ ਕਰ।”

“ਚਾਰ ਨਹੀਂ ਅਠ ਦਿਨ ਕਰਾਂਗਾ ਪਰ ਮੈਡਮ ਤੂੰ ਕੁਛ ਵੀ ਸੌਦਾ ਕਰੋ-ਤੈਨੂੰ ਮੇਰੀ ਕਸਮ-ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਲਾਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੀਂ।”

ਰਣਜੀਤ ਤੁਰ ਗਿਆ।

ਮੈਡਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚ ਹੰਝੂ ਕੰਬ ਉਠੇ।

ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਮਨ ਇਤਨਾ ਉਚਾਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਕਾਲਜ ਆਂਦਾ ਸੀ। ਚਿਹਰੇ 'ਤੇ ਦੁੱਖ ਝਲਕਦਾ ਸੀ-ਬਾਪ ਦਾ ਬੀਰ ਚਾਚਾ ਜਿਸ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਕੁੰਜ ਲਾਹੀ-ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਜੁਲਮ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ-ਰਿਸ਼ਤਾ ਲਿਆ-ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ-ਜ਼ਮੀਨ ਨਾ ਕਰਵਾ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ-ਧਰਮ ਪਤਨੀ ਜਿਹੜੇ ਪੜ੍ਹੇ ਲਿਖੇ ਦਾ ਕਦੇ ਮਨ ਨਾਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕੀ-ਰਾਤ ਮਿਲੀ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਭੋਗ ਚ ਪਾਗਲ ਕੀਤੀ ਗੱਲ ਖੱਟੀ ਹੋਈ ਕਚਹਿਰੀਆਂ 'ਚ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਖਰਚਾ ਲੈ ਕੇ ਬਾਗ ਬਾਗ ਹੋ ਗਈ-ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿਰਦਈ ਕਿਰਪਾਨਾਂ ਨੇ ਚੀਰ ਚੀਰ ਸੁਟਿਆ-ਹੁਣ ਵੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਰਾਤ ਆਣ ਹੀ ਵਾਲੀ ਸੀ ਜਿਸ ਲਈ ਰਣਜੀਤ ਆਪਣੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਛੱਡ ਦੇ ਸੌਂਦਾ ਸੀ-ਉਡੀਕ ਕਰਦਾ ਹਰ ਸਵੇਰ ਨਿਰਾਸ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਤ ਲੰਘ ਗਈ। ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਮਾਪੇ-ਇਸ ਲਈ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਪਿੰਜਰੇ ਪਾ ਤੜਪਾ ਰਹੇ ਸਨ-ਕਿਉਂਕਿ ਰਣਜੀਤ ਗਰੀਬ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਆਹਿਆ ਸੀ-ਮੈਡਮ ਪਿੰਸੀਪਲ ਮਜਬੂਰੀ 'ਚ ਖੁਸ਼ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੱਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਸੀ-ਰਣਜੀਤ ਤੂੰ ਕਾਹਦੇ ਲਈ ਇਸ ਘੇਰੇ 'ਚ ਫਿਰ ਰਿਹੈ- ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਚੀਕ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਸੀ-ਹਾਂ-ਮੈਂ ਮੈਡਮ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ-ਉਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਪਾਗਲ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ। ਹੱਸਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਅਚਾਨਕ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗ-ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਚੁੱਪ ਧਾਰੀ ਰੱਖਦਾ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਦੇਖ ਦੇਖ ਝੂਰਦੀ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਵੀ ਸੁਰਮੇ ਵਾਂਗ ਖੁਰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਤੋਂ ਹਰ ਗੱਲ ਵੱਸ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੀ ਸੀ।

“ਆਉਣਾ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ ?” ਮੈਡਮ ਨੇ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ। ਮੈਡਮ ਨੀਮ ਪਾਗਲ ਜਿਹੀ ਹੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੱਕ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਈ ਸੀ ਜਸਵੰਤ ਉਪਰ।

“ਪ੍ਰਬੰਧ ਜੋ ਕਰਨਾ ਸੀ।”

“ਤਿਆਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੈ ?” ਮੈਡਮ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗ ਜਜ਼ਬਾਤੀ ਵੀ ਹੋ ਉਠੀ।

“ਹਾਂ-ਦਿਨ ਰਾਤ ਤਿਆਰੀ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ।”

“ਮੈਂ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਦੱਸਾਂ ?”

“ਇਤਨੀ ਜਲਦੀ ਕੀ ਹੈ।”

ਰਣਜੀਤ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਸਵੰਤ ਰਣਜੀਤ ਵਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਝਾਕਿਆ ਜਿਵੇਂ ਕਸਾਈ ਬੱਕਰੇ ਵੱਲ।

“ਇਹੀ ਉਹ ਕਤਾਬੜੀਆਂ ਵਾਲੈ ਨਾ ?”

“ਹਾਂ-ਬਹੁਤ ਕਾਬਲ ਇਨਸਾਨ ਹੈ।”

“ਠੀਕ ਹੈ।” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਦੰਦ ਪੀਹੇ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਖੂਨੀ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਭਾਲ ਸੀ।

“ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਮੌਜ ਕਰੇਗੀ-ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇਵੇਗੀ।” ਮੈਡਮ ਸਰੂਰ 'ਚ
ਕਹਿ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਹੋਰਾ ਸੁਣਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ ?”

“ਠੀਕ ਹੈ-ਸੋਚਦੀ ਸਾਂ ਤੂੰ ਮਿਲਣ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ?”

“ਦਿਲ ਬੜਾ ਬੇਕਾਬੂ ਸੀ ਪਰ।”

“ਚਲੋ ਠੀਕ ਹੈ-ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਕਦੋਂ ਕੁ ਦੱਸਾਂ ?”

“ਇਹ ਰਹਿੰਦਾ ਕਿਥੇ ਐ ?”

ਮੈਡਮ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਰਵਾਜ਼ਿਆਂ ਵਾਲਾ ਘਰ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ।

ਚੰਗਾ ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਵਿਆਹ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੈਣ ਆਵਾਂਗਾ ?”

“ਨਹੀਂ।”

27.

ਹੋਗੀਆਂ ਪਟੋਲਿਆ ਤਿਆਰੀਆਂ,
ਕੱਤਣੀ ਨੂੰ ਛੁੱਲ ਲੱਗ ਗਏ।

ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਪਿੰਜਰੇ 'ਚ ਸੀ-ਸੋਨ ਚਿੜੀ ਵਾਂਗ। ਕਰੜਾ ਪਹਿਰਾ ਸੀ ਨਾ ਕਿਤੇ
ਨਿਕਲ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਨਾ ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਚਾਰ ਲਾਈਨਾਂ ਵਾਹ ਕੇ ਚਿੱਠੀ ਕਿਤੇ ਪਾ
ਸਕਦੀ ਸੀ। ਨਾ ਦਰਦ ਦੱਸ ਸਕਦੀ ਨਾ ਲਿਖ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਪਿੰਜਰੇ 'ਚ ਬੈਠੀ ਸਾਰਾ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਨੇ 'ਚ ਮੜ੍ਹਨ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਕੰਮ ਬੜੀ
ਕਾਹਲੀ ਕਾਹਲੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੋਨੇ ਦੇ ਸੈਟ ਅਣਗਿਣਤ ਸਨ। ਸੂਟ, ਬਿਸਤਰੇ,
ਫਰਨੀਚਰ, ਬਰਤਨ, ਜਿਵੇਂ ਸਾਰਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਹੀ ਖਰੀਦ ਕੇ ਲੈ ਆਂਦਾ ਹੋਵੇ। ਇਕ
ਕਾਰ 'ਤੇ ਇਕ ਜੀਪ ਸ਼੍ਰੀਤਲ ਨੂੰ ਦੇਣ ਲਈ ਖਰੀਦੀ ਗਈ।

ਸਾਰਾ ਘਰ ਰੰਗ ਰੋਗਨ ਨਾਲ ਚਮਕ ਉਠਿਆ ਸੀ।

ਵਿਆਹ 'ਚ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਬਾਕੀ ਸਨ।

ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਜਸਵੰਤ ਲੈ ਆਇਆ।

ਮੈਡਮ ਸਾਰੀ ਤਿਆਰੀ ਨੂੰ ਤੱਕ ਕੇ ਹੱਕੀ ਬੱਕੀ ਰਹਿ ਗਈ। ਫੇਰ ਉਹਦੇ ਹੋਸ਼
ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਏ ਜਦ ਉਸ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਪਰਸੋਂ ‘ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ’
ਸਿਆਲਾਂ ਦੇ ਢੁਕ ਰਹੇ ਸਨ।

ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼੍ਰੀਤਲ-ਹੀਰ ਰਣਜੀਤ-ਰਾਂਝੇ ਦੇ ਖਿਆਲਾਂ 'ਚ ਛੁੱਬੀ ਬੈਠੀ ਸੀ।

“ਤੂੰ ਮਰਦ ਹੈਂ ?”

“ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਹੈਂ ?”

“ਮੈਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਪੈ ਗਿਆ।” ਮੈਡਮ ਅਜੀਬ ਮੁਸਕਰਾਈ।

“ਸ਼ੱਕ ਕੱਢ ਲੈ-ਚੱਲ ਖੇਤ ਚਲੀਏ।”

“ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਖੇੜਿਆਂ ਦੇ ਤੌਰ ਕੇ।”

“ਪੱਕਾ ਇਕਰਾਰ ?”

“ਮਰਦਾਂ ਵਾਲਾ” ਮੈਡਮ ਨੇ ਹੱਥ ਮਿਲਾਇਆ।

“ਮੌਜ ਮੇਲੇ ਦਾ ਸੁਆਦ ਵੀ ਕੰਮ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਹੀ ਆਉਂਦੈ।” ਜਸਵੰਤ ਸੁਆਦ ਚ ਗੁਆਚ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਘੁੱਟ ਪਿਲਾ ਤਾਂ ਦੇ।”

“ਧਰਮ ਨਾਲ।”

“ਬੜੀ ਬਕਾਵਟ ਹੈ ਯਾਰ।”

ਮੈਡਮ ਦੇ ‘ਯਾਰ’ ਸ਼ਬਦ ਨੇ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਜਾਨ ਕੱਢ ਲਈ। ਉਸ ਦਾ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਦਿਲ ਕੀਤਾ। ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਵਿਸਕੀ ਦਾ ਪਉਆ ਡੱਬ ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ। ਮੈਡਮ ਨੇ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਮਰਦ ਦੀ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਹਾਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਜੀਵਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।”

ਮੈਡਮ ਸ਼ਗਾਬਣ ਹੋ ਗਈ ਸੀ।

“ਅਸੀਂ ਜਿੱਤ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ ਮੈਡਮ ਜੀ।”

“ਅਸੀਂ ਹਾਰ ਵੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀਆਂ।”

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਰ ਗਈ, ਮੈਡਮ ਜੀ।”

“ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਪਿਛੇ ਸਭ ਕੁਛ ਲੁਟਾਤਾ ਤੇ ਤੂੰ ਹਾਰ ਮੰਨ ਗਈ।”

“ਕੀ ਕਰਾਂ ?”

“ਚੱਲ ਨਿਕਲ ਚੱਲੀਏ।”

“ਕੀ ਮਸ਼ਵਰਾ ਕਰ ਰਹੀਓ-ਕਾਕੀ ਤੂੰ ਵਿਆਹੀ ਵਰੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਸਹੁਰੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਈ ਚੁਸਤੀ ਦੱਸੋ-ਤੂੰ ਤਾਂ ਆਪ ਇਹਦੇ ਵਰਗੀ ਹੈਂ।”

“ਮੈਂ ਇਹਦੇ ਵਰਗੀ ਕਿਥੇ ਹਾਂ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਮਨ 'ਚ ਕਿਹਾ। ਉਪਰੋਂ ਉਹ ਮਾਂ ਨਾਲ ਹੱਸਣ ਲੱਗ ਪਈ।

“ਕਾਕੀ ਜਸਵੰਤ ਬੜਾ ਦਿਲ ਵਾਲਾ ਕਾਕਾ ਨਿਬੜਿਆ। ਭੈਣ ਤੋਂ ਕੁਛ ਵੀ ਲੁਕੋ ਕੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ। ਹੁਣ ਤਕ ਸਵਾ ਲੱਖ ਤੋਂ ਉਪਰ ਖਰਚਾ ਕਰ ਚੁੱਕਿਐ। ਭਾਈ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਈ ਹੌਸਲੇ ਐ-ਨਾਲੇ ਫੇਰ “ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰਾਂ” ਨਾਲ ਮੱਥਾ ਲਾਉਣਾ ਕਿਹੜੀ ਮਾੜੇ ਧੀੜੇ ਦੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਤਾਂ ਮਨ ਦਾ ਭਾਰ ਲੱਬ ਜੂ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਪਰਸੋਂ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਸੋਨੇ 'ਚ ਮੜ੍ਹ ਕੇ ਇਹਦੇ ਘਰ ਨੂੰ ਤੌਰ ਦਿਆਂਗੀ।”

“ਖੇੜਿਆਂ ਦੇ ਘਰ।”

“ਖੇੜੇ ਤਾਂ ਨਾਂ ਨਹੀਂ-ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਚੱਕ ਹੈ।”

ਮਾਂ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਚੰਗਾ ਕਾਕੀ ਤੂੰ ਆ ਗਈ। ਤਿਆਰੀ 'ਚ ਹੱਥ ਵਟਾਏਂਗੀ-ਇਹਨੂੰ ਸਮਝਾ ਬਸੂ ਬਸੂ ਨਹੀਂ ਕਰੀਦਾ-ਰਾਜੇ ਘਰ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।”

“ਮੈਂ ਇਹੀ ਸਮਝਾ ਰਹੀ ਹਾਂ ਡਰਿਆਂ ਕੁਛ ਨੀ ਸੰਵਰਦਾ।”

“ਹੋਰ ਡਰ ਕਾਹਦਾ-ਮਰਦ ਦਾ ਤਾਂ ਐਵੇਂ ਹਉਆ ਹੀ ਹੁੰਦੇ-ਕੀ ਵਿਗਾੜ ਲੈਂਦੇ।” ਮਾਂ ਕਹਿ ਕੇ ਤੁਰ ਗਈ।

“ਪਰਸੋਂ ਖੇੜੇ ਤੈਨੂੰ ਲੈਣ ਆ ਰਹੇ ਨੇ ਸ਼ੀਤਲ-ਤੇਰਾ ਕਦੇ ਸੁਖ ਸੁਨੇਹਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਣਾ।”

“ਮੇਰੀ ਸੁਣਾਉਣੀ ਆਏਗੀ ਮੈਡਮ ਜੀ।”

“ਜੇ ਇਹ ਕੁਛ ਹੀ ਹੋਣਾ ਸੀ-ਮੈਂ ਧਰਮ ਕਿਉਂ ਡੱਡਿਆ-ਚੰਗਾ ਜਸਵੰਤ ਤੂੰ ਵੀ ਸੱਪ ਦੀ ਖੁੱਡ 'ਚ ਹੱਥ ਦਿੱਤੇ। ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਤੁਰ ਲੈਣ ਦੇ-ਜਿੰਦੇ ਤੂੰ ਰੋਂਦੀ ਕਾਹਤੋਂ ਹੈਂ-ਤੂੰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀ ਸੀ-ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਹੁਣ ਪਛਤਾਵਾ ਕਾਹਦਾ-ਸੁਕਰ ਕਰ ਤੇਰੀ ਜਿੰਦ ਲੇਖੇ ਲਗ ਗਈ-ਤੇਰਾ ਚੰਮ ਕਿਸੇ ਦੀਆਂ ਜੁੱਤੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆ ਗਿਆ”—ਵੱਡੀ ਰਾਤ ਤਕ ਮੈਡਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ ਘੁਲਦੀ ਰਹੀ।

28.

ਬਾਝ ਭਰਾਵਾਂ ਸਕਿਆਂ,

ਕਿਸੇ ਨਾ ਲੱਈ ਸਾਰ।

ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਅੱਜ ਰੱਜ ਕੇ ਸ਼ਗਾਬ ਪੀਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਧੂ ਪੈ ਗਈ ਸੀ। ਜਦ ਜਸਵੰਤ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣਿਉਂ ਲੁੰਗੀ ਨਾਲ ਸਜੀ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਜੀਪ 'ਚ ਬੈਠਾ ਕੇ ਹਵਾ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ ਸੀ।

ਉਹ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸ਼ਗਾਬ ਪੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਦੀ ਬੇਚੈਨੀ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਰਾਤ ਵੱਡੀ ਹੁੰਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਸ ਦਾ ਗਲ੍ਹ ਸੁਕਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੌਤ ਉਸ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਨੂੰ ਧੱਕਾ ਵੱਜਿਆ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹ ਗਿਆ। ਕੋਈ ਕੁੰਡਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਸੀ। ਜਸਵੰਤ ਅੰਦਰ ਆਇਆ। ਇਕ ਹੋਰ ਆਇਆ, ਇਕ ਹੋਰ ਆਇਆ, ਇਕ ਹੋਰ ਆਇਆ। ਜਸਵੰਤ ਹੱਥ ਪੱਕੀ ਰਾਈਫਲ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਪਾਸ ਬੰਦੂਕ ਸੀ, ਤੀਜੇ ਪਾਸ ਰਿਵਾਲਵਰ ਸੀ। ਚੌਥੇ ਪਾਸ ਬੱਕਰਾ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਟੋਕਾ ਸੀ।

ਚਾਰ ਮੌਤ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਵਿਹੜੇ 'ਚ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਅਕਤੂਬਰ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਣਜੀਤ ਬਰਾਂਡੇ 'ਚ ਸੁੱਤਾ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਝੁਕ ਕੇ ਦੇਖਿਆ। ਰਣਜੀਤ ਘੂਕ ਸੁੱਤਾ ਸੀ। ਇਕ ਬੰਦਾ ਮੂੰਹ ਨੱਪ ਲਏ, ਦੂਜਾ ਲੱਤਾਂ ਤੇ ਫਾਇਰ ਨਾਲ ਮੁਕਾ ਦੇਈਏ। ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਪਾਸੇ ਜਾ ਕੇ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ।

“ਇਹ ਸ਼ਗਾਬ 'ਚ ਸੁੱਤੈ-ਇਸ ਨੂੰ ਚੱਕ ਕੇ ਲੈ ਚਲੋ-ਏਥੇ ਫਾਇਰ ਕਰਾਂਗੇ ਤਾਂ
ਲੋਕ ਜਾਗ ਪੈਣਗੇ।”

ਚਾਰੇ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਪਾਸੀਂ ਖੜ੍ਹ ਗਏ।

ਰਣਜੀਤ ਬੇ-ਖਬਰ ਸੁੱਤਾ ਪਿਆ ਸੀ।

ਮੌਤ ਉਪਰ ਝੁਕੀ ਹੱਸ ਰਹੀ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਮੂੰਹ ਬੰਨ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਤਦ ਵੀ ਉਹ ਬੇ-ਖਬਰ ਸੁੱਤਾ ਸੀ।

“ਐਸ ਕਾਲਜ ਦੀ ਕਬੂਤਰੀ ਪੱਟੀ ਲੈ ਬੇਲੀਆ।” ਜਸਵੰਤ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।
ਜੀਪ ਕਾਲਜ ਦੇ ਬਰਾਬਰੋਂ ਲੰਘ ਰਹੀ ਸੀ।

ਰਾਤ ਮੈਂ ਮੈਂ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ। ਰੋਗੀ 'ਚ ਜੀਪ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਗੂੰਜ ਰਹੀ ਸੀ। ਦੋ
ਵਜ਼ ਗਏ ਸਨ।

ਸਾਹਮਣੇ ਦੂਰ ਗੱਡੀ ਦਾ ਚਾਨਣ ਸੀ।

“ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਆਪਾਂ ਰੌਂਦ ਨਾ ਜਾਇਆ ਕਰੀਏ। ਗੱਡੀ ਦੀ ਲੀਹ ਤੇ
ਰੱਖ ਕੇ ਤੁਰ ਚਲੀਏ।

“ਨਹੀਂ-ਮੇਰਾ ਗੁੱਸਾ ਠੰਢਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ”—ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਜੀਪ
ਰੋਕੀ। ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆ। “ਮਸਾਂ ਤਾਂ ਹੱਥ ਆਇਐ।”

“ਅੱਖਾਂ ਬੋਲ ਓਏ ਕਤਾਬੜੀਆਂ ਵਾਲਿਆ—ਦੇਖ ਤੇਰੀ ਭੈਣ ਦਾ ਯਾਰ ਸਾਹਮਣੇ
ਖੜ੍ਹੈ।”

ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਕੱਸ ਕੇ ਅੱਡੀ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਛਿੱਡ ਵਿਚ ਮਾਰੀ।

ਰਣਜੀਤ ਜਾਗ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੋਸ਼ ਆ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

“ਤੇਰੀ ਭੈਣ ਤੇ-ਜਾਂ ਜਸਵੰਤ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ-ਭਣੋਈਏ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਤਾਂ
ਕਰਨਾ ਸੀ।” ਬਰਾਬਰ ਜਸਵੰਤ ਬੂਟਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਡੀਆਂ ਤੇ ਰਾਈਫਲ ਦੇ ਬੱਟ ਨਾਲ
ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਣਜੀਤ ਨੂੰ ਕੁੱਟ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕੱਚੀ ਕੰਧ ਨੂੰ ਢਾਹ ਰਿਹਾ ਹੈ—
ਰਣਜੀਤ ਕੱਚੀ ਕੰਧ ਹੀ ਤਾਂ ਸੀ—ਚੀਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਬੱਟ ਜਾਂ ਅੱਡੀ ਉਸ ਦੇ ਛਿੱਡ ਜਾਂ ਸਿਰ 'ਚ ਵੱਜਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਖਸ
ਦੀ ਡਰਾਉਣੀ ਜਿਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਚੁੱਪ ਰਾਤੇ ਦੇ ਕਲੇਜੇ 'ਚ ਵੱਜਦੀ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦਾ ਉਬਲਦਾ ਗੁੱਸਾ ਠੰਢਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਾਕੀ
ਤਿੰਨ ਖੜ੍ਹੇ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ।

ਕੁਟਦਾ ਕੁਟਦਾ ਜਸਵੰਤ ਹੰਭ ਗਿਆ ਸੀ।

ਰਣਜੀਤ ਲਹੂ ਨਾਲ ਬਿੱਜ ਗਿਆ ਸੀ—ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਦੀ ਚਾਦਰ ਵਾਂਗ
ਵਿਸ਼ਰਾਮ ਘਰ ਦੇ ਪਲੰਘ ਵਾਂਗ।

“ਬਹੁਤ ਹੋ ਗਿਆ—ਗੱਡੀ ਨੇੜੇ ਹੀ ਆ ਰਹੀ ਸੀ—ਬਾਕੀ ਲਾਈਨ 'ਤੇ ਕੰਮ
ਸੰਵਰ ਜਾਏਗਾ।”

“ਪੂਰੀ ਨਿਸ਼ਾ ਕਰਕੇ ਤੁਰਾਂਗੇ-ਫੜਾ ਉਗਾਂ ਟੋਕਾ—” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਟੋਕਾ ਛੜ
ਲਿਆ। ਜੀਪ ਦੇ ਅਗਲੇ ਬੰਪਰ ਉਪਰ ਧਰਕੇ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ।

“ਸ਼ਾਇਦ ਇਸ ਹੱਥ ਨਾਲ ਹੀ ਕਦੇ ਚਿੱਠੀ ਲਿਖੀ ਹੋਵੇ।”

ਜਸਵੰਤ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਫੇਰ ਉਸ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਸੱਜੀ ਲੱਤ ਪਿੰਨੀ ਕੋਲੋਂ ਦੋ ਟੱਕਾਂ ਨਾਲ ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ।

ਗੱਡੀ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦੀ ਨੇੜੇ ਪੁੱਜ ਰਹੀ ਸੀ ਰਣਜੀਤ ਪਟੜੀ 'ਤੇ ਪਿਆ ਕਰਾਹ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਜੀਪ ਦੂਰ ਦੌੜ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਬੱਬਾ ਹੱਥ ਕੱਟਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ।”

“ਕਿਉਂ ?”

“ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਸ਼ਨਾਖਤ ਨਾ ਹੋ ਜਾਏ” ਰੋਜ਼ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਗੱਲ ਕਰੀ।

“ਗੱਡੀ ਬੋਟੀ ਬੋਟੀ ਕਰਕੇ ਖਲਾਰਦੂ-ਸ਼ਨਾਖਤਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ। ਸ਼ਕਲ ਤਾਂ ਪਛਾਣਨ ਜੋਗੀ ਮੈਂ ਛੁੱਡੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਜਸਵੰਤ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੀਪ ਹਵਾ ਨਾਲ ਰਲੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਚਾਨਣ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ, ਟੋਕੇ ਦੇ ਲੱਤ ਹੱਥ ਵੱਢਣ ਵਾਂਗ, ਵੱਡ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਦੀ ਲੱਤ ਤੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪੱਕੀ ਇੱਟ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਰਜਵਾਹੇ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ।

ਜੀਪ ਦੌੜ ਰਹੀ ਸੀ। ਚਾਨਣ ਬਰਾਬਰ ਹਨੇਰੇ ਨੂੰ ਵੱਡ ਰਿਹਾ ਸੀ।

29.

ਓੜਕ ਮੂਜੀ ਮਾਰਿਆ।

ਮੈਡਮ ਤੇ ਸ਼ੀਤਲ ਦੀਆਂ ਇਕ ਸਾਥ ਚੀਕਾਂ ਨਿਕਲੀਆਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੱਬੇ ਟਕਰਾਏ-ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਉਪਰਦੀ ਚੀਕਦੀ ਗੱਡੀ 'ਚ ਪਹੀਏ ਲੰਘ ਗਏ ਸਨ।

ਉਹ ਬੇ-ਸਾਹ ਹੋ ਚੁੱਕੀਆਂ ਸਨ।

ਮਾਂ ਨੇ ਬੱਤੀ ਜਗਾਈ। ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰਤ ਆਈ। ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਮੁੜ੍ਹਕੇ ਨਾਲ ਤਰ ਸਨ।

“ਕੀ ਟਾਈਮ ਹੈ ਸ਼ੀਤਲ ?”

ਤਿੰਨ ਵਜੇ ਸਨ। ਰਾਤ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪਹਿਰ ਚਲ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਘਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਖੁਸ਼ ਗਿਆ।”

“ਮੈਡਮ ਜੀ ਮੇਰੀ ਵੀ ਜਿੰਦ ਵਿਚ ਨਹੀਂ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਆਫਤ ਢਹਿਣ ਵਾਲੀ ਹੈ।”

“ਜਸਵੰਤ ਕਿਥੇ ਹੈ ?” ਮੈਡਮ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਜਸਵੰਤ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਬਾਹਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਮੁੜਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਸੀ।”

“ਰਣਜੀਤ ਖਤਮ ਕਰਤਾ ਬੁੱਚੜ ਨੇ।” ਮੈਡਮ ਨੇ ਦੰਦ ਪੀਹੇ-ਪਰਤੀ ‘ਤੇ ਮੂੰਹ ਭਾਰ ਡਿੱਗ ਪਈ।

ਸਵੇਰੇ ਤਕ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਸਵੇਰ ਹੋਈ ਤਾਂ ਨਰਸ ਤੇ ਜਸਵੰਤ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜ੍ਹੇ ਸਨ। ਨਰਸ ਤੇ ਸ਼ੀਤਲ ਤੇ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਪਿਲਾਈ।

“ਤੂੰ ਰਾਤ ਕਿਥੇ ਸੀ?” ਮੈਡਮ ਨੇ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ।

“ਮੈਂ-ਮੈਂ-”

“ਹਾਂ ਤੂੰ?” ਮੈਡਮ ਪਾਗਲਾਂ ਵਾਂਗ ਚੀਕੀ।

“ਮੈਂ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆ ਸਾਂ-ਕੋਈ ਸਲਾਹ ਕਰਨੀ ਸੀ।”

“ਸੱਚ ਬੋਲਦੈ?”

“ਇਹਦੇ ਚੇਤੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਕੀ ਗੱਲ ਹੈ?”

“ਤੇਰੇ ਕੜ੍ਹੇ ਤੌ ਖੂਨ ਕਾਹਦਾ ਲੱਗਿਆ?”

ਜਸਵੰਤ ਖੂਨ ਦੇ ਨਾਂ ‘ਤੇ ਤੁਬਕਿਆ, ਪਰ ਉਹ ਸੰਭਲ ਗਿਆ।

“ਐਵੇਂ ਰਾਤ ਸ਼ਰਾਬੀ ਜਿਦ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ-ਬੱਕਰਾ ਕੌਣ ਇਕ ਹੀ ਟੱਕ ਨਾਲ ਵੱਢਦੈ।”

“ਤੂੰ ਵੱਢਤਾ?”

“ਅੱਧਾ ਟੱਕ ਨਹੀਂ ਸਹਾਰਿਆ।” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਫਖਰੀਆ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿਚ ਕਿਹਾ। “ਪਰ ਬੱਕਰਾ ਸੀ ਬੜਾ ਨਰਮ-ਮੈਂ ਹੈਰਾਨ ਸੀ ਇਕ ਵਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਆਂਕਿਆ-ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਬੱਕਰਾ ਗੂੰਗਾ ਸੀ।”

ਮੈਡਮ ਜ਼ਬਾਨ ਵਾਲੇ ਜਸਵੰਤ ਪਾਸੋਂ ਗੂੰਗੇ ਬੱਕਰੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੁਣਦੀ ਰਹੀ।

ਛੋਲ ਵੱਜਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਗੀਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਰੰਗ ਬੰਗੇ ਪ੍ਰਾਹੁਣੇ ਦਿਸਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਮੇਲ ਬਹੁਤ ਆਇਆ ਸੀ। ਕਿਤੇ ਤਿਲ ਧਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਬਰਾਤ ਆ ਗਈ। ਸਾਰਾ ਚੱਕ ਬਰਾਤੀਆਂ ਨਾਲ ਭਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਮਰਿਆਂ ‘ਚ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਲੋਕ ਦਰਖਤਾਂ ਹੇਠ ਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਮੰਜੇ ਡਾਹੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀ ਰਹੇ ਸਨ-ਬੱਕਰੇ, ਮੁਰਗੇ, ਤਿੱਤਰ ਖਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਸੁਣਦੀਆਂ ਸਨ।

ਜਸਵੰਤ ਵਾਰ ਵਾਰ ਮੈਡਮ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਪਾਉਣ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਡਮ ‘ਤੇ ਵੀ ਵਿਆਂਹਦੜ ਕੁੜੀ ਵਾਂਗ ਨਿਖਾਰ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਇਕਰਾਰ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਵੀ ਕਰੀਬ ਆ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ਚਾਅ ਚੁੱਕੀ ਲਈ ਫਿਰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਲੰਘਦਾ ਟੱਪਦਾ ਮੈਡਮ ਦੀ ਚੁਮੀ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਾਂ ਚੁੰਢੀ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਇਕ ਟਕ ਤੱਕ ਰਹੀ ਸੀ।

ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਸੋਨੇ ਵਿਚ ਮੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ‘ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰਾਂ’ ਦੇ ਸੋਨੇ ਦਾ ਭਾਰ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਕੰਨਾਂ, ਹੱਥਾਂ ਨਾ ਗਲ੍ਹ ਤੋਂ ਸਹਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸੋਨੇ ਦੇ ਰੰਗ ਨੇ ਸ਼ੀਤਲ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵੀ ਰੰਗ ਚਾੜ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

‘ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ’ ਦਾਜ ਦਹੇਜ ਨਾਲ ਪਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਕਾਕੇ ਦਾ ਬਾਪੂ ਕਹਿਰ ਭਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਨਾਲ ਕਾਕੇ ਵੱਲ ਝਾਕਦਾ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਕਸੂਰ ਕਾਕੇ ਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਮਲੰਗ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਹੇਤੇ ਲਏ ਸਨ, ਪਰ ਕਾਕਾ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਸਰੂਰ ਵਿਚ ਗੁੱਟ ਸੀ। ਉਹੀ ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਪਲ ਪਲ ਗਿਣ ਕੇ ਨੇੜੇ ਲਿਆ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਤੇਰੀ ਸਾਂ ਮੈਂ ਮੰਗ ਰਾਂਝਣਾ,
ਬੇਈਮਾਨ ਮੁੱਕਰ ਗਏ ਮਾਪੇ।”

ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਸੌਚਿਆ। ਰਣਜੀਤ ਉਸ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਝਾਕ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਤੇਰੀ ਹਾਂ ਮੰਗ ਰਾਂਝਣਾ—” ਸ਼ੀਤਲ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਕਿਹਾ “ਖੇੜੇ ਨਹੀਂ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦੇ” ਉਹ ਮਨ ਦੇ ਝਰੋਖੇ 'ਚ ਬੈਠ ਰਣਜੀਤ ਨਾਲ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੀ ਰਹੀ।

ਨਵੀਂ ਕਾਰ 'ਚ ਬੈਠ ਕੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਂਦਿਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਤੁਰ ਗਈ। ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਰੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਪਾਣੀ ਝੱਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

“ਅੜੀਏ ਸਾਡੇ ਤਾਂ ਕਾਲਜੇ ਦੀ ਆਂਦਰ ਸੀ—ਤੇਰੀ ਕੀ ਲੱਗਦੀ ਸੀ—ਤੂੰ ਐਨਾ ਰੋ ਰਹੀ ਹੈ ?” ਮਾਂ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਪੁੱਛ ਰਹੀ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਰਦੀਆਂ ਰਹੀਆਂ।

ਜਸਵੰਤ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਇਕ ਵੀ ਹੁੰਡੂ ਨਹੀਂ ਟਪਕਿਆ ਸੀ।

“ਚਲ ਬਿਲੋ ਆਪਾਂ ਵੀ ਮੌਜ ਮੇਲਾ ਕਰੀਏ।” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਉਹ ਸਭ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

“ਵਿਹਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ?”

“ਕੋਈ ਕੰਮ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ—ਹੁਣ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ 'ਚ ਹਾਜ਼ਰ ਹਾਂ।”

ਜਦ ਉਹ ਵਿਸ਼ਰਾਮ-ਘਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਸੇਜ ਛੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਪਿਗਾਰੀ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਰਹੀ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਮੁਸਕਰਾ ਪਈ।

“ਸ਼ਾਬ !”

“ਜਿੰਨੀ ਮਰਜ਼ੀ !” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਨਵੀਂ ਬੋਤਲ ਦੀ ਸੀਲ ਤੋੜਦਿਆਂ ਕਿਹਾ। ਬੋਤਲ ਦੀ ਸੀਲ ਟੁੱਟੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪਿਛਲੀ ਰਾਤ ਯਾਦ ਆ ਗਈ ਤੇ ਉਹ ਕਬੂਤਰੀ ਮੈਡਮ ਵੱਲ ਝਾਕਦਾ ਹੱਸ ਪਿਆ।

“ਵਿਆਹ ਬਹੁਤ ਚੰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ।”

“ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਸਰਦਾਰ ਨੇ—ਐਨਾ ਕੁਛ ਦਿੱਤਾ ਤਦ ਵੀ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਗਏ।” ਗਲਾਸਾਂ 'ਚ ਸ਼ਾਬ ਪਾਂਦਾ ਜਸਵੰਤ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ।

“ਤੂੰ ਕਿਹੜਾ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆਂ- ?” ਮੈਡਮ ਦੀਆਂ ਕਹਿਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਬੋਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

“ਪਰਮ-ਇਮਾਨ ਵੀ ਛਿੱਕੇ ਟੰਗਿਆ-ਦੋ ਰੂਹਾਂ ਦਾ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਤਦ ਵੀ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਖੁਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਏ। ਮਰਦ ਕੁੱਤੇ ਹੁੰਦੇ ਨੇ ਜਸਵੰਤ-ਕੁੱਤਿਆਂ ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰਨਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।” ਮੈਡਮ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ’ਚ ਬੋਲ ਰਹੀ ਸੀ।

ਬਾਹਰ ਜੀਪ ਆ ਕੇ ਰੁਕੀ।

ਕਾਕਾ ਬਰਜਿੰਦਰ ਜੀ ਪਹੁੰਚੇ ਸਨ।

“ਅੱਜ ਵੀ ਇਕੱਲਾ ਹੀ-ਮੇਰਿਆ ਸਾਲਿਆ ਮਰਦ ਦਾ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜਾ ਵਾਰ ਵਾਰ ਵਾਅਦਾ ਕਰ ਕੇ ਮੁੱਕਰ ਜਾਨੈ।”

“ਯਾਰ ਹੌਲੀ ਬੋਲ।” ਜਸਵੰਤ ਡਰਿਆ ਜਿਹਾ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਚਿਰ ਬਾਹਰ ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਾਂਗ ‘ਘੁਰ ਘੁਰ’ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

“ਵਾਰੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਐ ਕੁੱਤੇ ਦੋ-ਸ਼ਿਕਾਰ ਇਕ। ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ ਕੁੱਤੀ ਇਕ-ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁੱਤਿਆਂ ਲਈ ਅੰਰਤ ਕੁੱਤੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ?” ਮੈਡਮ ਸੋਚ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਜਸਵੰਤ ਗੱਲ ਸੁਣ-ਇਹਨੂੰ ਕਹਿ-ਬਾਹਰ ਉਡੀਕ ਕਰੇ ਅੱਜ ਮੈਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਰਾਸ ਨਹੀਂ ਮੁੜਨ ਦੇਵਾਂਗੀ।”

“ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਮਰਦ ਦੀ ਬੱਚੀਏ ਖੁਸ਼ ਕੀਤਾ ਈ-” ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਖੁਸ਼ੀ ’ਚ ਛਾਲ ਮਾਰੀ। ਦੋਵੇਂ ਬਾਹਰ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦੇ ਰਹੇ।

ਜਸਵੰਤ ਸ਼ਰਾਬ ਨਾਲ ਰੱਜ ਕੇ ਅੰਦਰ ਆਇਆ।

ਮੈਡਮ ਨਗਨ ਪਲੰਘ ’ਤੇ ਪਈ ਸੀ। ਕੱਛਾ ਤਕ ਉਤਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਛੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਿੰਗਾਰੇ ਪਲੰਘ ’ਤੇ ਨੰਗਾ ਬਦਨ ਜਸਵੰਤ ਨੂੰ ‘ਆ ਜਾ, ਆ ਜਾ’ ਕਹਿ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਤੱਕਦਿਆਂ ਹੀ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਚੀਕ ਨਿਕਲੀ। ਅੰਦਰ ਕਾਮ ਦੀ ਛੱਲ ਉਠੀ ਤੇ ਉਹ ਦੋ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਛਾਲ ਕਾਰ ਕੇ ਪਲੰਘ ਦਾ ਸਵਾਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਉਸ ਨੇ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਪੁਤਲੀਆਂ ਤੋਂ ਚੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਜਵਾਨ ਭਰੇ ਸੀਨਿਆਂ ਨਾਲ ਕਲੋਲਾਂ ਕਰਦਾ ਬੇ-ਸਬਰ ਹੋ ਉਠਿਆ।

“ਜਸਵੰਤ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਸੁਆਦ ਹੈ ਨਾ ?”

“ਮਾਖਿਆ ਪੁੱਛ ਨਾ ਕਬੂਤਰੀਏ-ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਹਾਰ ਲੁੱਟ ਲਈ।”

“ਹਰ ਸਰੀਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਸੁਆਦ ਆਇਆ ?”

“ਹਾਏ ਇਹ ਕੋਈ ਸਰੀਰ ਹੈ-ਹਾਏ ਪੱਥਰ ’ਚੋਂ ਤਰਾਸ ਕੇ ਕੱਢਿਆ-ਹਾਏ ਪੱਟ-ਨਾਡੇ ਦੀ ਬੰਦ ਬੋਤਲ-” ਕਹਿਕੇ ਜਸਵੰਤ ਨੇ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਚਾਕੂ ਵਾਂਗ ਬੰਦ ਕਰ ਲਿਆ ਤੇ ਗੌਢ ਬਣਾਏ ਮੈਡਮ ਦੇ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਚਾਦਰ ਵਾਂਗ ਵਿਛ ਗਿਆ।

ਮਾਊਜ਼ਰ 'ਚੋਂ ਗੋਲੀ ਚੱਲੀ ਜਿਹੜੀ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਛਾਤੀ ਪਾੜਦੀ ਉਪਰ
ਛੱਤ ਦੀ ਇੱਟ ਭੁੰਨ ਗਈ। ਇਕ ਹੋਰ ਤੇ ਫੇਰ ਇਕ ਹੋਰ-।

ਕਾਕਾ ਬਰਜਿੰਦਰ ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਬਾਹਰ ਭੱਜਣ ਲੱਗਿਆ।

“ਤੈਨੂੰ ਵੀ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਜਾਣ ਦਿਆਂਗੀ, ਵਾਰੀ ਲਾ ਕੇ ਜਾਈਂ।”

ਮੈਡਮ ਨੇ ਘੋੜਾ ਵਰ੍ਹਾਂਦਿਆਂ ਕਿਹਾ।

ਕਾਕਾ ਬਰਜਿੰਦਰ ਦਰ 'ਤੇ ਹੱਥਾਂ ਭਾਰ ਛਿੱਗ ਪਿਆ। ਗੋਲੀ ਨੇ ਨਿਕਲਦਿਆਂ
ਛਾਤੀ ਦਾ ਭਰਾੜ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਛਾਤੀ ਦੇ ਧਰਤੀ ਨਾਲ ਲੱਗਣ ਤਕ ਬਰਜਿੰਦਰ
ਮੁੱਕ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ।

ਜਸਵੰਤ ਦੇ ਬੇਮੌਖੇ ਖੂਨ ਨਾਲ ਢੁੱਲਾਂ ਲੱਦਿਆ ਪਲੰਘ ਬਿੱਜ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ।

ਪਹਿਲੀ ਰਾਤ ਵਾਂਗ।

ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤਕ ਮੈਡਮ ਕੱਪੜੇ ਪਾਈ ਮਾਊਜ਼ਰ ਹੱਥ 'ਚ ਫੜੀ
ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਬੈਠੀ ਸੀ।

ਜਦ ਪੋਸਟਮਾਰਟਿੰਗ ਮਗਰੋਂ ਜਸਵੰਤ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚੀ ਤਾਂ ਸ਼ੀਤਲ
ਦੀ ਲਾਸ਼ ਵੀ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ। ਸ਼ੀਤਲ ਸੇਜ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਠੰਢੀ ਹੋ
ਗਈ ਸੀ।

ਮੇਲ ਆ ਕੇ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਮਕਾਣਾਂ ਆ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਗੀਤਾਂ ਦੀ
ਆਵਾਜ਼ ਵੈਣਾਂ 'ਚ ਬਦਲ ਗਈ। ਸੋਨੇ 'ਚ ਮੜ੍ਹ ਕੇ ਭੇਜਣ ਵਾਲੀ ਮਾਂ, ਧੀ ਤੇ
ਪੁੱਤ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਦੇਖ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ।

ਭੈਣ ਭਰਾ ਦੀਆਂ ਚਿਤਾਂ ਬਰਾਬਰ ਚਿਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ।

“ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਚਿਤਾ ਦੂਰ ਬਣਾਓ।” ਬਾਪੂ ਨੇ ਕਿਹਾ।

“ਕਿਉਂ ?”

“ਇਹ ਕਸਾਈ ਗਊ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੜਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ। ਮਤਾਂ ਚੰਡਾਲ ਦਾ
ਭੂਤ ਗਰੀਬਣੀ ਦੇ ਮਗਰ ਲੱਗ ਜਾਏ।”

ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਡਮ ਕੌਣ ਸੀ ?

ਮੈਡਮ ਬੜੀ ਖਾਮੋਸ਼ ਥਾਣੇ ਦੀਆਂ ਸੀਖਾਂ ਪਿਛੇ ਬੈਠੀ ਸੀ। ਥਾਣੇਦਾਰ ਜਿਸ
ਕਾਗਜ਼ 'ਤੇ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਦਸਤਖਤ ਕਰਾਂਦਾ ਸੀ ਉਹ ਚੁਪ ਕਰ ਕੇ ਬਿਨਾਂ ਕੁਛ
ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਦਸਤਖਤ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਸੀ।

ਉਹ ਬੜੀ ਸ਼ਾਂਤ ਬੈਠੀ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਦੀ ਹਵਾਲਾਤ ਜੇਲ੍ਹ ਬਣ ਗਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਵੀਹ ਸਾਲ ਜੇਲ੍ਹ ਹੋ ਗਈ।
ਐਮ.ਏ. ਪਾਸ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਬੀ.ਕਲਾਸ ਮਿਲ ਗਈ।

ਨਦੀਆਂ ਵਾਹ ਵਿਛੁੰਨੀਆਂ, ਸੰਜੋਗੀ ਮੇਲੇ ਰਾਮ।

ਸੈਂਟਰਲ ਜੇਲ੍ਹ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲਿਆ। ਮੈਡਮ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ। ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ 'ਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜੇਲ੍ਹ 'ਚ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋਏ ਕੱਪੜੇ ਮਿਲ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕਾਲਜ ਵਾਲੀ ਕਬੂਤਰੀ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਜਿਹਾ ਆਇਆ-ਪੂਰੇ ਦਸ ਵਰਿਆ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਨੇ ਜੇਲ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਦਮ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਨੁਭਵ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਜੁਗਾਂ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਨੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪੈਰ ਧਰਿਆ ਸੀ-ਸਰੀਰ ਹਲਕਾ ਹਲਕਾ ਛੁੱਲ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਹਵਾ 'ਚ ਉਡ ਰਹੀ ਸੀ।

“ਜਾਏਂਗੀ ਕਿਥੇ ?” ਕੁਛ ਘੰਟਿਆਂ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਦੇ ਮਨ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ। ਹੁਣ ਤਕ ਉਹ ਹਾਬੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਜ਼ਾਰਾਂ 'ਚ ਘੁੰਮ ਰਹੀ ਸੀ।

ਉਹ ਆਪਣੇ ਮਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਉਤਰ ਨਾ ਦੇ ਸਕੀ।

ਉਸ ਨੂੰ ਜੇਲ੍ਹ 'ਚੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪੈਸੇ ਮਿਲ ਗਏ ਸਨ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਕਮਰਾ ਲੈ ਲਿਆ। ਉਸ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ, ਚਾਹ ਪੀਤੀ ਤੇ ਉਹ ਤਾਜ਼ੀ ਹੋ ਗਈ।

ਸ਼ਾਮ ਸਮੇਂ ਸਿਨੇਮਾ ਦੇਖਿਆ। ਆ ਕੇ ਕਮਰੇ 'ਚ ਸੌਂ ਗਈ। ਸ਼ੀਤਲ ਨਾ ਰਣਜੀਤ ਨਾ ਜਸਵੰਤ ਉਸ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਕੋਈ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਭੁੱਲ ਹੀ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਕਿਥੇ ਫਿਰਦੀ ਸੀ? ਕਿਉਂ ਫਿਰਦੀ ਸੀ ਤੇ ਹੁਣ ਕਿਥੇ ਜਾਣਾ ਸੀ?

ਸਵੇਰੇ ਜਾਗੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਇਥੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਸੀ-ਕਿਤੇ ਦੂਰ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਸੋਚਦੀ ਉਹ ਅੜਬਾਰ ਪੜ੍ਹਦੀ ਰਹੀ। ਇਕ ਥਾਂ ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਰੁਕ ਗਈ। ਮਸੂਰੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਇਕ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਦੇ ਟੀਚਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਉਸ ਨੇ ਡੇਹਰਾਦੂਨ, ਮਸੂਰੀ ਯਾਦ ਆ ਗਈ। ਬੋੜ੍ਹਾ ਰਣਜੀਤ ਤੇ ਸ਼ੀਤਲ ਵੀ ਯਾਦ ਆਏ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਵਰਿਆਂ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ਕ ਹੋਈਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਿਮ ਆਈਆ।

ਬਗੈਰ ਕੁਛ ਸੋਚੇ ਉਹ ਗੱਡੀ ਚੜ੍ਹ ਗਈ। ਹਰਦਵਾਰ ਪਹੁੰਚ ਗਈ, ਭੀੜ ਸੀ। ਲੋਕ ਗੰਗਾ 'ਚ ਪਾਪ ਧੋ ਕੇ ਮੁੜ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਡਮ ਵਿਛੜੀ ਰੂਹ ਵਾਂਗ ਕੰਢੇ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਰਹੀ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੇ ਦੀਵਿਆਂ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਿਆ-ਲੋਕ ਪੱਤਿਆਂ 'ਤੇ ਦੀਵਾ ਧਰ ਧਰ ਕਿਸਮਤ ਪਰਖ ਰਹੇ ਸਨ-ਮੈਡਮ ਖਿੜ ਖਿੜ ਕਰ ਕੇ ਹੱਸ ਪਈ।

ਉਸ ਨੇ ਰਤਨ ਹੋਟਲ ਵਿਚ ਉਹੀ ਕਮਰਾ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੜਕਾਂ ਤੇ ਤੁਰਦੀ ਰਹੀ। ਸੜਕਾਂ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚਿਨਾਰਾਂ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਪਰਛਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਆਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਉਹ ਹਉਂਕੇ ਭਰਦੀ ਪਰਤ ਆਉਂਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ

ਹੋਸਟਲ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚੀ। ਹੁਣ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰੂਹਾਂ ਕਮਰੇ 'ਚ ਸਜੀਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਸਨ। ਸ਼ੀਤਲ ਮਗਰੋਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਵੜੀਆਂ ਤੇ ਨਿਕਲੀਆਂ ਸਨ।

ਸਵੇਰੇ ਸਵੇਰੇ ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਅਟੈਚੀ ਵਿਚ ਪਏ ਅਖਬਾਰ 'ਤੇ ਪਈ। ਸਕੂਲ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਦਾ ਚੇਤਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਮਸੂਰੀ ਦੀ ਬੱਸ ਫੜ ਲਈ।

ਮਸੂਰੀ ਵਿਚ ਭੀੜ ਸੀ। ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੀਆਂ ਹੂਰਾਂ ਤੇ ਬਾਂਕੇ ਹਰਲ ਹਰਲ ਕਰਦੇ ਫਿਰਦੇ ਸਨ।

ਅੱਜ ਦੇ ਵਜੇ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਇੰਟਰਵਿਊ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਨੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਦਫਤਰੋਂ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਲਈ ਤੇ ਭਰ ਕੇ ਅੰਦਰ ਭੇਜ ਦਿੱਤੀ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਲੜਕੀਆਂ ਕਤਾਰ 'ਚ ਬੈਠੀਆਂ ਉਡੀਕ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

“ਇਹ ਸਕੂਲ ਦਾ ਮਾਲਕ, ਕਰਤਾ ਧਰਤਾ ਹੈ।” ਕਿਸੇ ਲੜਕੀ ਨੇ ਦੂਰੋਂ ਆ ਰਹੇ ਅੱਧ-ਖੜ ਉਮਰ ਦੇ ਬੰਦੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ। ਮੈਡਮ ਨੇ ਉਸ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਚਾਉਂ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਇਤਨੇ ਵੱਡੇ ਇਸਟੀਚੀਓਸ਼ਨ ਨੂੰ ਉਸਾਰਿਆ ਸੀ।

ਉਹ ਬੜਾ ਹੀ ਖਾਮੋਸ਼ ਇਨਸਾਨ ਸੀ। ਦਾਹੜੀ ਤੇ ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲ ਖੁਲ੍ਹੇ ਛੱਡ ਕੇ ਰੱਖਦਾ ਸੀ।

“ਇਸ ਆਦਮੀ ਦੀ ਇਕ ਖੂਬੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵੱਲ ਨਹੀਂ ਤੱਕਦਾ। ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਬੋਲਦੈ।” ਨਾਲ ਬੈਠੀ ਗੱਲਾਂ ਦੱਸ ਰਹੀ ਸੀ।

ਲੜਕੀਆਂ ਵਾਗੀ ਨਾਲ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੇ ਦੇ ਕੇ ਤੁਰੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

“ਬਹੁਤ ਲਰਨਿਡ ਆਦਮੀ ਹੈ—ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਇੰਟਰਵਿਊ ਦੇਣ ਜਾਂਦਿਆਂ ਬੜਾ ਹੀ ਡਰ ਲਗਦੈ—ਪਰ ਸੁਣਿਐ ਕੈਂਡੀਡੇਟ ਨੂੰ ਖਾਹਮਖਾਹ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ—ਮੁਸ਼ਕਲ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸਵਾਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦਾ।”

ਲੜਕੀ ਕਹਿੰਦੀ ਕਹਿੰਦੀ ਤੁਰ ਗਈ। ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਆਖਰੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਸੀ।

ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਬੁਲਾਵਾ ਆ ਗਿਆ।

ਮੈਡਮ ਜੱਕਾਂ-ਤੱਕਾਂ ਕਰਦੀ ਅੰਦਰ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਚਾਰਾਂ ਚਿਹਰਿਆਂ ਵੱਲ ਗਹੁੰ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ—ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਬੱਲੀਓਂ ਧਰਤੀ ਖਿਸਕੀ।

“ਆਪ ਕਾ ਨਾਂ ?”

ਮੈਡਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਵਰ੍ਹੇ ਘੁੰਮ ਰਹੇ ਸਨ।

“ਆਪ ਕਾ ਨਾਂ ?” ਨੀਵੀਂ ਪਾਈ ਸਕੂਲ ਦਾ ਕਰਤਾ ਧਰਤਾ ਪੁੱਛ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਮੈਡਮ ਦੇ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਗੱਡੀ ਦੀਆਂ ਚੀਕਾਂ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਉਸ ਦਾ ਸ਼ੀਤਲ ਦੇ ਮੱਥੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਣ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਉਭਰ ਆਇਆ।

“ਮੈਂ ਆਪ ਸੇ ਆਪ ਕਾ ਨਾਮ ਪੂੱਛ ਰਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?” ਪੁਰਸ਼ ਨੇ ਨਜ਼ਰਾਂ ਜ਼ਰਾ ਕੁਝੁਕੀਆਂ।

“ਯਾਰ ਮੈਡਮ।”

ਰਣਜੀਤ ਚੌਂਕ ਪਿਆ।

ਮੈਡਮ ਬੁਸ਼ੀ 'ਚ ਪਾਗਲ ਜਿਹੀ ਹੋ ਗਈ। ਰਣਜੀਤ ਨੇ ਬੇਸਾਖੀ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਪੜ੍ਹਾ ਹੋ ਕੇ ਡਿੱਗਦੀ ਮੈਡਮ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ। ਇਕ ਹੱਥ ਵਿਚ ਹੀ ਬੇ-ਬਾਹੁ ਸ਼ਕਤੀ ਆ ਗਈ।

“ਰੇਲ ਗੱਢੀ ?”

“ਤੁਕ ਗਈ ਸੀ।”

“ਸੁਕਰ ਹੈ ਰੱਬਾ।”

“ਸ਼ੀਤਲ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੇਰੇ ਕਾਲਜ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਣ ਨਹੀਂ ਆਇਆ।”

“ਚੰਗਾ ਕੀਤਾ।” ਮੈਡਮ ਹੱਸ ਪਈ।

ਮੈਡਮ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਘਰ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਲਿਆ। ਉਸ ਦਾ ਪਲੰਘ ਛੁਲਾਂ ਨਾਲ ਸਜਾ ਲਿਆ।

“ਸਾਡੀ ਅੱਜ ਸੁਹਾਗ ਰਾਤ ਹੈ ਮੈਡਮ।”

“ਉੱਹ ਯਾਰ ਮੈਡਮ।”

ਦੋਵੇਂ ਹੱਸ ਪਏ।

ਕਮਰੇ ਦੀਆਂ ਨਿੰਮੀਆਂ ਬੱਤੀਆਂ ਜਗ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਛੁਲਾਂ ਦਾ ਢੇਰ ਸੀ, ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਮਿਲ ਗਈਆਂ ਸਨ-ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਦ ਦੇ ਸਰੂਰ 'ਚ ਚੂਰ ਚੂਰ ਸਗੀਰ ਖੱਲ੍ਹਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ।

“ਮੈਂ ਤਾਂ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਤੇਰੀ ਸਾਂ ਹਾਣੀਆਂ।” ਮੈਡਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਸਤ ਤੇ ਅਨੰਦ ਦੇ ਨਸ਼ੇ 'ਚ ਛੁਬਦੀ ਪੀੜ੍ਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੀ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦਾ ਕੰਵਾਰ ਟੁੱਟ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ-ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਹੱਕੀ ਨੂੰ ਇਮਾਨਤ ਮੌੜ ਰਹੀ ਹੋਵੇ।

ਖਾਮੋਸ਼ ਕਮਰੇ 'ਚ ਦੋ ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਦੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਤੇਜ਼ ਤੇਜ਼ ਸਾਹਾਂ ਦਾ ਸੰਗੀਤ ਉੱਭਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਰਾਤ ਵੱਡੀ ਹੋ ਚੁਕੀ ਸੀ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਸੂਹੀ ਸਵੇਰ ਨੂੰ ਭਾਲਦਾ ਤੁਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਦੋਵੇਂ ਰੂਹਾਂ ਆਨੰਦ 'ਚ ਚੂਰ ਸਨ। ਉਹ ਬੇ-ਖਬਰ ਸਨ ਕਿ ਪਹਿਲੇ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਬਿਸਤਰੇ ਦੇ ਛੁਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਸੱਜਰੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਤਰ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ।

ਬਰਾਤ ਸਵੇਰ ਵਿਚ ਬਦਲ ਗਈ। ਸੂਰਜ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਕੱਜੀ ਪਹਾੜੀ ਪਿੱਛੋਂ ਹੱਸਿਆ। ਸੁੱਤੇ ਜੀਵਨ 'ਚ ਰੂਹ ਆ ਗਈ। ਮੈਡਮ ਤੇ ਰਣਜੀਤ ਦਾ ਉਠਣ ਨੂੰ ਜੀਅ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮੈਡਮ ਵੇਲ ਵਾਂਗ ਰਣਜੀਤ ਦੇ ਗਲ ਲਿਪਟੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਛਾਤੀ 'ਤੇ ਸੁੱਤੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਰੂਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਭਰਦੀ ਸੀ।

“ਮੈਡਮ ਤੇਰੇ ਮਾਪੇ ?”

“ਮੇਰੀਆਂ ਬਾਹਾਂ 'ਚ।”

“ਕੀ ਮਤਲਬ।”

“ਮੇਰੇ ਯਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰਾ ਇਸ ਸੰਸਾਰ 'ਚ ਕੋਈ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਨਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ
ਕਿਸੇ ਦੀ ਇੱਛਾ ਹੈ।”

ਜਨਮਾਂ ਤੋਂ ਤੜਪਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਨੇ ਫਿਰ ਘੁੱਟ ਕੇ ਗਲਬੱਕੜੀ ਪਾ ਲਈ।

- ਸਮਾਪਤ -